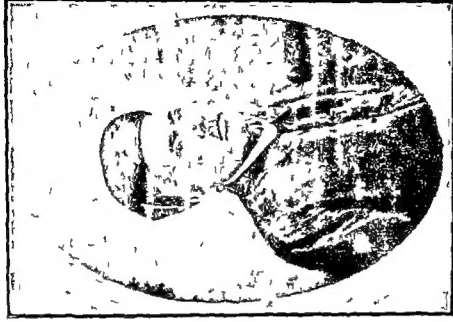
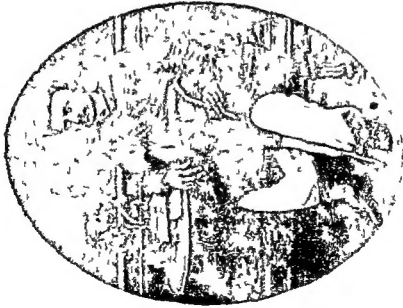

सद्गत मोदी श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम सारक-ग्रन्थांक ?

अमदावाद निवासी सद्गत श्रावक श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम मोदीना पुण्यसराणर्थ, तेमना लेही रा. व. श्रीगिरधरलाल उचमराम पारेख, की ए, एलएल्व् वी, (पब्लिकप्रोसीक्युटर-अमदावाद) एमणे अर्पण करेला द्रव्यमाथी आ ग्रन्थ यकाक्षित करतामा आब्यो छे.

जैन साहित्य
संशोधक ग्रन्थमाला

जीतकल्प-सूत्र

संपादक—
मुनि जिन वि

अस्य जीतकल्पसूत्रस्य प्रथमप्रकाशनकर्तृभ्यः

जर्मनि-विषयवास्तव्य-अध्यापक

श्री अन्स्त लॉयमान्

(Ernst Leumann)

नामधेय-पण्डितप्रवरेभ्यः

समर्पितमिदं ग्रन्थरत्नम्

सम्पादकेन

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ७.

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

[श्रीचन्द्रसूरिसन्हब्ध-विषमपदव्याख्याविभूषित-
श्रीसिद्धसेनगणिकृत-
बृहत्सूत्रसमन्वितम्]

संशोधक तथा संपादक

मुनि जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदावाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

(अमदावाद)

सि० सं० १९२९]

[मूल्यं रूप्यकत्रयम्]

[सि० सं० १९४२]

अस्य जीतकल्पसूत्रस्य प्रथमप्रकाशनकर्तृभ्यः

जर्मनि-विषयवास्तव्य-अध्यापक

श्री अन्स्टर्त् लॉयमान्

(Ernst Leumann)

नामधेय-पण्डितप्रवरेभ्यः

समर्पितमिदं ग्रन्थरत्नम्

सम्पादकेन

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ७

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

[श्रीचन्द्रसूरिसन्तुब्ध-विषमपदव्याख्याविभूषित-
श्रीसिद्धसेनगणिकृत-
वृहच्चूर्णिसमन्वितम्]

संशोधक तथा संपादक

मुनि जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदावाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

(अमदावाद)

सि० सं० १९२९]

[मूल्यं रूप्यक-त्रयम्]

[सि० सं० १९८३]

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirmaja Sagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by—
Muni Jnan Vijayaji,
(Jaina Sāhitya Sams'odhaka Samiti)
AHMEDABAD

સંપાદકીય પ્રસ્તાવના

આધારભૂત પ્રતિઓનો પરિચય

જીતકલ્પસૂત્રની પ્રસ્તુત આવૃત્તિ નીચે જણાવેલી હસ્તલિખિત પ્રતિઓના આધારે તૈયાર કરવામા આવી છે—

[૧] જીતકલ્પસૂત્ર મૂળપાઠ

- (A) તાઢપત્ર ઉપર લખેલી વૃહચૂર્ણિસાધેની, પૂનાના માહારકર ઓરિયન્ટલરીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાંના રાજકીય ગ્રંથ સંગ્રહની ।
- (B) કાગળ ઉપર લખેલી કેવલ મૂળમાત્રની ૩ પાનાની, ગૂજરાતપુરાતત્ત્વમન્દિરમા (અમદાવાદ) ના સંગ્રહની ।
- (C) તિલકાચાર્યકૃત ઇતિસમેતની શ્રીયુત કે. પ્રે મોદી મારફત આવેલી ।
- (D) જર્મન વિદ્વાન્ ડૉ અર્નેસ્ટ લૉયમાન સંપાદિત અને Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1892 મા રોમના-ક્ષરમા મુદ્રિત ।

[૨] સિદ્ધસેનસૂરિકૃત વૃહચૂર્ણિ

- (A) પૂનાના માહારકર ઓરિયન્ટલ રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાંના સંગ્રહમાની તાઢપત્રની ન ૨૩, ૧૮૮૦-૮૧ વાઠી પ્રતિ । એ પ્રતિને આ આવૃત્તિમા ષાઠાન્તર સૂચવવા માટે A સજ્ઞા આપવામા આવી છે । એ પ્રતિમા લેખનકાલ આપેલો નથી પણ લીપિની આકૃતિ ઉપરથી તે વિક્રમના ૧૨ મા સૈકામા લખાણી હોય તેમ લાગે છે । પ્રતિ બહુ શુદ્ધ નથી । એમા મૂળ સૂત્ર-પાઠ પૂર્ણ આપેલો છે ।
- (B) ઉક્ત સંગ્રહમાની તાઢપત્રની ન ૨૪, ૧૮૮૦-૮૧ વાઠી વીંઝી પ્રતિ । એ પ્રતિના ષાઠાન્તર સૂચવવા માટે, એને અહિ B સજ્ઞા આપી છે । એ, પ્રમાણમા કાર્દક બધારે શુદ્ધ છે । હાસિયાઓમા ઘણી જગ્યાએ ટૂંકા ટિપ્પણો પણ આપેલા છે । પણ એનાં અન્તનાં કેટલાંક પાના નષ્ટ થઈ ગયા છે તેથી એનો પણ લેખનકાલ જ્ઞાત થઈ શક્યો નથી । વર્ણાકૃતિ ઉપરથી અનુમાને એ ૧૩ મા સૈકામા લખાણી હોય તેમ જણાય છે ।

[૩] શ્રીચંદ્રસૂરિરચિત ચૂર્ણિવિપમપદવ્યાખ્યા.

- (A) શ્રીયુત કે પ્રે મોદી મારફત મળેલી મુનિવચ્ચ શ્રીહસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહમાંની કાગળ ઉપર લખેલી નવીન પ્રતિ ।
- (B) આચાર્ય શ્રીવિજયનેમી સૂરિના સંગ્રહમાની એ જ જાતની વીંઝી પ્રતિ । આ બન્ને પ્રતિઓ કોઈ એક જ મૂળ પ્રતિ ઉપરથી લખાણી નવીન નકલો છે । પ્રતિઓ સામાન્યરીતે બહુ જ અશુદ્ધતાવાળી છે । જૂની પ્રતિની લીપિના વચ્ચળને ઘરાબર નહીં સમ-

જનાર એવા કોઈ સીસાઉ લહિયાઓના હાથે આ નકલો થઈ છે તેથી એમાં, એ લહિયાઓપ, એક અક્ષરના વદલે ધીજો અક્ષર લાલી નાલી, મન્યની અશુદ્ધિમા ઘણો વધારો કરી દીધો છે । ઉદાહરણ તરીકે—‘એ’ અક્ષરની જગ્યાએ ‘વ’, ‘થ’ ની જગ્યાએ ‘ઘ’, ‘ના’ વદલે ‘હ’, ‘સ’ ના વદલે ‘સૂ’, ‘મ’ ના માટે ‘ત’, અને ‘ધ’ ના માટે ‘ધ’; પક્વિત્તે પક્વિત્તે અનેક ઘણોનો વિષય કરી દીધેલો નજરે પડે છે । આમ, જૂની શુદ્ધ પ્રતિતિની પ્રાપ્તિના અભાવે એ વ્યાખ્યાના સંશોધનમાં ઘણી કઠિનતા અનુભવી પડી અને તેથી ક્વચિત્સલે તો અશુદ્ધ પાઠને જ સ્થાનસ્થિત રાખવો પડ્યો છે ।

જિનમદ્રગણિ-ક્ષમાશ્રમણ

આ જીતકલ્પસૂત્રના કર્તા જિનમદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ છે, એમ ચૂર્ણિકારનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે, અને અન્યાન્ય ટીકાકારોએ તથા અન્ય અથકારોએ પણ એ માવતનો ઘણા ટેકાળે નિર્દેશ કરેલો છે । આવશ્યક સૂત્રના સામાયિકાધ્યયન ઉપરનું લગભગ પાંચ હજાર અન્યપ્રમાણ પ્રાકૃતગાથાવદ્ધ માટે વિશેષાવશ્યક માપ્યના નામે સુપ્રસિદ્ધ છે તેના કર્તા પણ આ જ જિનમદ્ર ગણી છે । માપ્યગ્રન્થ જૈન પ્રવચનમા એક સુકુટમણિ સમાન લેખાય છે અને તેથી માપ્યકાર જિનમદ્ર જૈનશાસ્ત્રકારોમા અગ્રણી મનાય છે । જૈન દર્શન પ્રતિપાદિત જ્ઞાનવિષયક વિચારને કેવળ શ્રદ્ધાગમ્ય—વિષયની કોટિમાથી બુદ્ધિગમ્ય—વિષયની કોટિમા ઉતારવાનો સુસંગત પ્રયત્ન, સૌથી પ્રથમ એમણે જ એ મહામાપ્યમા કર્યો હોય, એમ જૈન સાહિત્યના વિકાસક્રમનું સિદ્ધાંતલોક કરતાં જણાઈ આવે છે । જૈન આગમોના સંપ્રદાયગત રહસ્ય અને અર્થના, પોતાના સમયના અદ્વિતીય જ્ઞાતા તરીકે, એ આચાર્ય સર્વસમ્મત ગણાતા હતા, અને તેથી એમને ‘યુગપ્રધાન’ એવું મહત્ત્વસ્વાપક ઉપપદ મળેલું હતું । જીતકલ્પચૂર્ણના કર્તાએ, પ્રારંભમા, ૫ થી ૧૧ માં સુધીના પદ્યમા આ આચાર્યની જે ગમીરાર્થક સ્તુતિ કરેલી છે તે ઉપરથી એમની જ્ઞાનગમીરતા અને સામપ્રદાયિક પ્રતિષ્ઠિતતાનું કોઈક સૂચન થાય છે । આ પદ્યોનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે.—

૫. અનુયોગ એટલે આગમોના અર્થ જ્ઞાનના ધારક, યુગ-પ્રધાન, પ્રધાનજ્ઞાનિયોને વહુમત, સંશુતિ અને શાસ્ત્રમા કુશલ, અને દર્શન—જ્ઞાન ઉપયોગના માર્ગસ્ય એટલે માર્ગરક્ષક ।

૬. કમલના સુવાસને અધીન થયેલા અમરો જેમ કમલની ઉપાસના કરે છે તેમ જ્ઞાનરૂપ મુક્તિરન્દના પિપાસુ મુનિયો જેમના મુક્તરૂપ નિર્જરમાથી નીકળેલા જ્ઞાનરૂપ અમૃતનું સદા સેવન કરે છે ।

૭. સ્વ-સમય અને પર-સમયના આગમ, લીપિ, ગણિત, છન્દ અને શબ્દશાસ્ત્રો ઉપર કરેલ વ્યાખ્યાનોથી નિર્મિત થયેલો જેમનો અનુપમ યશઃપટલ દશે દિશાઓમા ભરી રહેલો છે ।

૮. જેમણે પોતાની અનુપમ મતિના પ્રમાણે જ્ઞાન, જ્ઞાની, હેતુ, પ્રમાણ, અને ગણધરપૂજ્ય સવિશેષ વિવેચન વિશેષાવશ્યકમા અન્યનિવદ્ધ કર્યું છે ।

૯. જેમણે હેદ સૂત્રોના અર્થોધારે, પુરુષ વિશેષના પૃથક્કરણ પ્રમાણે, પ્રાયશ્ચિન્ના વિધિનું વિધાન કરનાર જીતકલ્પસૂત્રની રચના કરી છે ।

૧૦ એવા, પરસમયના સિદ્ધાન્તોમા નિપુણ, સંયમશીલ શ્રમણોના માર્ગના અનુગામી, અને ક્ષમા-શ્રમણોમા નિધાનમૂલ જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણને નમસ્કાર ।

આમાના ૫ મા પદના તાત્પર્યર્થે ઉપરથી એ જણાય છે કે—જિનમદ્ર ગણી આગમોના અદ્વિતીય વ્યાખ્યાતા હતા, યુગપ્રધાન પદના ધારક હતા, તત્કાલીન પ્રધાન પ્રધાન શ્રુતધરો પણ એમને વહુ માનતા હતા, શ્રુતિ અને અન્ય શાસ્ત્રોના પણ એ કુશલ વિદ્વાન્ હતા, અને જૈન સિદ્ધાન્તોમા જે જ્ઞાન-દર્શનરૂપ ઉપયોગનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે તેના એ સમર્થક હતા । ૬ ટ્ઠા પદના તાત્પર્યર્થે એ જણાય છે કે એમની સેવામા ધના મુનિયો જ્ઞાનાભ્યાસ કરવા માટે સદા ઉપલ્બિત રહેતા હતા । ૭ મા પદમા, જુદા જુદા દર્શનોના શાસ્ત્રો, તથા, લીપિ વિદ્યા, ગણિત શાસ્ત્ર, છન્દ શાસ્ત્ર, અને શબ્દ (વ્યાકરણ) શાસ્ત્ર આદિમા એમનું અનુપમ પાઠિત્ય સૂચિત કર્યું છે । ૮ મા પદમા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય, અને ૯ મામા, જીતકરૂપસૂત્ર વિષયક એમનું કર્તૃત્વ પ્રકટ કર્યું છે । ૧૦ મા પદમા, એમની પરસમયના આગમ વિષેની નિપુણતા, સ્વાચારપાલનની પ્રવણતા, અને સર્વ જૈન શ્રમણોમા રહેલી મુલ્યતાનુ સૂચન કર્યું છે ।

આટલા સંક્ષિપ્ત પરિચય સિવાય અન્યત્ર ક્યાં એ પણ એ મહાન્ આચાર્યનો કશો પણ વિશેષ ઝલ્લેલ દ્રષ્ટિગોચર થતો નથી ।

હરિભદ્રસૂરિ, શીલાકાચાર્ય, જિનેશ્વરસૂરિ, અમયદેવસૂરિ, હેમચંદ્રસૂરિ, વાદીદેવસૂરિ, મલ્યગિરિ અને દેવેન્દ્રસૂરિ વિગેરે પાછળના પ્રસિદ્ધ પ્રત્યકારો અને ટીકાકારો એમનો નામનિર્દેશ પોતાની કૃતિઓમા અનેકથ કરેલો છે । “માખ્યસુધામ્મોધિ; શાખ્યપીયુષપાથોધિ, મગવાન્ માખ્યકાર; દુષ્પમાન્ધકારનિમદ્રજિનવચનપ્રદીપપ્રતિમ; દલિતકુવાદિપ્રવાદ; પ્રશ્નસ્વભાષ્યસસ્યકાશ્યપીકલ્પ; ત્રિભુવનજનપ્રથિતપ્રવચનોપનિપદ્વેદી; સન્દેહસન્દોહશૈલશૃંગમંગદમ્મોલિ;” इत्यादि प्रकारना विशिष्ट विशेषणोपूर्वक एमनु नामस्मरण करवामा आव्यु છે, અને એ રીતે એમની આસત્તાનો ગૌરવપૂર્વક સ્વીકાર કરવામા આવ્યો છે ।

દરેક સંપ્રદાયમા વિદ્વાનોના બે પ્રકાર નજરે પડે છે એક તો આગમપ્રધાન, અને બીજો તર્કપ્રધાન । આગમપ્રધાન પઢિતો હમેશા પોતાના પરપરાગત આગમોને—સિદ્ધાન્તોને શબ્દશ પુષ્ટીતે પકડી રહેવાના સ્વભાવવાળા હોય છે, ત્યારે તર્કપ્રધાન વિદ્વાનો આગમગત પઠાર્થવ્યવસ્થાને તર્કસંગત અને રહસ્યાનુકૂલ માનવાની વૃત્તિવાળા હોય છે । આથી કેટલીક વખતે આગમપ્રધાન અને તર્કપ્રધાન વિચારકોની સંપ્રદાયગત તત્ત્વવિવેચનની પદ્ધતિમા વિચારમેદ પડે છે । એ વિચારમેદ જો ઊમ્ર પ્રકારનો હોય છે તો કાલક્રમે સંપ્રદાય-મેદના અવતારમા અવસાન પામે છે, અને સૌમ્ય પ્રકારનો હોય છે તો તે માત્ર મતમેદના રૂપમા જ વિરમી જાય છે । જૈન સંપ્રદાયના ઇતિહાસનું અવલોકન કરતાં તેમા આવા અનેક વિચારમેદો, મતમેદો અને સંપ્રદાયમેદો અને તેના મૂલમૂલ ઠક્ક પ્રકારના કારણો બુદ્ધિ આગલ સ્પષ્ટ તરી આવે છે । એ વિચારના એક ઉદાહરણમૂલ જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણ પણ છે, અને તેથી જૈન પ્રવચનના ઇતિહાસમા એમને ઘણી પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે । જિનમદ્રગણી આગમ-પ્રધાન આચાર્ય છે । જૈન આગમામાય જે પરપરાથી ચાલ્યો આવતો હતો

તેને શબ્દશઃ અનુસરી તે ઊપર સંગતવાર ભાષ્ય રચવાનું પ્રધાન કાર્ય એમણે કર્યું હતું । એ ભાષ્યમાં આજ્ઞાયથી વિરુદ્ધ જનારા દરેક પક્ષ ઊપર એમણે યથેષ્ટ આક્ષેપ-પ્રતિક્ષેપ કર્યા છે અને સ્વસપ્રદાયનુ સમર્થન કર્યું છે । એ પોતાના સમર્થનમા તર્કનો ઉપયોગ કરે છે પણ તે તર્ક આજ્ઞાયાનુકૂલ હોય તો જ તેને મહત્ત્વ આપે છે । આજ્ઞાયથી આગ઼ જનાર તર્કને એ ઉપેક્ષણીય ગણે છે ।

ઉદાહરણ તરીકે એક પ્રસંગ લઈએ—સિદ્ધસેન દિવાકર જિનભદ્રના પુરોગામી આચાર્ય છે । જૈનવાદ્યમયમા અને ઇતિહાસમા તેમનું સ્થાન ઘણું ઊંચું છે । જૈનધર્મના જે મહાન્ સમર્થક અને પ્રભાવક આચાર્યો ઈઈ ગયા છે તેમા સિદ્ધસેનસૂરિ ઘણા આગ઼ પડતા છે । સમ્પ્રતિતર્ક, ન્યાયાવતાર, મહાવીરસ્તુતિ વિગેરે મૌલિક-સિદ્ધાન્ત-પ્રતિપાદક અને પ્રૌઢવિચાર-પૂર્ણ એમના ગ્રન્થો છે । જૈન તર્કશાસ્ત્રના એ વ્યવસ્થાપક અને વિવેચક છે । એથી એ તર્કપ્રધાન આચાર્ય મનાય છે । જૈનદર્શનના એ એક અનન્ય આધારમૂલ આસ પુરુષ છે । એમના પાછ઼ના સર્વ સમર્થ આચાર્યો એ એમને આસરૂપે સ્વીકાર્યા છે । એ આચાર્ય પોતાના સમ્પ્રતિતર્ક નામના તાત્ત્વિક-ગ્રન્થમા, કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનના સ્વરૂપનો વિચાર કરતા, એ સિદ્ધાત પ્રતિપાદિત કર્યો છે કે કેવલજ્ઞાનીને જ્ઞાન અને દર્શન બન્ને યુગપત્ જ હોઈ શકે છે, અને તેથી યથાર્થમા બન્ને એક સ્વરૂપ જ છે । આગમોમા જે “જુગવં દો ણત્થિ ઉવઓગા” એ વિચાર પ્રતિપાદેલો છે તેનાથી સિદ્ધસેનનો સિદ્ધાન્ત જરાક વિરુદ્ધ દેખાય છે । ઇટલે આગમવાદી જિનભદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણે પોતાના ભાષ્યમા સિદ્ધસેનના વિચારનો વિગતવાર પ્રતિક્ષેપ કર્યો છે અને તાત્પર્યમા જણાવ્યું છે કે તર્કથી ગમે તે વિચાર સિદ્ધ થતો હોય પણ આગમથી બહાર જતા તર્કનો સ્વીકાર ન કરી શકાય । આગમમા ક્યાએ પણ યુગપદુપયોગનું સૂચન નથી અને તેથી એ વિચાર અપ્રાપ્ત છે । આ વિષયનો ઉપસંહાર કરતા જિનભદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણ જણાવે છે કે—

કસ્સ વ નાણુમયમિણ જિણસ્સ જહ હુઝ દોવિ ઉવઓગા ।

નૂણ ન હંતિ જુવર્ગં જઓ નિસિદ્ધા સુએ વહુસો ॥

ન વિ અભિનિવેસબુદ્ધી અમ્હં એગંતરોવઓગમ્મિ ।

તહ વિ મણિમો ન તીરહ જં જિણમચમન્નહા કાઉં ॥

(વિશેષાવશ્યકમાપ્ય, પૃષ્ઠ ૧૨૧૩)

અર્થાત્—જો જિનને—કેવલીને યુગપદ્ બન્ને ઉપયોગ હોત તો તે કોઈને અનમિત્ત ન થાત । પણ તે છે જ નહીં, કારણ કે સૂત્રમા તેનો ઘણી જગ્યાએ નિપેધ કરવામા આવેલો છે । તેમ જ ક્રમોપયોગમા—એક પછી એક થનાર જ્ઞાનમા—અમારી કાંઈ અભિનિવેશબુદ્ધી નથી । પણ તથાપિ કહીએ છીએ કે જિનના મતને અર્થાત્ આગમની પરપરાને અન્યથા ન જ કરી શકાય ।

આમ જિનભદ્રગણી આગમપરપરાના મહાન્ સરક્ષક હતા અને તેથી તેઓ આગમવાદી કે સિદ્ધાન્તવાદી ના વિરુદ્ધથી જૈન વાક્યમા ઓ઼઼઼઼ાય છે ।

જિનભદ્રગણીની ગ્રન્થકૃત્તિઓ

જિનભદ્રગણીના બનાવેલા ગ્રન્થોની ચોક્કસ માહિતી કાંઈ મળતી નથી । સામાન્ય રીતે નીચે જણાવેલા પાંચ ગ્રન્થો તેમની કૃત્તિ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે ।

૧ વિશેષાવશ્યક માપ્ય મૂલ અને ટીકા, આ માપ્ય બહુ પ્રસિદ્ધ અને પ્રકાશિત છે । આના ઉપર ગ્રન્થકારે પોતે જ એક સસ્કૃત ટીકા લખી હતી પણ તે અત્યારે દુર્લભ છે ।

વીજી ટીકા શીલાકાચાર્ય જેમનુ વીજુ નામ કોટ્યાચાર્ય પણ પ્રસિદ્ધ છે તેમણે લખી છે । એ ટીકાની તાડપત્ર ઉપર લખેલી એક અતિજીર્ણ પ્રતિ પૂનાના રાજકીય ગ્રન્થસંગ્રહમાં સુરક્ષિત છે ।

ત્રીજી ટીકા મલધારી હેમચંદ્રસૂરિની બનાવેલી છે અને તે પ્રકટ થઈ ગઈ છે ।

૨ ઘૃહસ્તંગ્રહણી, આ લગભગ ૪૦૦ થી ૫૦૦ ગાથાનો ગ્રન્થ છે । એના ઉપર મલયગિરિ સૂરિએ સસ્કૃત ટીકા લખી છે । ગ્રન્થ સટીક પ્રસિદ્ધ થઈ ચુક્યો છે ।

૩ ઘૃહસ્ત્રસમાસ, આ પણ પ્રાકૃત ગાથાબદ્ધ ગ્રન્થ છે । આના ઉપર પણ મલયગિરિ વિગેરે આચાર્યોએ ટીકાઓ લખી છે । ગ્રન્થ પ્રસિદ્ધ છે ।

૪ વિશેષણવતી, લગભગ ૪૦૦ ગાથાઓનો બનેલો આ એક પ્રકરણ ગ્રન્થ છે, અને અધ્યાપિ અપ્રકાશિત છે ।

૫ જીતકલ્પસૂત્ર, પ્રસ્તુત ગ્રન્થ । આ સિવાય ધ્યાનશત્રુ નામનો એક ગ્રન્થ જે હરિમદ્-સૂરિની આવશ્યક ટીકામાં સમુદ્ધૃત છે તેના કર્તા પણ જિનમદ્રગણી કહેવાય છે પણ તે સન્દિગ્ધ છે ।

જિનમદ્રગણીની માપ્યકાર તરીકેની વાત સ્પષ્ટ છે । તેમાં મુખ્યત્વે તો વિશેષાવશ્યક માપ્ય ને લઈને જ એ પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તેમ જણાય છે । કારણ કે જ્યાં જ્યાં માપ્યકારના નામે એમનો ઉલ્લેખ આવે છે ત્યાં ત્યાં ઘણા ભાગે વિશેષાવશ્યકના અવતરણો ટાકવામાં આવ્યા હોય છે । પણ, એ માપ્ય સિવાય વીજા પણ કોઈ માપ્યો એમણે રચ્યા હોય તો તે સમવિત છે । એનું કાર્દક અસ્પષ્ટ સૂચન, કોટ્યાચાર્યની વિશેષાવશ્યકમાપ્યટીકામાંના એક ઉલ્લેખથી થાય છે ‘પોગલ-મોયગદન્તે’ એ પદથી શુરુથી વિશેષાવશ્યકમાપ્યની ૨૩૪* મી ગાથામાં જે દ્વિદાન્તો સૂચવ્યા છે તેમનું વિવરણ આ માપ્યમાં કરવામાં આવ્યું નથી । પણ નિશીથસૂત્રના માપ્યની પીઠિકામાં આ ગાથા અને એમાં સૂચવેલા દ્વિદાન્તોનું વિવરણ વિગતપૂર્વક આપેલું છે । ઇટલામાંટે કોટ્યાચાર્ય પોતાની ટીકામાં આ દ્વિદાન્ત-સૂચક ગાથાની વ્યાખ્યા કરતા વિવરણમાંટે લખે છે કે—‘નિશીથે વક્ષ્યામઃ’—નિશીથમાં આ વિવરણ કરીશું ।’ આ વાક્ય કોટ્યાચાર્યનું હોય એમ તો સંભવે જ નહીં । કારણ કે નિશીથમાપ્ય કોટ્યાચાર્યકૃત છે એવી પ્રસિદ્ધિ કે પરપરા બિરકુલ સમઝાતી નથી । તેથી આ વાક્ય જિનમદ્રગણીની સોપજીટીકામાંનું હોવું જોઈએ । અને જો તેમ હોય તો ગ્રન્થકારે આ ગાથાનું વિવરણ નિશીથ માપ્યમાં કર્યું હોય એટલે વિશેષાવશ્યકમાપ્યમાં પુનઃ તે કરવાની આવશ્યકતા નહીં રહેવાથી અહીં માર્ગ તેનું સૂચન જ કરી દીધું હોય । વિશેષાવશ્યકટીકાકાર હેમચંદ્રસૂરિ પણ આ ગાથાની વ્યાખ્યામાં અત્રે એમ લખે છે કે—‘એતાન્યુદાહરણાનિ વિશેષતો નિશીથાદવસેયાનિ ।’ મારી પાસે કેટલાક પ્રતિર્ણ પાનાઓનો એક સંગ્રહ છે તેમાં માપ્યો અને ચૂર્ણિઓમાંની કેટલીક નોંધો કોઈ વિદ્વાને કરેલી છે ।

* કાશીથી પ્રકટ થયેલ શાસ્ત્રસિમા આ ગાથાનો ક્રમાંક ૨૩૫ છે, પણ પૂનાની કોટ્યાચાર્યવાલ્મી ટીકાની પ્રતિમાં એ ક્રમાંક ૨૩૪ છે ।

૫ સંદ્રહ આસરે ૩૦૦ કરતા વધારે વર્ષનો જૂનો લખેલો છે । એમાં એક ઠેકાણે નિશીથમાખ્યની ૩ ગાથા લખેલી છે, અને તે પછી “इति जिनभद्रक्षमाश्रमणकृतनिशीथभाष्यस्याष्टमोद्देशके” આવી સ્પષ્ટ નોંધ કરી છે । અખ્યાસિઓએ આ વાવતમા વિશેષ સોધ કરવાની આવશ્યકતા છે ।

जिनभद्रगणीનો समय

જિનભદ્ર ગણીના ગણ-ગચ્છાદિનો કે ગુરુ-શિષ્યાદિનો કોઈ ઉલ્લેખ જોવામા આવતો નથી । સોલ્હમા સૈકા પછી લખાણેલી પટ્ટાવલિઓમા તેમના સમયનો નિર્દેશ થયેલો જોવામા આવે છે અને તે પ્રમાણે મહાવીર નિર્વાણ પછી સં ૧૧૧૫ મા તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો માનવામા આવે છે । વીરનિર્વાણ ૧૧૧૫ તે વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ બરાબર થાય છે । પટ્ટાવલિઓમા ઉલ્લેખેલો આ સમય કેટલો અસન્દિગ્ધ છે તે જાણવાનાં વિશેષ પ્રમાણો અઘાપિ હાથિગોચર થયા નથી । તપાગચ્છ, અચલગચ્છ, ઉપકેશગચ્છ, લઘુપોશાલિક, વૃહત્પોશાલિક, આદિ ગચ્છોની જે આધુનિક પટ્ટાવલિઓ ઉપલબ્ધ છે તેમની મુખ્ય પરપરામા તો જિનભદ્રનો કોઈ નિર્દેશ નથી । પણ ચરતર ગચ્છીય પટ્ટાવલિઓમા કોક ઠેકાણે મૂલ પટ્ટપરપરામાં જિનભદ્રને દાખલ કરી દીધેલા જોવામા આવે છે સરા । પણ તેમા પરસ્પર ઘણો જ વિરોધ નજરે પડે છે । ઉદાહરણ તરીકે, મારી પાસે જે કેટલાક આવા પટ્ટાવલિના પાનાઓ છે તેમાથી એકમાં જિનભદ્રને મહાવીરથી ૩૫ મી પાટે લખ્યા છે, બીજા પાનામા ૩૮ મી પાટે લખ્યા છે, ત્યારે વઢી ત્રીજા પાનામા ૨૭ મી પાટે લખ્યા છે । કેટલાક પાનાઓમા જિનભદ્રની પાટે હરિભદ્રને બેસાર્યા છે, તો કેટલાકમા જિનભદ્રની પાટે શીલાકાચાર્યને બેસાર્યા છે । એક પટ્ટાવલિમા હરિભદ્રને મહાવીર નિર્વાણ પછી ૫૮૫ વર્ષે અને જિનભદ્રને ૯૮૦ વર્ષે થયેલા જણાવ્યા છે । આમ પટ્ટાવલિઓની વિગતો વધુ જ અસંબદ્ધ હોવાથી તેમાના કોઈ પણ કથનને અન્યાન્ય પુરાવાઓના આધારે નિર્ણય કર્યા સિવાય સત્ય માની શકાય તેમ નથી એ સ્પષ્ટ જ છે ।

ધર્મસાગર ગણીકૃત તપાગચ્છ પટ્ટાવલિ કે જે કેટલાક ઐતિહાસિક ઝહાપોહ પછી લખવામા આવી છે અને જેનું સશોધન પણ કેટલાક વિદ્વાનોની બનેલી સ્વાસ સમિતિએ કર્યું છે, તેના ઉલ્લેખ પ્રમાણે જિનભદ્ર ગણી, હરિભદ્ર પછી ૬૦-૬૫ વર્ષે થયા હતા । પણ આ ઉલ્લેખ પણ પટ્ટલો જ મૂલભરેલો છે । કારણ કે પ્રથમ તો હરિભદ્રનો સ્વર્ગ સમય જે એ પટ્ટાવલિમા વીરસવત્ ૧૦૫૫, વિક્રમ સંવત્ ૫૮૫ આપ્યો છે તે જ બરાબર નથી, એ મેં હરિભદ્રના સમય નિર્ણયમા વિસ્તૃત ચર્ચા કરી સિદ્ધ કર્યું છે, અને બીજું, હરિભદ્ર સૂરિએ પોતાની આવશ્યક ટીકામા અનેક ઠેકાણે જિનભદ્રનું સ્મરણ કર્યું છે અને વિશેષાવશ્યકનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ પણ કર્યો છે । એટલે હરિભદ્ર પછી જિનભદ્ર કોઈ પણ રીતે હોઈ શકે નહીં એ નિશ્ચિત છે । ધર્મસાગરકૃત પટ્ટાવલિનો ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે —

શ્રી વીરાત્ ૧૦૫૫ વિ० ૫૮૫ વર્ષે યાકિનીસ્રુતઃ શ્રીહરિભદ્રસ્રરિઃ સ્વર્ગભાક્ ।
નિશીથ-વૃહત્કલ્પ-ભાષ્યાવશ્યકાદિચૂર્ણિકારાઃ શ્રીજિનદાસગણિમહત્તરાદયઃ પૂર્વગત-

* પટ્ટાવલિઓનાં કેટલાંક પાનાઓમાં તો એમને “સર્વ ભાષ્યકર્તા” પણ લખેલા છે ।

થુતધર-શ્રીપ્રયુક્તધમાશ્રમણાદિશિષ્યત્વેન શ્રીહરિભદ્રસૂરિતઃ પ્રાચીના એવ યથાકાલમા-
વિનો બોધ્યાઃ । ૧૧૧૫ શ્રીજિનભદ્રગણિર્વૃગપ્રધાનઃ । અયં ચ જિનમદ્રીયવ્યાનશતક-
કરણાન્ ભિન્નઃ સંભાવ્યતે ।

—ઇન્ડિયન ઇન્ટીકેરી, પુ ૧૧, પૃ ૨૫૩

હરતર ગચ્છની પટ્ટાવલિઓ—જેમા છેલ્લા સૈકામા થઈ ગયેલા ક્ષમાકલ્યાણમુનિની બનાવેલી
મુખ્ય કહી શકાય અને જેનો સાર ડૉ વ્હાટે ઇન્ડિયન ઇન્ટીકેરીના પુ૦ ૧૧, પૃ૦ ૨૪૩-૪૯
મા આપ્યો છે—તે અનુસારે જિનભદ્રનો સમય વીરનિર્વાણનો દશમો સૈકો છે । ૫ પટ્ટાવલિમા
લખ્યા પ્રમાણે વીર સં ૯૮૦ મા દેવર્ધિગણી થયા । તે જ સમયમા ચતુર્થીની સંવત્સરી સ્થાપન
કરનાર કાલકાચાર્ય થયા (વી સં ૯૯૩), તે જ અરસામા વિશેષાવશ્યક માપ્યાદિના કર્તા
[ધીજી પ્રતિપ્રમાણે સર્વ માપ્યકર્તા] જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ (વી સ ૯૮૦), તથા
આચારાગાદિ સૂત્રોની ટીકા કરનાર તેમના શિષ્ય શીલાકાચાર્ય થયા, અને તે જ જમાનામા
૧૪૪૪ ગ્રન્થોના રચનાર હરિભદ્રસૂરિ થયા । આ પ્રમાણે આ પટ્ટાવલિલેખકના હિસાબે
દેવર્ધિગણી, કાલકાચાર્ય, જિનભદ્ર, શીલાકાચાર્ય અને હરિભદ્રસૂરિ ૫ વધા સમકાલીન છે ।
આ વધામા હરિભદ્રસૂરિ સિવાય બાકીના આચાર્યોનો સમય હજી પ્રમાણ-પુરસ્તર નિર્ણીત
થયો નથી । પણ, સામદાયિક ઇતિહાસનુ એકદર વલ્લણ જોતા ૫ વધા સમકાલીન હોય
તેમ સમ્ભવતઃ નથી । હરિભદ્રનો સમય, હાલમા વિક્રમના આઠમા સૈકાનો છેલ્લો ભાગ નિશ્ચિત
થયો છે । દેવર્ધિગણી અને કાલકાચાર્ય છઠ્ઠા સૈકાની શુરુઆતમા થયેલા મનાય છે । ૫૮લે
૫મની વધે ઓછામા ઓછુ ૨૫૦ વર્ષ જેટલુ અંતર પડે છે । ૫માથી હરિભદ્રને બાદ કરી
દેવામા આવે—કારણ કે તેમનો સમય નિર્ણીત છે—અને બાકીના વધાને સમકાલીન માની
લેવામા આવે તો તે સપ્રમાણ હોઈ શકે કે કેમ, ૫ પ્રશ્ન વિચારણીય રહે છે સ્વરો । પણ, આ સ્પષ્ટે
દેવર્ધિગણી અને કાલકાચાર્યના સમયના વિચારને પુરતો અવકાશ નથી, તેથી હુ ૫ વામતને
વગર ચર્ચે જ મુકી દેવા માગુ છુ ।

જિનભદ્રગણી અને શીલાકાચાર્યની સમકાલીનતા અને ગુરુ શિષ્ય સમ્બન્ધ માટે ફાઈક
વિચાર અવશ્ય કર્તવ્ય છે । કમનવીએ, શીલાકાચાર્ય સબધી જે સવત્નો ઉલ્લેખ મળે છે તે
પણ પરસ્પર વિરોધી છે । આચારાગસૂત્રની ટીકાની કેટલીક પ્રતિઓમા ટીકા બનાવ્યાના
સમયનો નિર્દેશ વે રીતે મળે છે. એક નિર્દેશ ગણમા છે, અને બીજો પદમા છે । તેમા ૫ વઢી
વરેકમા વઢે પાઠમેદ છે ।

(૧) A પહેલો ગદ્ય નિર્દેશ આ પ્રમાણે —

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ સપ્તસુ ચતુરશીત્યધિકેષુ વૈશાલપશ્ચમ્યાં
આચારટીકા દબ્ધેતિ ।”

સ્થાપના શાન્તિનાથના મહારમા સં ૧૩૨૭ મા લક્ષાણી તાહપત્રની પ્રતિ છે તેમા આ
પત્તિ છે જુઓ, પીટર્સન રીપોર્ટ ૩, પૃ ૯૦

B. વીજો ગય નિર્દેશ આ પ્રમાણે:—

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ સપ્તસુ અષ્ટાનવત્યધિકેષુ વૈશાખશુદ્ધપञ्चम्या
આચારટીકા કૃતેતિ ।” —ઈન્ડિયન એન્ટીકેરી, સન્ ૧૮૮૬, પૃ. ૧૮૮.

(૨) વીજો, જે પચ નિર્દેશ છે તે આ પ્રમાણે:—

દ્વાસપ્તત્યધિકેષુ હિ શતેષુ સપ્તસુ ગતેષુ ગુપ્તાનામ્ ।

સંવત્સરેષુ માસિ ચ ભાદ્રપદે શુક્લપञ्ચમ્યામ્ ॥

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગમ્ભૂતાયાં સ્થિતેન ટીકૈષા ।

સમ્યગુપયુજ્ય શોધ્યા માત્સર્યવિનાકૃતૈરાર્યઃ ॥

—આગમોદયસમિતિ પ્રકાશિત આવૃત્તિ, પૃ. ૩૧૭ ।

મારી પાસેની એક નોંધમાં, ગુપ્તાનાં ના વદલે શકાના આવો પળ પાઠ છે । તેમ જ કેટલીક પ્રતિઓમાં આમાનો કોઈ પળ ઉલ્લેખ સર્વથા નથી મળતો ।

આ રીતે, આ ઉલ્લેખો, જુદી જુદી ૪ સાલો વતાવે છે । પહેલો, શક સવત્ ૭૮૮ ની, વીજો ૭૨૮ ની, ત્રીજો, ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ ની, અને ચોથો શક સવત્ ૭૭૨ ની । આમાની કઈ સાલ સાચી છે તે ચોક્કસ કહી શકાય તેમ નથી* । ગુપ્ત સવત્ની જે ગણતરી અઘાપિ વિદ્વાનો કરતા

* આચારાદીકાના આ સંવત્સરવિષયક સંતોષના સવધમાં ડૉ. ક્રીટે ઇન્ડિયન એન્ટીકેરી, પૃ. ૧૫, પૃ ૧૮૮ માં એક ટિપ્પણી લખી છે તે જાળવા જેવી હોવાથી તેનું ભાષાન્તર અહીં આપવામાં આવે છે ।

આચાર ટીકામાંથી બે ઉતારાઓ

ધીયુત કે વી પાઠકે જૈન હરિવંશમાંથી એક મહર્ષવનો ઉતારો ૧૪૧ માં પાન ઉપર આવ્યો છે । એમાં ગુપ્ત રાજાઓના વલેખ ઉપરાંત મહાવીરના ત્રિવર્ણ પછીના વંશોનો વિયમિત ક્રમ આપી એ સમયનો સવધ વતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે । જો કે એ સવધ ચરાચર નથી ।

હું અહીં થોડીધળી એને મળતી જ સાહિત્યવિષયક ધ્યાન લેવે એવી વાચત આપવા રચ્યું છું । ડૉ. મગવાન-કાલ એન્ડ્રીએ ૧૮૮૩ ની શુદ્ધઆત્મતા, જૈનપ્રત્ય આચારાંગ સૂત્ર ઉપરની શીલાચાર્યની આચારટીકાની એક હસ્તલેખિત પ્રત મેં વતાવી હતી । એ લગભગ ૩૦૦ વર્ષ પહેલાં લખાણી મનાય છે । એમાંથી હું બે ઉતારા આપું છું । પહેલો પથવદ ઉતારો ૨૦૭ B અને ૨૦૮ A પાન ઉપર છે, અને તે આ પ્રમાણે છે:—

દ્વાસપ્તત્યધિકેષુ હિ શતેષુ સપ્તસુ ગતેષુ ગુપ્તાનામ્ ।

સંવત્સરેષુ માસિ ચ ભાદ્રપદે શુક્લપञ्ચમ્યામ્ ॥

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગમ્ભૂતાયા સ્થિતેન ટીકૈષા ।

સમ્યગુપયુજ્ય શોધ્યા માત્સર્યવિનાકૃતૈરાર્યઃ ॥

આ ઉતારો, શીલાચાર્ય ટીકાનો આ ભાગ ગુપ્તસવત્ ૭૭૨ ના ભાદરવા સુદી પાંચમને દિવસે ગમ્ભૂતા (સમાત) માં પૂરો કર્યો એમ જણાવે છે ।

વીજો ઉતારો પુલ્લકના અંતે ૨૫૬ B પાન ઉપર આવેલો છે । અને તે ગયમાં હોઈ આ પ્રમાણે છે —

શકનૃપકાલાતીતસવત્સરશતેષુ સપ્તસુ અષ્ટાનવત્યધિકેષુ વૈશાખશુદ્ધ પञ्ચમ્યામા-
ચારટીકા કૃતેતિ ।

૨૫૬ B પાન અહીં પુલ્લ વાય છે અને એ પછીનું પાન જેમાં આ ત્રિવિનુ આંકડામાં પુનરાવર્તન અને લેખકના ઉપસહારના શબ્દો છે તે નષ્ટ થઈ ગયું છે ।

આ ઉતારો સંપૂર્ણ ટીકાની સમાપ્તિની ત્રિવિ તરીકે શકસવત્ ૭૯૮ ની વૈશાખ સુદી પાંચમને મુકે છે ।

આવ્યા છે તે પ્રમાણે જો ગણીએ તો ગુપ્ત સંવત્ ૭૭૨ એટલે ૧૧૪૧ વિક્રમ સવત્ (૧૦૯૧ઈ સ૦) થાય । એ સમય તો શેષનવાગ ટીકાકાર અમયદેવસૂરિનો છે । પ્રથમદ્વિતીયાગટીકાકર્તા શીલા-
ચાર્ય તો એ અગાઉ ઘણા વર્ષા પૂર્વે થઈ ગયાના ઘણા પુરાવાઓ ઉપલબ્ધ છે । તેથી કા તો
ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ વાલો ઉલ્લેખ અમપૂર્ણ હોવો જોઈએ, અને કા તો ગુપ્ત સવત્ની જે ગણત્રી આજ
પર્યંતના વધા શોધકો ગણતા આવ્યા છે તે સોટી હોવી જોઈએ । પણ, માત્ર આ અનિશ્ચિત પાઠ-
ભેદના આધારે જ ગુપ્ત સવત્ની ગાઠને આપણે ઝંકેલી શકીએ તેમ નથી, તેથી જ્યાં સુધી ગુપ્ત-
સવત્ની ગણના અન્ય પ્રમાણોથી છોટી ન ઠરે ત્યાં સુધી આ પ્રસ્તુત ઉલ્લેખને આપણે સત્ય ન
માની શકીએ । હવે રદ્ધા શરૂ સવત્સરવાઝા ઉલ્લેખો । એમાં જો કે ૭૭૨, ૭૮૪ અને ૭૯૮
આમ ત્રણ ભિન્ન ભિન્ન સવત્સરો છે, પણ તે વધાનો અન્તર્ભાવ એક જ પવીત્રીમા થાય છે તેથી

આ વધે ઉત્તારાઓ એમ ક્ષતાયે છે કે શીલાચાર્યે ગુપ્ત અને શક સવત્ને એક ગણ્યો છે । એમાં સ્વદ્વિતીયે એક
પ્રકાર ની મૂલ સો છે જ । અને આ મૂલ, ગુપ્ત અથવા શક સવત્ જેને વિષે એ બહુ જ્ઞાન હતું, તેનો નિર્દેશ,
કોઈપણ રીતે દાખલ કરી પોતાની વિદ્વતા વતાવવાના હેતુને લઈને થઈ છે ।

જ્યાં સુધી, ગુપ્ત સંવત્ ૭૭૨ થી ૭૯૮ (૬ થા ૧૦૯૧ થી ૧૧૧૭) અથવા શક સંવત્ ૭૭૨ થી ૭૯૮
(૬ થા ૮૫૦ થી ૮૭૬) એ બેમાંથી કયા અરસામાં આચારટીકા લખાઈ એ ક્ષતાવવા માટે પુરતી થઈ પડે
એથી શીલાચાર્યનો સારો સમય પ્રદર્શિત કરતી માહિતી ન મળી આવે ત્યાં સુધી એ મૂલ દૂર ધવાની ગયી ।

પરંતુ આ ઉત્તારાઓ એમ ક્ષતાવવા માટે મહત્વના ૩૩ કે શીલાધાર્યાના સમયસુધી પણ એ વાતનું સ્મરણ હવું કે
એ સવત્ (ગુપ્ત સવત્) કે જે વલ્લભીના રાજાશોના ઘાપરને લીધે જાણીતો હતો અને છેવટે કાઠિયાવાઢમાં
વલ્લભી સવત્ તરીકે પ્રચલિત થયો હતો, એનો મૂલ અને રાષ્ટ્ર સંબંધ ગુપ્ત રાજાઓ સાથે હતો જેમને કાઠિયા-
વાઢ અને બીજા વાણીજના માળોમાં એનો ફેલાવો કર્યો હતો ।”

આ સવત્ અને ઠાં છૂટીટી ટિપ્પણી કપર મો પીટસને, હસ્તલિખિત પુસ્તકોની શોધવાઝા, પોતાના
ગ્રીજા રીપોટના પૃ. ૩૬-૩૭ કપર જે ગોંધ કરી છે તે પણ આ વાકતમા ઉપયોગી હોવાથી અહિં અવતાર
વામાં આવે છે —

ન ૨૫૫ આચારાગસૂત્ર કપરની શીલાચાર્યની ટીકા

શીલાચાર્યે કે શીલાંક મુપ્રસિદ્ધ નગર અળહિલવાઢ પાટણના સ્થાપક વનરાજના ધર્મગુહ તરીકે
હુવિદિત છે ।

૨૪૭ માં પાન કપર જે અવતરણ આપેલ છે તે કપરથી જણાય છે કે શીલાંકની આચારાગવૃત્તિમાં એનો રચ
ના-સમય શ સ ૭૭૮ છે । વધારેમાં જણાય છે કે જે શ્લોકમા એ મિત્રિ છે તે છેવટના પાન કપર છે એટલે
બહુ માર મૂકવા જેવી નથી । ૧૮૮૬ ના માવના ૬ એ મા છૂટીટી શીલાચાર્યના પ્રથ કપર એક દ્વિતી બોંચ
છે । એમાં અગવાનલલ દ્વિતીની પ્રતિના આધારે એ લખે છે કે પ્રથના અંદરના માગમા ગુપ્ત સવત્ ૭૭૨ અને
શંતના માગમાં શ સ ૭૯૮ આપવામા આવ્યા છે । હાલ તો હું, અહિં આપેલો ગુપ્ત અને શક સવત્ વધેનો
ગોટાલો ટાઢી શકુ એમ નથી, પરંતુ સવત્ ૧૩૨૭ અર્થાત્ ૬ સ ૧૨૭૧ ના લખાણથી એ પ્રથની સમાતવાઢી
પ્રતિમાં એ મૂલ પ્રથ લખાયાનો જે સમય આપેલો છે તે વિષે મને નહીં જેવી જ શકા છે । એ પ્રથ શ સ
૭૮૫—૬ સ ૮૬૩ માં પૂરી કરવામાં આવ્યો હતો । બીજા શ્લોકમાંનો જે શબ્દ હું ચચચર નહોતો સમજી
શક્યો છે “મમૂતા” છે, એમ છૂટીટના અવતરણથી સમજાય છે । મમૂતા એટલે સમાત એમ છૂટીટનો અભિપ્રાય
દેખાય છે । મારાવાઢા ઉત્તારામાં એ શ્લોકનો અક બીજો આવ્યો છે પરંતુ પહેલ્ય અકવાઢે શ્લોક એમાં નથી ।
એનું સ્થાન સમયનિર્દેશક મથ વધિએ લીધું છે । શીલાચાર્યે પોતાની ટીકા ધીરે ધીરે પૂરી કરી હતી એટલે એમણે
એ બે શ્લોક અથવા એના જેવું કોઈક વધે વધે મૂકી લીધું હોય એમ લાગે છે ।”

ચૂંક્યા હતા અને તેની ઘણી જૂદી જૂદી પાઠમેદોવાઢી પ્રતિઓ પળ થઈ ચૂંકી હતી । આ વસ્તુ-સ્થિતિ ત્યારે જ વધ વેસતી વની શકે જ્યારે શીલાકાચાર્ય અને જિનમદ્રમણી ક્ષમાશ્રમણ વચે કાલક્રૂત વિશેષ અન્તર હોય । જો એ વચ્ચેની વચે કાઈ અન્તર ન હોય અને પટ્ટાવલિ લેલકના કથન પ્રમાણે એમનામા ગુરુ-શિષ્યનો જ સબન્ધ રહેલો હોય તો વિશેષાવશ્યકમાપ્યમા આવા પાઠમેદો અને પ્રત્યન્તરોની નોંધ લેવા જેવી સ્થિતિ શીલાકાચાર્યની સન્મુલ્ક ઉપસ્થિત જ શી રીતે થઈ શકે । માટે જ્યાં સુધી વીજા કોઈ સ્પષ્ટ સાધક બાધક પ્રમાણ ન મઢી આવે ત્યાં સુધી શીલા-કાચાર્યને જિનમદ્રગણીના શિષ્ય પળ માની શકાય તેમ નથી, તેમ જ તે વચ્ચે સમકાલીન હતા એમ પળ કહી શકાય તેમ નથી ।

જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણના સમય નિર્ણય માટે હજી વીજી ઘણી બાવતો ચર્ચવા જેવી છે, યળ આ સ્થલે તે વધીની ચર્ચા કરવા જેટલો અવકાશ ન હોવાથી હુ એ બાવતનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય આપી શકુ તેમ નથી । પળ, સ્વાસ કાઈ વિરોધી પ્રમાણ નજરે ન પડે ત્યાં સુધી પટ્ટાવલિયોમા જે-વીર સવત્ ૧૧૧૫-વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ ની સાલ એમના માટે લલેલી છે તેનો સ્વીકાર કરીએ તો તેમા કશી હરકત નથી ।

જીતકલ્પસૂત્ર

આ સૂત્ર, એના નામ પ્રમાણે જૈન શ્રમણોના આચાર વિષયક છે અને એમા ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનુ વિધાન કરવામા આવ્યુ છે । આ પ્રાયશ્ચિત્ત સચન્ધી વિષય છેદ સૂત્રો અને વીજા ઘળા ગ્રન્થોમા ચર્ચવામા આવ્યો છે । તેમા, કેટલીક જગ્યાએ તે બહુ જ સક્ષિત રીતે ચર્ચેલો છે, તો કેટલીક જગ્યાએ ઘણી જ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવેલો છે । યટલા માટે જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે બહુ સક્ષિત નહીં તેમજ બહુ વિસ્તૃત નહીં એવી મધ્યમરીતે એ વિષયને સમજાવવા માટે આ ગ્રન્થની સકલના ફરી હોય તેમ સંભવે છે ।

આ પ્રાયશ્ચિત્તના વિષયમા એક વાત નોંધવા જેવી છે, અને તે એ છે, કે શ્વેતાચર સપ્રદાયના સર્ગ આગમોમા અને અન્ય ગ્રન્થોમા આ જીતકલ્પસૂત્ર પ્રમાણે જ ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત વર્ણવેલા મલે છે । પળ તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમા અધ્યાયના ૨૧—૨૨ સૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રકાર ૯ જ ગણાવ્યા છે, અને તેમા, આ સૂત્રમા વર્ણવેલા મૂલ, અનવસ્યાપ્ય અને પારાચિક આ છેલ્લા ત્રણના સ્થાને, પરિહાર અને ઉપસાપના નામના વે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે । દિગમ્બર સપ્રદાયના સાહિત્યમા પ્રાય સર્વત્ર તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રમાણે ૯ જ પ્રાયશ્ચિત્ત મઢી આવે છે । શ્વેતાચર સાહિત્યમા એક તત્ત્વાર્થ-સૂત્ર સિવાય વીજે ક્યાએ આ પ્રકાર દષ્ટિ ગોચર નથી થતો । જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ જીત કલ્પસૂત્રની અતે એમ પળ કહે છે કે તપ-અનવસ્યાપ્ય અને તપ-પારાચિક આ વચ્ચે પ્રાયશ્ચિત્ત મદ્રનાહુસ્વામી પઢી વ્યુત્તેદ પામ્યા છે । દિગમ્બર સાહિત્યમા આ વિચાર ક્યાએ નથી । તેમ જ તત્ત્વાર્થમાપ્યમા પળ આ સવધે કાઈ સૂચન નથી । વિદ્વાન્ અમ્યાસિઓ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કર્તૃત્વના પ્રશ્નનો ઝહાપોહ કરે ત્યારે આ વિષય પળ તેમા વિચારવા જેવો છે, એ સૂચન કરવા સારુ અહીં આ નોંધ કરવી ઉચિત લાગી છે ।

જીતકલ્પસૂત્ર-વ્યાખ્યા-સાહિત્ય

આ સૂત્ર ઉપર ઉપલબ્ધ થતા વ્યાખ્યા-સાહિત્યમા જૂનામા જૂની કૃતિ તે આ આવૃત્તિમા પ્રકાશિત સિદ્ધસેનકૃત ચૂર્ણિ છે । આ ચૂર્ણિ રચાયા પહેલા પળ કોઈ ચૂર્ણિ એ સૂત્ર ઉપર રચાણી હતી એમ પ્રસ્તુત ચૂર્ણિમા, પ્રષ્ઠ ૨૩, પત્તિ ૨૩ ઉપર, આવેલા ઉલ્લેખથી જ્ઞાત થાય છે, પણ તે ઉપલબ્ધ નથી । આ મુદ્રિત ચૂર્ણિના કર્તા સિદ્ધસેનગણિના સમયાદિ વિષેનો નિર્ણય કરવા માટેના સાધનોવિષે વિશેષ શોધ સ્લોઠ થઈ શકી નથી, તેથી આ સિદ્ધસેન કોણ અને ક્યારે થયા—એ પ્રશ્નને છેલ્લા વગર જ હાલ તો ચલાવી લેવું પ્રાપ્ત છે ।

આ ચૂર્ણિ ઉપર જે ટિપ્પણ આપવામા આવ્યું છે તેના કર્તા શ્રીચન્દ્રસૂરિના સમયાદિનો ઉલ્લેખ ટિપ્પણની પ્રશસ્તિમા આપેલો છે, અને તે અનુસારે વિક્રમ સંવત્ ૧૨૨૭ મા અળહિલપુરમા તેમણે આની રચના કરેલી છે । આ શ્રીચન્દ્રસૂરિએ શ્રાવકપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૨), પંચોપાગવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૮), નિશીથત્રિંશોદેશકવૃત્તિ, વિગેરે વીજા પણ કેટલાક વ્યાખ્યામન્યો લખ્યા છે ।

પ્રસ્તુત ચૂર્ણિ સિવાય આ સૂત્ર ઉપર એક પ્રાકૃત ગાયાત્રદ્વ માપ્ય પણ ઉપલબ્ધ થાય છે । એ માપ્યના કર્તા કોણ છે તે કાંઈ જ્ઞાત થઈ શક્યું નથી । એનો આદિ—અતનો ભાગ આ પ્રમાણે છે—

આદિ—કપ્યવયણપ્પણામો બુચ્છ પચ્છિત્તદાણસલ્લેખં ।

જીયવ્વહારગયં જીયસ્સ વિસોહણ પરમં ॥

પયયણદુગ્ગાલસંગં સામાહ્યમાઙ્ગિન્દુસારન્તં ।

અહ વ ચ્છવિહસયો જત્તેવ પહ્વિય નાણં ॥

અહ વા પગયપસત્થ પહાણવયણ વ પયયણં તેણ ॥

અહ વ પયત્તયતીઈ નાણાઈ પવયણં તેણ ॥

અન્ત—અપ્પમગ્ગન્યમહત્થો હતિ એસો વણ્ણિઓ સમાસેણ ।

પચ્ચમતો વવહારો નામેણ જીયકપ્પો ત્તિ ॥

કપ્પવ્વહારાણ ઉદહિસરિચ્છાણ તહ ણિસીહસ્સ ।

સુતરત્તણ્ણિન્દુણવણીતભૂતસારેસ ણાત્તવ્વો ॥

કપ્પાદીએ વિણ્ણિમિ જો સુત્તથેહિ ણાહિતી ણિતુણં ।

ણિગદિસ્સતિ સો એય સીસપસીસાણ ણહુ અણ્ણો ॥

॥ હતિ શ્રીજીતકલ્પમાર્ગ્યં ॥ ૩૩૦૦ ॥

સં૦ ૧૭૨૦ વર્ષે માર્ગશીર્ષ શુદિ ૧ શુક્રવાસરે અયેહ શ્રીપત્તને લિ૦ શ્રીમોહજ્ઞાતિના શ્રીકાશીદાસાત્મજેન અવાદત્તેન । શુભ ભવતુ । શિવમસ્તુ ।

ચૂક્યા હતા અને તેની ઘણી જૂદી જૂદી પાઠભેદોવાળી પ્રતિઓ પણ થઈ ચૂકી હતી । આ વસ્તુ-
સ્થિતિ ત્યારે જ વધ વેસતી બની શકે જ્યારે શીલાકાચાર્ય અને જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ વચ્ચે
કાલકૃત વિશેષ અન્તર હોય । જો એ વચ્ચેની વચ્ચે કાંઈ અન્તર ન હોય અને પટ્ટાવલિ લેલકના
કથન પ્રમાણે એમનામા ગુરુ-શિષ્યનો જ સબન્ધ રહેલો હોય તો વિશેષાવશ્યકમાપ્યમા આવા
પાઠભેદો અને પ્રત્યન્તરોની નોંધ લેવા જેવી સ્થિતિ શીલાકાચાર્યની સન્મુલ ઉપસ્થિત જ શી રીતે
થઈ શકે । માટે જ્યાં સુધી વીજા કોઈ સ્પષ્ટ સાધક બાધક પ્રમાણ ન મળી આવે ત્યાં સુધી શીલા-
કાચાર્યને જિનમદ્રગણીના શિષ્ય પણ માની શકાય તેમ નથી, તેમ જ તે વચ્ચે સમકાલીન હતા
એમ પણ કહી શકાય તેમ નથી ।

જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણના સમય નિર્ણય માટે હજી વીજી ઘણી વાવતો ચર્ચવા જેવી છે, પણ
આ સ્થલે તે બધીની ચર્ચા કરવા જેટલો અગ્રકાશ ન હોવાથી હું એ વાવતનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય
આપી શકું તેમ નથી । પણ, સાસ કાંઈ વિરોધી પ્રમાણ નજરે ન પડે ત્યાં સુધી પટ્ટાવલિયોમા જે
વીર સવત્ ૧૧૧૫-વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ ની સાલ એમના માટે લેલેલી છે તેનો સ્વીકાર કરીએ તો
તેમા કશી હરકત નથી ।

જીતકલ્પસૂત્ર

આ સૂત્ર, એના નામ પ્રમાણે જૈન શ્રમણોના આચાર વિષયક છે અને એમા ૧૦ પ્રકારના
પ્રાયશ્ચિત્તનુ વિધાન કરવામા આવ્યું છે । આ પ્રાયશ્ચિત્ત સબન્ધી વિષય છેદ સૂત્રો અને વીજા ઘણા
ગ્રન્થોમા ચર્ચવામા આવ્યો છે । તેમા, કેટલીક જગ્યાએ તે બહુ જ સક્ષિપ્ત રીતે ચર્ચેલો છે, તો
કેટલીક જગ્યાએ ઘણી જ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવેલો છે । ઇટલા માટે જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે
બહુ સક્ષિપ્ત નહીં તેમજ બહુ વિસ્તૃત નહીં એવી મધ્યમરીતે એ વિષયને સમજાવવા માટે આ
ગ્રન્થની સકલના કરી હોય તેમ સમ્ભવે છે ।

આ પ્રાયશ્ચિત્તના વિષયમા એક વાત નોંધવા જેવી છે, અને તે એ છે, કે શ્વેતાંબર સપ્રદાયના
સર્વે આગમોમા અને અન્ય ગ્રન્થોમા આ જીતકલ્પસૂત્ર પ્રમાણે જ ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત વર્ણવેલા
મળે છે । પણ તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમા અધ્યાયના ૨૧-૨૨ સૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રકાર ૯ જ
ગણાવ્યા છે, અને તેમા, આ સૂત્રમા વર્ણવેલા મૂલ, અનવસ્થાપ્ય અને પારત્રિક આ છેછા ત્રણના
સ્થાને, પરિહાર અને ઉપસ્થાપના નામના બે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે । દિગમ્બર સપ્રદાયના સાહિત્યમા
પ્રાય સર્વત્ર તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રમાણે ૯ જ પ્રાયશ્ચિત્ત મળી આવે છે । શ્વેતાંબર સાહિત્યમા એક તત્ત્વાર્થ-
સૂત્ર સિવાય વીજે ક્યાં આ પ્રકાર દ્રષ્ટિ ગોચર નથી થતો । જિનમદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ જીત-
કલ્પસૂત્રની અતે એમ પણ કહે છે કે તપ-અનવસ્થાપ્ય અને તપ-પારત્રિક આ બન્ને પ્રાયશ્ચિત્ત
મદ્રવાહુસ્વામી પછી વ્યુત્તેદ પામ્યા છે । દિગમ્બર સાહિત્યમા આ વિચાર ક્યાં નથી । તેમ જ
તત્ત્વાર્થમાપ્યમા પણ આ સમ્ભવે કાંઈ સૂચન નથી । વિદ્વાન્ અમ્યાસિઓ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કર્તૃત્વના
પ્રશ્નનો કહાપોહ કરે ત્યારે આ વિષય પણ તેમા વિચારવા જેવો છે, એ સૂચન કરવા સારું અર્થ
આ નોંધ કરવી યોગ્ય લાગી છે ।

જીતકલ્પસૂત્ર-વ્યારયા-સાહિત્ય

આ સૂત્ર ઉપર ઉપલબ્ધ થતા વ્યાख्या-સાહિત્યમા જૂનામા જૂની કૃતિ તે આ આવૃત્તિમા પ્રકાશિત સિદ્ધસેનકૃત ચૂર્ણિ છે । આ ચૂર્ણિ રચાયા પહેલા પળ કોઈ ચૂર્ણિ પછી ઉપર રચાણી હતી એમ પ્રસ્તુત ચૂર્ણિમા, પૃષ્ઠ ૨૩, પાકિ ૨૩ ઉપર, આવેલા ઝલ્લેસથી જ્ઞાત થાય છે, પળ તે ઉપલબ્ધ નથી । આ મુદ્રિત ચૂર્ણિના કર્તા સિદ્ધસેનગણિના સમયાદિ વિષેનો નિર્ણય કરવા માટેના સાધનોવિષે વિશેષ શોધ સ્થોલ થઈ શકી નથી, તેથી આ સિદ્ધસેન કોણ અને ક્યારે થયા—એ પ્રશ્નને છેલ્લા ચગર જ હાલ તો ચલાવી લેવું પ્રાપ્ત છે ।

આ ચૂર્ણિ ઉપર જે દિપ્ત્ય આપવામા આવ્યું છે તેના કર્તા શ્રીચન્દ્રસૂરિના સમયાદિનો ઝલ્લેસ દિપ્ત્યની પ્રશસ્તિમા આપેલો છે, અને તે અનુમારે વિક્રમ સંવત્ ૧૨૨૭ મા અળહિલપુરમા તેમણે આની રચના કરેલી છે । આ શ્રીચન્દ્રસૂરિ પચ્ચત્તરમક્રમણસૂત્રવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૨), પચોપાગવૃત્તિ (સંવત્ ૧૨૨૮), નિગીયત્રિંશોદશકવૃત્તિ, વિગેરે યીજા પળ કેટલાક વ્યાख्याપ્રમ્થો લખ્યા છે ।

પ્રસ્તુત ચૂર્ણિ સિવાય આ સૂત્ર ઉપર એક પ્રાકૃત ગાથાવદ્ધ માપ્ય પળ ઉપલબ્ધ થાય છે । એ માપ્યના કર્તા કોણ છે તે કાઈ જ્ઞાત થઈ શક્યુ નથી । એનો આદિ-અંતનો ભાગ આ પ્રમાણે છે—

આદિ—કમ્પવચયણપ્પણામો ઘુચ્છ પચ્છિત્તદાણસત્થેવં ।

જીયવ્વવહારગય જીમસ્સ નિસોહણ પરમં ॥

પવચયણદુગ્ગલસગ સામાહ્યમાઙ્ગિન્દુસારન્તં ।

અહ વ ચ્ચઉચ્છિહસંઘો જત્થેય પહિદ્ધિય નાણં ॥

અહ વા પમચપસત્થ પહાણવચયણં વ પવચયણ તેણ ॥

અહ વ પચ્ચત્તયતીર્હિ નાણાઈ પવચયણં તેણ ॥

અન્ત—અપ્પગમ્મથમહત્થો ઇતિ એસો વણિઓ સમાસેણં ।

પચ્ચમતો વવહારો નામેણં જીયકપ્પો ચિ ॥

કપ્પવ્વવહારાણ ઉદહિસરિચ્છાણ તહ ણિસીહસ્સ ।

સુતરત્તણનિન્દુણવળીતભૂતસારેસ ણાત્તવ્વો ॥

કપ્પાદીપ્પે વિણ્ણિવિ જો મુત્તત્થેહિ ણાહિત્તી ણિતુણ ॥

ણિગદિસ્સતિ સો એય સીસપસીસાણ ણહુ અણ્ણો ॥

॥ ઇતિ શ્રીજીતકલ્પમાર્ગ્ય ॥ ૩૩૦૦ ॥

સં ૧૭૨૦ વર્ષે માર્ગશીર્ષ શુદ્ધિ ૧ શુક્રવાસરે અઘેહ શ્રીપત્તને લિં ૦ શ્રીમોહજ્ઞાતિના શ્રીકાશીદાસાત્મજેન અષાદત્તેન । શુભં ભવતુ । શિવમસ્તુ ।

આ ભાષ્ય, પ્રસ્તુત ધૂર્ણિ રચાયા વાદ લગાડું હોય તેમ જણાય છે, કારણ કે ધૂર્ણિમાં ભાષ્યનો વ્યાપ ઉલ્લેખ થયેલો નથી દેખાતો । ધૂર્ણિ પહેલા જો ભાષ્યની રચના થઈ હોત તો ધૂર્ણિકાર તેનો અવશ્ય ઉલ્લેખ કરત ।

ધૂર્ણિ અને ભાષ્ય સિવાય, આ સૂત્ર ઊપર, એક સંસ્કૃત ટીકા પણ સ્વતંત્ર રીતે લગાડેલી મળે છે । એ ટીકા, આવશ્યકસૂત્રની લઘુવૃત્તિ રચનાર શ્રીતિલકાચાર્યે રચી છે । એ ટીકાનો આદિ અને અન્ત ભાગ આ પ્રમાણે છે—

ઘનદે વીર તપોવીર તપસા દુસ્તપેન યઃ । શુદ્ધં સ્વં વિદધે સ્વર્ણં સ્વર્ણકાર દ્વાગ્નિના ॥
જિનસ્ય વચનં નૌમિ નવં તેજસ્વિમણ્ડલમ્ । યતો જ્યોર્તીપિ ધાવન્તિ હર્તુમન્તર્ગતં તમઃ ॥
નિઃપ્રત્યૂદ્ધં પ્રણિદધે ભવાનીતનયાનહમ્ । સર્વાનપિ ગણાધ્યક્ષાનધામોદરસદ્ગતાન્ ॥
જિનભદ્રગણિં સ્તૌમિ ક્ષમાશ્રમણમુત્તમમ્ । યઃ શ્રુતાઙ્ગીતમુદ્ધે શૌરિઃ સિન્ધોઃ સુધામિત્ર ॥
પ્રણમામ્યાત્મગુલ્મસ્તાન્ ધનસારશલાકયેન યદ્વાચા । અજ્ઞાનતિમિરપૂરિતમુદ્ઘાટિતં મમાન્તરં વક્ષુઃ
ઇતિ નુતિકૃતસુકૃતઃ શ્રુતરહસ્યકલ્પસ્ય જીતકલ્પસ્ય । વિવરણલવં કરિષ્યે સ્વસ્મૃતિઝીજપ્રતોદાય ॥

શ્રીમાન્ ચન્દ્રપ્રભઃ સ્થરિયુગપ્રાધાન્યમાગમ્ભૂત । તદાસનમલંચક્રુઃ શ્રીધર્મધોપદ્મરયઃ ॥
તત્પટ્ટશ્રીમુજોઽમ્ભુવન્ શ્રીચક્રેશ્વરસ્થરયઃ । શ્રીશિવપ્રભસૂરિસ્તત્પટ્ટશ્રીહીરનાયકઃ ॥
તદીયશિષ્યલેશોઽહં સ્થરિશ્રીતિલકાભિધઃ । અનન્યસમસૌરમ્યશ્રુતામ્મોજમધુવ્રતઃ ॥
દ્વામામીદગ્ધવિધાં ધૂર્ણેઃ તસ્યાશ્વોપનિવન્ધતઃ । ગુરુણાં સંપ્રદાયાચ્ચ વિજ્ઞાયાથ્યં સ્વશક્તિતઃ ॥
અકાર્પ જીતકલ્પસ્ય વૃત્તિમત્યલ્પધીરપિ । સા વિશેઘ્યા શ્રુતધરૈઃ સર્વૈર્મયિ કૃપાપરૈઃ ॥
સહસ્રમેકં શ્લોકાનામધિકં સત્તમિઃ શતૈઃ । પ્રત્યક્ષરેણ સંસ્થાપ્યા માનમસ્ય વિનિશ્ચિતમ્ ॥

જીતકલ્પસૂત્રના અનુકરણ-ગ્રન્થ

આ સૂત્રના અનુકરણ રૂપે, પાછલના આચાર્યોએ યતિજીતકલ્પ અને શ્રાદ્ધજીતકલ્પ એ નામના ધીજા વે વ્રણ સ્વતંત્ર ગ્રન્થો પણ લખ્યા છે, અને તેમના ઊપર ટીકા-ટિપ્પણી આદિ કેટલાક વ્યાખ્યા ગ્રન્થો પણ ઉપલબ્ધ થાય છે†

આ ગ્રન્થને, આ રૂપમા પ્રકટ કરવા માટે, શ્રીયુત મોદી કેશવલાલ પ્રેમચન્દ્ર ભાઈના ઉત્સાહ અને આગ્રહ જ મુખ્ય કારણભૂત થયા છે અને તેથી આ પ્રાચીન ગ્રન્થરચના ઉદ્ધારનું મુખ્ય શ્રેય તેમને જ ઘટે છે ।

ગૂજરાત પુરાતત્ત્વ મન્દિર
અમદાવાદ
આશ્વિનમાસ, સવત્ ૧૯૮૨

—મુનિ જિનવિજય

પરિશિષ્ટ

શીલાંકાચાર્ય વિષે વધારે વિગત

પાછલનાં પાનાઓમા શીલાંકાચાર્ય વિષે કેટલીક વર્ત્તા કરી છે અને તેમા મેં એમ અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે કે શીલાંકાચાર્ય ઘણુ કરીને હરિભદ્ર સૂરિના સમકાલીન હોવા જોઈએ । આ પ્રસ્તાવના પ્રેસમાં ગયા બાદ ડૉં હર્મન યાકોબીની લહેલી હરિભદ્રકૃત સમરાદિષ્ઠકદાની પ્રસ્તાવના મારા જોવામાં આવી । એ પ્રસ્તાવનામાં પ્રસંગવશાત્ શીલાંકાચાર્ય વિષે એક થે ટેકાણે ડૉં યાકોબીએ લહેલ્ય કરેલો છે અને એમના મતે એ આચાર્ય હરિભદ્ર કરતાં એક સૈવા પછી થયા હતા તેમ લાગે છે । પ્રમાણ જો કે કોઈં નવુ એ નથી આપતા પણ આચારાંગ ટીકાની પ્રાંતે જે શક સંવત્ ૭૧૮ ની પત્તિક મઠી આવે છે તેને જ પ્રમાણ માની એ પોતાનો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે । પ્રસ્તાવનાના પૃષ્ઠ ૧૦ ની નોટમા એ જણાવે છે કે—

In the Laghuvrtti [of Ganadhara Sārdha S'ataka] V 60 : According to that source and to the Pattavali of the Kharataragaccha Śīlāṅk was the successor of Haribhadra, but that is impossible, since the date of his Āhārāṅgatika is said to be S'aka 798=872 A D, or more than century later than Haribhadra

એ જ પ્રસ્તાવનાના પૃષ્ઠ ૧૨ ઉપર એક મીઝી રીતે પણ હરિભદ્ર અને શીલાંક વચ્ચે એક સૈકાનુ અંતર સૂચવતાં એ વિદ્વાન્ લખે છે કે—

For according to Prof Leumann Haribhadra commented on the text in Sanskrit, but retained the Kathānakas and certain other parts of the Cūṛṇi in the original Prakrit, while Śīlāṅk who flourished more than a century later, translates such passages also into Sanskrit

આમાના પ્રથમ અવતરણમાં તો આચારાંગ ટીકાના શક સંવત્ ૭૧૮ વાલા લહેલ્યને, જ્યાં ધુધી તે અન્ય પ્રમાણોથી અલિદ્ધ ન ઠરે, પ્રમાણમૂત માની, ચરતરગચ્છ પદ્માવલીમાં જે શીલાંકને હરિભદ્રના દિપ્તિ સહ્યા છે તેને ડૉં યાકોબી અસમ્ભવ માને છે, અને હરિભદ્રનો જે સમય મેં નિર્ણય કર્યો છે તેનો સપૂર્ણ સ્વીકાર કરી, તે જ સમયના હિસાબે, એ બને આચાર્યો વચ્ચે એક સૈકા જેટલું અંતર થતાવે છે ।

મીઝા અવતરણમાં પ્રો લૅયમાને પોતાના દશવૈકાલિક સૂત્ર ઉપરના નિબંધમાં (Z D M G, vol 46 p 581 ff) જૈન આગમો ઉપરના વ્યાખ્યા સાહિત્યના કાલક્રમ સંબંધે જે અભિપ્રાય જણાવ્યો છે તેને અનુસરીને ડૉં યાકોબીએ હરિભદ્ર અને શીલાંક વચ્ચે એક સૈકા જેટલું વ્યવધાન સૂચવ્યું છે ।

આ પ્રસ્તાવનાના વાચકોની વિશેષ સમજણ સ્વાતર પ્રો લૅયમાને દોરેલા વ્યાખ્યા-સાહિત્યના કાલક્રમનુ સ્પષ્ટીકરણ કરતુ આવશ્યક છે । જૈન આગમો ઉપર સૌથી પ્રથમ નિર્ણયિ નામે પ્રાકૃત ગાથાબદ્ધ ટંકી ટિપ્પણીઓ રચાઈ, તે પછી પ્રાકૃત ગાથામા જ વિસ્તૃત માધ્યો રચાયાં, તે પછી પ્રાકૃતવદ્ધુલ અને કવિત્ સંસ્કૃતવાલા ગયમા ધૂર્ણિઓ રચાઈ, તે પછી સંસ્કૃતવદ્ધુલ અને કવિત્ પ્રાકૃતવાલા ગયમાં ટીકાઓ રચાઈ, અને તે પછી છેવટે કેવલ સંસ્કૃતમાં શ્રા વ્યાખ્યાઓની રચના થઈ । આ પ્રકારના દરેક વ્યાખ્યા-નિબંધોનો કાલક્રમ સાધારણ રીતે એક-એક સૈકા જેટલો સમજી લેવાનો અભિપ્રાય એ વિદ્વાનોનો થાય છે । ઉદાહરણ તરીકે—આવશ્યક અને નદિસૂત્રની ધૂર્ણિના કર્તા જિનદાસગણિ મહત્તર વિક્રમના આઠમા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં થયા । તેમના પછી એક સૈકા બાદ સંસ્કૃતવદ્ધુલ એવી ટીકાઓ લખવાની શુરુઆત કરતાર હરિભદ્ર થયા । હરિભદ્રે પોતાની ટીકાઓ માટે જો કે સંસ્કૃતમા જ લખવાની

પદ્ધતિનો અંગીકાર કીધો હતો પણ ઘણે ઘણે પ્રમાણરૂપે જે કથાનકો વિશેરે આપવાની જરૂર પડી તે તેમને પૂર્વની ચૂર્ણિઓમાંથી પ્રાકૃતમાં જ તદ્દત્ સારવી લીધાં । એ પછી, એક સૈકા ઘાદ શ્રીલાલકાચાર્ય થયા જેમને પોતાની વ્યાખ્યા ઓને પરિપૂર્ણરીતે સંસ્કૃતમાં જ લલ્લવાની શૈલીનો સ્વીકાર કીધો ।

પ્રો. હોંયમાને દોરેલો આ કાલક્રમ જો કે સામાન્યરીતે વધ વેસતો જણાય છે અને જૈન આગમ-સાહિત્યના વિકાસક્રમનો ઇતિહાસ જોતા એ વિચાર ઘણામાને સ્વીકારણીય પણ જણાય છે । છતાં એમાં કોઈ અપવાદ પણ દૃષ્ટિ ગોચર થાય છે । દાખલા તરીકે ઇચ્છારામા સૈકામા શ્રીલાલકાચાર્યે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ઉપર જે ટીકા લખી છે તે હરિ-ભદ્રની પદ્ધતીએ લખી છે । મૂળ સૂત્ર અને નિયુક્તિની વ્યાખ્યા જ્યારે એ આચાર્ય સંસ્કૃતમાં લખી છે ત્યારે એમાં આવતાં ઘણાં કથાનકો પ્રાકૃતમાં જ પૂર્વની ચૂર્ણિમાંથી તદ્દત્ ઉતારી લીધાં છે, અને એથી એ ટીકાનું થીજી નામ પામ્યું (પ્રાકૃત) ટીકા તરીકે ઘણે પ્રસિદ્ધ છે । કેવલ શ્રીલાલકાચાર્ય જ નહિ પણ તેમના પછીના સૈકામા થયેલા એ જ સૂત્રના થીજા ટીકાકાર દેવેન્દ્રગણિએ પણ એ પદ્ધતિનું અનુસરણ કરી પોતાની ટીકામાં લાંબી લાંબી કથાઓ પ્રાકૃતમાં જ શુધી છે ।

આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે શ્રીલાલકાચાર્યના સમયમાટે પ્રો. હોંયમાન-અર્જિત કાલક્રમ સર્વેયા સાધકરૂપ નથી । તેમ જ, આચારાંગ ટીકા પ્રતિ આવેલો શરૂ સવત્ વાલી પક્ષિ પણ વિવિધ પાઠભેદો ધરાવતી હોવાને લીધે, જેમ મેં પ્રસ્તાવના પૃષ્ઠ ૧૪ ઉપર જણાવ્યું છે, તેમ અપ્રાન્ત ગળી શકાય તેમ નથી । પણ એ આચારાંગ ટીકાવાલી પક્ષિનું સમર્થન કરે એવું જે એક થીજી પ્રમાણ હમણા મારી દૃષ્ટિગોચર થયું છે તેની નોંધ હું અહીં લઉં છું જૈન સાહિત્ય સંશોધકના પ્રથમ ભાગના, ૨ જા અકમાં, યુદ્ધિષ્ઠિતિકા નામની એક પ્રાચીન જૈન ગ્રંથ સૂચિ મેં પ્રકટ કરી છે । એ સૂચિ લગભગ ૫૦૦ વર્ષ જેટલી જૂની છે અને યહુ ગણેપના પૂર્વક તૈયાર કરવામાં આવી હોય તેવી તેની સંકલના છે । એ સૂચિના ૨૮૩ ક્રમાંક ઉપર શ્રીલાલકાચાર્ય રચિત પ્રાકૃત મહાપુરુષ ચરિ-ત્રની નોંધ છે । જેની ૧૦૦૦૦ જેટલી શ્લોકસંખ્યા, અને ૧૨૫ વર્ષે રચના થયેલી છે । મૂલમય અથાપિ મારા જોવામાં આવ્યો નથી તેથી એના રચના-સમયનો કહેવો કેવા પ્રકારનો છે, શકાય તેમ નથી, પરંતુ

॥ णमो समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

सिरि-जिणभद्-खमासमण-विरइयं

जी य क प्प-सु त्तं

कय-पवयण-प्पणामो वोच्छं पच्छित्तदाण-संखेवं ।

जीयव्वहार-भायं जीयस्स विसोहण परमं ॥ १ ॥

संवर-विणिज्जराओ मोक्खस्स परो, तवो परो तारिं ।

तवसो य पहाणंग पच्छित्तं, जं च नाणस्स ॥ २ ॥

सारो चरणं, तस्स वि नेव्वाणं, चरण-सोहणत्थं च ।

पच्छित्तं, तेण तयं नेयं मोक्खत्थिणाऽवस्सं ॥ ३ ॥

तं दसविहमालोयण १ -पडिकमणोभय २-३ -विवेग ४ -वोस्सग्गे ५ ।

तव ६ -छेय ७ -भूल ८ -अणवट्टया ९ य पारश्चिए १० चेव ॥ ४ ॥

१. करणिज्जा जे जोगा तेसुवउत्तस्स निरइयारस्स ।

छउमत्थस्स विसोही जइणो आलोयणा भणिया ॥ ५ ॥

आहाराइ-गएणे तह बहिया निग्गमेसुऽण्णेसेसु ।

उच्चार-विहारावणि-चेइय-जइ-वन्दणाईसु ॥ ६ ॥

जं चऽज्जं करणिज्जं जइणो हत्थ-सय-वाहिरायरिय ।

अवियडियम्मि असुद्धो, आलोएन्तो तयं सुद्धो ॥ ७ ॥

कारण-विणिग्गयस्स य स-गणाओ पर-गणागयस्स वि य ।

उवसंपया-विहारे आलोयण-निरइयारस्स ॥ ८ ॥

२. गुत्ती-समिह-पमाए गुरुणो आसायणा विणय-भंगे ।

इच्छाईणमकरणे लट्ठस मुसाऽदिन्न-मुच्छासु ॥ ९ ॥

अविहीइ कास-जंभिय-खुय-वायासंफिलिट्ठ कम्मेसु ।

कन्दप्प-हास-विगहा-कसाय-विसयाणुसंगेसु ॥ १० ॥

खलियस्स य सव्वत्थ वि हिंसमणावज्जओ जयन्तस्स ।

रादसायण-पयोणेण न सिद्धाकारो पडिकमणं ॥ ११ ॥

आभोगेण वि तणुएसु नेह-भय-सोग-चाउसाईसु ।

कन्दप्प-हास-विगहाईएसु नेयं पडिक्कमणं ॥ १२ ॥

३. संभम-भयाउरावइ-सहसाऽणाभोगऽणप्प-वसओ वा ।

सव्व-वयाईयारे तदुभयमासंकिए चेव ॥ १३ ॥

दुचिन्तिय-दुब्भासिय-दुचेट्ठिय-एवमाहयं बहुसो ।

उवउत्तो वि न जाणइ जं देवसियाइ-अहयारं ॥ १४ ॥

सव्वेसु वि वीय-पए दंसण-नाण-चरणावराहेसु ।

आउत्तस्स तदुभयं सहसक्काराहणा चेव ॥ १५ ॥

४. पिण्डोवहि-सेज्जाई गहियं कडजोगिणोवउत्तेण ।

पच्छा नायमसुद्धं सुद्धो विहिणा विगिञ्चन्तो ॥ १६ ॥

कालऽद्धाणाइच्छिय-अणुग्गयत्थमिय-गहियमसदो व ।

कारण-गहि-उव्वरियं भत्ताइ-विगिश्चियं सुद्धो ॥ १७ ॥

५. गमणागमण-विहारे सुयम्मि सावज्ज-सुविणयाईसु ।

नावा-नइ-सन्तारे पायच्छित्तं विउत्समग्गो ॥ १८ ॥

भत्ते पाणे सयणासणे य अरिहन्त-समण-सेज्जासु ।

उच्चारे पासवणे पणवीसं होन्ति ऊसासा ॥ १९ ॥

हत्थ-सय-वाहिराओ गमणाऽऽगमणाइएसु पणवीसं ।

पाणिवहाई-सुविणे सयमट्ठसयं चउत्थम्मि ॥ २० ॥

देसिय-राइय-पक्खिय-चाउम्मास-वरिसेसु परिमाणं ।

सयमद्धं तिन्नि सया पंच-सयऽट्ठत्तरसहस्सं ॥ २१ ॥

उद्देस-समुद्देसे सत्तावीसं अणुणवणियाए ।

अट्ठेव य ऊसासा पट्ठवण-पडिक्कमणमाई ॥ २२ ॥

६. (१) उद्देसऽज्जयण-सुयक्खन्धंगेसु कमसो पमाइस्स ।

कालाइक्कमणाइसु नाणायाराइयारेसु ॥ २३ ॥

निव्विगइय-पुरिमट्ठेगभत्त-आपंयिलं चणागाढे ।

पुरिमाई खमणन्तं आगाढे, एवमत्थे वि ॥ २४ ॥

सामघं पुण सुत्ते मयमायामं चउत्थमत्थम्मि ।

अप्पत्ताऽपत्ताऽवत्त-वायणुद्देसणाइसु य ॥ २५ ॥

कालाविसज्जणाइसु मण्डलि-वसुहाऽपमज्जणाइसु य ।

निव्वीइयमकरणे अक्ख-निसेज्जा अभत्तट्ठो ॥ २६ ॥

आगाढाणागाढस्मि सन्व-भंगे य देस-भंगे य ।

जोगे छट्ट-चउत्थं चउत्थमायम्बिलं कमसो ॥ २७ ॥

(२) संकाइएसु देसे खमणं मिच्छोववूहणाइसु य ।

पुरिमाई खमणन्तं भिस्सु-प्पभिईण व चउण्हं ॥ २८ ॥

एय चिय पत्तेयं उववूहाईणमकरणे जहणं ।

आयामन्त निव्वीहगाइ पासत्थ-सहेसु ॥ २९ ॥

परिवाराइ-निमित्तं ममत्त-परिपालणाइ वच्छले ।

साहम्मिओ त्ति संजम-हेउं वा सन्वहि सुद्धो ॥ ३० ॥

(३) एगिन्दियाण घट्टणमगाढ-गाढ-परियावणुइवणे ।

निव्वीयं पुरिमहं आसणमायामगं कमसो ॥ ३१ ॥

पुरिमाई खमणन्तं अणन्त-विगलिन्दियाण पत्तेयं ।

पञ्चिन्दियस्मि एगासणाइ कल्लाणयमहेगं ॥ ३२ ॥

मोसाइसु मेहुण-वज्जिएसु दव्वाइ-वत्थु-भिद्वेसु ।

हीणे मज्झुक्कोसे आसणमायाम-खमणाईं ॥ ३३ ॥

लेचाडय-परिवासे अभत्तट्ठो सुक्क-सन्निहीए य ।

इयराए छट्ट-भत्तं, अट्टमगं सेस-निसिभत्ते ॥ ३४ ॥

१ उद्देसिय-चरिम-तिगे कस्से पासण्ड-स-घर-मीसे य ।

वायर-पाट्टुडियाए सपववायाहडे लोभे ॥ ३५ ॥

अहरं अणन्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-मीसयाईसु ।

संजोग-स-ईंगाले दुविह-निमित्ते य खमणं तु ॥ ३६ ॥

२ कम्मुद्देसिय-मीसे धायाइ-पगासणाइएसुं च ।

पुर-पच्छ-कम्म-कुच्छिय-ससत्तालित्त-कर-भत्ते ॥ ३७ ॥

अहरं परित्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-मीसयाईसु ।

अइमाण-धूम-कारण विवज्जए विहिय मायामं ॥ ३८ ॥

३ अज्झोयर-कड-पूहय-मायाऽणन्ते परंपरगए य ।

मीसाणन्ताणन्तरगया इए चे गमासणयं ॥ ३९ ॥

४ ओह-विभागुद्देसोवगरण-पूईय-ठविय-पागडिए ।

लोउत्तर-परियट्टिय-पमिच्च-परभावकीए य ॥ ४० ॥

सग्गामाहड-द्धर-जहन्न-मालोहडोक्षरे पढमे ।

सुद्धुम-तिगिच्छा-सन्धव-तिग-मक्खिय-दायगो वहए ॥ ४१ ॥

पत्तेय-परंपर-ठविय-पिहिय-मीसे अणन्तराईसु ।

पुरिमहं संकाए जं संकह तं समावज्जे ॥ ४२ ॥

५ इत्तर-ठविए सुट्टमे ससणिद्ध-ससरक्ख-मक्खिए चेव ।

मीस-परंपर-ठवियाइणसु धीएसु याविगई ॥ ४३ ॥

सहसाऽणाभोगेणव जेसु पडिक्कमणमभिहियं तेसु ।

आभोगओत्ति वहुसो-अइप्पमाणे य निव्विगई ॥ ४४ ॥

धावण-डेवण-संघरिस-गमण-किद्धा-कुहावणाईसु ।

उक्कुट्टि-गीय-छेलिय-जीवरूयाईसु य चउत्थं ॥ ४५ ॥

तिविहोवहिणो विचुय-विस्सारियऽपेहियानिवेयणए ।

निव्वीय-पुरिममेगासणाइ, सव्वम्मि चायामं ॥ ४६ ॥

हारिय-धो-उग्गमियानिवेयणादिन्न-भोग-दानेसु ।

आसण-आयाम-चउत्थगाइ, सव्वम्मि छट्ठं तु ॥ ४७ ॥

मुहणन्तय-रयहरणे फिडिए निव्वीययं चउत्थं च ।

नासिय-हारविए वा जीएण चउत्थ-छट्ठाई ॥ ४८ ॥

कालऽद्धाणाईए निव्विहयं खमणमेव परिभोगे ।

अविहि-विगिञ्चणियाए भत्ताईणं तु पुरिमहं ॥ ४९ ॥

पाणस्सासंवरणे भूमि-तिगापेहणे य निव्विगई ।

सव्वस्सासंवरणे अगहण-भंगे य पुरिमहं ॥ ५० ॥

एयं चिय सामन्नं तवपडिमाऽभिग्गहाइयाणं पि ।

निव्वीयगाइ पक्खिय-पुरिसाइ-विभागओ नेयं ॥ ५१ ॥

फिडिए सयमुस्सारिय-भग्गे वेगाइ चन्दणुस्सग्गे ।

निव्वीइय-पुरिममेगासणाइ, सव्वेसु चायामं ॥ ५२ ॥

अकएसु य पुरिमासण-आयामं, सव्वसो चउत्थं तु ।

पुव्वमपेहिय-थण्डिल-निसि-वोसिरणे दिया सुवणे ॥ ५३ ॥

कोहे बहुदेवसिए आसव-कक्कोलगाइएसुं च ।

लसुणाइसु पुरिमहं, तत्ताई-चन्ध-मुयणे य ॥ ५४ ॥

अप्पुसिर-तणेसु निव्वीइयं तु, सेस-पणएसु पुरिमहं ।

अप्पडिलेहिय-पणए आसणयं, तस-वहे जं च ॥ ५५ ॥

ठवणमणापुच्छाए निव्विसओ विरिय-गहणाए य ।

जीएणेक्कासणयं, सेसय-भायासु खमणं तु ॥ ५६ ॥

दप्पेणं पञ्चिन्डिय-वोरमणे संकिलिट्ठ-कम्मे य ।

दीहऽद्वाणासेवी गिलाण-कप्पावसाणे य ॥ ५७ ॥

सव्वोवहि-कप्पम्मि य पुरिमत्ता पेहणे य चरिमाए ।

चाउम्मासे वरिसे य सोहणं पञ्च-कल्लाणं ॥ ५८ ॥

छेयाइमसद्दहओ मिउणो परियाय-गव्वियस्स वि य ।

छेयाईए वि तवो जीएण गणाहिवइणो य ॥ ५९ ॥

जं जं न भणिपमिहहं तस्सावत्तीए दाण-संखेवं ।

भिन्नाइया य वोच्छं छम्मासन्ताय जीएणं ॥ ६० ॥

भिन्नो अविसिट्ठो चिय मासो चउरो य छच्च लहु-गुरया ।

निव्वियगाई अट्टमभत्तन्तं दाणमेएसिं ॥ ६१ ॥

इय सव्वावत्तीओ तवसो नाउं जह-क्कमं समए ।

जीएण देज्ज निव्वीइगाइ-दाणं जहाभिहियं ॥ ६२ ॥

एयं पुण सव्वं चिय पायं सामन्नओ विणिदिट्ठं ।

दाणं विभागओ पुण दव्वाइ-विसेसियं जाण ॥ ६३ ॥

दव्वं १ खेत्तं २ कालं ३ भावं ४ पुरिस ५-पडिसेवणाओ ६ य ।

नाउमियं चिय देज्जा तम्मत्तं हीणमहियं वा ॥ ६४ ॥

(१) आहाराई दव्वं बलियं सुलहं च नाउमहियं पि ।

देज्जा हि, दुव्वलं दुल्लहं च नाऊण हीणं पि ॥ ६५ ॥

(२) लुक्खं सीयल-साहारणं च खेत्तमहियं पि सीयम्मि ।

लुक्खम्मि हीणतरयं (३) एवं काले वि ति विहम्मि ॥ ६६ ॥

निम्ह-सिसिर-वासासुं देज्जऽट्टम-दसम-वारसन्ताई ।

नाउं विहिणा नवविह-सुयववहारोवएसेणं ॥ ६७ ॥

(४) हट्ठ-गिलाणा भावम्मि—देज्ज हट्ठस्स, न उ गिलाणस्स ।

जावइयं वा विसहइ तं देज्ज, सहेज्ज वा कालं ॥ ६८ ॥

(५) पुरिसा गीयाऽगीया सहाऽसहा तह सदाऽसदा केई ।

परिणामाऽपरिणामा अहपरिणामा य वत्थूणं ॥ ६९ ॥

तह धिइ-संघयणोभय-संपन्ना तदुभएण हीणा य ।

आय-परोभय-नोभय-तरगा तह अन्नतरगा य ॥ ७० ॥

कप्पट्ठियादओ वि य चउरो जे सेयरा समक्खाया ।

सावेक्खेयर-भेयादओ वि जे ताण पुरिसाणं ॥ ७१ ॥

जो जह-सत्तो बहुतर-गुणो व तस्साहियं पि देज्जाहि ।
 हीणस्स हीणतरंगं, ओसेज्ज व सब्ब-हीणस्स ॥ ७२ ॥
 एत्थ पुण बहुतरा भिक्खुणो त्ति अकयकरणाणभिगया य ।
 जन्तेण जीयमट्ठमभत्तन्तं निव्विघाईयं ॥ ७३ ॥

(६) आउट्ठियाह दप्प-प्पमाय-कप्पेहि वा निसेवेज्जा ।
 दब्बं खेत्तं कालं भावं वा सेवओ पुरिसो ॥ ७४ ॥

जं जीय-दाणमुत्तं एयं पायं पमायसहियस्स ।
 एत्तो चिय ठाणन्तरमेगं वहेज्ज दप्पवओ ॥ ७५ ॥

आउट्ठियाह ठाणन्तरं च, सट्ठाणमेव वा देज्जा ।
 कप्पेण पडिक्कमणं तदुभयमहवा विणिहिट्ठं ॥ ७६ ॥

आलोयण-कालम्मि वि संकेस-विसोहि-भावओ नाउं ।
 हीणं वा अहियं वा तम्मत्तं वा वि देज्जाहि ॥ ७७ ॥

इति दब्बाह-बहु-गुणे गुरु-सेवाए य बहुतरं देज्जा ।
 हीणतरे हीणतरं, हीणतरे जाव ओस त्ति ॥ ७८ ॥

ओसिज्जइ सुवहुं पि हु जीएणज्जं तवारिहं बहओ ।
 वेयावच्चकरस्स य दिज्जइ साणुग्गहतरं वा ॥ ७९ ॥

७. तव-गव्विओ तवस्स य असमत्थो तवमसइहन्तो य ।
 तवसा य जो न दम्मइ अहपरिणाम-प्पसंगी य ॥ ८० ॥

सुबहुत्तर-गुण-भंसी छेयावत्तिमु पसज्जमाणो य ।
 पासत्थाई जो वि य जईण पडितप्पिओ बहुसो ॥ ८१ ॥

उक्कोसं तव-भूमिं समईओ सावसेस-चरणो य ।
 छेयं पणगाईयं पावइ जा धरइ परिधाओ ॥ ८२ ॥

८. आउट्ठियाह पञ्चिन्दिय-घाए, मेहुणे य दप्पेणं ।
 सेसेसुक्कोसाभिक्ख-सेवणाईसु तीसुं पि ॥ ८३ ॥

तव-गव्विपाइएसु य मूलत्तर-दोस-वइयर-गएसु ।
 दंसण-चरित्तवन्ते चियत्त-किचे य सेहे य ॥ ८४ ॥

अच्चन्तोसत्तेसु य परलिंग-हुगे य मूलकम्मे य ।
 भिक्खुम्मि य विहिय-तवे णवट्ठ-पारश्चियं पत्ते ॥ ८५ ॥

छेएण व परिधाए णवट्ठ-पारश्चियावसाणे य ।
 मूलं मूलावत्तिमु बहुसो य पसज्जओ भणियं ॥ ८६ ॥

९. उक्कोसं बहुसो वा पउट्ट-चित्तो वि तेणियं कुणह ।
 पहरइ जो य स-पक्खे निरवेक्खो घोर-परिणामो ॥ ८७ ॥
 अहिसेओ सव्वेसु वि बहुसो पारञ्चियावराहेसु ।
 अणवट्टप्पावत्तिसु पसज्जमाणो अणेगासु ॥ ८८ ॥
 कीरइ अणवट्टप्पो, सो लिंग-१-क्खेत्त-२-कालओ-३-तवओ-४ ।
 (१) लिंगेण दव्व-भावे भणिओ पव्वावणाऽणरिहो ॥ ८९ ॥
 अप्पडिविरओ-सन्नो न भाव-लिगारिहोऽणवट्टप्पो ।
 (२) जो जत्थ जेण दूसइ पडिसिद्धो तत्थ सो खेत्ते ॥ ९० ॥
 (१) जत्तियमित्तं कालं (४) तवसा उ जहन्नएण छम्मासा ।
 संवच्छरमुक्कोसं आसायइ जो जिणार्हणं ॥ ९१ ॥
 वासं बारस वासा पडिसेवी, कारणेण सव्वो वि ।
 थोवं थोवतरं वा वहेज्ज, मुञ्जेज्ज वा सव्वं ॥ ९२ ॥
 वन्दइ न य वन्दिज्जइ, परिहार-तवं सुदुच्चरं चरइ ।
 संवासो से कप्पइ, नालवणार्हणि सेसाणि ॥ ९३ ॥
 १०. तित्थयर-पवयण-सुयं आपरियं गणहरं महिद्धियं ।
 आसायन्तो बहुसो आभिणिवेसेण पारञ्ची ॥ ९४ ॥
 जो य स-लिंगे दुट्ठो कसाय-विसए हिं राय-वहगो य ।
 राय गगमहिसि-पडिसेवओ य बहुसो पगासो य ॥ ९५ ॥
 धीणद्धि-महादोसो अन्नोऽन्नासेवणापसत्तो य ।
 चरिमट्ठाणावत्तिसु बहुसो य पसज्जए जो उ ॥ ९६ ॥
 सो कीरइ पारञ्ची लिंगाओ-१-क्खेत्त-२-कालओ-३-तवओ य ४ ।
 (१) संपागड-पडिसेवी लिंगाओ धीणगिद्धी य ॥ ९७ ॥
 (१) वसहि-निवेसण-वाडग-साहि-निओग-पुर-देस-रज्जाओ ।
 खेत्ताओ पारञ्ची कुल-गण-संघालयाओ वा ॥ ९८ ॥
 जत्थुप्पन्नो दोसो उप्पज्जिस्सइ य जत्थ नाऊणं ।
 तत्तो तत्तो कीरइ खेत्ताओ खेत्त-पारञ्ची ॥ ९९ ॥
 (१) जत्तिय-मेत्तं कालं (४) तवसा पारञ्चियस्स उ स एव ।
 कालो दु-विगप्पस्स वि अणवट्टप्पस्स जोऽभिहिओ ॥ १०० ॥
 एगागी खेत्त-यहिं कुणइ तवं सु-विउलं महासत्तो ।
 अवलोयणमायरिओ पइ-दिणमेगो कुणइ तस्स ॥ १०१ ॥

अणवट्ठप्पो तवसा तव-पारञ्ची य दो वि वोच्छिन्ना ।

चोदस-पुब्बधरम्मी, धरन्ति सेसा उ जा तित्थं ॥ १०२ ॥

इय एस जीयकप्पो समासओ सुविहियाणुकम्पाए ।

कहिओ, देयोऽयं पुण पत्ते सुपरिच्छिय-गुणस्मि* ॥ १०३ ॥

॥ सिरि-जिणभट्ट-खमासमण-विरइयं
जीयव्ववहार-कप्प-सुत्तं
समत्तं ॥

*प्रत्यन्तरे सूत्रपाठे १०६ गाथा लिखिता उपलभ्यते । तत्र

वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण ।

एसो उ जीयकप्पो पञ्चमओ होइ नायव्वो ॥

—इय गाथा प्रथमगाथाऽनन्तरम्,

अप्पा मूलगुणेसुं विराहणा अप्प उत्तरगुणेसु ।

अप्पा पासत्थाइसु दाणग्गहसंपओगाहा ॥

—इयं गाथा अष्टमगाथाऽनन्तरम्,

सोलस उग्गमदोसा सोलस उप्पायणा य दोसाओ ।

दस एसणाए दोसा संजोयणमाइ पंचे व ॥

—इय गाथा चतुर्विंशत्तमगाथाऽनन्तरं च लिखिता सन्दृश्यते । एतद् गाथात्रितयं ग्रन्थान्तरगतं न तु प्रकृतसूत्रकारकृतं चूर्ण्योदिन्यारयाकृद्भिस्त्रयैश्च सूचितत्वात् ।

नमो शुभ समणस्स भगवओ महाधीरस्स

सिद्धसेणसूरिकया

जी य क प्प-चु ण्णी

सिद्धय सिद्ध-सासण सिद्धय-सुय सुय च सिद्धयस्म ।

धीर-धर धर-धरय¹ धर धरएहि मटिय नमह जीव हिय ॥ १ ॥

5

पणारस वि गणहरे दुद्धर-गुण धारण धराहिव सारे ।

जम्भु प्पभवाईय पणमह तिरसा समत्त-सुत्तय धरे ॥ २ ॥

दस नव-पुब्बी अइसेसिणो य अयसेस-नाणिणो य जत्तेण² ।

सव्वे वि सव्व-काल तिगरण-सुद्धेण नमह जइ गुण प्पवरे³ ॥ ३ ॥

एत्तो नेव्वाण⁴ नेव्वाण गमयतीति निव्वाण ।

10

पगय पसत्थ-धयण पहाण वयण च पययणं नमह सया⁵ ॥ ४ ॥

नमह य अणुओग धर जुग-पहाण पहाण नाणीण मय⁶ ।

सव्व-सुह-सत्थ-सुसल दसण-नाणोयओग मग्गम्मि ठिय ॥ ५ ॥

जस्स मुह निज्झरामय मय-यस-गन्धाहियासिया इय भमरा ।

नाण मयरन्द तिसिया रत्ति⁷ दिया य मुणिवरा सेयन्ति सया ॥ ६ ॥

15

स-समय पर-समयागम लियि गणिय-च्छन्द-सह निम्माओ ।

दससु वि दिग्गसु जस्स य अ णु ओ गो⁸ भमइ अणुवमो जस पढहो ॥ ७ ॥

नाणाण ताणीण य हेऊण⁹ य पमाण-गणहराण य पुच्छा ।

अविसेसओ विसेसा विसेसियाऽऽय स य म्मि अणुवम मइणा ॥ ८ ॥

जेण य छे य सु य था आत्ती-दाण विरयणा जत्तेण ।

पुरिस विसेसेण¹⁰ फुडा निज्झा जी य दा ण क प्प म्मि विही ॥ ९ ॥

20

पर-समयागम निउण सुसमिय-सु-समण-समाहि मग्गेण गय ।

जिण भ इ य मा स म ण समसमणाण¹¹ निहाणसिव पक्क ॥ १० ॥

त नमिउ मय महण माणरिह लोभ-वज्जिय जिय रोस ।

तेण¹² य जीय विरइय-माहाण विवरणं भणिहामि जहत्य ॥ ११ ॥

25

को वि सीसो विणीओ आवस्सय-दसकालिय-उत्तरज्झयणा ऽऽयार निसीह-स्यगड दसा

कप्प ववहार-माइय अग पविट्ठ याहिर च सुत्तओ अत्थओ य अहिजिऊण शुक्कमुवगम्म

अणुजाणावेऊण धारसावत्तकय किइकम्मो पायवडिओ ठिओ कर-यल-जुयल मत्थए ठरेउ

विघ्नवेइ—'भगव ! कप्प ववहार कप्पियाकप्पिय चुल्लकप्प महाकप्पसुय निसीहाइयसु छेद सुत्तेसु

अइ वित्थरेण पच्छिउत्त भणिय । पइ दिवस च तेण असमत्थो विसोहिं काउ । मइ-चामोहो

य मे भवइ¹³ अन्न¹⁴-गन्धेसु¹⁵ । नाणाइयारेसु¹⁶ आवत्ती का, कम्मि वा क दाण दिज्जइ ति ।

30

1 B वरद । 2 B जत्तेण । 3 B पव० । 4 B निव्वा० । 5 B सदा । 6 B बहु-भय ।

7 B रति च । 8 B ० ओगे । 9 B हेऊण य । 10 B विसेसे य । 11 B ० समणनि० ।

12 B तेने । 13 B भवति । 14 B अन्नोन्न । 15 B ० न्ये सु य । 16 A ० णातियारे० ।

- पदमस्स य कज्जस्स दसविहमालोयणं निसामेत्ता । नक्खत्ते मे पीला छम्मासतवं कुण्ह सुक्के ॥
 एवं ता उग्घाप^१ अणुघापताणि चैव कण्हम्मि । मास चउमास छ मासियाणि च्छेद^२ अओ चोच्छ ॥
 छिन्दन्तु तय भाणं गच्छन्तु तवस्स साहुणो भूलं । अच्चावडावगच्छे अधीइया^३ वावि विहरन्तु ॥
 छम्भागगुल^४ पणप^५ दसभाप^६ ति भाग अट्टपन्नरस्स । वीसाप तिभागूण छम्भागूण तु पणवीसे^७ ॥
- 5 मास चउमास छेक्के अंगुल चउरो तहेव छजं तु । एण छेयविभागा णायव्वाऽहकमेण तु ॥
 विइयस्स य कज्जस्स तहिय चउवीसय निसामेत्ता । आउत्त नमोक्कारा हवंतु एवं भणिज्जाहि^८ ॥
 एव नाऊण तहिं जहोवएसेण देइ पच्छित्त । आणाप एस भणिओ^९ ववहारो धीरपुरिसेहिं ॥
 एवं सो आयरिओ दव्वखेत्तकालभावसंघयणधिइ^{१०} वलाइयं च परिपुच्छिऊण सयं गमण, सीस
 वाऽगीयत्थ पेसेइ, अविज्जमाणे वा तस्सेव पेसवितस्स निगूढमेव अतिचारविसोहिं पेसेइ ।
- 10 [४] धारणाववहारो—संविग्गेण गीयत्थेणायरिणं दव्वखेत्तकालभावपुरिस^{११} पडिसेव
 णासु^{१२} अवलोपऊण जम्मि ज अवराहे दिअं पच्छित्त त पासिऊण अओ वि तेसु चैव दव्वाइएसु
 तारिसावराहे तं चैव पच्छित्त देइ, एस धारणाववहारो । अहवा वेयावच्चगरस्स^{१३} गच्छोवग्ग
 हकारिणो फट्ठगपइणो वा सविग्गस्स देसदरिसणसहायस्स वा बहुसो पडितप्पियस्स अवसेस
 सुयाणुओगस्स^{१४} उच्चियपायच्छित्तदाणधारण धारणाववहारो भन्नइ ।
- 15 [५] पचमो जीयववहारो—सो पुण दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाणुवत्तिं सरीर-
 संघयणधीवलपरिहाणि घावेक्किपऊण तहा^{१५} पायच्छित्तदाण^{१६} जीय^{१७}, जो वा जम्मि गच्छे केणइ
 कारणेण सुयाइरित्तो पायच्छित्त विसेसो पवत्तिओ अन्नेहि य^{१८} वहुहिं अणुवत्तिओ नय
 पडिसिद्धो । भणियं च—
- वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण । एसो उ जीयकप्पो पंचमओ होइ ववहारो ॥
- 20 जीय ति वा करणिज्ज ति वा आयरणिज्ज ति वा एगट्ठ । जीवेइ^{१९} वा तिविहे वि काले
 तेण जीय^{२०} । सुत्ताओ पुण हीण सम अइरित्त वा जीयदाणमिति^{२१} । पंचसु वि पुण ववहारेसु
 विज्जमाणेसु आगमेण ववहार ववहरेज्जा, न सेसेहिं । एव सुएण, आणाप, धारणाप, जाव जीयव-
 वहारेण । पुव्विल्लेहिं ववहार ववहरेज्जा न सेसेहिं^{२२} ति । कि कारण ? आगमववहारी अइसइणो
 सक्किल्लस्समाण विमुज्जमाणं अवट्ठियपरिणाम वा पच्चम्पमुवलभन्ति, तावइय च से दिन्ति^{२३}
- 25 जावइएण विमुज्जइ, सुत्तभणियाओ अहिय ऊण तम्मत्तं वा, न सुयमणुवत्तप । जे पुण सुयववहारी
 ते सुयमणुवत्तमाणा इगिआगार वत्त णेत्तवयण विगाराइएहिं^{२४} भावमुवलक्किपऊण^{२५} तिफपुत्तो
 अइयार आलोयावेऊण, तंजहा—सुओवएसेण पलिउच्चियमपलिउच्चिय वा आलोयणाकाले ज
 जहा आलोपजा त तहा सुओवएसेण ववहरतीति । एस^{२६} सुयववहारो । सुयाभावे आणाप वव-
 हार ववहरेज्जा । आणाववहारो वि सुयववहाराणुसरित्तो केवल^{२७} निगूढाइयारविसेसेण^{२८} विसे-
- 30 सिओ^{२९} । धारणाववहारो वि सुयववहाराणुसरित्तो, केवल सुओवएसेण^{३०} उच्चियपयाणं वेयावच्च
 फटाईणमणुगहत्थो^{३१} विसेसिओ । सुयववहारेगदेसो^{३२} धारणाववहारो त्ति । धारणाणन्तर जीय
 ववहारो । सव्वत्थ य जीयववहारोऽणुवत्तप । दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाधिइसघयणा

1 B ताउग्घा० । 2 B छेय । 3 B इत्ता । 4 B यगु० । 5 B ण्णे । 6 A राते ।
 7 A पणुवी० । 8 B णेज्जा । 9 णितो । 10 A यणइ० । 11 A रित्त । 12 A णाय ।
 13 B करस्स । 14 B उचित्त । 15 B तहा तहा । 16 B पच्छित्त० । 17 A जीत । 18
 B य'नास्ति । 19 B जीवति । 20 A जीत । 21 A जीत० । 22 B सेएहिं । 23 B
 देइ । 24 B विक्का० । 25 B इय्थे० । 26 A सुत्त० । 27 A सुत्ता० । 28 A षावि
 या० । 29 A विसेसण । 30 B वित्तो । 31 A णुविय । 32 A फराणुगहत्थ । 33
 B गणसो ।

पत्तिरूय^१ परूवेऊण पचविहवहारमज्जे जीयववहारेण पगयं । जेण सो सावेक्खो चिर
'चाणुवत्तिस्सतीति'^२ ।

२ 'सवरविणिज्जराओ' इच्छाह । एईसे गाहाए सम्बन्धो । सीसो भणइ—'सम्मदंसण
नाणचरणसवरविणिज्जरतवपयत्था पहाणा, ते सब्बे वि मोत्तु तवेगदेस पायच्छित्त वक्खा
णेउमुज्जा^३ किमत्थ तुम्मे त्ति ?' । आयरिओ^४ भणइ—'पारपरिण चरणपयत्थस्स विसो- 5
हिकारण पायच्छित्त । चरणविसुद्धीए य कसिणकम्मपडलु-वेल्लणान्तर अग्गायाहेकति
यच्चतिय परमसमसुहलक्खणो मोत्तयो सपाविज्जइ त्ति काउ पायच्छित्तमेव भणइ ।' सवरण
सवर ढक्खण पिहाण^५ ति एगट्ठा । विसेसेण निज्जरण विणिज्जरण । विणिज्जरा सोहणमिति एगट्ठा ।
सवरण नयस्स कम्मस्स अणायाण^६ । निज्जराए पुब्बोवचियसुहासुहकम्मपोगलपरिसाडो^७ ।
अहवा विसेतिय भणइ—मिच्छादसणाविरइकसायपमायजोगनिरोहो सवरो । कइ^८ । 10
मिच्छत्तावरोहेण सम्मतपडिवत्तीए मिच्छत्तनिमित्तासवनिमित्तकम्मणो^९ सवरण कय भवइ^{१०} ।
एवं विरइपडिवत्तीए अविरइपच्चय कम्म पच्चन्नाय भवइ । तहा कसायविउज्जणेण तन्निमित्तयं
कम्मं वज्जिय होइ । तहा इन्दिय विगहा^{११} निहा मज्ज पमायासव निरोहदारेण तप्पच्चयस्स कम्मणो
निरोहो कथो भवइ । धावण वगण-डेवण लघण फोडणाइ-असुह चेद्धा निवित्तीए कायजोगास-
घलइपवेसस्स कम्मणो निरोहो भवइ । तहा हिंस फरसा लिय पिसुण असम्भूय डम सब छलाइ^{१२} 15
धावानिरोहेण तप्पच्चय कम्म पच्चन्नाय होइ । तहा ईसा डमरिस भय सोग मिच्छासिंधाण^{१३}
राग-दोसाकुसल^{१४} सक्कपाइनिरोहेण तन्निमित्त कम्म वज्जिय होइ । निज्जरा पुण गुत्ति समिइ सम
णधम्म भावणा मूलगुण-उत्तरगुण परीसहोवसग्गाहियासणयस्स भवइ । गुत्ती ति विहा मणाइ ।
समिइ पचविहा इरियाइ^{१५} । समणधम्मो दसविहो खमाइ । भावणा दुवालसविहा अणिच्चाइ ।
मूलगुणा पचविहा पाणाइवायाइ निनित्ती^{१६} । उत्तरगुणा पिंडविसुद्धिमाइया^{१७} । परीसहा धावीस 20
छुहाइया^{१८} । उवसग्गा सोलस । हासा पदोसा वीमसा पुढोवेमाया दिग्ग एए । हासा पदोसा
वीमसा कुत्तीलपडिसेवणा एए^{१९} माणुसा । भया पदोसा आहारहेऊ^{२०} अवच्चलेण सारफल्लणया
एए तेरिच्छा । घट्टणया धमणया लेसणया पण्डणया एए आयसचेयणिया । सो य सवरो
दुविहो—देसे सब्बे य । निज्जरा वि दुविहा देसे सब्बे य । जोगनिरोहकाले सेलेसि पडियन्नस्स
दुचरिमचरिमसमए सवसवरो सव्वनिज्जरा य । सेसकाले देससवरो देसनिज्जरा य । एव 25
'सवरविणिज्जराओ' उभयमग्गि 'मोक्खस्स पढो' मग्गो हेऊ मोक्खकारण मोक्खमग्गो^{२१} त्ति ।
'तासि' पुण सवरविणिज्जराण 'तयो पढो' हेऊ कारण ति । तस्स य 'तवस्स पहाणमग
पच्छित्त', जेण पच्छित्ते दुवालसविहो वि तवो अणुयत्तइ । तवस्स कारण पहाण^{२२} पच्छित्त ।
तवो कारण सवरविणिज्जराण । सवरविणिज्जराओ मोक्खस्स कारणमिति । 'ज च नाणस्से त्ति
उत्तरगाहाए सह सवज्जप'^{२३} ।

30

३ 'सारो चरणमिच्छा' गाहा । सामाइयाइयस्स विन्दुसारपज्जवसाणस्स नाणस्स 'सारो
चरण' । चरणस्स पुण निव्वाण सारो । निव्वाणस्स अणतरकारण चरण, कारणकारण नाण ।
चरणस्स कारण नाणमन्तर । नाणाओ चरण, चरणाओ निव्वाण ति । नाणविसुद्धीए चरण-

1 A पडिसेवणावति । 2 A वाणु । 3 A वतइस्सति । 4 B •ज्जुया । 5 A •रितो ।
6 B पिहण । 7 A •दाण । 8 B वम्ममलपरिसाडो । 9 A •वमणो । 10 B हवइ । 11
A विकहा । 12 B छलाइ । 13 B सधारण । 14 B •कुल । 15 A इरियाइ । 16 A
•त्तीओ । 17 B पिंडसुद्धिमाइया । 18 B छुहात्तीता । 19 A एते । 20 A हेउ । 21 B
•क्खहेउ । 22 A नात्ति । 23 B •ज्जइ ।

विसुद्धी, चरणविसुद्धीए निव्वाणफलायत्ती भवइ^१ । चरणविसुद्धी पुण पच्छित्ताटीणा । अओ निव्वाणचरणऽस्थिणा पच्छित्तं 'निय' जाणियव्व अवस्स' भवइ^२ ।

४ 'त दस विह'मिआइ । तमिति अणन्तरगाहानिदिट्ठ पच्छित्तं सव्वनामसहेण सम्म ज्ञइ । 'त' पच्छित्तं 'दसविह' दसमेयं दसविकम्पं । त जहा—आलोयणारिह, पडिकमणारिह, ५ तदुभय-विवेगोसगारिहं, तवारिह, छेयारिह, मूलारिह, अणवट्टप्पारिह, पारचियारिह चेति ।

तत्त य आलोयणारिहं—आ मज्जायाए वट्टइ । का सा मज्जाया ?

जह वालो जपतो कज्जमकज्ज च उज्जोभ भणइ । त तह आलोणज्जा भाया मय विप्पमुको उ ॥
पसा मज्जाया । आलोयण पगासीकरण समुदायत्तो । गुरुपद्यन्सीकरण मज्जायाए । ज पाव आलोइयमेत्तेण चेव सुज्जइ, एय आलोयणारिह । १ । पडिहमणारिह—ज मिच्छादुक्खडमेत्तेण
१० चेव सुज्जइ न आलोइज्जइ; जहा सहसा अणवउत्तेण रोलसिघाणाइयं परिट्ठविय नय हिंसाइय दोसमावणो तत्त मिच्छादुक्खड भणइ, एय पडिकमणारिह । २ । तदुभयारिह—जं पडिसेविय गुरुणो आलोइज्जइ, गुरुसदिट्ठो य पडिकमइ त्ति पच्छा मिच्छा^३ दुक्खड ति भणइ, एय तदुभयारिह । ३ । विवेगारिहं—गिग्गिचमाणो विहीए तमइयार सोहेइ जत्त, एय विवेगारिह । ४ । विउसगारिह—ज कायचेट्टानिरोहोअणोगमेत्तेण चेव सुज्जइ, जहा दुस्सुमणाइय,^४ एय विउस
१५ गारिह । ५ । तवारिह—जम्मि पडिसेविए निव्वीयाइओ छम्मासपज्जवसाणो तथो दिज्जइ, एयं तवारिह । ६ । छेयारिह—जम्मि य^५ पडिसेविए सव्वसियपुव्वपरियायवेसाचछेयण^६ कीरइ, नाणानि-
हवाहिस^७ दूसियंगोघगछेयणमिह सेससरीराघययपरिपालणत्त, तहेहानि सेसपरियायरकत्तणत्त, एयं छेयारिहं । ७ । मूलारिहं—जेण पडिसेविण पुणो महत्तयारोवण निरयसेसपरियायावणयणा-
णन्तर कीरइ, एयं मूलारिह । ८ । अणवट्टप्पारिह—जम्मि पडिसेविए उवट्टावणा अजोगो, कच्चि
२० कालं न वण्णु ठारिज्जइ, जाव पइविसिद्धतयो न चिण्णो, पच्छा य चिण्णतयो तहोरोवरओ वण्णु ठारिज्जइ, एय अणवट्टप्पारिह । ९ । पारचियारिह—अञ्जु गइ-पूयणेसु,^८ पार अञ्जइ तयार्इण जम्मि पडिसेविए लिंगखेत्तकालविसिट्ठाण, त पारचियारिहं । १० । एय सखेवओ पिण्डत्थो दसण्ह वि पयाण भणिओ । सट्ठाणे मट्ठाणे नित्थरेण वि भासियव्वो । एयहिं चेव पपहिं विवरिण्हि जीयववहारो समप्पइ । सपय जहकम निदिट्ठाण दसण्ह वि पयाण विवरण^{१०} भणइ कमेण चेव ।
२५ ५ तत्त पढम पयं 'आलोयण त्ति । तस्स'^{११} सरुव^{१२} निरुवणत्त गहा 'करणिज्जा जे जोगा' इआइ । 'करणिज्जा' नाम अवस्स कायव्वा । 'जे' इति अणिदिट्ठणिहेसो । 'जोगा' इति किरियाओ सुओवइट्ठाओ सजमहेउगाओ कम्मनिज्जरणत्त । 'तेसु' अणन्तरनिदिट्ठेसु 'उउड तस्स' पवत्तस्स । अहवा जोगा इति मण वद कायजोगा एयहिं तो किरिया अणण्णा^{१३} भवती^{१४} ति तस्सहचरियत्ताओ^{१५} ।

३० जोगो विरियं यामो उच्छाह परकमो तहा चेट्ठा । सत्ती मामत्थ ति^{१६} य जोगस्स हवन्ति पज्जाया ॥ कायजोगो कह कायव्वो ? कुम्भो इय^{१७} अलीणपल्लीणगुत्ते^{१८} सुप्पणिहियपाणिपाए । अहवा, उद्धट्ट पाय रीएज्जा, तिरिच्छ^{१९} वा कट्ठ^{२०} पाय रीएज्जा, साहट्ट पाय रीएज्जा । एव कायजोगो करणिज्जो^{२१} । वइजोगो वि एवं करणिज्जो—

जा यऽसच्चा ण वत्तत्ता सच्चा मोसा य जा मुसा । जा य बुद्धेहिं नाइण्णा न त भासेज्ज पन्नव ॥

१ B हवति । २ B नास्ति । ३ B होइ । ४ A मिच्छासिद्धो । ५ B सणिमा । ६ B नास्ति । ७ B छेदण । ८ B 'स'नास्ति । ९ B पूयणासु । १० B विवर । ११ A तत्त । १२ A सहय । १३ A अणत्ता । १४ A भवन्ती । १५ B चरित्तथो । १६ B वि । १७ B इव ली । १८ A गत्तो । १९ A विरि । २० A नास्ति । २१ B पीयो ।

मणजो गो वि एव करणिजो—अकुसलमणनिरोहो कुसलमणउदीरणा य । निरुदयारस्सेव
 सखेत्तेण मुहपोत्तियाइ-पडिलेहणपमज्झणार्हं जा जा सज्जमसामायारीगया किरिया सा सव्वा
 करणिजजोगसद्वया होइ । अहो रत्तन्मन्तराणुद्वेया । 'निरुदयारस्स' अट्टभावास्स । 'छउम-
 त्यस्से त्ति परोफपनाणिणो । सुओवपसाणुसारेण सेसकिरियाकलावाणुद्वानपरायणस्स ।
 'विसोही' कम्मयन्धनिवित्ती' निसह्यया वा । 'जइणो' जयमाणस्स अप्पमत्तस्स । 'आलोयणा 5
 भणिया' जिणिन्दगणहरेदि' । सीसो भणइ- 'निरुदयारो नियमा जई' चेव होइ तो किमत्थं
 जइग्गहण ? ।' भणइ—'हेउ-हेउमन्भावेण वक्काण फायवर । निरुदयारलफ्तणाओ' चेव
 हेउओ सो जयमाणो जइ त्ति लब्भाइ, तेण दोण्हवि गहण । अह वा जइ त्ति सामन्नामिहाण ।
 तं निरुदयारत्तणेण विसेसिज्जइ निरुदयारो जइ त्ति । पुणो वि सीसो- 'ते' य जया' उवउत्तो
 निरुदयारो य' करेइ । करणिज्जा य ते । तो तत्थ का विसोही' आलोइए अणालोइए वा ? ।' गुरु 10
 भणइ—'तत्थ जा चेद्वानिमित्ता सुदुमा आसयकिरिया, सुदुमपमायनिमित्ता' या अणुवल्फिजया
 ताओ' सुज्जन्ति आलोयणा भेत्तेण' । सो पुण गुरु-सविट्ठो असविट्ठो वा पुब्ब वा आलोएज्जा,
 फज्जसमत्तीए वा आलोएज्जा । अहवा पुदिं पि पच्छा वि' आलोएज्जा ।

६ 'आहारइ गहणे' षाइ । अणन्तरगाहाए 'करणिजजोगनिहेसमेत्त भणिय, सपय पुण
 नामगाह करणिज्जा जोगा भणति' । के ते करणिज्जा' जोगा ? । इमे—आहारो आईए जेसि 15
 गहणाण ताणि 'आहारइ गहणाणि' । एगवयणेण' जिहेसो' कओ । आइगहणेण सेज्जासथारयत्थ
 पायपुट्टणपडिग्गहणार्हं' ओहिय-ओयग्गहिओ' य' सेसो' उवही वेप्पइ । 'तह व्हियाणिग्गमेसु
 जेगेसु' गिलाणआयरियवालहुन्लसेहएग्ग' असट्टपाओगो 'सहगहणनिमित्त जिग्गमणे । गहण
 तु गुरुमापुच्छिऊण—गुरणाणुआओ, सुओवपसेण उवउत्तो, विहीए जिहिऊण, तओ जहाविही
 गहियमालोएत्तो सुज्जो । सीसो भणइ- 'जइ गहणे अविमुद्धी, सुज्जी य आलोइए, एव गहणमेव 20
 मा करेइ' । गुरु भणइ- 'जइ गहण न करेइ तओ आपरिओवज्जायाइ-कुलगणसघसाहम्मि
 यदसणनाणचरित्तवसज्जमाईण घवच्छेओ—भगो एवइ । तेणावस्स गहण विहीए फायवर' ।
 अहवा एव सव्व आहारइ-गहणेण गहिय । इमो पुणो व्हियाणिग्गमोऽणेगो भणइ ।
 गुरुमूलाओ सेज्जाओ वा कुलगणसघचेइयदुविहमेय' तइव्वविणासनिवारणाई' । अहवा पीढ 25
 फलसज्जासथारपाडिहारियगहियप्पणत्थ' वा निग्गम करेज्जा । अहवा एयाइ निग्गमफा' 30
 रणाइ । 'उच्चारविहारवणि' त्ति उच्चारभूमि-विहारभूमीओ सण्णा-सज्जायसन्नियाओ' ।
 चेइयवदणनिमित्त आसन्न दूर वा गच्छेज्जा । साहण पुण अपुट्टवाहुस्सुय' सविग्गाण घन्दण
 ससययोच्छेयत्थ वा गच्छेज्जा । आइसहेण सज्जासगायगओमन्नविहारीण वा सज्जावज्जाव
 णत्थ साहम्मियाण वा सज्जमउच्छाहणिमित्त गच्छेज्जा ।

७ 'ज चन्न करणिज' सिधाइ । 'ज च' ति पुट्टगाहाभणियाओ वहरित्त ति, 31 त सव्व च 30
 सहेण समुच्चिज्जइ । त च रेतत्तपडिलेहणवडिलसेहनिक्कमणायरियसलेहणाई' हत्थसयाओ
 परेण ज आयरिय, तमायरित्ता ससिइगुत्तिविमुद्धि' निमित्त अरस्स आलोएयव्व । ज पुण

- 1 B •जणट्ठि । 2 A. निवत्ती । 3 A. नात्ति । 4 A. जइ । 5 A. •इयारत्तणाओ ।
 6 A. जहा । 7 A. व । 8 B. वा अविघोही । 9 A. नात्ति । 10 B. निमि । 11 B. तातो ।
 12 B. व । 13 A. •णेव । 14 A. भणति । 15 A. •ज्जो । 16 B. •गणे नि । 17
 A. जिहेसो । 18 B. •ग्गहादि । 19 B. •हियअरउग्गहि । 20 B. नात्ति । 21 A. सेत्ता ।
 22 B. एग्गम । 23 A. •वाओगो । 24 A. मेद । 25 B. •णारी । 26 A. पीढग । 27 A.
 •यिण्ण । 28 A. •मणक्का । 29 A. सज्जास । 30 A. •सुय । 31 B. वतिरिचए । 32
 B. •णारी । 33 A. •तिमुद्धि ।

हृत्थसयम्भन्तरायरियं तत्थ किञ्चि आलोइज्जइ, किञ्चि नालोइज्जइ । जहा पासवणखेलसिंघाण
जल्ल^१ निविसणुट्ठाणवियम्भणाकुञ्चण^२ पसारणोसासणीसासचेट्ठाइ किञ्चि कज्जं नालोइज्जइ ।
पासवणं पुण पुव्वमापुच्छिऊण वोसिरइ । 'अवियडियम्मि' अणालोइयम्मि, असुद्धो साइयारो,
आलोएन्तो पुण तं कज्जं^३ आयरियस्स सुद्धो निरइयारो त्ति भणियं होइ ।

५ ८ 'कारणविणिग्गय' मिच्चाइ । 'कारणविणिग्गयस्स' त्ति । दुविहो निग्गमो गच्छाओ^४—का
णेण, अकारणेण य^५ । असिवओमरायदुट्ठगिलाणुत्तिमट्ठायरियपेसणाइ कारणिओ । चक्क थूम
पडिमा-महिमा-जम्म^६—निक्कमण-नाण निव्वाण भूमि-सन्नायग-चइम-संखडिपेहाइ निकारणिओ ।
कारणविणिग्गयस्स । 'च' सहो आलोयणाइपय^७ समुच्चिणइ । निरइयारस्स गुत्तिसमिइविमु
द्धस्स कारणेण विणिग्गयस्स आलोयणमेत्ताओ चेव सुद्धी होइ । सा य आलोयणा—ओहओ
१० विभागओ य । ओहालोयणा अद्धमासम्भन्तरागयस्स हवइ । तं चागयमेत्तो चेव इरियावहिया
पडिक्कन्तो^८ ससुहेसवेलाए आलोएइ । आलोइयमेत्ते चेव सुज्झइ निरइयारो । सा य ओहालोयणा
इमा—

अप्पा मूलगुणेषुं विराहणा अप्प^९ उत्तरगुणेषुं^{१०} । अप्पा पासत्थाइसु दाणग्गहसंपओगोहा ॥

एवं विहालोयणेण सुद्धो होइ । अन्नम्मि वेलाए विभागेण अद्धमासपरेणागयस्स । विभागा-
१५ लोयणा निरइयारस्स वि । एवं 'सगणाओ' कारणनिग्गयस्स आलोइए सुद्धी, 'परगणागयस्स
वि य' त्ति । सगणो एगसंभोइया, परगणो अन्नसंभोइया । ते संविग्गा^{११} वा असविग्गा वा ।
सविग्गाओ आगयस्स निरइयारस्स वि अवस्समेव विभागालोयणा । आलोयणाए^{१२} य सुद्धो ।
'उवसपय' त्ति । सा य^{१३} उवसंपया^{१४} पचविहा । तं-जहा-सुओवसपया, सुहडु-सोवसपया,
खेत्तोवसंपया, मग्गोवसपया, विणओवसपया य त्ति । पचविहाए वि तप्पदमयाए उवसपज्जमाणेण
२० निरइयारेणावि आलोयणा विभागेण दायव्वा । सो य आलोयणाए चेव सुद्धो । 'विहारे' त्ति
एगसंभोइया^{१५} फट्ठगपई^{१६} गीयत्थायरिया एगाह पणग पक्क चउम्मास^{१७} सचउरिपेसु जत्थ वा
मिलन्ति तत्थ निरइयारा वि विहारालोयण वेन्ति । अन्नोदस्स विहारे वि आलोयणाए सुज्झइ^{१८} ।
सन्नत्थ^{१९} 'निरइयारस्से त्ति एय पय सन्नज्झइ । एवमेयं^{२०} आलोयणारिह भणियं ॥

९ इयानि पडिक्कमणारिहं भण्णइ । जेसु ठाणेषु रलियस्स मिच्छादुक्कडारोचणा होइ
२५ तट्ठाणसरूव 'निरुवणत्थ'^{२१} गाहा भण्णइ । 'गुत्तिसमिइपमाय' इच्चाइ । गुत्ति त्ति तिप्पि गुत्तिओ
मण वइ कायसन्नाओ । समिइओ इरिया भासा एसणा-आयाणनिकखेवण^{२२} उच्चारपासवणाइपरि-
ट्ठवण-नामाओ पच । एएसु अट्ठसु ठाणेषु पमाओ कओ होजा^{२३} । मणेण दुच्चिन्तियाइ^{२४} ।
घईए दुब्भासियाइ, काएण दुछेट्ठियाइ । इरियाए कहं कहेन्तो^{२५} गच्छेज्जा, भासाए ढड्ढगिहत्थ
भासाइ, एसणाए मिक्का^{२६} गहणफाले अणुवउत्तो,^{२७} न पमज्झइ आयाण निकखेवेसु, अप्पडि-
३० लेहिय-यडिले उच्चारइ परिट्ठवेज्जा^{२८} । 'गुरुणो' आसायण' त्ति । गिणाति^{२९} सत्थमिति गुरु ।
तस्स आसायणा फया । का^{३०} अहिस्सेवो^{३१} परिमवो वा जच्चाइगुणहीणस्स । आयो^{३२} नाणाइतिय,
तस्स साडणा अवणयणं विणासो आसायणा भण्णइ । आयरियाहिक्खेव इरिणाहिक्खे-

१ A निवसं । २ B गुचण । ३ A कय । ४ A गच्छाओ । ५ B नात्ति । ६ A ज
म्भणिकप । ७ यणापय । ८ क्तो जइससु । ९ A अप्पा । १० B ओणु । ११ A
विग्गा अं । १२ B आलोएइ य । १३ B नात्ति । १४ B उवसं । १५ B इया । १६ A
पई य, B वती । १७ A मास । १८ B विमु । १९ B वेत । २० A स्सरु । २१
A णत्था । २२ A निक्कमण । २३ B होइ । २४ A याए । २५ B कहतो । २६ A
कपग । २७ A उवउत्तो । २८ A रिद्धा । २९ B रुसासा । ३० B णाइ सं । ३१ B
अपि । ३२ A आओ ।

घन्तो आय अप्पणो साडेह^१ तुसिणीय हुकार-जाइ क म्माइहिं । अहवा तिविहा आसायणा—
मणेण पओसाइ, वायाए अन्तरभासाइ, काएण जमलिय^२ पुरोगमण-सघट्टणाइ । 'विणय-
भंगे'^३ ति । विणओ अब्भट्टाणासणदाणञ्जलिपग्गहवन्दणाईओ । तस्स य^४ भगे । 'इच्छाईणम-
करणे' ति । इच्छा मिच्छा तहकारो आवस्सिया य निसीहिया आपुच्छणा य पडिपुच्छा छन्दणा य
निमन्तणा उवसपयाओ^५ य गिज्झन्ति । पयासिमकरणे । लहुसग वा मुसावायं वएजा । जहा— 5
पयला ओल्ले भए पघक्काणे य गमणपरियाए । समुदेससपडीओ खुट्ठ^६ परिहारिय मुहीओ ॥
अवसगमणे दिसासु^७ पगकुले चैव पक्क-दधे वा^८ । एए सव्वे वि पया लहुसमुसाभासणे होन्ति ॥
लहुसाऽदिण पुण सुहुम जत्थ जत्थ पणगाविती^९ । त जहा—तण-दगल^{१०} छार-मल्लग-लेय
इत्तिरि-उग्गहण^{११} चिट्ठणासु^{१२} लेव इत्तिरि उग्गहणद्वाणेसु सुत्तापसेण मासलहु । तहावि इह लहुस
गादिण षेव भण्णइ । लहुसमुच्छा पुण ईसीसि^{१३} ममत्त जत्थ सुहुम, जहा—कागाइ साण-गोण 10
कप्पट्ठग^{१४} सारक्खण ममत्ताईसु दधे लहुसमुच्छा । खेत्ते ओवास^{१५} सधार-कुल-वसहि-गाम-नग
रज्जाईसु । काले पुण मासकप्पोवरि नियासाइ । भावेण^{१६} राग-दोसाइ । एत्थ जे मासलहु-
यट्टाणा ते सव्वे घेप्पन्ति^{१७} ।

१० 'अविहीइ-कास जंभिय' इयाइ । अविहीए हत्यमदाऊण कासइ मुहपोत्तिय^{१८} वा । एवं
जभाइय-छीईएसु वि । 'वाय'^{१९} ति पय कम्म-सहेण सम्यज्जइ । त दुविह-उइ उट्ठोपाई^{२०} अहो 15
कुच्छिय सहो । उट्ठोए हत्यो दायधो मुहपोत्तिया वा^{२१} । कुच्छिय-सह निग्गमे पुण पुयावकट्ठण^{२२}-
लम्बणेण । एत्त विही, एयव्वइरित्तो^{२३} अविही । 'असकिलिट्ठकम्म' पुण^{२४} छेयण मेयण-सघसण
पीलण अमिघाय सिचण-कायपाराइ असुत्तिर सुत्तिराणन्तर परपरमेयमिअ । 'कन्दप्पो' थाइओ
काइओ वा । 'हास' पसिद्धमेव । 'विगहा'^{२५} इत्थि भत्त-चोरे-जणवयाइया । 'कसाया' कोहाई ।
'विसयाणुसगो' सह-फरिस रस-रुव गन्धासेवणमिति । 20

११ 'खलियस्सय' इयाइ । 'खलियस्स' अइयारवन्नस्स । सोय अइयारो सहसकारकओ^{२६}
अणामोगकओ^{२७} य । 'व' सहो पडिक्कमणारोवण समुच्चिणइ । 'सघत्थयि' ति सघपएसु । दसण-
नाणचरित्तयसमिअमुत्तिन्वियाइसु खलियस्स । 'हिंसमणावज्जओ'^{२८} ति अकरेन्तस्स जयणा
शुत्तस्स^{२९} । सहसकाराणामोगलक्खण चैय—

पुधं अपासिऊण छूटे पाए^{३०} कुलिंज पासे । न य तरइ नियत्तेउ जोग सहसकारणमेय ॥ 25
अन्नयर पमाएण असपउत्तस्स णोवजुत्तस्स । इरियाइसु भूयत्तेसु वट्ठओ हो अणामोगो ॥
एव सहसकाराणामोगेहिं^{३१} हिंसमणावज्जमाणो जयणोवउत्तो अइयारमावघो वि मिच्छादुक्क
परिणओ सुद्धो ।

१२ 'आमोगेण यि' इयाइ । 'आमोगेणे' ति परिफुडबुद्धीए वि । 'तणुएसु' धोवेसु, 'नेहा-
इसु' ति सम्बन्धो । नेहो कप्पट्ठग सन्नि-सन्नायगाइसु । भय इहलोग परलोग-आयाण-अकम्हा 30
आजीव असिलोग मरण-सन्निय । सोगो सच्चित्ताचित्तमीसद्वान सजोगेण विओगेण य कओ
टोजा । 'वाउसत्त' सरीरसुस्सूसापरायणत्तं हत्यपायाइधोवणदारेण । 'आइ' सहेण कुसील

1 B साडेति । 2 A जाम । 3 B भगे । 4 B वा । 5 A °तणोवउत्त । 6 A स-
खी सुइएय । 7 A °सासु । 8 A एगदन्वे य । 9 B °वती । 10 A °दगलम् । 11 A
उग्गहयि । 12 B चिट्ठणाणे । 13 B इसिहि । 14 B कण्हट्ठ । 15 A °वास । 16 A
भवे । 17 B धिप्प । 18 B मुहपोत्ति । 19 B वायन्ति । 20 B उट्ठोपाई । 21 B
उट्ठोए हत्यो मुहपोत्तिय वा विज्झइ । 22 नासि । 23 B पुयतावकट्ठण । 24 B एतन्वत्तिरित्तो ।
25 A छेयणपीलणमेयणघसण । 26 B विगहा । 27 B सहस्स । 28 B °भोगओ । 29 A
हिंसवमाणो । 30 A उत्तस्स । 31 A णए । 32 B °साववरणा ।

पास्तथो-सन्न-ससत्ता धेप्पन्ति । 'कन्दप्पहासविगहा' पुध्वक्फणाणि या । 'आइ' सहेण कसा यविसयाणुसंगा गहिया । सधेसु वि पप्पसु तणुप्पसु 'नेयध' जाणियधं । 'पडिक्कमण' पाय च्छित्तं ति भणियं होइ । पयं^१ पडिक्कमणारिहं भणियं ॥ २ ॥

१३. इयाणि तदुभयारिह । 'संभमभय' इच्छाह । 'संभमो' हत्थी-उदग-अगणिमाइओ ।
 ५ 'भय' वस्सु मिलक्कसु घोहिय मालवाइ-सगासाओ । 'आउरो' दिगिंछा पिवासाईहिं । 'आवई' चउघिहा-दध्वेत्तकालभावावई । द्वावई दध दुल्लह । खेत्तावई वोच्छिन्नमडम्वाई । काला धई ओमाई । भावावई गुरुगिलाणाई । 'सहसाणाभोगा' पुधुत्ता । पप्पसु हिंसाइदोसमाव ज्ञओ वि जयन्तस्स 'अणप्पवसओ' सधेहिं^२ कारणेहिं, 'सध्वयाइयार' करेज्जा । पलायमाणो पुढविजलजलणपवणाइवणस्सइदुरुहण वा करेज्जा । चि तिय-चउ पडिन्दिय धा विराहेज्जा ।
 १० मुसावायादिक्कादाणमेहुणपरिग्गहाराइभोयणभट्ठाणकप्पलेवाडाइयं वा आवजेज्जा । एव उत्तर गुणेसु वि । एवमाइ अइयारावन्नस्सावि । 'तदुभय' आलोयणा गुरुणं । पच्छा गुरसंदिट्ठो मिच्छादुक्कडं ति भणमाणो सुद्धो । 'आसक्कि एव' ति कयमकयं वा जत्थ परिच्छेयं काउ न तरइ तमासकिय । तत्थ म सध्वपप्पसु वि तदुभयपायच्छित्तकारी सुज्झइ ।

- १४ 'दुधिन्तिय' इच्छाह । 'दु' सद्दो कुच्छाभिहाणे । संजमनिराहणाजायं कुच्छियं चिन्तियं
 १५ दुधिन्तियं । पय 'दुम्भासियं दुधिट्ठिय' । 'आइ' गहणेण दुप्पडिलेहिय दुपमज्जियगहणं । 'यहुसो' अणेगसो 'उवउत्तो वि न याणइ' ति सम्पज्झइ । उवभोगकवपरिणओ वि साहु न संमरइ पुध्वकालकयमइयारद्वाण । आलोयणाकाले 'देवसियाइ अइयार', आइगहणेण राइय पक्खिय-चाउम्मासिय संवच्छरियाइयारा धेप्पन्ति ।

- १५ 'सधेसु य' इच्छाह । 'सध' गहणेण सधाववायद्वाणा सूइया । पढमं उस्सगापयं
 २० यिइय अववायपय । अघराहेसु अइयारेसु 'वसणणाणचरणावराहेसु' । 'आउत्तस्से' ति कारणे जयणाप गीयत्थो आसेवओ आउत्तो भण्णइ । तस्सेवमसेसाववाय^{१०} कालाणुद्वाणपरस्स आउत्तस्स 'तदुभय' पायच्छित्तं^{११} होइ । तहिं चेवाववायकाले 'सहसकारेण' ज कय, तं आइसहसंगहियाणाभोगेण य तदुभयमिति । पय च^{१२} तदुभयारिह ॥ ३ ॥

- १६ इयाणि विवेगारिहं भण्णइ । 'पिंडोवहिसेज्जा' इच्छाह । 'पिंडो' सधाओ असण पाण खा-
 २५ इम साइम मेयभिन्नो । 'उवही' ओहिय-उवग्गहिय मेओ । 'सेज्जा' उवस्सओ । आइसहेण डगलग-छार मल्लग ओसहाणि धेप्पन्ति । 'कडजोगी' गीयत्थो भण्णइ । पिंडेसणा-चत्थ पापसणा^{१३} 'हेय-सुयाईणि'^{१४} सुत्तरथओ अहीयाणि जेण सो गीयत्थो । तेणोवउत्तेण गहिय सुओवपसाणुसारोय ओगपरिणामपरिणयणं ति भणिय होइ । 'पच्छा नायमसुद्ध' । केण दोसेण असुद्ध^{१५} नाय भण्णइ । उगमउप्पायणेसणाहिं सकियमसकिय धा दोसवत्तेण 'सुद्धो' 'निरइयारो । विद्वाणेण' विहिणा
 ३० सुओवइट्ठेण 'विगिंचमाणो' परिट्ठवेन्तो सुद्धो हवइ ।

१७ 'कालद्वाणाइच्छिय' इच्छाह । 'कालाइच्छिय' पढमपोरिसीगहिय^{१६} चउत्थपोरिसिं जाव जं धरिज्झइ । अद्धजोयणाइरेगाओ आणीय नीयं वा । असदयाप सधयाप य । निगहा किट्ठा इन्दि-यमाईहिं सद्दो, गिलाण सागारिय थडिल्लभयाइक्कमणेण य^{१७} असद्दो । विहीय विगिञ्चन्तो सुद्धो । अणुगणप्पसुरे अयमिण धा ज गहियमसणाइ असदहेण गिरिराहुमेहमहियारयावरिप

1 A एव । 2 B असणि० । 3 A० मडगा० । 4 B० भारी । 5 B० हिति । 6 B० वा लाइ । 7 B० णतो । 8 B० सियाइयारे । 9 A उवस० । 10 B० वाद । 11 B पच्छित्तं । 12 A एव च । 13 B० पापसणा सेजाठेय० । 14 A सुयाइय । 15 A० न सुद्ध । 16 B पोदसी० । 17 B नासि ।

सत्रियरि उगयवुद्धीप अणत्थमियवुद्धीप वा गहिय होज्जा, पच्छा य अणुगप^१ अत्थमिप वा^२ नाय तओ^३ विहीप विगिञ्जन्तो सुद्धो । 'कारणे' वा गहिय गिलाणायरियवाल^४ पाहुणयदुद्धहस्- हस्सदाणाइ-कारणे नाणाविहे ज गहिय विहिभोयणे य कप जइ त उधरिय तओ विहीप अणा वायमसलोगाइयाप विगिञ्जन्तो । 'भत्ताइ' भत्तमाहणेण असण, आइग्गहणेण पाण-त्ताइम-साइ- माणि वि घेप्पन्ति । सो य^५ एव करेन्तो सुद्धो हयइ ति^६ विवेगारिह भणिय ॥ ४ ॥

१८ इयाणि काउस्सगारिह भण्णइ—'गमणागमण'—इयाइ । उवस्सयाओ गुरुमूलाओ वा 'गमण, आगमण' याहिराओ आयरियसमीव । 'विहारो' सज्झायनिमित्त ज अन्नत्थगमण । एत्थ सद्यहिं चैव इरियायहिया काउस्सगो पायच्छित्त कीरइ । 'सुयम्मि' उद्देससमुद्देसाणुत्ता- पट्टणपडिकमणसुयक्कपधगपरियट्ठाइएसु सुए काउस्सगो कीरइ । 'सावज्जमुमिणे' पाणा- इवायाइ । आइसहेण अणज्जमुमिणे^७ वि । कम्हंति । 'च'सहेण दुप्रिमित्त दुस्सउण पडिहण १० निमित्त अट्टुस्सामुस्सगकरण । 'नावा' चउधिया—समुद्दनावा, उज्जाणी, ओयाणी, तिरिच्छ गामिणी । आइमा समुद्दे । पच्छिह्मा तिग्गि नईए^८ । उज्जाणी पडिसोत्तगामिणी । ओयाणी पुण अणुसोयगामिणी । तिरिच्छगामिणी णई^९ छिन्दन्ती गच्छइ । 'णईसतारो'^{१०} चउधियो । सो पुण पापहिं सचट्ट-लेउ-उयरिलेयेहिं तिविहो होइ, वाहा-उडुयाईहिं य । सद्यथ 'पायच्छित्त' जयणोवउस्स^{११} विहीप 'काउस्सगो' पायच्छित्त होइ । १५

१९ 'भत्ते पाणे' इयाइ । 'भत्तपाणाइ' पसिइ चैव । 'सयण' जत्थ सुप्पइ । 'आसण' जत्थ निविसिज्जइ । 'अरहन्तसेज्जा' चेइयघर । 'समणसेज्जा' पडिस्सओ । सधेसु एएसु^{१२} भत्ताइस- मणसेज्जापज्जसाणेसु हत्थसयाओ परेण गमणे आगमणे वा कप पायच्छित्त^{१३} काउस्सगो । सो पणुवीसुस्सासो^{१४} कायघो । उच्चारिज्जइ ति 'उच्चारो' । पस्सवतीति 'पस्सयण'^{१५} । दोसु वि परिट्ठपिएसु हत्थसयन्मन्तरे परेण वा हत्थमेत्ते वि काउस्सगो पणुवीसुस्सासो कज्जइ । २०

२० 'हत्थ सय' इयाइ । अणन्तरगाहा-जुयलेण काउस्सग पच्छित्तमुत्त, त पुण काउ स्सग किं परिमाण करेन्ति^{१६} । अओ ऊसास परिमाण निरुवणत्ताओ तिग्गि गाहाओ भणन्ति । गाहाए पदमन्न पडियसिइ । 'पाणयहाइसुमिणए' ति करणकारावणाणुमईहिं सुमिणे^{१७} पाणा इयाओ कटो ओज्जा । तत्थ ऊसाससयपरिमाण^{१८} तुह । 'चउत्थ'मिति मेहुण^{१९} सुमिणयदसणे अट्टसयऊसासपरिमाण काउस्सग^{२०} करेज्जा । २५

२१ 'वैसियराइय' इयाइ । जहासयेण ऊसासपरिमाणकहणमेय । दिवसावसाण पडिक्क मणे पच्छिमकाउस्सगातिए पदमे दो उज्जोया चिन्तिज्जन्ति । पच्छिमेषु दोसु पक्केओ । एवमेए चत्तारि उज्जोया । एसो य उज्जोयदण्डो पणुवीसुस्सासपरिमाणेण छिज्जइ । तओ पणुवीसा चउहि उज्जोपहिं गुणिया ऊसाससय भयति । रयणिपहाय पडिकमणे पुण पञ्चास ऊसासा सयस्स अदेण होन्ति । तत्थ दोहि उज्जोपहिं पणुवीसा गुणिज्जइ । एकपपडिकमणे चारस ३० उज्जोया । तेहिं पणुवीसा गुणिया होन्ति ऊसासाण तिग्गि य सयाओ । चाउम्मास पडिकमणे बीसाए उज्जोपहिं पणुवीसा गुणिज्जइ, पचसया होन्ति । चारिसिय पडिकमणे चत्तालीसाए उज्जोपहिं पणुवीसा गुणिया सहस्समुस्सासाण होइ । अन्ने अट्ट ऊसासा नमोकारे कज्जन्ति । तओ अट्टुत्तर सहस्स होइ । सो य नमोकारो सवच्छरिए बहुओ कालो निध्विणेण गओ ति चिन्तिज्जइ मगलत्थ पज्जन्ते । ३५

१ B० गओ । २ A० मिओ । ३ B ततो । ४ B 'वाल'नास्ति । ५ B च । ६ B नास्ति । ७-८ A० मिणो । ९ B टीए । १० A नदी । ११ A नदि च० । १२ B जइयो० । १३ B एतेसु । १४ A पयच्छित्त । १५ A पुण० । १६ A पस० । १७ B करेउ ति । १८ A सुमिणोति । १९ A ऊसासयप० । २० A मिहुण० । २१ B उस० ।

२२. 'उद्देस' इच्छाह । सुत्ते उद्देस-समुद्देस-अणुज्ञासु सत्तावीस असात्ता उस्सग्गो कीरइ । सुयक्कन्धपण्यपरियट्ठणुत्तरकाले य सत्तावीसुत्तासपरिमाणुस्सग्गकरणं । पट्टवणपडिक्कमणे अट्ठसासगपरिमाणुस्सग्गकरणं । आइसद्देण दुब्भिमिच्चावसउणपडिधायनिमित्त अट्ठसासमु स्सग्ग करेइ । एयं काउस्सग्गारिहं भणिय ॥ ५ ॥
- २३ 'उद्देसज्झयणे' इच्छाह । उस्सग्गामिहाणाणान्तर तवारिहं भणइ । तत्थ नाणायाय इयारो दुविहो—भोहओ, विभागओ य । तत्थ विभागेण उद्देसग-अज्झयण-सुयक्कन्ध अट्ठानं कमसो य परिवाडीय कमेण, पमाइस्स कालाइकमणाइसु त्ति सम्बज्झइ । पमाइगहण, काल विणय-वहुमाण-उवहाण-अनिण्हवण विवज्जया अयारो होइ । वज्जणमेय-अत्थमेय-तदुभयमेया वा कया अयारो होइ नाणस्स । एयसिं अट्ठणपयाणमन्नयरट्ठणहिओ नाणाइयारे, वट्ठइ ।
- १० अकाले सज्झायकरणं असज्झाइय वा करण, एस कालाइयारो । विणयं न पडज्झइ, जब्बाएएहिं वा मयावलेवलित्तो विणयमंगं करेइ, हीलइ वा, एवमाइ विणयाइभारो । सुप गुहम्मि य बहुमाण भत्तीओ न करेइ । भत्ती उवयारमेत्तं । बहुमाणो ओरसो सिणेहसम्बन्धो आयरियाणं उवरि सो धा न कओ । उवहाण तवचरणं आययिलाइय न करेइ । निण्हवणं अवलवणं । जस्स सगासे अहीयं तदुद्देसेण भणइ 'नाहं तस्स सगासे अहिज्जिओ' । जुगप्पहाणं वा खुरिं समुदिसइ,
- १५ सयमेव वाहिज्जिय भणइ । एसो निण्हवणा । वज्जयइ जेण अत्थो तं वज्जणं । सुत्तस्स सत्ता । तं च सुत्तं मत्तऽफक्खरविन्दुहिं ऊणमइरित्तं वा करेइ, सक्कय वा करेइ, अन्नामिहाणेण वा भणइ । एस वज्जणमेओ । एवमत्थमेय तदुभयमेया वि नेया ।
- २४ 'निध्दिगइय'—इच्छाह । उद्देसगाइयारे निध्दिगइयं । अज्झयणाइयारे पुरिमहं । सुयक्कन्ध्नाइयारे एगासणयं । अगाइयारे आयविल । अणागाढे एय । आगाढे पुण एयसु चेव ठाणेसु,
- २० पुरिमहाइ-अध्मत्तट्ठ पज्जवसाण । अत्थसुणणे वि पुरिमहाइ यमण पज्जन्तमेयसु चेव ठाणेसु । एयं विभागपच्छित्तं भणियं । इयाणि ओहेणं भणइ ।—
- २५ 'सामन्नं पुण' इच्छाह । सधम्मि चेव सुत्ते ओहेण अविसेसिए आयाम । अत्थे य अविसेसिए अध्मत्तट्ठो । कमेण अहिज्जन्तो न ताव पायइ तं सुत्तं अत्थ वा परियाओ वा न पूरइ सो अपत्तो (१), अवरो अपत्तो अजोगो । तित्तिणिचवलचित्तं गाणगणियाइ णेगदोस-
- २५ संजुत्तो (२), अन्नोवि अपत्तो वयसा सुएण वा (३) एयसिं सध्वेसिं चेव जो धायण वेइ उद्देस समुद्देसपुच्चा वा करेइ तस्स त्रि यमण । 'च' सद्देण जइ पत्तं न वाएइ सुएण, पत्तं वा जोग न वाएइ, पत्तं वा वयसुएहिं । एयसिं च उद्देसणादि जो न करेइ वा तस्स अध्मत्तट्ठो ।
- २६ 'कालाविसज्जण'—इच्छाह । कालाविसज्जण कालस्स अपडिक्कमण । 'आइ'सद्देण अणुओगस्स अविस्सज्जण । 'मट्ठलि यसुहा' मडलि भूमी सा तिविहा' सुत्ते अत्थे भोयणे ।
- ३० एयसिं तिण्हवि अप्पमज्जणे निधीयं । सुत्ते अत्थे वा निसेज्ज न करेइ । अक्खे वा न रणति तो यमण, 'च' सहा वट्ठण-काउसग्गे ण करेति त्हावि यमण चेव ।
- २७ 'आगाढाणागाढम्मि' इच्छाह । जोगो दुविहो-आगाढो अणागाढो य । आगाढे सध्म-भंगो देसमंगो य । अणागाढे वि सध्मभंगो देसमंगो य । सध्मभंगो नाम आयंविह न करेइ, विगईओ सेवइ । देसमंगो नाम विगई भुल्लेऊण पच्छा काउस्सग्ग करेइ । सयमेव वा काउ-
- ३५ स्सग्ग काऊण भुज्झइ, विगई वा एगट्ठं नेणइ । अमणिओ^{११} वा

भणइ । आगाढसधमगे छट्ट, देसमगे चउत्थ । अणागाढसधमगे चउत्थ, देसमगे आय-
विल । एस नाणाइयारो भणिओ ।

इयाणि दसणाइयारो भणइ—

२८ 'संकाइयासु देसे' इच्छा । सका आइ जेसि पयाणं ताई इमाई संकाइयाई । तेसु
सकाइएसु अट्टसु पप्सु । काणि पुण ताणि ? इमाणि भन्नन्ति । [१] मका, [२] कजा, [३] ५
वित्तिगिञ्छा^१, [४] मूढदिट्ठी, [५] अणुववूहा, [६] अथिरीकरणं, [७] अवच्छल, [८] अप्प
भायणा^२ । ससयकारण सका-देसे य^३ सधे य । तत्थ देसम्मि जह—तुल्ले जीवत्ते किह
भनिया अभविया^४, अन्ने एवमाइ सकादेसे । सधे—पागय^५ भासयद्धत्ता मा होजाऽकुसल
परिकप्पिय । दिट्ठन्तो पेज्जकप्पट्ठो । एत्तो कखा दुविहा—देसे, सधे य धोभवा । देसे कुति-
त्थियमयं कखइ । एत्थवि अहिंसा मोक्खो य दिट्ठो त्ति । सधे पुण कखइ सधे कुत्तिथिमय^६ । 10
विट्ठो रायामवा भासावहिया पसत्थमपसत्था । वित्तिगिञ्छा^७ देसे सधे य । जहा भइमो^८
एरिसो परिकेसो अम्हाण केसलोयाइ फीरए होजा न^९ वा मोक्खो । विट्ठुञ्छा वा-विट्ठाने
विट्ठ^{१०} साधव । ते दुगुञ्छइ मण्डलि मोय-जल्लाइएहि । मूढदिट्ठी परत्तिथियपूयाओ^{११} अइसयम-
याणि वा सोऊण भइवामोहो होजा । उववूहा दुविहा—पसत्था अप्पसत्था य । पसत्था साहसु
नाणदंसणतयसजमखमणवेयाधयाइसु अम्भुजयस्स उच्छाहवहण उववूहण । अप्पसत्था 15
मिच्छत्ताइसु^{१२} । थिरीकरण पसत्थमप्पसत्थ च^{१३} । विसीयमाणस्स चरित्ताइसु थिरीकरणं
पसत्थ । असजमे थिरीकरणं अप्पसत्थ । वच्छलमवि एवमेव दुविह—आयरिय गिलाण-पाहु-
ण-असहु^{१४} याल बुहाईण^{१५} आहारोवहिमाइणा समाहिकरण पसत्थ । ओसन्नाइ^{१६} गिहत्थाण
अप्पसत्थ । पभायणा वि एवमेव^{१७} । तित्थयर पयण निद्याण मगपभायणा पसत्था । मिच्छत्त
अण्णाणाईण^{१८} अप्पसत्था । एवअट्ठ वि वित्थरओ पक्खेऊण । तत्थ सका देसे सधे य । एव कंजा 20
नि । एव वित्तिगिञ्छा^{१९} दुगुञ्छा वि । एव मइ[वा]मोहो वि । अप्पसत्थुववूहा देसे सधे य । एव
वच्छल पि देसे सधे य । अप्पसत्थपभायणा वि देसे सधे य । तत्थ चउसु वि सकाइएसु देसे
रमण । मिच्छोववूहणाइसु य देसे^{२०} रमण । च सहेण थिरीकरण-वच्छल-पभायणे मिच्छ
त्ताईण देसे रमण । एव ओहओ । विभागओ^{२१} पुण सकाइसु अट्टसु वि देसे मिक्खुस्स
पुरिमइ । वसभस्स एक्कासण^{२२} । उवज्जायस्स आयविल । आयरियस्स अम्भत्तट्ठो । 25

२९ 'एवचिय' इच्छा । एव^{२३} जेवाणन्तरुहिट्ठ पुरिसनिमाणे पच्छित्त पिह पिहं । जहणं
साहण^{२४} उववूहण न करेइ । आइसहेण^{२५} थिरीकरण वच्छल पभायण वा पयणजइ^{२६} माइयाणण
करेइ । मिक्खुस्स पुरिमइ । वसभस्स^{२७} एक्कासणय^{२८} । उवज्जायस्सायविल । गुरुस्स अभत्तट्ठो ।
एय पढमव्वफलाण । पच्छज पुण उवरिमगाहाए सम्भज्जइ^{२९} । सा य एस गाहा—

३० 'परिवाराइ' इच्छा । 'परिवारनिमित्त'ति सहायनिमित्त ति ज भणिय होइ । 'आइ'- 30
सहेण आहारोवहि निमित्त वा । तप्पसाएण आहारोवहि-सेज्जाओ वा लभिससन्ति त्ति काउ
पासत्थोसन्नकुसीलससत्ताहाछन्दणियाण^{३१} उवरि ममत्त करेइ । सावग-सप्पायगाण वा सधेसि

1 B विगिञ्छा । 2 A अण० । 3 B अप० । 4 B 'य' नास्ति । 5 B० विइ । 6 B
पागइय । 7 B० तित्थ० । 8 B विहग्गिञ्छा । 9 A इमो । 10 B य । 11 B विट्ठ । 12 A
पूयाअ० । 13 A मिच्छाइसु । 14 B वा । 15 B० णग ससु असहु । 16 B० दीण । 17 A
णइ । 18 A एमेव । 19 B० तसप्पा० । 20 B विगिञ्छा । 21 B० वूहा देसे । 22 A
विभागाओ । 23 B एणस० । 24 B एय । 25 A जइ साहु । 26 B आदि० । 27 A
जति० । 28 B वसहत्थ । 29 B एणस० । 30 B० जति । 31 B० च्छदनीइयाण ।

वा परिपालण सम्भोग-संवास सुत्तत्थदाणाणि । जइ करेइ वच्छल्ल तो भिक्खुणो निधियं^१ ।
 घसभोवज्झायगुरुणं^२ पुरिमैगासणायामाइ जहासंयं । अह पुण इममालम्बण करेइ । 'साहमि
 ओ'त्ति एसो सजम वा करेसइ^३ । 'वा'सहेण कुलगणसंघनिगलणकज्जाइएसु पडितप्पिस्सत्ति^४ ।
 एवं विहाए बुद्धीए सव्वहि सुद्धो । एव दसणायारपच्छित्त भणियं ॥

५ इयाणि चरित्तायारपच्छित्तं भन्नइ—

३१ 'एगिन्दियाण' इच्छाइ । एगिन्दिया पुढवि आउ तेउ वाउ पत्तेयवणस्सई । एएसि
 पंचणह वि पिहु पिहु सघट्टणे निधोइय^५ । आउकायस्स सघट्टणे^६ घड गोलंकर-वारगाइ दियस्स,
 पायट्थाइचालियस्स ईसिं परियावो, पुण गाढतरचालियस्स उद्वण । पिहु परितावणहणणा
 णाईसु । एएसि च परितावणा दुविहा अणागाढा आगाढा य । तत्थ अणागाढाए पुरिमह ।
 १० आगाढाए एकासणयं । उद्वणे^७ पुण आयाम पंचसु वि ।

३२ 'पुरिमाई' इच्छाइ । अणन्तवणस्सइ विय तिय-चउरिन्दियाण संघट्टण अणागाढ आ
 गाढ परिताव^८ उद्वणेसु पुरिमाइ-रमणन्तं^९ जहासयं । पञ्चिन्दियसघट्टणे एकासणयं । अणा
 गाढ परितावणे आयाम । आगाढपरितावणे^{१०} रमणं । उद्वणे एककल्लणग । पमायसहियस्स ।

३३ 'मोसाइसु' इच्छाइ । मुसायाय-अदत्त परिगहेसु मेहुणवज्जिएसु । द्वाइवत्थुभिन्नेसु
 १५ ति । मुसावाओ चउघिहो—द्वद्येत्तकालभावेहिं । द्वद्यओ जहणमस्सिमुक्कोसो । एव सेत्त
 कालभायेसु नि तिघिहो । एव^{११} जहा मुसायाओ चउघिहो पुणो य एकेको तिघिहो । तहाउदत्त
 परिगहा वि । एत्थ य द्वाइमेयभिन्ने चउघिहो वि^{१२} मुसावाए जो जहन्नेओ तहिं सव्वत्थ
 एकासणय, मस्सिमे सव्वहिं आयामं, उक्कोसे वि चउघिहो रमण । एव अदत्त परिगहेसु वि
 पच्छित्तं दायधं ।

३४ 'लेवाडय' इच्छाइ । लेवाडय परिवासे^{१३} अम्भत्तट्टो । सुक्कसभिहिपसु वि—सुंठिहट्ट
 वहेडगाइसु अम्भत्तट्टो । इयरा गिल्लसन्निही—गुलककयघयतेल्लई तीए छट्टं । सेस निसिभत्ते
 सट्टमं । ओहसुत्ताओ^{१४} जमभं त सेस । किं ओहसुत्तं^{१५} पढमभगो । सेसा तिन्नि भगा सेसनिसि
 भत्तसहेण भवन्ति । एवमेयं मूलगुणाइयारे मेहुणवज्जिए पच्छित्तं भणियं । मेहुणाइयारस्स पुण
 मूलद्वारे भणिहिई ।

३५ इयाणि उत्तरगुणाइयारपच्छित्तं भन्नइ । ते य उत्तरगुणा पिंडविसोहीयाईया । तत्थ पिं
 डविसोही तिसु ठाणेषु हवइ । उगमे उप्पायणाए एसणाए य । तहा सजोयणपमाणईंगल,
 धूमकारणविभागेण य विसुद्धी भवइ^{१६} । एत्थ य उगमो सोलसमेओ । ते य इमे सोलस मेया
 आहाकम्माई^{१७} । एत्थ सोलससु दोसेसु जत्थ जत्थ सरिस्सं पच्छित्तं त तं दोस गाहाए सपिंडिय
 कहयइ । तहा उप्पायणाए वि सोलस । तत्थ जे सरिस्सपच्छित्ता ते समुच्चिणइ । एव एसणा
 ३० दोसेसु वि दससु सरिसट्टणाइ उवसंहरइ । एगट्ठी किच्चा । एए सव्वे वि पिंडनिज्जुत्तिणुसारेण
 भाणियघा । इह पुण पच्छित्तमेव केवल विहिज्जइ ।

आहाकम्मे खवणं ।

उहेसियं दुविहं—ओहे विभागे य । परिमियभिक्षदाणकरुं ओहो सामघमेगपगार
 अविसेसियं तत्थ पुरिमहं । विभागे तिन्नि मेया उहेसो, कड, कम्म । एए^{१८} तिन्नि वि^{१९} पत्तेय

- १ B निव्वीइय । २ A घसमोज्झाय । ३ B करिस्सइ । ४ A. *तप्पस्सइ । ५ A. *विइय ।
 ६ A. गाउवायसंघट्टण । ७ A. ओदवणे । ८ B परियावण । ९ B खवण । १० B परियावे ।
 ११ B एव जरा । १२ A. 'वि' नास्ति । १३ A. *वासेइ । १४ B ओहमुत्ता । १५ B होइ ।
 १६ B कम्माती । १७ A. एएसि । १८ A. *ण्हवि ।

चउहिं मेयहिं मिजन्ति^१ । त जहा—उदेसुदेसिय, उदेससमुदेसिय, उदेसापसिय, उदेसस-
मापसिय । एणसु विमेणसु पुरिमह । कउदेसं, कउममुदेस, कडाएस, कउसमाएस । एणसु
वि चउसु विमेणसु एकासणय । तहा कमुदेस, कम्मसमुदेस, कम्माएस, कम्मसमाएस ।
तत्थ पढमे^२ आयविलं । सेसेसु तिसु मेणसु अभत्तट्ठो ।

पूरय दुविह—सुहुम वायर च^३ । सुहुम धूमाइ । वायर उवगरणे भत्तपाणे य । तत्थ उय ५
गरणपूरय पुरिमह । भत्तपाणपूरय एकासणय ।

मीसज्जायं तिविह—जायंतियमीसज्जाय ण्थ आयविलं । पासडमीसज्जाय साहुमी-
सज्जाय य षमण ।

उयणा दुविहा—इत्तिरिया तत्थ निघीइयं । चिरठवियाय पुरिमह ।

पाहुडिया नि दुविहा—सुहुमाय निघीइयं । वायराय खमण ।

10

पाओकरणं दुविह—पागडकरणे पुरिमह । पगासकरणे आयाम ।

कीयं दुविह—दवे भाये य । दवे दुविह—आयकीय, परकीय च । एत्थ दोसु वि आ-
याम । भाये वि आयकीय परकीय च । भायायकीय आयाम । भावपरकीय पुरिमह ।

पामिथ दुविह—लोइय एत्थ आयाम, लोगुत्तरिए पुण पुरिमह ।

परियट्टिय दुविह—लोइय आयाम, लोगुत्तरिए पुण पुरिमह ।

15

आहडं दुविह—सग्गामओ^४, परग्गामओ य । सग्गामाहडे पुरिमहं । परग्गामाहडे सपघ
घाय चउत्थ । परग्गामाहडे निप्पघवाय आयाम ।

उग्मिण्ण दुविह—वहरउग्मिणे पुरिमह, पिहिओग्मिण्णकयाडे आयाम ।

मालोहड दुविह—जहसे पुरिमहं, उणोसे आयाम ।

अच्छेजं तिविह—पहुअच्छेजं, सामिअच्छेज, तेण अच्छेज^५ । तिसु वि आयाम ।

20

अणिसट्ठ तिविह—साहारणाणिसट्ठं^६, चोहणाणिसट्ठ, जहाणिसट्ठं । तिसु वि आयाम ।

अज्जोपरो तिविहो—जायतिय पासडियमीसो, साहुमीसो । एत्थ जायतिए पुरि-
मह, इयरेसु दोसु वि एकासणय । एव उग्गमदोसेसु पायच्छित्त भणिय ।

इयाणि उप्पायणाए^७ पायच्छित्त भणह—धाई^८ पचविहा, सम्मत्थ आयाम । दूई दुविहा—
सग्गाम परग्गामा, दोसु वि आयाम । निमित्त तिविह—तीए आयाम, वड्ढमाणे^९ अणाणय य २५
षमण । आजीवे जाइहुलाइभिदे, सवत्थ आयाम । वणीमए^{१०} वि सवत्थ आयाम ।

तिगिच्छा दुविहा—सुहुमाय पुरिमह, वायराय^{११} आयाम । कोहे माणे आयाम, मायाय एका
सण,^{१२} लोमे षमण । सयवो दुविहो—पुंथि सथवो, पच्छाम्मथवो वा । वयण-सथवे पुरिमहं,
सम्मन्धि सथवे आयाम । विज्जाय आयाम । मन्ते आयाम । शुण्णे आयाम । जोगे आयाम ।
मूलकामो मूल ।

30

इयाणि एसणादोसेसु पच्छित्त भणह—ते य इमे दस सकियमाईया^{१३} । तत्थ सकिए
चउभंगो-सकियगाही सकियभोई^{१४} । चरिमो णिस्सकिओ^{१५} दोसविमुद्धो, वीओ^{१६} वि विमुद्धो
चेव । पढमतइए^{१७} सकियभोई । ज दोस सकइ तस्स चेव पच्छित्तमावज्जइ । सच्चित्तमन्थियं
तिविह—पुढवि-आउ-यणस्सइ । तत्थ पुढविससरफ्फमक्किययहत्थेण निव्विगाइय^{१८} । मीसकइमेण
पुरिमह । निम्मीसकइमे आयाम । मट्ठिया ओस-हरियाल हिंसुदुय मणोसिला भजण लोण ३५

1 A भिजइ । 2 B पढमए । 3 B 'च' नास्ति । 4 B ओमाओ । 5 B अच्छेज । 6
A साधारण अणिसट्ठ । 7 A ओयणे । 8 B घाती । 9 A वड्ढमा । 10 B वणीमणे । 11
A पाय । 12 B एगासण । 13 B ओमायीया । 14 B ओती । 15 A तीस । 16 A वि-
इओ विमु । 17 A तसिए । 18 B पिन्वीयय ।

- शेख्य-धन्विय-सेडिय-सोरट्टिय मक्खिण फरमत्ते सव्वत्थ पुरिमहं । एयं पुढविमक्खिय । इयाणि
आउमक्खियं भन्नइ—ससिणिखे निधियाइयं । उवउहे पुरिमह । पुरकम्म पण्डुकम्मे आयाम ।
एयं आउमक्खियं भणियं । इयाणि घणस्सइमक्खिय भन्नइ—सोय वणस्सई दुविहो—परित्तो, अण-
न्तो य । परित्ते तिप्पि मेया—पिट्ठ, रोह^१, कुकुसा । उकुहुं चिंचाइ । एपहिं मक्खिणपहिं तिहिं वि-
५ पुरिमह । अणन्ते वि^२ एपहिं चेव तिप्पि मेया । एत्थ एक्कासणय^३ । एयं सच्चित्तमक्खिय भणिय ।
इयाणि अच्चित्तमक्खिय भन्नइ—तं दुविह—गरहिय-मज्जायमक्खिण आयाम । अगरहिय-ससत्त
मक्खिण आयाम^४ । एय मक्खियं भणियं । इयाणि णिक्खित्तं भन्नइ—एत्थ चउमगो सचित्ते
सच्चित्तं निक्खित्त । एत्थ तइए^५ पच्छित्तं । तं च सच्चित्त छक्काया—पुढवी-आऊ-तेऊ वाऊ
परित्तवणस्सइफाऊ तसाण च । सच्चित्ताणमणन्तर-निक्खित्ते आयाम । एपसिं चेव सच्चित्ताण-
१० परपरनिक्खित्ते पुरिमह । एपसिं चेव मीसाणमणन्तर^६ निक्खित्ते पुरिमह । एपसिं चेव मीसाण
परपरनिक्खित्ते निधीय । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्ताणन्तरे खमणं । एयस्स चेव परपरेण^७ एक्का
सणय^८ । अणन्तवणस्सइ मीसाणन्तरणिक्खित्ते एक्कासणयं । एयस्स चेव परपरनिक्खित्ते
निधीयं । पिहिए चउमगो । तत्थ तइए^९ पच्छित्त । अच्चित्तेण गुहणा पिहियस्स, सच्चित्तेण
१५ पुढवी आऊ-तेऊ-वाऊ परित्तवण तस सच्चित्तेहिं अणन्तर^{१०} पिहिए आयाम । एपहिं, चेव
परपरपिहिए पुरिमहं । एपहिं चेव मीसेहिं अणन्तर पिहिए पुरिमहं । एपहिं चेव परपरे
निधीय । अणन्तवण-सच्चित्ताणन्तरपिहिए खमण । तेण चेव परपरपिहिए एक्कासणय । अणन्तव
णस्सइ मीसाणन्तरपिहिए एक्कासणय । एण चेव परपरपिहिए निधीय । गुह अच्चित्तपिहिए
खमणं । इयाणि साहरिय भन्नइ । एत्थ वि चउमगो । तत्थ पुढवि आऊ तेऊ वाऊ परित्तवणस्सइ
तससच्चित्ताणन्तरसाहरणे आयाम । एपहिं परपरसाहरणे पुरिमह । एपहिं चेव मीसाण अणन्तर-
२० साहरणे पुरिमहं । एपहिं चेव मीसाण परपरसाहरणे निधिय^{११} । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्ताणन्तर-
साहरणे खमणं । एपहिं चेव^{१२} अणन्तवणस्सइपरपरसाहरणे एक्कासणय । अणन्तवणस्सइमीसाण
न्तरसाहरणे एक्कासणय । एयस्स चेव मीसपरपरसाहरणे निधिय । वीयसाहरिए निधियाइयं ।
अचित्ते अचित्तं साहरिए पुरिमहं । अह गुहसाहरिए तो खमणं । इयाणि दायारो त्ति^{१३} भन्नइ—
२५ घाले बुहे मत्ते उम्मत्ते चेव गेजरिए अन्ये एएसु दिन्तेसु गहणे आयामं । पगलन्तकुट्टे खमण ।
पाउयारुहे वि खमणं । हत्थे^{१४} दुइए नियलवडे य हत्थच्छिन्ने य पायच्छिन्ने य नपुसके^{१५} गुहिणी
घालयच्छाप भुज्जन्तीए विरोलन्तीए भज्जन्तीए कंडन्तीए पीसन्तीए एयासु सट्ठासु आयाम । पिंज
३० श्तीए^{१६} रुन्तीए कत्तन्तीए पमहमाणीए पुरिमह । छक्कायवग्गहत्था समणट्ठा णिक्खिविसु ते चेव^{१७} ।
गाहन्ती^{१८} घट्टन्ती^{१९} सघट्टन्ती आरमन्ती^{२०} । एयासु सट्ठाणे नी० पु० ए० आ० अभ० कट्ठाणग ।
एय सट्ठाणं । ससत्तेण दवेण लिच्छत्था य लिच्छत्ता य आयाम, सेसेसु पुरिमह । ओयत्तन्तीए^{२१}
साहारण च वेन्तीए चोरियग वेन्तीए पाहुडिय^{२२} ठवेन्तीए सपघवायाए पर च उडिस्स आयाम ॥
इयाणि उम्मीसं भन्नइ—परित्तवणस्सइ सच्चित्तउम्मीसे आयाम । एण चेव परित्तेण
मीसेण उम्मीसे निधियं । अणन्तसच्चित्तउम्मीसे खमणं । एण चेव अणन्तमीसे निधिय ।
३० यीउम्मीसे^{२३} निधिय । अह पुढवाईहिं तो जहा णिक्खित्ते । इयाणि अपरिणयं भन्नइ—तं दुविह-
वडे भावे य । दधे अपरिणय—पुढवि आऊ तेऊ वाऊ परित्तवणस्सइ अपरिणय आयामं । अण

१ B नास्ति । २ A अणत्तेहिं । ३ B एकासणय । ४ A इदं वाक्यं पतितम् । ५ A तत्तिए ।
६ A मीसाणतर० । ७ A परपरे । ८ B एकासणय । ९ A तत्तिए । १० A अणत्तरे० । ११
B निधीय । १२ A एतद्वचनं नास्ति । १३ B दायगेति । १४ B हत्थ । १५ A सव्ये ।
१६ B रुन्तीए । १७ A चेव । १८ A र्हिंती । १९ A नास्ति । २० A सघट्टमारुगीए । २१
A ओयत्ततीए । २२ उडियग । २३ A पित्त० ।

स्त्वणस्सइ अपरिणय खमणं । एत्थ य चउभगो—द्वे अपरिणयं, भावे वि अपरिणय । भावा परिणय दोण्हं पि^१ भुञ्जमाणाणं, एत्थ वि पुरिमइ । इयाणि लिच्छ भन्न—संसत्तेण हत्थेण वा मत्तेण वा^२ आयामं । इयाणि छुट्ठियं भन्नइ—पुढवि भाउ तेउ घाउ परित्तघणेसु आयाम । अण स्त्वणेसु खमण । एए एसणा दोसा ।

सजोयणा दुविहा—घाहिं भायणे, अन्तो घयणे । दोण्ह वि खमणं । परिमाणाइरित्ते^५ आयाम । सइगाले दमणं । धूमे आयाम । अकारणे भुञ्जइ^६ आयाम । कारणे अभुञ्जमाणस्स आयाम । घासेसणा दोसा एए ।

एयमि पच्छित्तपरथारे—

३५ 'उहेसियचरिमतिप' इच्छाइ गाहा । } एयाओ दोवि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु
३६ 'अइर अणन्त' इच्छाइ गाहा । } अभ्मत्तइ तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 10

३७ 'कम्मउहेसिय' इच्छाइ गाहा । } एयाओ दोवि जेसु जेसु ठाणेसु आयाम तेसु तेसु
३८ 'अइर परित्त०' इच्छाइ गाहा । } ओयारिज्जन्ति ।

३९ 'अज्जोयर' गाहा । एगासणयट्ठाणेसु ओयारिज्जइ ।

४० 'ओह विभागा' इच्छाइ गाहा । } एयाओ तिण्णि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु पुरिमइ
४१ 'सगामाहइ' इच्छाइ गाहा । } तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 15
४२ 'पत्तेय' सिद्धाइ गाहा ।

४३ 'इत्तरठविय' इच्छाइ गाहा । एसा निव्विहंय जेसु जेसु ठाणेसु तेसु तेसु ओयारिज्जइ ।

४४ 'सहसाणाभोगे' इच्छाइ । सहसाणाभोगा पुवुत्ता । तेसु सहसाणाभोगेसु घट्टमा णस्स जेसु जेसु कारणेसु पडिक्कमणं भणिय तेसु तेसु चैव कारणेसु आभोयण जाणमाणो ज करेइ, अइयइसो पुणो पुणो अइप्पमाणेण वा करेइ, सव्वत्थ निव्विगइय ।

४५ 'घावणडैघण' इच्छाइ । घावण गइमेदो^१ । डैघण उल्लडण^२ । संघरित्तेण गमण—20 को सिग्घइ सि, जमलिओ वा गच्छइ । क्रिड्ढा अट्ठावय-चउरंग जूयाइ । कुहावण^३ इन्दजाल घट्टेइइइ । आइसहेण समास पहेलिया-कुट्टेडगा वेप्पति । उकुट्टी^४ पुक्कारिय कलकलो । गीयं गीयमेव । ठेलिय सेंटिय^५ । जीवइय—मयूर तित्तिर-सुग-सारसादिलविय सधेसेतेसु अभ्मत्तट्ठो । आइसहेण अजीवइये यि—अरहट्ट गड्डिया पाउया-सहेसु वि ।

४६ 'तिविहोवहिणो विधुय' इच्छाइ । तिविहोवहिणो—जहओ मज्झिमो उक्कोसो । मुहपो^{२५} सिय पायकेसरिया गोच्छओ पत्तठवण च एस चउघिहो जहओ । मज्झिमो छविहो—पडलार यत्ताण पत्तायघो चोलपट्टो मत्तओ रयहरण च । उक्कोसो चउघिहो-पडिग्माहो, तिभि पच्छाया^१ । एए ओहियस्स थेरकप्पे^{१०} चोइसमेया भणिया । इयाणि उवगगहिओ थेरकप्पो^{११} तिविहो भन्नइ—जहओ मज्झिमो उक्कोसो । पीढग निसिज्ज उडगा पमज्जणी घट्टगा उगलगा पिप्पलग सई नहरणी दत्त कण्ण-सोहणग दुग, एसो जहओ । वासताणाइओ मज्झिमगो । वासताणा पच^{२०} इमे—घालो सुत्तो सुगो^{१२} कुडसीसग छत्तप चैव ॥

तेहिं य दोभिओ ओहोवहिम्मि^{१३} वाले य सोत्तिप चैव ।

सेसतियवासताणे पणयं तइ चिलिमिलीण श्रमं ॥

1 A. दु । 2 A. हत्थे मत्ते वा । 3 A. 'भुञ्जइ' नास्ति । 4 B. गति० । 5 B. उट्ठण । 6 A. उट्ठा० । 7 A. उकुट्टिय । 8 B. सेंटिय । 9 B. पच्छाणा । 10 B. कप्पो । 11 B. कप्पे । 12 A. वाले सुत्ते सई । 13 B. ओहोविहिं० ।
३ जी० क० दु०

- वालमई^१ सुत्तमई वागमई तहय डंडकहगमई । संथारगवुगमहुसिरं हुसिरं पिय^२ डडपण व ।
 डंड विडंडग-लट्टि विलट्टी तह नालिया य पंचमिया । अवलेहणि मत्त तिगं पासवणुआरखेले य ।
 चम्मतिरय^३ पउर तल्लिग अहवावि चम्मतिविहमिमं । कत्तीतलियावध्मा पट्टगवुग चेव होर ।
 संथारुत्तरपट्टो^४ अह्मा सत्ताहपट्टपत्तथी । मज्झो अज्जाणं पुण अइरित्तो धारगो होर ॥
- ५ अन्था संथारो वा बुविहो पंगिओ य इयरो वा । विइयपय^५ पोत्थपणगं फलग तह होर उक्कोसो ।
 एस अज्जाण साहणं चोग्गहिओ भणिओ । इयाणि अज्जाणं ओहिओ भणइ । जो धिप^६
 थेरफप्पियाण ओहोवही चोइसविहो सो चेव अज्जाणं पि । नवर—
 अज्जाणं एस धिय चोलट्टाणमि^७ कमठगं नवरं । अन्नो य वेइलमो इमोवही होर तासि पि ।
 ओगाहणन्तगपट्टो अट्टोहगचलणिया य बोधवा । अग्गिन्तरयाहि नियसणीय तह कंजुप चेव ।
- १० उक्कच्छिय पेक्कच्छिय संघाडी चेव खधकरणी य । ओहोवहिमि एय अज्जाण पन्नवीसाओ ।
 एत्थ अज्जाणं जहन्नो जो चेव साहण ओहिओ चउघिहो । उक्कोसो अट्टविहो—चउरो
 चेव पुघुविट्ठा जे साहणं । अन्ने य इमे चउरो—अग्गिन्तरयाहि-नियसणीय सघाडी खधकरणी
 एसो उक्कोसओ उ अज्जाणं । तेरसविहो उ मज्झो इणमो उ समासओ होइ ॥
 पत्ता वधार्इया चउरो ते चेव पुघुनिडिट्ठा । मत्तो य कमठगं वा तह ओगाहणन्तगं चेव ॥
- १५ पट्टो अट्टोरुविय चलणिय तह कंजुगे य उक्कच्छी । पेक्कच्छी तेरसमा अज्जाणं होइ णायवा ॥
 जहन्नोवहिमि 'विद्युप' पडिप पुण छसे निधिईयं । मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसए पक्कासणय
 'विस्सरिया पेहिए'त्ति—पडिलेहिउ विस्सरिउ त्ति भणियं होइ । जहन्ने अप्पडिलेहिप निधिईयं
 मज्झिमे पुरिमह । उक्कोसे पक्कासणयं । 'विस्सरियानिवेयणे'त्ति निवेइउ^८ विस्सरिय ति
 आयरियाईणं तिविहो^९ वि । तो एव चेव पच्छित्त । अह पुण सघोवही विद्युप
- २० पुणरपि लओ । पडिलेहिउ वा विस्सरिओ । निवेइउं^{१०} वा विस्सरिओ सघो चेव, तो आयामं
 ४७ 'हारिय घो'इयाइ । हारिय जहन्नोवहिमि पक्कासणयं । मज्झिमे आयामं । उक्को
 चउरथ । थोए वि एवं चेव पच्छित्त तिविह । उगमेउं न निवेइए । जानन्तो वि जहा न वइ
 परिगहिउ आयरियस्स अणिवेइओ उवही । तत्तानिवेइयस्स तिविह एय चेव पच्छित्त
 अदिन्नं वा आयरियाईहिं जहन्नाइ मेय उवहिं परिभुज्जइ एयं चेव तिविहं पच्छित्तं
- २५ दिन्नं वा उवहिं जहन्नाइ मेयं आयरियाईहिं अणणुआओ अन्नेसिं वेइ । एत्थ वि एव चे
 पच्छित्त तिविहं । अह पुण सघोवहिं हारेजा । सघोवहिं वा उदुयजे धोवेजा । सघोवहिं
 उगमेउ न निवेइए । सघोवहिं वा अदिन्न परिभुज्जइ । सघोवहिमणापुच्छाप अणणुआओ
 वा अन्नेसिं वेइ । एव सघहारवणाइए^{११} पप्पु जीएण छट्ट ।
- ४८ 'मुहणन्तय' इयाइ । मुहणन्तए फिडिप ओग्गहाओ निधिईय । रयहरणे अग्गमत्तट्टो
- ३० एव ताव अणट्टे । अह पुण नासियं हारवियं वा पमाएण मुहणन्तय तो से चउरथं । रयहरणे छट्टं
 ४९ 'कालट्टाणाईए' इयाइ । विगहाइपमाएण^{१२} कालाईय करिन्ति भत्ताइ निधिइए
 अह पुण परिभुज्जन्ते चउरथं । एवं अट्टाणाइक्कमे वि अपरिभुज्जन्तस्स निधिईय, परिभुज्जन्तस्स
 अग्गमत्तट्टो । पारिट्ठावणिय सघमेवाविहीप विगिञ्चित्तस्स भत्ताइ परिमहं ।
- ५० 'पाणस्सासवरणे' इयाइ । पाणाहारसवरणे । ५१
- ३५ कालभूमि । एगतर-अपडिलेहणाए वि^{१३} निधिईयं । चउघिहाहारासं
 पोर्सियाइयं पच्चप्पाणं ण गेणइ, गहियं वा पच्चप्पाणं मज्झ

१ B पुल्लके 'मई' स्थाने सर्वेन 'मती' पाठ । २

३ B

५ B चेवो । ६ B चोलट्टाणमि । ७ A निवेण

विह ।

वणाइह । ११ A पमाएण । १२ A 'वि' नास्ति ।

५१ 'एय चिय' इद्याह । एय चिय पुरिमह । सामन्न अविसेसिय ति भणिय' होह । तवो वारसविहो । पढिमाओ वारस—मासिया, दोमासिया, तिमासिया, चाउमासिया, पञ्चमासिया, छम्मासिया, सत्तमासिया, पढम सत्तराइन्विया, दोध-सत्तराइन्विया, तइय-सत्तराइन्विया, अहोराइया, एगराइया । अभिग्गाहा वृधखेत्तकालभावमेयमिन्ना । एणसि अगेण्णे भगे वा पुरिमह । गाहा पच्छस्स विभासा' इमा । पफिण्ण अम्मत्तमायविलं वा । ज वा दिवस पक्खमाण । ताओ जहासत्तीए तवं न करेइ अहरित्त, तो खुहुगस्स निघीइय, येरगस्स पुरिमह, मिकसुस्स एक्कासणय, उवज्झायस्सायंविंलं, आयरियस्स अम्मत्तट्ठो । चाउम्मासे खुहुगाह-आयरियावसाणाण पचण्ह वि जहासर पुरिमहेगासणायामचउत्थच्छट्ठाह विज्जन्ति । सबच्चरिण एक्कासणायामचउत्थच्छट्ठमाह विज्जन्ति जहासंर पचण्ह वि ।

५२ 'फिडिप' इद्याह । फिडिओ निहापमाणं एगस्सुस्सगस्स निघिइयं । दोसु 10 पुरिमह । तिहि वि एगासणय । काउस्सग्गाणं चेव फिडिओ पच्छाहुन्तओ करेइ ताहे आयाम । सय वा इस्सारेइ एगाह काउस्सग्गे तो निघीइयपुरिमहेगासणाह जहासंर । सवे चेव सयमुस्सारेइ आयाम । भग्गे वा एगाइसुस्सग्गे अपुण्णे चेव अन्तराले तथा वि निघिइय पुरिमहेगासणाह । सवेसु भग्गेसु आयाम । एय वन्दणपसु वि एस चेव गमो' ।

५३ 'अफएसु' इद्याह । अहवा उस्सग्गमेव न करेइ । एगाह ताहे पुरिमहेगासणायामाह' । 15 सव्वायस्सय न करेइ चउत्थ । जहा काउस्सग्गे एव वन्दणाइएसु पि गाहा पच्छवेण सह चउत्थ सम्मज्झइ । दिया अपडिलेहिय थडिले राओ' घोसिरइ, दिया वा सुवइ चउत्थ ।

५४ 'कोहे वहु' इद्याह । सगिमुप्पन्न कोह पम्माओ उवरिं चाउम्मासाओ वा उवरिं धरेइ तो चउत्थ । आसवो वियड तमाइयते' चउत्थ । कक्कोलग लवग पूगफल-जाइफल-त-बोलाइसु-सवत्थ चउत्थ । पुण्णगाहाओ अनुपट्टाविज्जइ । लसुणे अचित्ते पुरिमह । आइसहेण 20 पलइ घेप्पइ । तण्णगमयूरतिसिराइ यधमुयणे पुरिमह ।

५५ 'अज्जुसिर' इद्याह । अज्जुसिरतण कुसाह तेसिं अकारणपरिमोगे निघिइय, सेसप-णएसु पुरिमह । सेसा पच पणगा—तणपणग, दूसपणग, पोत्थयपणग, चम्मपणग । एत्थ य दूस पणग दुविह तेण पंचपणगा । तत्थ सालीयीहीफोहवरालगभारत्तण' चेति तणपणग । दूसपणग दुविह-दुप्पडिलेहिय-दूसपणग अप्पडिलेहिय-दूसपणग च । कोयवि पावारग¹⁰ पूरी दाडियाली 25 थिराली, एय दुप्पडिलेहिय-दूसपणग । मूली आलिंगणी भगोवहाण¹¹ गडोवहाण¹² मसूरगो य¹³ एय अप्पडिलेहिय-दूसपणग । गडीपोत्थओ¹⁴, कच्छवीपोत्थओ, मुट्ठीपोत्थओ, छिवाडी¹⁵, संपुडग, एय पोत्थयपणग । गो माहिस-अय एला मिय-चम्मपणग । एत्थ य तणपणय दुप्प डिलेहिय दूसपणय चम्मपणय य पुरिमह । अप्पडिलेहिय दूसपणय एक्कासणय । पोत्थयप णगणहणे आयाम । वेइन्दिवाइ तसवहे ज च आवज्जइ त च विज्जइ । विइय-सुलिकारमपण पो 30 त्थयपणगे वि पुरिमह ।

५६ 'ठघणमणापुच्छाय' इद्याह । वाणसहअहामइसभिमाहंणि ठघणकुलाणि । ताणि आय-रियमणापुच्छिय भत्ताह पविसिक्कण नेणहइ जइ तो से एक्कासणय । तेसु य कुलेसु एगो चेव संघाडगो णिघिसइ सेसा न पविसन्ति । विरिय परक्कमो त निग्गहन्तस्स एक्कासणय । जीय-ववहारे एय । सुयववहाराइसु अत्तहा । एक्कासणयं च माया¹⁶ निप्पन्न । सेसमायाओ अत्त 35

1 A पुस्तके 'ति भणिय' पठित । 2 A विहासा । 3 A नमसो । 4 B० गासण आया० । 5 B 'राओ' नास्ति । 6 A तमापियते । 7 B पुस्तके 'अज्जुसिरतणेषु निब्बीय' एतावन्मानपाठ । 8 B पोत्थय पणग, दूसपणग । 9 B अरण्णतिण । 10 B कोयव पावार- 11 A भगोवहाण । 12 A गडोवहाणी । 13 B वा । 14 A पोत्थयो । 15 B छेवाडी । 16 A माय० ।

- पालमई^१ सुचमई यागमई तहय संभकहगमई । संधारगहुगमहुसिरं हुसिरं मियं^२ बंइपणं य ॥
 उंड विलंडग-लट्टि विलट्टी तह नालिया य पंचमिया । अचलेहुणि मत्त तिग पासवणुधारखेले य ॥
 चम्मति य^३ अथुर पाउर तल्लिग अट्ठावि चम्मतिविहमिम । कत्तीतलियावग्गमा पट्टगहुगं चैव होइ ॥
 सघावत्तरपट्टो^४ अहवा सघावपट्टपहत्थी । मज्झो अज्जाण पुण अहरित्तो धारगो होइ ॥
- ६ अन्त्या संधारो वा सुविहो पगगियो य इयरो वा । यिइयपय^५ पोत्थपणं फलग तह होइ उक्कोसो ॥
 एस अज्जाण साहूणं चोगाद्विओ भणिओ । इयाणि अज्जाण ओहिओ भन्नइ । जो धियं^६
 येरफप्पियाण ओहोवही चोहसविहो सो चैव अज्जाणं पि । नउर—
 अज्जाणं एस धियं चोलट्टाणम्मि^७ कमदग नवरं । अत्तो य वेहलगो इमोवही होइ तासिं पि ॥
 ओगहणन्तगपट्टो अट्टोरुगचलणिया य योधघा । अम्मिन्तरयाहि नियसणीय तह कंचुप चैव ॥
- १० उक्कच्छिय पेकच्छिय संधादी चैव संधकरणी य । ओहोवहिम्मि एए अज्जाण पञ्चवीसाओ ॥
 एत्थ अज्जाण जहओ जो चैव साहूण ओहिओ चउच्चिहो । उक्कोसो अट्टविहो—चउरो ते
 चैव पुहुविट्ठा जे साहूणं । अन्ने य इमे चउरो—अम्मिन्तरयाहि नियसणीय सघादी पधकरणी
 एसो उक्कोसओ उ अज्जाणं । तेरसयिहो उ मज्झो इणमो उ समासओ होइ ॥
 पत्ता वधाईया चउरो ते चैव पुन्ननिट्टिटा । मत्तो य कमदग वा तह योगहणन्तगं चैव ॥
- १५ पट्टो अट्टोरुयिय चलणिय तह कचुगे य उक्कच्छी । पेकच्छी तेरसमा अज्जाणं होइ णायवा ॥
 जहओवहिम्मि 'विशुए' पडिप पुण लजे निधिईयं । मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसए एक्कासणय ।
 'विस्सरिया पेहिप'त्ति—पडिलेहिउं विस्सरिउं त्ति भणिय होइ । जहन्ने अप्पडिलेहिप निधिईयं ।
 मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसे एक्कासणय । 'विस्सारियानिवेयणे'त्ति निवेइउं^८ विस्सरिय त्ति,
 आयरियाईण तिविहो^९ वि । तो एव चैव पच्छित्तं । अह पुण सघोवही विशुओ
- २० पुणरवि लद्धो । पडिलेहिउं वा विस्सरिओ । निवेइउं^८ वा विस्सरिओ सघो चैव, तो आयाम ।
 ४७ 'हारिय घो'इच्चाइ । हारिय जहओवहिम्मि एक्कासणय । मज्झिमे आयाम । उक्कोसे
 चउत्तं । थोए वि एवं चैव पच्छित्तं तिविह । उगमेउ न निवेइए । जानन्तो वि जहा न वट्टइ
 परिगहउं आयरियस्स अणिवेइओ उवही । तस्सानिवेइयस्स तिनिहं एयं चैव पच्छित्तं ।
 अदिन्नं वा आयरियाईहिं जहन्नाइ मेयं उवहिं परिभुज्जइ एय चैव तिविह पच्छित्तं ।
- २५ दिन्नं वा उवहिं जहन्नाइ मेयं आयरियाईहिं अणुगुन्नाओ अन्नेसिं वेइ । एत्थ वि एवं चैव
 पच्छित्तं तिविहं । अह पुण सघोवहिं हारेज्जा । सघोवहिं वा उदुयडे धोवेज्जा । सघोवहिं वा
 उगमेउ न निवेइए । सघोवहिं वा अदिन्न परिभुज्जइ । सघोवहिमणापुच्छाप अणुगुन्नाओ
 वा अन्नेसिं वेइ । एयं सघहारवणाइएसु^{१०} पएसु जीएण छट्टं ।
- ४८ 'मुहणन्तय' इच्चाइ । मुहणन्तए फडिप ओगहाओ निधिईयं । रयहरणे अग्गत्तट्टो ।
- ३० एव ताव अणट्टे । अह पुण नासिय हारवियं वा पमाएण मुहणन्तयं तो से चउत्तं । रयहरणे छट्टं ।
 ४९ 'कालद्धाणाईय' इच्चाइ । विगहाइपमाएण^{११} कालाईयं करिन्ति भत्ताइ निधिईयं,
 अह पुण परिभुज्जन्ते चउत्तं । एव अट्ठाणाइकमे वि अपरिभुज्जन्तस्स निधिईयं, परिभुज्जन्तस्स
 अग्गत्तट्टो । पारिट्ठावणिय सघमेवाविहीप विगिञ्चिन्तस्स भत्ताइ पुरिमहं ।
- ५० 'पाणस्सासंवरणे' इच्चाइ । पाणाहारासवरणे । भूमितिगं ति—उधार-पासवण-
- ३५ कालभूमि । पगत-अपडिलेहणाए वि^{१२} निधिईयं । चउद्धाहारासवरणे, अहवा नमोकार-
 पोरिसियाइयं पच्चक्खाणं ण गेण्हइ, गहियं वा पच्चक्खाणं भन्नइ सवत्थ पुरिमहं ।

१ B पुलके 'मई' स्थाने सर्वत्र 'मती' पाठ । २ A मिय । ३ B ओतरि । ४ A सिद्ध ।
 ५ B चैवो । ६ B चोलगट्टाणमि । ७ A निवेइ । ८ A तिविह । ९ A निवेइ । १० A
 वणाइसु । ११ A पमाएण । १२ A 'वि' नास्ति ।

६३ 'एय पुण सत्त'मिष्ठाह । एय ति जट्टदिट्ठ । पुण सत्तो गिसेसणे । मय पायच्छित्त-
दाणं । पायण याहुत्तेण । सामसमगिसेसिय । गिसेसेण निदिट्ठ विणिदिट्ठ । देयं गिमाणेण ।
दद्याह—आहसदेण—रोत्तकालभाणपुरिसपडिसेवणाओ य । अयिक्खित्ठण गिसेसियं । ऊणा
इरित्त तस्स मया (?) वेज्जा ति ।

६४. 'दधं रोत्त'मिष्ठाह । पडमं गाहत्तं कण्ठं । नाउम्मि त चिय—जाणिऊण दद्याह 5
विभागम्मि त चेय परिमाणपरिच्छिन्नं वेज्जा । आहया, नाउमिय चिय—इदमिति पद्यकरी-
भावे । इदमेव जीयव्यवहारभणिय वेज्जा । तम्मत्तं^१ भणियसम । दधरोत्तकालभावपुरिसपडिसेव
णादीसु दीणेषु दीण वेज्जा । अहिणसु^२ अटियं वेज्जा । सादारणेसु सादारणं वेज्जा ।

६५ 'आहाराहं दध'मिष्ठाह । आहारो आहं जेसिं दद्याण ताह दद्याह आहाराहंणि । जम्मि
वेसे ताह बलियाह । जहा अणूवपसे^३ सालिकूरो पत्तिओ । सहावेणं चेय सुलहो^४ य । एयं 10
नाऊण ज जीयभणिय दाणं तस्सभणियमपि वेज्जा । जत्थ पुण चणफ निष्काय-कजियाह
लुक्खाहारो, दुल्लहो वा; तत्थ जीयदाणं दीणमपि वेज्जा ।

६६ 'लुक्ख'मिष्ठाह । लुक्ख नाम नेहरहिय । येत वाय^५-पित्तल वा । सीयल पुण तिणिद्ध^६
भण्णह; अणूवयेत्त वा । निद्धलुक्खं सादारण भण्णह । इह य जीयदाणे निद्धरोसे अटिय वेज्जा ।
साधारणे जहा भणियं समं वेज्जा । लुक्खयेत्ते दीण वेज्जा । एय काले पि तिविहो^७ 15
तिनिह वेज्जा ।

६७ 'गिग्गहसित्तिह'दद्याह । गिग्गहो लुक्खो कालो । आहारणो हेमन्तो । वासारत्तो निद्धो ।
गिग्गहो तिविहो तयो—जहन्नो मज्झो उक्कोसो । जहन्नो चउत्थ, मज्झिमो छट्ठं, उक्कोसो अट्टम ।
हेम ते तिविहो—जहन्नमज्झिमुक्कोसो छट्ठमदसममेओ । वासारत्ते वि जहन्नमज्झिमुक्कोसो
अट्टमदसमवारसमेयभिन्नो । एन नवविहो व्यवहारो । एयं सुट्ठु जाणिऊण सुयव्यवहारेण वा 20
नवविहविगण्णेण सुट्ठु जाणिऊण तिविह-काले तिविह विगण्णिय तव वेज्जा । सो य इमो—
अहागुरुभाह । एत्थ य भूलिया नवमेया नवमेयपत्तारे दट्ठया । विमज्जमाणा सत्तावीस ।
आवत्ति-दाण-तवसा कालेण य निओपयया । एस नवविहो व्यवहारो वसिओ ति । सो य नव
विहो व्यवहारो इमो—

गुरुओ गुरुयतराओ^८ अहागुरु चेव होइ व्यवहारो । 25

लहुओ लहुयतराओ^९ अहालहु होइ^{१०} व्यवहारो ॥

लहुसो लहुसतराओ अह लहुसो चेव होइ व्यवहारो ।

पपासि पच्छित्त वोच्छामि अणाणुपुवीप—(सुत्ताणुसारेण) ॥

गुरुओ य होइ मासो गुरुयतराओ^{११} य होइ चउमासो ।

अह गुरुओ छम्मासो^{१२} गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥ 30

तीसा य पप्पवीसा घीसा^{१३} विय होइ लहुयपक्खम्मि ।

पनरस^{१४} दस पचे व य लहुसय^{१५} पक्खम्मि पडिवत्ती ॥

गुरुग च अट्टम पल्लु गुरुयतराग^{१६} च होइ दसम तु ।

अह गुरुग धारसमं गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥

1 B ०मिह । 2
निद्ध । 7 A तिहे । 8
गुरुयतराओ । 12 A
लहुसय ० ।

३ अण्व । 4 B सुल्लो । 5 B वात्त । 6 B
७ लहुगत ० । 10 B इह चेव होइ । 11 B
'धीमा' पतितम् । 14 B पणरस । 15 B

मायाओ, 'ता य इमा—जहा—मह्य भोचा विवधं पिरसमाहरे आयरियसगासे । जस्तयी, जहा—
'पस महा तवस्ती पिरसाहारो रसपरिचाण करेह'ति । एवमाइयासु मायासु समण ।

५७. 'वप्पेण' इच्छाह । वप्पो घग्गण धावण-देवणाइओ' । वप्पे वट्टमाणेण पञ्चिन्दियो वहिओ
होजा । संकिलिट्टकम्मं—अगावाण-परिमहण-सुणपोगल निग्घायणाह' दीहत्ताण पडिबसो'य ।

४ आहाकम्म-धाणरुप्पाइयं वा बहु अइयारं करेजा । दीहगिलाणरुप्पस्स वा अवसाणे आहाक
म्मसन्निहिसेवणं वा कय होजा । एप्पसु कारणेसु पंचकट्ठाणं पच्छित्त ।

५८ 'सघोवदि' इच्छाह । पाउसे जयणाप वि सघोवदि कप्पे कप पुरिमत्ताप वा चत्तिमप
पमापणं । अप्पडिलेहिप चाउम्मासवरिसेसु य विसोदीप पउत्ताप निरइयारस्स वि पचकट्ठा
णं दिज्जह । किं कारणं । जम्हा सुद्धमाइयारे कप वि न याणइ न वा संभरइ । जहा पाउसहर

१० सधेरत्तापाभाओगकालाग्गाणे सुत्तथपोरिसि-अकरणे अप्पडिलेहियमाई । एपण कारणेण
सधेसु वि दिज्जह ति ।

५९ 'छेया' इच्छाह । जो छेयं न सहइह, किं वा छिज्जह न छिज्जह ति एवं भणइ । मिउणो सि-
जो छिज्जमाणे वि परियाप न संतप्पइ जहा 'मे परियाओ छिओ'ति । अहवा अत्तेसि ओमराह
णिओ' जाओ ति परियायगधिओ जो दीहपरियाओ' सो परियाप छिन्ने' तहावि अत्तेहिओ

१५ अत्तमहियपरियाओ न ओमराहणिओ होइ । नवा दीहेइ परियायछेयस्स । एप्पसि जहुदिट्ठाण छेय
मायत्ताण वि तथो दिज्जह । आइसहेण मूलाणवट्टपारच्चियपयाधन्नाण वि । जीयवधहारमपण'ग
णाहिइणो य । गणाहिइयई आयरिओ तस्स छेयाइमायत्तस्सावि तवारिहं दिज्जह । मा पुण सेह-
उसुठाईण अपरिणामगाणं दीहणिज्जो भविस्सइ ति । चसहेण कुलगाणसंघाहिवा वेप्पन्ति ।

६०. 'जं ज'मिच्छाह । इह जीयवधहारे जं ज पच्छित्त न भणियं अवराहसुहिडिऊण

२० तस्सावि आयत्तिविसेसेण वाणसंदेव भणामि । आवसी पायच्छित्तट्ठाणसपत्ती । सा य
निसीहकप्पघघहाराभिहिया' । सुत्तओ अरथओ य । आणा अणवत्थमिच्छित्तविराहणा सवि
रथरा । तवसो य—सो य तथो पणगादी छम्मासपञ्चवसाणो अणेगावत्तिवाणविरयणा लक्खणो
तेसु सम्बेसु^{१०} गयेसु । इह पुण जीयवधहारे संखेयेण आवत्तीवाणं निरुविज्जह ।

६१ 'मिन्नो अविसिट्ठ' इच्छाह । मिन्न इति स्वसमयसघा, पंचवीसं दिवसा भिन्नसहेण

२५ वेप्पन्ति । सो य अविसिट्ठो पक्को चेव । अविसिट्ठगहणाओ य सधपणगाई मेया वेप्पन्ति । पणं—
लहुग, गुरुगं च; वसगं—लहुगं, गुरुगं च;^{११} पधरसगं—लहुग, गुरुगं च, वीसगं—लहुगं, गुरुगं च
पचवीसगं—लहुगं, गुरुगं च । एस भिन्नमासो बहुमेओ वि पक्को चेव वेप्पइ । एसो य सुयव-
धहारो जेसु जेसु अवराहेसु भणिओ तेसु चेव अवराहेसु^{१२} जीपण सधत्थ निव्वगई । मिन्नो
अविसिट्ठो धिय एवं चक्खणियं । इयार्णि मासो ति । सो य लहुमासो गुरुमासो य । एत्थ य

३० लहुमासे पुरिमइ । गुरुमासे पक्कासणयं । चउरो य छह मासा सम्बज्जन्ति । तत्थ लहुचउमासे
आयाम । चउगुरुमासे चउत्थं । छहहमासे छट्ठं । छगुरुमासे अट्ठम । एवं सुत्तनिदिट्ठावत्ति
जहावराह जाणिऊण जीपण निधिइयाइ अट्ठमभत्तन्त तथं वेज्जा ।

६२ 'इयसत्तावत्तीओ' इच्छाह । इय एवं एपण पगारेण । सत्तावत्तीओ सत्ततथट्ठाणाहं ।

जहकम्मं पायच्छित्तानुलोमेण । समप सिद्धते । जीपण वेज्जा । निधिइयाइयं वाण जह जह
३५ भणिय तहा तहा वेज्ज ति भणिय होइ ।

१ १ A. मायाओ । २ A. णावीओ । ३ A. निग्घायणाह । ४ A. पडिपनो । ५ B. राहणितो ।
६ B. परियाओ । ७ A. विच्छिन्ने । ८. णएण । ९ B. हारादि अभिहिया । १० B. 'सम्बेसु'
नास्ति । ११ A. पुल्लके द्वितीय वाक्यं नोपलभ्यते । १२ अत्र B. पुल्लके 'जेसु अवराहेसु भणि अवराहेसु'
एतादृशं राखितं पाठः ।

छट्ठचउत्थायविल लहुपफखे होइ^१ पडिवत्ती ।
 एगासण पुरिमहं निधीयं^२ लहुससुद्धो वा ॥
 ओहेण एस भणिओ^३, एत्तो वोच्छ पुणो विमानेण— ।
 तिगनवसत्तावीसा एकासीतीय^४ भेपहिं ॥
 ५ नवविह घवहारेसो संखेवेणं तिहा मुण्येद्यो ।
 उओसो मज्झो वा जहन्नगो चेव तिविहो सो ॥
 उओसो गुरुपफखो लहुपफखो मज्झिमो मुण्येद्यो ।
 लहुसगपफखो जहन्नो तिविगप्पो एस णायद्यो ॥
 गुरुपफखो उओसो मज्झ^५ जहन्नो य एस^६ लहुमे वि ।
 १० एमेवय लहुसेवी पवेसो नवविहो होइ ॥
 गुरुपफखे छम्मासो पणमासो चेव होइ उओसो ।
 मज्झो चउ त्ति मासो दुमासगुरुमासग^७ जहन्नो ॥
 लहुमासभिन्नमासा^८ वीसा विय तिविहमेव लहुपफखे^९ ।
 पन्नरस दसग पणग^{१०} लहुसुकोसाइ तिविहेसो ॥
 १५ आघत्ति तयो एसो नवमेओ वन्निओ समासेण ।
 अहुणाउ सत्तवीसो दाणतवो तस्सिमो होइ ॥
 गुरु लहु लहुसगपफखे एकेके नवविहो मुण्येद्यो ।
 उओसुओसो वा उओसो मज्झिम जहन्नो ॥
 मज्झुओसो मज्झिम मज्झो तह होइ मज्झिम जहन्नो ।
 २० इय पेया जहन्ने वी उओसो मज्झिम मज्झिम जहन्नो ॥
 गुरुपफखे नव एए नव चेव य होन्ति लहुय पफखे वि ।
 नव चेव लहुसपफखे सत्तावीस हवन्तेए ॥
 दारसमदसमअट्ठम छप्पणमासेसु तिविह दाणेय ।
 चउत्तिमासे दस अट्ठ^{११} छट्ठ उओसगा^{१२} तिविहा ॥
 २५ एमेसुओसाई^{१३} दुमासगुरुमासिए तिहा दाणं ।
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ नवविहमेय तु गुरुपफखे ॥
 दसमं अट्ठम छट्ठ लहुमासुओसगाइ तिह दाण ।
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ उओसावेत्त^{१४} तिह भिन्न^{१५} ॥
 छट्ठ चउत्थायामं उओसावेय^{१६} दाणवीसाए ।
 ३० लहुपफखम्मि नवविहो एसो वीओ^{१७} भवे नवगो ॥
 अट्ठम छट्ठ चउत्थ एसुओसाइ^{१८} दाणपन्नरसा^{१९} ।
 छट्ठ चउत्थायाम दससू तिविहे य दाणभवे ॥
 समणायामेकासण तिविहुओसाइ दाण^{२०} पणनेयं ।
 लहुसेस तइयनवगो^{२१} सत्तावीसेस वासासु ॥

१ B होति । २ A निधीयं । ३ B भणितो । ४ B एकासी इय । ५ A मज्झिम ।
 ६ A एय । ७ A मासिण । ८ B मावो । ९ A पुसके 'वीस लहुओसमज्झिमजहन्ता' एतादशो द्वितीय
 पाद । १० A दसग । ११ A अट्ठम । १२ B 'सगादिति' । १३ B 'सारी' । १४ A एय ।
 १५ A भिन्ने । १६ A एय । १७ B नितियो । १८ B 'सादि' । १९ B 'रसे' । २० B
 'सादयाण' । २१ A ततिय ।

सिसिरे दसमाईण^१ चारणमेण सत्तवीसेण ।

ठावइ^२ पुरिमइम्मी अहोक्कन्तीय तह चेव ॥

अट्टममाई गिम्मे चारणमेण सत्तवीसेण ।

तह चेव य द्दोक्कन्ती^३ ठावइ निधीयए^४ नयर ॥

एएहिं दाणेहिं आवत्तीओ सया सया नियमा ।

बोधवा सप्पाओ असट्टस्सेकेकहासणया ॥

जाव ठिय एकेक त पीदासेज्ज असहुणो ताव ।

काउ सट्टाण^५ तव परट्टाण वेज्ज पमेव ॥

एव ठाणे ठाणे देट्टाउत्तो^६ कमेण हासतो ।

नेयधं जावठियं नियमा निधीइय^७ एक्क ॥

एस नयविदो ववहारो ।

६८ 'हट्टगिलाणा' इत्याह । भाव पडुच्चसममहियमूणं वा देज्जा । हट्टस्स नीरोगस्स बलिय-
सरीरस्स समहिय वा देज्जा । गिलाणस्स ऊण, नया वि देज्जा । जावइय वा वि सक्के तावइयं
वा वि से देज्जा । काल वा सहेज्जा, जाव पडणीहोइ । हट्टो सन्तो करेस्सइ त्ति ।

६९ 'पुरिसा गीयागीया' इत्याह । पुरिस पडुच्च सममहिय ऊणं वा देज्जा । पुरिसा केइ 15
गीयथा, केइ अगीयथा । धिइसंघयणसपन्नत्ताओ केइ सहा, तधिरहियत्ताओ केइ असहा ।
सदा मायाविणो, असदा उज्जुभूयप्पाणो । उस्सग्गे उस्सग्ग । अवयाए अवयाय । जहा भणियं
सहहन्ता आयरन्ता य परिणामगा भणन्ति, अपरिणामगा पुण जे उस्सग्गमेव सहहन्ति आय
रन्ति य, अवयाय पुण न सहहन्ति नायरन्ति य । अहपरिणामगा जे अवयायमेवायरन्ति तस्मि
चेव^८ सज्जन्ति, न उस्सग्गे । 20

७० 'तह धिइ' इत्याह । तहेत्ति आणन्तरिण । धिइ-संघयणे चउभगो । धिरए संघयणेण
य पढमो सपन्नो । इह य पढमपच्छिमा भगा दुवे सगहिया सुत्तेण, मज्झमिह्हा दुवे भाणियत्ता ।
अहवा वितियच्चुत्तिकारा^९ मिप्पाएण चत्तारि वि सुत्तेणेव गहिया । कह ?-धिइसपन्ना, ण संघयणेण
१ । संघयणेण वा सपन्ना, ण धिइय २ । उभयसपन्ना ३ । उभयदीणा य ४ । अहवा इमे एव
विगप्पा । आयतरे णामेगे नो परतरण १ । परतरण नामेगे, नो आयतरण २ । एगे आयतरण वि 25
परतरण वि ३ । एगे नो आयतरण नो परतरण ४ । एए^{१०} चत्तारि भंगा टाणफकमेण । तहा पचमो
अन्नतररगो नाम विगप्पो । आयतरगो नाम जो उपवासेहिं ददो । परतरगो नाम जो वेया
वच्चकरो गच्छोयग्गहकरो व त्ति । अन्नतररगो^{११} नाम जो एक्कं सक्के काउ, तव वेयावच्च
वा । न पुण दो वि सक्केइ ।

७१ 'कप्पट्टिया आईय' इत्याह । कप्पट्टिया आईय^{१२} जेहिं ते कप्पट्टियादभो । आइस्सहेण—30
परिणया^{१३}, कडजोगी, तरमाण चि एए^{१४} चत्तारि वेप्पन्ति । ^{१५}एएहिं चेव पडियकणभूया
अण्णे वि चत्तारि जणा वेप्पन्ति^{१६} । अकप्पट्टिया अपरिणया अकडजोगी अतरमाणगा । तत्थ
कप्पट्टिया जे आचेलुक्कुहेसियाइ दसविहं कण्णे ठिया । कयरे ते ?-इमे वक्खमाणा—

आचेलुक्कुहेसिया सेज्जायररायपिंडकिइकम्मे ।

वयजेट्ट पडिक्कमणे मास पज्जोसवणकणे ॥

35

1 B. मादीण । 2 B. ठायति । ॥ B. चेव अहो । 4 A. निब्बीइए । 5 A. हुणे ।
6 B. हेट्टाहुन्तो । 7 A. व्वीइयग । 8 A. तस्मिमेव । 9 B. विह्वच्चुत्तिकारा । 10 A. एते ।
11 A. पुस्तके 'अन्नतरगो' अपपाठ । 12 A. अहवा । 13 A. अण्णता । 14 एते । 15 'एएहिं'
आरभ्य 'वेप्पन्ति' यावत् पाठ A. पत्तके पठित ।

जे पुण मज्झिमज्झिणसन्तगा महाविदेहया य ते अरुप्पट्टिया । कप्पट्टिया दुविहा-सावेफ्फा निरवेफ्फा य' । सावेफ्फा गच्छवासी, निरवेफ्फा जिणकप्पियादयो । एवमरुप्पट्टिया वि सावेफ्फा निरवेफ्फा य । परिणया गीयत्था, अपरिणया अगीयत्था । कडजोगिणो वउत्थ छट्ठमाईहिं विविहतवोवहाणेहिं' जोगवियसरीरा । अकडजोगिणो अपरिकम्मवियसरीरा ५ तरमाणगा धिइसंघयण संपन्ना । अतरमाणगा एएहिं विउत्ता' ।

७२ 'जो जह' इच्छाह । एएसिं कप्पट्टियाइयाण सावेफ्फ निरवेफ्फमेयाणं जो जह सक्के तवं काउ । बहुतरगुणो नाम धिइसंघयणसंपन्नो' परिणयकडजोगी आयपरतरो' वा होजा तस्साहियं पि दिज्जाह । कओहिंतो अहिय ?—जीयववहारभणियाओ' । जो पुण हीणो धिइसं घयणाईहिं तस्स थोचतरयं पि' जीयभणियाओ देज्जा । जो पुण सघटीणो तस्स' सर्वं हो १० सेज्जा', न किंचि दिज्जाह सि जं भणियं होइ ।

७३ 'एत्थ पुण' इच्छाह । एत्थ एयम्मि जीयववहारे बहुतरया भिक्खुणो सि । तेय अकय करणा अजोगधिया अणभिमया अगीयत्था । च सहेण अधिरा विय सि । जं तेण कारणेण जीयववहारे अट्टमभत्तं अन्तो निघीइयमाईए । एयं मज्झं गहियं जन्तविहीए । एयस्सेव कुडी करणत्थ' १० जन्तविहाण भणामि । तिरियाए तेरसघरएकाउ हेट्टाहुत्तो य जाव नव घराई पुण्णा १५ ताव ठावेयधं । पच्छा एएसिं णवणहं हेट्टा जाई दाहिणेण अन्तेठियाणि दोभि घरयाइ ताई मोत्तु' अहो एगं घरयं वहाविज्जाह । ताहे तिरियायया' ११ एकारस घरया होन्ति । पुणो एएसिं एकारसण सघदाहिणा दुवे मोत्तुणं अहो एगं घर वहाविज्जाह । ताहे ते आयता णव घरा होन्ति । एव दुवे दु' छट्ठत्तेण घरयाइ हेट्टिल्लदाहिणिल्लाइं ता नेयधं, अहो एकेक घरयवहीए जाव एक्कमेव घर सघा' १५ होजायं । एवमेयस्स घरजन्तयस्स सधुवरिं' १२ तिरियायया' १३ सेढी । तीसे सेढीए उर्वा २० सघाईए' १४ निरवेफ्फं ठावेज्जा । निरवेफ्फस्स य' १५ दाहिणेण विइय तइयघर' १६ मज्झनिगायरेहो वरिं आयरिय कयकरणं अकयकरण च ठावेज्जा । चउत्थपंचमघरयमज्झविणिगायरेहोव कयकरणं उवज्जायं अकयकरण च ठावेज्जा' १७ । छट्ठसत्तमअट्टमनवमघरयमज्झविणिगायरेहो वरिं गीयमिक्खु' १८ ठावेज्जा, थिर अथिर च । तत्थ जो सो थिरो सो कयकरणो अकयकरण य । अथिरो वि कयकरणो अकयकरणो य । तओ' १९ पुण दसमएक्कारसवारसत्तेरसघरयमज्झ २५ विणिगायरेहो' २० रिं अगीयमिक्खु ठावेज्जा, थिरमथिर च । थिर कयकरण अकयकरण च । अथि र कयकरण अकयकरण च ठावेज्जा । एवं ठावेऊण निरवेफ्फाहेट्टिमघरए सुन्न ठावेयधं । जम्हा तहिं पारचिय पयं होइ । सो य निरवेफ्फो सहावेण' २१ चेव पारचिओ तम्हा तहिं सुन्न ठावेयध एयस्स दाहिणेण कयकरणायरियहेट्टा पारचिय । एव' २२ तहिं चेव अवराहे—जहिं कयकरणायरि यस्स पारचियं अकयकरणस्सायरियस्स तम्मि चेवावराहे अणवट्टप्प । एत्थ चेवावराहे— ३० कयकरणोवज्जायस्स अणवट्टुं (ट्टप्प) । एत्थ चेवावराहे अकयकरणोवज्जायस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयमिक्खु थिरकयकरणस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयमिक्खु थिरअकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयमिक्खु-अथिरकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयमिक्खु अथिर अकयकरणस्स छग्गुरु । एत्थ चेवावराहे अगीयमिक्खु थिरकयकरणस्स छग्गुरु । एत्थ चेवावराहे अगीयमिक्खु थिरअकयकरणस्स छल्लह । एत्थ चेवावराहे अगीयमिक्खु अथिर

१ A वा । २ A विहाणेहिं । ३ B णगा दोहि विजुया । ४ A पत्ता । ५ A आयतरा । ६ B णातो । ७ A 'पि' नास्ति । ८ A यस्स । ९ A सोसेजा । १० B कुडीकरणत्थ । ११ B णायता । १२ B सधुवरिं । १३ B णायता । १४ B सघातीए । १५ A 'य' नास्ति । १६ A तनिय । १७ 'कय' आरभ्य 'ठावेज्जा' यावत् पद्धि पतिता A आदर्श । १८ B गीयमि । १९ B ततो । २० A समावेण । २१ B एव । २२ अत्र द्विधा पक्ष्य पतिता । A आदर्श ।

कयकरणस्स छल्लह । एय चेवाचराहे अगीयभिन्नु अथिर अकयकरणस्स चउगुरु । एय
 एयाए' पत्तिए पायच्छित्तट्ठाणरयणा एवं कायघा । सुभ । पारञ्चियं । अणवट्ठप्प । अणवट्ठप्प ।
 मूल । मूल । छेय । छेय । छगुरु । छगुरु । छल्लहु । छल्लहु । अन्ते चउगुरु । एयाए हेट्ठा सुणं । अणव
 ट्ठप्पो । मूल २ । छेदो २ । छगुरु २ । छल्लहु २ । चउगुरु २ । अन्ते सव्वदाहिणे चउ लहु । एयाए
 हेट्ठा मूल २ । छेदो २ । छगुरु २ । छल्लहु २ । चउगुरु चउ लहु २ । सव्वदाहिणे मासगुरु । 5
 एयाए हेट्ठा छेदो २ । छगुरु २ । छल्लहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । सव्वदाहिणे
 मासलहु । एयाए हेट्ठा छगुरु २ । छल्लहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मासलहु
 २ । सव्वदाहिणे भिन्नमासो । एयाए हेट्ठा छल्लहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मास-
 लहु २ । भिन्नमासो २ । सव्वदाहिणे वीसा । एयाए हेट्ठा चउगुरु २ । चउ लहु २ । मासगुरु २ ।
 मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । सव्वदाहिणे पन्नरस । एयाए चेव हेट्ठा चउलहु २ । 10
 मासगुरु २ । मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । सव्वदाहिणे दस । एयाए
 हेट्ठा मासगुरु २ । मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पण । एयाए हेट्ठा मासलहु २ । भिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 च । एयाए हेट्ठा भिन्नमासो २ । वीसा २ । पणरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पण । एयाए
 हेट्ठा वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणं । एयाए हेट्ठा पन्नरस २ । दस २ । सव्वदा 15
 हिणे पण । एयाए हेट्ठा दस २ । सव्वदाहिणे पणं । एयाए हेट्ठा पं । एयासि च तिरिया
 याण घरयाण आईए ज पय जहि अचराहे ठाविय तहि चेवाचराहे ताए पन्तीए पुरिसावेक्खाए
 वे पच्छित्तपया चारेयघा । एय विरईए पुरिसविभागेण पणगादी छम्मासावसाणे निव्वीयाह
 ढमभत्तं पुंघ भणियमेव ।

अहुणा पडिसेवणा भणइ—

20

७४ 'आउट्टिय' गाहा । आउट्टिया नाम जं उवेच पाणाइवाय करेइ । दप्पो नाम धावण
 षणवणाणाओ, कन्धप्पो वा दप्पो । पमाओ नाम ज राओ दिया वा अण्डिलेहन्तो' अपम
 यन्तो' य पाणाइवायाइयमावज्जइ । कप्पपडिसेवणा नाम कारणे गीयत्थो कडजोगी उवउत्तो
 एयाए पडिसेवेज्जा । एसा पडिसेवणा । पडिसेवओ पडिसेवियध च दोन्नि वि पडिसेवणाए
 इयाइ । तय पडिसेवओ पुरिसो पडिसेवियध पुण द्वाइ । दधमाहाराइ । खित्त छिन्नमड 25
 रे वा । कालो ओम दुम्मिक्खाइ । भावे हट्ठ गिलाणाइ । एव एय पडिसेवियध ।

७५ ['ज जीयदाण' गाहा ।] ज जीयववहारेण मय पच्छित्तं भणिय तमणन्तर सव्व पयं
 इण्हपडिसेवणाण आउट्टियाइयाण कयराए पडिसेवणाए पडिसेविप दिज्जइ । सन्देह सम्भवे
 'मज्झ'—तइयाए पमायपडिसेवणाए सि । द्वाइए पडिसेविप सेसपडिसेवणासु पुण कइ
 तइ । एत्तो धिय ठाणन्तर वहेज्जा । एक । एत्तो सि जहामणिय पमाय-ट्ठाण पायच्छित्तओ 30
 ट्ठाणपुद्दी कायघा । पमाए निव्वीयाह अट्ठमभत्त त, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्त होइ ।

७६ 'आउट्टिया' इच्चाइ । आउट्टि आसेवमाणस्स एकासणाई उवालसन्त दिज्जइ । अहया
 ट्ठाण । पाणाइवाय मूल । सट्ठाण जं जमि वा अचराहे सव्वगइय तस्स दिज्जइ त चेव सट्ठाणं
 इ । कप्पपडिसेवणाए पडिसेविप पटिकमण, मिच्छादुक्कडमिति च भणिय होइ । अहया 35
 इय आलोयणमिच्छादुक्कड च ।

७७ 'आलोयण' इच्चाइ । आलोयणकाले वि जया गइह पल्लिउज्जइ वा तया' सो
 किलिट्ठपरिणामो तस्स अट्टिय पुण्णं वा दिज्जइ । जो पुण आलोयणकाले सयेगमुयगओ निद
 गरहणाइया विमुज्जपरिणामो तस्स ऊणमवि देज्जा । जो पुण मज्झपरिणामो तस्स तम्म-
 नेन देज्जा ।

1 एयाए य पतीए । 2 B 'लेहो' । 3 B 'मज्झो' । 4 A 'आउट्टियाए से' । 5 B 'तया' ।

४ जी० क० बु०

जे पुण मज्झिमज्जिणसन्तगा महाविदेहगा य ते अकप्पट्टिया । कप्पट्टिया दुग्गिहा-सावेक्खा,
निरवेक्खा य^१ । सावेक्खा गच्छवासी, निरवेक्खा जिणकप्पियादयो । एवमकप्पट्टिया वि
सावेक्खा निरवेक्खा य । परिणया गीयत्था, अपरिणया अगीयत्था । कडजोगिणो चउत्थ
छट्ठमाईहि विविहतवोवहाणेहि^२ जोगवियसरीरा । अकडजोगिणो अपरिकम्मवियसरीरा ।
५ तरमाणगा धिइसघयण संपन्ना । अतरमाणगा एएहिं चित्ता^३ ।

७२ 'जो जट' इच्छाह । एएसिं कप्पट्टियाइयणा सावेक्ख-निरवेक्खमेयाणं जो जह सक्के
तयं काउं । यहुतरगुणो नाम धिइसंघयणसंपन्नो^४ परिणयकडजोगी आयपरतरो^५ वा होजा ।
तस्साहिंयं पि दिज्जाइ । फओहिंतो अहिय ?—जीयववहारभणियाओ^६ । जो पुण हीणो धिइस
घयणाईहिं तस्स थोवत्तरयं पि^७ जीयभणियाओ वेज्जा । जो पुण सव्वरीणो तस्स^८ सव्व षो
१० सेज्जा^९, न किचि दिज्जाइ चि जं भणियं होइ ।

७३ 'एत्थ पुण' इच्छाह । एत्थ एयम्मि जीयववहारे यहुतरया भिक्खुणो सि । तेय अकय
करणा अजोगविया अणभिनया अगीयत्था । च सहेण अधिरा चिय सि । जं तेण कारणेण
जीयववहारे अट्टमभत्तं अन्तो निघीइयमाईए । एयं मज्झं गहिंयं जन्तविटीए । एयस्सेव कुडी
करणत्थ^{१०} जन्तविहाणं भणामि । तिरियाए तेरसघरणकाउ हेट्टाहुत्तो य जाव नव घराइ पुण्णा
१५ ताव ठावेयध । पच्छा एएसिं णवणहं हेट्टा जाइ दाहिणेण अन्तेडियाणि दोभि घरयाइ ताइं मोत्तुण
अहो एणं घरयं वहाविज्जाइ । ताहे तिरियायया^{११} एकारस घरया होन्ति । पुणो एएसिं एकारसण
सव्वदाहिणा दुवे मोत्तुणं अहो एणं घर वहाविज्जाइ । ताहे ते आयत्ता णव घरा होन्ति । एव दुवे दुवे
छट्ठन्तेणं घरयाइ हेट्टिल्लदाहिणिल्लहं ता नेयध, अहो एफेअ घरयवड्डीए जाव एफमेव घर
सव्वाऽहोजायं । एवमेयस्स घरजन्तयस्स सधुवरिं^{१२} तिरियायया^{१३} सेढी । तीसे सेढीए उवां
२० सव्वाईए^{१४} निरवेक्खं ठावेज्जा । निरवेक्खस्स य^{१५} दाहिणेण विइय तइयघर^{१६} मज्झनिगयरेहो
वरिं आयरियं कयकरणं अकयकरण च ठावेज्जा । चउत्थपंचमघरयमज्झविणिग्गयरेहोवरी
कयकरणं उवज्जायं अकयकरणं च ठावेज्जा^{१७} । छट्ठसत्तमअट्टमनवमघरयमज्झविणिग्गयरेहो
वरिं गीयभिक्षुं^{१८} ठावेज्जा, थिर अथिर च । तत्थ जो सो थिरो सो कयकरणो अकयकरण
य । अथिरो वि कयकरणो अकयकरणो य । तओ^{१९} पुण दसमएयत्तारसवारसत्तेरसघरयमज्झ
२५ विणिग्गयरेहोवरिं अगीयभिक्षु ठावेज्जा, थिरमथिर च । थिर कयकरणं अकयकरण च । अथि
र कयकरणं अकयकरणं च ठावेज्जा । एवं ठावेऊण निरवेक्खहेट्टिमघरणं सुन्नं ठावेयध । जम्ह
तहिं पारचिय पय होइ । सो य निरवेक्खो सहावेण^{२०} चेव पारचिओ तम्हा तहिं सुन्नं ठावेयध
एयस्स दाहिणेण कयकरणाथरियहेट्टा पारचिय । एव^{२१} तहिं चेव अघराहे—जहिं कयकरणाथरि
यस्स पारचियं अकयकरणस्साथरियस्स तम्मि चेवावराहे अणवट्ठप्प । एत्थ चेवावराहे—
३० कयकरणोवज्जायस्स अणवट्ठ(ट्ठप्प) । एत्थ चेवावराहे अकयकरणोवज्जायस्स मूल । एत्थ चे^{२२}
वावराहे गीयभिक्षु थिरकयकरणस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षु थिरअकयकरणस्स
छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षुअथिरकयकरणस्स छेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्षु
अथिर अकयकरणस्स छगुरु । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्षु थिरकयकरणस्स छगुरु । एत्थ
चेवावराहे अगीयभिक्षु थिरअकयकरणस्स छल्लह । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्षु अथिर

१ A वा । २ A विहाणेहिं । ३ B ०णा दोहि विज्जया । ४ A पन्ना । ५ A आयतरो ।
६ B ०यातो । ७ A 'पि' गति । ८ A सस्य । ९ A सोसेज्जा । १० B कुडीकरणत्थ ।
११ B ०यायता । १२ B सधुवरिं । १३ B ०यायता । १४ B सव्वातीए । १५ A 'य'
नास्ति । १६ A त्रतिय । १७ 'कय' वारम्भ 'ठावेजा' यावत् पठि पतिता A आदर्श । १८ B गीयभि ।
१९ B ततो । २० A सहावेण । २१ B एव । २२ अत्र द्वित्रा पक्षय पतिता A आपर्षे ।

कथकरणस्त छलह । एत चेनारहे अगीयमिक्खु अथिर अकयकरणस्त चउगुरु । एवं
 एयाए पन्तिप पायिउत्तट्टणरणया एव कायघा । सुन्न । पारत्थिय । अणवट्टप्प । अणवट्टप्प ।
 मूमा मूल । छेय । छेय । छगुरु । छगुरु । छलहु । छलहु । अन्ते चउगुरु । एयाए हेट्टा सुण्ण । अणव
 ट्टा । मू २ । छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु २ । अन्ते सव्वदाहिणे चउ लहु । एयाए
 हेट्टा मू २ । छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु चउ लहु २ । सव्वदाहिणे मासगुरु । 5
 पनार हेट्टा छेयो २ । छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । सव्वदाहिणे
 मासलहु । एयाए हेट्टा छगुरु २ । छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मासलहु
 २ । सव्वदाहिणे मित्रमासो । एयाए हेट्टा छलहु २ । चउगुरु २ । चउलहु २ । मासगुरु २ । मास-
 लहु २ । मित्रमासो २ । मध्वदाहिणे वीसा । एयाए हेट्टा चउगुरु २ । चउ लहु २ । मासगुरु २ ।
 मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । सव्वदाहिणे पन्नरस । एयाए चेव हेट्टा चउलहु २ । 10
 मासगुरु २ । मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । सव्वदाहिणे दस । एयाए
 हेट्टा मासगुरु २ । मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पणम । एयाए हेट्टा मासलहु २ । मित्रमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पन्न । एयाए हेट्टा मित्रमासो २ । वीसा २ । पण्णरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए
 हेट्टा वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए हेट्टा पन्नरस २ । दस २ । सव्वदा 15
 हिण पणम । एयाए हेट्टा दस २ । सव्वदाहिणे पणम । एयाए हेट्टा पन्न । एयासि च तिरिया
 एयाए घायाण आर्येण ज पय जहि अवराहे डाविय तहि चेनारहे ताए पन्तीए पुरिसावेन्नाए
 सवे एत्थिउत्तपया चारेयघा । एव विरुएण पुरिसविभाणेण पणमाटी छम्मासावसाणे निधीयाह
 जट्टममत्त पुष्प भणियमेउ ।

अहुणा पडिसेवणा भजइ—

20

७३ 'आउट्टिया' गाहा । आउट्टिया नाम ज उवेच्च पाणाहवायं करेइ । दप्पो नाम धावण-
 देवपुण्यणाओ, कन्दप्पो वा दप्पो । पमाओ नाम ज राओ दिया वा अण्डिलेहन्तो' अपम
 अयन्तो' य पाणाहवायारयमारज्जइ । कण्णपडिसेवणा नाम कारणे गीयरथो कडजोगी उचउत्तो
 कण्णपडिसेवेज्जा । एसा पडिसेवणा । पडिसेवओ पडिसेवियच्च च दोन्नि वि पडिसेवणाए
 यारार । रूप पडिसेवओ पुरिसो पडिसेवियच्च पुण दघाह । दघमाहारइ । खित्त उिन्नमहं 25
 वयर पा । कालो ओम दुम्भिनखाइ । भावे हट्ट गिलाणाइ । एवं पय पडिसेवियच्च ।

७४ 'ज जीपदान' गाहा । ज जीयवयहारेण मय पच्छित्त भणिय तमणन्तर सव्व पय
 कण्णपडिसेवणा आउट्टियाहयाण कयराए पडिसेवणाए पडिसेविय दिज्जइ ? सन्नेह सम्भवे
 इम भजइ—तायाए पमाएण पडिसेवणाए ति । दघाए पडिसेविय सेसपडिसेवणासु पुण कहु
 पन्न । एत्तो थिय ठणन्तर घटेज्जा । एक । एत्तो ति जहाभणिय पमाय दृण पायच्छित्तओ 30
 एत्तइ—इहो कायया । एयाए निधीयाह थट्टममत्तन्त, दप्पेण पुण पुरियाह-दसमन्त होइ ।

७५ 'आउट्टिया' इयाह । आउट्टि धासेवमाणस्त' पक्षासणाइ दुवालसन्त दिज्जइ । अहवा
 एत्त । पात्ताए मूल । सट्टाण ज जम्मि या अनारहे सव्वगुह तस्स दिज्जइ त चेउ सट्टाणं
 हेइ । एत्तइमए पडिसेविय पडिक्कमण, मिच्छादुक्कडमिति च भणिय होइ । अहवा
 एत्तइ एत्तइमए निच्छादुक्कड च ।

७६ 'माटोपण' इयाह । ताटोपणकाले नि जया गुहइ पलिउज्जइ वा तया' सो
 एत्तइमए तम्म अहिय पुण्ण वा दिज्जइ । जो पुण आलोयणाकाले सवेणमुवणओ निन्द
 एत्तइमए तम्म उज्जमरि देज्जा । जो पुण मत्तपरिणामो तस्स तम्म
 एत्तइमए ।

35

1 एत्तइमए 2 B ३२ने 3 B भवितो 4 A आवट्टिया देव 5 B तदा ।

७८ 'इति दध्वाइ' इच्छाइ । इति एव दध्वायेत्कालभावेसु चउसु वि बहुगुणेषु, 'गुरुसेव
पहाणसेवा भण्णइ । एएसु बहुतर देज्जा । 'हीणतरे हीणतर' ति । दध्वायेत्कालभावा जहा जह
हीणा तहा तहा हीणतर पच्छिउत्त देज्जा । सध्वाहीणस्स शोसो वा कज्जइ ।

७९ 'शोसिज्जइ' इच्छाइ । शोसिज्जइ त्ति मुच्चइ । सुवहुगमवि जाव अन्नं तवं घहइ ताव ज
५ अन्नमावज्जइ तो तं शोसिज्जइ । जहा 'छम्मासपट्टविण पञ्चहिं दिवसेहिं गपहिं अन्नमावन्न
गो होज्जा । पढमं वहुन्तस्स पच्छिम से शोसिज्जइ' । वेयावच्चकरस्स वा थोवतर दिज्जइ
जावइय वहुन्तो वेयावच्च काउं सक्केइ तावइयं से दिज्जइ । एयं तवारिह भणियं ॥

अहुणा छेयारिहं भणइ—

८० 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघिओ छम्मासपमओ । अओ वा जो विगिट्ठतवकरण'
१० समत्थो—कि मम तवेण किज्जइ' त्ति । तवअसमत्थो पुण गिलाणो असह्वालवुद्धो वा । त
वा जो न सहइइ । 'पुणो पुणो वा तवेण दिज्जमाणेण वि ण दम्मइ । अइपरिणामगो अइपसर्ग
वा । पुणो पुणो सेवेइ', सुवहुं वा । एएसु जहुदिट्ठेसु तवारिहावत्तीए वि छेओ चेव दिज्जइ त्ति
पुष्परियायस्स देसन्तेओ कज्जइ ।

८१ 'सुवहुत्तर' इच्छाइ । सुवहुगा उत्तरगुणा पिण्डविसोहिमाईया । ते जो भंसेइ विणा
१५ सेइ, पुणो पुणो छेयावत्तीओ करेइ । जो य पासत्थो । आइसहेण ओसण्ण कुसील-ससत्तनीओ
वा । जहेण साहूण सविग्गाणं । पडितप्पइ वेयावच्चं करेइ । बहुसो य अणेगसो । उत्तरगाहाए
अत्थपरिसमत्ती होही^{१०} ।

८२ 'उक्कोस' सिच्छाइ । उक्कोसा तव भूमी । आइजिणिन्दित्थे संवच्छर । मज्झिमजिणाणं
अट्टमासा । धीरवरस्स छम्मासा । एय उक्कोस तवभूमी समईओ । जो तस्स छेओ सावसेस च
२० से चरणं, तस्स छेओ पणगाईओ^{११} । आइसहेण दस पन्नरस वीसाई जाव छम्मासा । जावं वा
धरइ परियाओ । छेयारिह भणियं ॥

अहुणा मूलारिहं भणइ—

८३ 'आउट्टिया' इच्छाइ । आउट्टियाए पञ्चिन्दिय वहेज्जा । मेहुणं दप्पेण सेवेज्जा । सेसा
मुसावाय-अदिन्नादाण परिग्गहा ते उक्कोसेण^{१२} पडिसेवेइ । आउट्टियाए पुणो पुणो य त्ति ।
२५ एय जहुदिट्ठगुणेषु मूलं ।

८४. 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघिओ । आइसहेण तवअसमत्थो । तव असइहन्तो तवेण
य जो न दम्मइ । मूलगुणे बहुविहे बहुसो य दूसेइ भणइ वा । एव उत्तरगुणे वि एस घइयरो ।
दसणं वा घमइ । दसणे वन्ते नियमा चरित्तं वन्तं । चरित्तमि दसणे भयणा । दसणे वा
चरित्ते वा वन्ते चियत्तकिओ । किच्चाइ दंसणाईणि । तप्परिच्चाएण चियत्तकिओ । सेहय त्ति
३० सेहो जो अमिणयो सिक्ख गाहिज्जइ । अणुवट्ठविओ^{१३} । एएसि जहुदिट्ठगुण मूल ।

८५ 'अचन्तोसन्न' सिच्छाइ । अचन्तोसन्नो नाम ओसन्न पन्नाविओ । सविग्गेहिं वा पद्दा-
वियमेत्तो चेव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचन्तोसन्नो । परलिंग दुग—घरत्थलिंगं, अन्न-
तिरिथयलिंग च । त जो आउट्टियाए दप्पेण वा करेइ । मूलकम्म—इत्थीगन्धादाणसाडणं जो
करेइ । भिक्खुस्मि य विहियतवे । विहिओ तवो जस्स सो विहियतवो । छेयमूले वि अइकमिउ ।
३५ अणवट्ठतव वा पारश्चित्तव वा । अइयारसेवणाए पत्ते एएसि जहुदिट्ठगुण मूल सध्वेसि पि ।

१ B पुस्तके 'चउ' गेसु 'एतद्वाक्य नास्ति । २-३ 'जहा' आरभ्य 'शोसिज्जइ' यावत् पाठ । A. पुस्तके
पठित । ४ B एव । ५ B करणस्स । ६ A कज्जइ । ७ A गिलाणअसह्वालवुद्धा । ८-९ 'पुणो'
आरभ्य 'सेवेइ' पर्यन्त पाठ । A आदर्शे पठित । १० B होइ । ११ B पणगादीतो । १२ B
उक्कोसेण । १३ B अणुवट्ठविओ ।

८६ 'छेयण' इच्छाह । छिज्जमाणे छिज्जमाणे जया परियाओ निरवसेसो छिन्नो, तदा से मूल । अणवट्टप्पतयावसाणे पारञ्चियतवावसाणे^१ य मूल दिज्जह । मूलावत्तीओ धा—पुणो पुणो आवज्जमाणस्त मूल । एव जहुदिट्ठकारणेसु सद्यत्थमूल । मूलारिह भणिय ॥

अहुणा अणवट्टप्पारिह^२ भणइ—

८७ 'उक्कोस'मिच्छाह । तदो (ओ) अणवट्टप्पा पन्नत्ता, त जहा—साहम्मियाणं तेण करे ५ माणो १ । अन्नधम्मियाणं तेण करेमाणो २ । हत्थादाण दलयमाणो ३ । उक्कोस सच्चित्ताय । तेणेइ—पुणो पुणो तेणेइ । अईय पउट्टचित्तो सकिट्ठित्तो सि कोहलो दोइ । पउट्टचित्तो तेणेइ । सा य तेणिया दुविहा—साहम्मियतेणिया, परधम्मियतेणिया य । दधओ खेत्तओ कालओ भायओ य । सचित्तअचित्तभीसया दधे । अन्नसंजओग्गहियखेत्ते अणुणवविण अवत्थाण खेत्ते । काले जहिं करेइ । भायओ रत्तहुट्ठो । अन्नधम्मिया दुविहा—लिंगपविट्ठा, गिहत्था १० य । तिपिह तेणमेतेसि आहारो उवही सचित्त धाउवहरइ सि । हत्थादाओ गहिओ, सो य ति विट्ठो—अत्थादाणो, हत्थालम्बो, हत्थातालो । तत्थ अत्थादाणो नेमिस्सिओसन्नागारिया^३ भणगप डिमगावणियपेसणकयगसउणी । यीइओ^४ उवणओ नउलगमेगो^५ धयगुलमतो वसतणकट्ठा पारिह अन्नो य सउणिगणिमित्त । हत्थालम्बो अत्तिवपुरोहउवसमणत्थममिचारगाइ^६ करेइ । हत्थातालो जट्ठिमुट्ठिलउडोपलपहाराईहिं मरणमयणिरयेक्को अण्णो परस्स य पहरइ । सपक्खे १५ च सहेण परपक्खे य । घोरपरिणामो निरणुक्कोसो सि ।

८८ 'अभिसेओ' इच्छाह । अभिसेओ उवज्जाओ । जेसु जेसु अवराहेसु पारञ्चियमावज्जह । यहुत्तो अणेगसो । आवन्नो वि अणवट्टप्पो कीरइ । किं कारण । जेण अणवट्टप्पपारञ्चियमावन्न स्सावि मूलमेव दिज्जह मिकखुणो । जेण तस्स पर मूलट्ठाण भवति^७ । तहा उवज्जायस्सावि पर अणवट्टप्पपय, अणवट्टप्पावत्तीओ य । जया यहुत्तो आवज्जह तया य अणवट्टप्प दिज्जह । २०

८९ 'कीरइ' इच्छाह । वयसु लिंगेसु वा^८ अम्हा न ठाविज्जह तम्हा अणवट्टप्पो । सो य अणवट्टप्पो चउघिहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ^९ । लिंग दुविह—दधे भावे य । दधलिंगं रओहरणाइ^{१०} । भावलिंग महधयाइ । पत्थ चउमगो । अणन्तरगाहासम्भज्जा इमा गाहा—

९० 'अप्पडिविरय' इच्छाह । सपक्कपरपक्कपउट्ठो तेणगाइदोसेहि । अप्पडिविरओ सपक्क परपक्क^{११} पहरणुज्जओ । निरवेक्को अणुवसन्तवेरो जो । सो दधभावलिगेहिं दोहिं वि २५ अणवट्टप्पो । हत्थालम्बो, अत्थादाणो^{१२}, ओसण्णाइया य तहोसाणुवसन्ता न भावलिंगारिहा । दधलिंगमत्थि तेसि, भावलिंगेणाणवट्टप्पा । खेत्तओ अणवट्टप्पो जो जम्मि खेत्ते दोसमावन्नो सो तम्मि खेत्ते अणवट्टप्पो । जहा अत्थादाणिओ^{१३} तम्मि खेव खेत्ते देसे वा न उवट्ठाविज्जह । किं कारण पुवम्भासा लोणो पुच्छेज्जा^{१४} । सो वा त इहियारवमसमत्थो धारेउं । तेण अन्नत्थ उवट्ठाविज्जह । उच्चिमट्टपडिवन्नस्स वा तत्थेव भावलिंग दिज्जह । ३०

९१ 'जत्तिय'मिच्छाह । कालतो^{१५} अणवट्टप्पो जो जेत्तिय काल अणुवरतदोसो^{१६} सो तत्तियं काल अणवट्टप्पो । तवअणवट्टप्पो दुविहो—आसायणाअणवट्टप्पो, पडिसेवणाअणवट्टप्पो य । तत्थासायणामिमेसि करेज्जा । तित्थयर पवयण सुय आयरिय गणहराण महिद्वियाणं । जहा सव्वोवायकुसलेहिं अइकक्खडदेसणा कया । जानन्ता य किं धरवासे वसन्ति, भोगे य भुज्जन्ति । तहा इत्थीत्तित्थं । सचमहिक्किपवइ^{१७} पडिणीयताए वा वट्ठइ । अहवा भणइ अन्ने वा सघा अत्थि ३५

१ पतितमेतद्वाक्य A. आदर्श । २ A. अणहप्पारिह । ३ B. निमित्तिदोसण्णागारिया । ४ B. गीइओ । ५ A. नउलगमेगो । ६ A. चारुगाइ । ७ B. इवइ । ८ B. लिंगे वा । ९ A. भावओ । १० B. रयहर । ११ B. पडिपक्क । १२ B. हत्थादा । १३ B. दाणितो । १४ B. पुच्छिज्जा । १५ B. कीलओ । १६ A. अणवरयदोसो । १७ A. 'पडिणी' आरम्भ 'खिवइ' पर्यंत पागे नोपलभ्यते A. आदर्श ।

७८ 'इति दद्याइ' इच्छाइ । इति एव दद्येत्तकालभावेसु चउसु वि बहुगुणेषु,^१ गुरुसेवा पहाणसेवा भण्णइ । एएसु बहुतर देजा । 'हीणतरे हीणतर' ति । दद्येत्तकालभावा जहा जहा हीणा तथा तथा हीणतर पच्छित्तं देजा । सघरीणस्स झोसो वा कज्जइ ।

७९ 'झोसिज्जइ' इच्छाइ । झोसिज्जइ त्ति मुच्चइ । सुवहुगमवि जाव अन्नं तव वहइ ताव जइ ५ अन्नमावज्जइ तो त झोसिज्जइ । जहा^२ छम्मासपटुविण पञ्चहिं दिवसेहिं गणहिं अन्नामावन्न गो होजा । पदमग चहन्तस्स पच्छिम से झोसिज्जइ^३ । वेयावच्चकरस्स वा थोवतर दिज्जइ । जाचइय चहन्तो वेयावच्च काउ सकेइ तावइयं से दिज्जइ । एय^४ तवारिह भणियं ॥

अहुणा छेयारिहं भन्नइ—

८० 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघिओ छम्मासरमओ । अन्नो वा जो विगिट्ठ-तवकरणं^५ १० समत्थो—किं मम तवेण किज्जइ^६ त्ति । तवअसमत्थो पुण गिलाणो असह वालवुहो^७ वा । तवं वा जो न सदहइ । पुणो पुणो वा तवेण दिज्जमाणेण वि ण दम्मइ । अइपरिणामगो अइपरमंगी वा । पुणो पुणो सेवेइ^८, सुवहुं वा । एएसु जहुदिट्ठेसु तवारिहावचीए वि छेओ चेव दिज्जइ त्ति । पुणपरियायस्स देसच्छेओ कज्जइ ।

८१ 'सुवहुत्तर' इच्छाइ । सुवहुगा उत्तरगुणा पिण्डविसोहिमाईया । ते जो भसेइ विणा १५ सेइ, पुणो पुणो छेयावचीओ करेइ । जो य पासत्थो । आइसहेण ओसण कुसील-ससत्तनीओ वा । जईण साहण सविग्गाणं । पडितप्पइ वेयावच्च करेइ । बहुसो य अणेगसो । उत्तरगाहाए अत्थपरिसमत्ती होही^९ ।

८२ 'उक्कोस' मिच्छाइ । उक्कोसा तव भूमी । आइजिणिन्दित्थे संवच्छरं । मल्लिमजिणाणं २० अट्टमासा । वीरवरस्स छम्मासा । एय उक्कोस तवभूमिं समईओ । जो तस्स छेओ सावसेस च २० से चरण, तस्स छेओ पणगाईओ^{१०} । आइसहेण वस पन्नरस वीसाई जाव छम्मासा । जाव वा धरइ परियाओ । छेयारिह भणिय ॥

अहुणा भूलारिह भन्नइ—

८३ 'आउट्टिया' इच्छाइ । आउट्टियाए पञ्चिन्दिय बहेजा । मेहुण दप्पेण सेवेजा । सेला २५ मुसावाय अविनादाण परिगहा ते उक्कोसेण^{११} पडिसेवेइ । आउट्टियाए पुणो पुणो य त्ति । एव जहुदिट्ठेणेषु मूलं ।

८४. 'तवगघिय' इच्छाइ । तवगघिओ । आइसहेण तवअसमत्थो । तव असहहन्तो तवेण य जो न दम्मइ । मूलगुणे बहुविहे बहुसो य दूसेइ भन्नइ वा । एव उत्तरगुणे वि एस बइयरो । दसण वा धमइ । दंसणे वन्ते नियमा चरित्तं घन्त । चरित्तम्मि दसणे भयणा । दसणे वा चरित्तं वा घन्ते चियत्तकिच्चो । किच्चाइ दंसणाईणि । तप्परिच्चाएण चियत्तकिच्चो । सेहिय त्ति ३० सेहो जो अमिणवो सिक्ख गाहिज्जइ । अणुचट्टविओ^{१२} । एएसिं जहुदिट्ठेण मूलं ।

८५ 'अचन्तोसन्न' मिच्छाइ । अचन्तोसन्नो नाम ओसन्न पच्चाविओ । संविग्गेहिं वा पद्दा- ३५ वियमेत्तो चेव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचन्तोसन्नो । परलिंगं दुग—धरत्थलिंगं, अन्न- तित्थियलिंगं च । त जो आउट्टियाए दप्पेण वा करेइ । मूलकम्मं—इत्थीगन्भादाणसाउणं जो करेइ । भिक्खुम्मि य विहित्तवे । विहिओ तवो जस्स सो विहित्तवो । छेयमूले वि अइकमिउ । ३५ अणवट्टतव वा पारज्जितव वा । अइयारसेवणाए पत्ते एएसिं जहुदिट्ठेण मूलं सधेसिं पि ।

1 B पुस्तके 'चउ' गेसु^१ एतद्वान्य नास्ति । 2-3 'जहा' आरभ्य 'झोसिज्जइ' यावत् पाठ A पुस्तके पठित । 4 B एव । 5 B करणस्स० । 6 A वज्जइ । 7 A गिलाणअसहुवात्तुहो । 8-9 'पुणो' आरभ्य 'सेवेइ' पर्यन्त पाठ A आदेशे पठित । 10 B होइ । 11 B पणगादीतो । 12 B उक्कोसणे । 13 B अणुचट्टविओ ।

८६ 'टिण' इत्याह । छिजमाणे छिजमाणे जया परियाओ निरवसेसो छिओ, तदा से मूल । अणवट्टप्पतवावसाणे पारश्चियतवावसाणे^१ य मूल दिज्जइ । मूलावत्तीओ वा—पुणो पुणो आवजमाणस्स मूल । एवं जहुद्विहकारणेषु सधत्तमूल । मूलारिट भणिय ॥

अहुणा अणवट्टप्पारिट^२ भणइ—

८७ 'उफोस'मिआइ । तदो (ओ) अणवट्टप्पा पन्नत्ता; त जहा—साहम्मियाण तेण करे ॥ माणो १ । अन्नधम्मियाण तेण करमाणो २ । हत्थादाण दलयमाणो ३ । उफोस सचित्ताइय । तेणेइ—पुणो पुणो तेणेइ । अईय पउट्टचित्तो सक्खिलिट्टचित्तो चित्तो कोदलो दोइ । पउट्टचित्तो तेणेइ । सा य तेणिया दुविहा—साहम्मियतेणिया, परधम्मियतेणिया य । दधओ खेत्तओ कालओ भावओ य । सचित्त-अचित्त-मीसया दधे । अन्नसज्जओगहियरोत्ते अणुपन्नविप अणवट्टप्पाण सेत्ते । काले जहिं करेइ । भावओ रत्तदुट्ठो । अन्नधम्मिया दुविहा—लिंगपविट्ठा, गिहत्था 10 य । तिपिह तेणमेतोसि आहारो उयही सचित्त याऽचहरत्त चित्त । हत्थादालो गहिओ, सो य ति विहो—अत्थादाणो, हत्थालम्भो, हत्थातालो । तत्थ अत्थादाणो नेमिस्सिओसन्नागारिया^३ भणगप-हिमगावणियपेसणकयगसउणी । धीइओ^४ उपणओ नउलगमेगो^५ धयमुलमतो वसतणकट्ठा-वाहिं अणो य सउणिगणिसिस्स । हत्थालम्भो असिचपुरोहउवसमणत्थमभिचारगाइ^६ करेइ । हत्थातालो जट्टिमुट्ठिलउडोपलपहाराईहिं मरणमयणिरवेक्को अप्पणो परस्स य पहरइ । सपक्खे 15 य सइण परपक्खे य । घोरपरिणामो निरणुफोसो चित्त ।

८८ 'अभिसेओ' इत्याह । अभिसेओ उयज्जाओ । जेसु जेसु अवराहेसु पारश्चियमावज्जइ । यहुसो अणेगसो । आवओ वि अणवट्टप्पो फीरइ । किं कारण । जेण अणवट्टप्पपारश्चियमावन्न स्सति मूलमेव दिज्जइ मिक्खुणो । जेण तस्स पर मूलट्ठाण भवति^७ । तदा उयज्जायस्सावि पर अणवट्टप्पपयं, अणवट्टप्पावत्तीओ य । जया बहुसो आवज्जइ तथा य अणवट्टप्प दिज्जइ । 20

८९ 'फीरइ' इत्याह । वयसु लिंगेसु वा^८ जम्हा न ठायिज्जइ तम्हा अणवट्टप्पो । सो य अण वट्टप्पो चउद्धिओ—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तयओ^९ । लिंग दुविह—दधे भावे य । दधलिंगं रओहरणाइ^{१०} । भावलिंग महधयाइ । पत्थ चउमगो । अणन्तरगाहासम्बज्जा इमा गाहा—

९०. 'अप्पडिविरय' इत्याह । सपक्खपरपक्खपउट्ठो तेणगाइदोसेहिं । अप्पडिविरओ सपक्ख परपक्ख^{११} पहरणुज्जओ । निरवेक्को अणुवसन्तवेरो जो । सो दधभावलिंगेहि दोहिं वि 25 अणवट्टप्पो । हत्थालम्भो, अत्थादाणो^{१२}, ओसण्णाइया य तहोसाणुवसन्ता न भावलिंगारिहा । दधलिंगमरि^{१३} तेसिं, भावलिंगेणाऽणवट्टप्पा । खेत्तओ अणवट्टप्पो जो जम्मि खेत्ते दोसभावओ सो तम्मि खेत्ते अणवट्टप्पो । जहा अत्थादाणिओ^{१४} तम्मि खेय खेत्ते वेसे वा न उवट्ठाविज्जइ । कि कारण पुवग्भासा लोगो पुच्छेज्जा^{१५} । सो वा त इह्मिगारवमसमत्थो धारेउ । तेण अन्नत्थ उपट्ठाविज्जइ । उत्तिमट्टपडिवज्जस्स या तत्थेव भावलिंग दिज्जइ । 30

९१ 'जत्तिय'मिआइ । कालतो^{१६} अणवट्टप्पो जो जेतिय काल अणुवरत्तदोसो^{१७} सो तत्तिय कालं अणवट्टप्पो । तव अणवट्टप्पो दुविहो—आसायणा-अणवट्टप्पो, पडिसेवणा-अणवट्टप्पो य । तत्थासायणामिमेसिं करेज्जा । तिथयर पवयण सुय आयरिय गणहराण महिद्वियाण । जहा खव्वोवायकुसलेहिं अइक्कलडवेसणा कया । जाणन्ता य किं घरवासे वसन्ति, भोगे य भुज्जन्ति । तथा इत्थीतिथं । सधमहिक्खिपवइ^{१८} पडिणीयताप वा वट्ठइ । अहवा भणइ अणे वा सधा अत्थि 35

- 1 पतितमेतद्वानय A आदर्श । 2 A अणवट्टप्पारिट । 3 B निमित्तितोसण्णायारिया । 4 B मीहो । 5 A नउलगमेगो । 6 A नारुगाइ । 7 B हवइ । 8 B लिंगे वा । 9 A भावओ । 10 B रयहर । 11 B पडिपक्ख । 12 B हत्थादा । 13 B दाणितो । 14 B पुच्छिज्जा । 15 B कीलओ । 16 A अणवरयदोसो । 17 A 'पटिणी' गारभ्य 'खिइ' पर्यन्त पाठो गोपलस्यते A आदर्श ।

सियालसुणगाणं विगाण ति । एव सुयं अहिकिखवइ—पायय ति । थाणे थाणे वा काया, पुणो पुणो वा चयाणि, पमाय अणमाया वा । मोक्खपदेसणाए जोइस जोणिपाहुड गणितेण वा किं पओयणं । तहा आयरियं जच्चाईहि अहिकिखवइ । तहा गणहर महिहियं । महिहियगहणेण मूलगणहरा गहिया । जो वा जम्मि जुगे पहाणो तमहिकिखवइ । इहिरससायगय्या, सुहसाया, ५ परोवपसु^१जुया मत्ता इव, गिहिवच्छलगा न जईणं ति^२ एवमाईहि आसाएन्तो^३ अणवट्टप्पं पावेइ । एस आसायणा अणवट्टप्पो । पडिसेवणा-अणवट्टप्पो इमेहि कारणेहिं—साहम्मिय-अन्न-धम्मिय तेणियाए हत्यादालणादीहि य आवज्जइ । तत्थ आसायणा-त्तवअणवट्टप्पो जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण संवच्छर । पडिसेवणा अणवट्टप्पो जहन्नेण धारसमासा उक्कोसेण धारस संवच्छराणि, इमाए गाहाए भिन्नइ^४—

10 ९२ 'धास वारस' इच्छाह । सो य जइ इमेहिं गुणेहिं जुत्तो तो अणवट्टप्पतवं पडिवज्जइ । सद्ययणत्रिरियआगमसुत्तत्थविटीए जो समग्गो उ ।

तद्यसी निग्गहजुत्तो पवयणसारे अटिगयत्थो ॥
तिल्लुसत्तिभागमेत्तो वि जस्स असुहो^५ ण विज्जई भावो ।
निज्जूट्ठारिहो सो सेसे निज्जहणा णत्थि ॥

15 एय गुणसपउत्तो पावइ अणवट्टमुत्तमगुणोहो ।
एय गुण विप्पहणे तारिसगम्मी भवे मूल ॥

एय ता उस्सग्गेण । अववाएण^६ पुण कुलगणसंघकजाइं तेणाधीणाइं^७ सिहणाइयं^८ कजं वा पसाहियन्ति, तो थोव योवतर वा से देज्जा^९ । सद्योवा से सद्य^{१०} मेव मुञ्चेज्जा^{११} । तस्स पुण अणवट्टप्पतव पडिवज्जमाणस्स को विटी^{१२} किं वा तवं करेइ त्ति । एत्थ गाहा ।—

20 ९३ 'वन्दइ' इच्छाह । गणनिकखेवमिच्चिरिय काउ परगण पडिवज्जइ । पसत्थद्वये-त्त काल भावेसु । पसत्थद्वे, उल्लु-घणसड पडमसर-चेइयघराइसु खेत्ते, काले सुहदिवसे, भावओ सञ्ज्ञागय रविगयाइय मोलुं आलोयण पउज्जइ । काउस्सग्गो कीरइ निव्वसगगानिमित्त सेसाण^{१३} भयजणणमिच्च च । गच्छेण सहवासो एगखेत्ते, एगउवस्सए, एगपासे, अपरिमोए अउइ । सेहमाइए वि वन्दइ । ते पुण त ण वन्दन्ति । परिहारतयो गिम्ह सिसिर धासासु जह-
25 भ्रमज्झिमुक्कोसो । गिम्हे चउत्थ छट्ठट्ठमाइ । सिसिरे छट्ठट्ठम-दसमाइ । वासासु अट्ठम-दसम धार-सन्ताइ । पारणए अलेवकड । सखेवओ अणवट्टप्पारिह भणिय ॥

अट्ठणा पारञ्चियारिहं भन्नइ—

९४ 'तित्थगर' इच्छाह । तित्थगराई जहा अणवट्टप्पे तहा इहं पि भाणियधो । गणहरो तित्थगराणन्तरसीसो, सो महिहियगहणेण गहिओ जो । जहिं जुगप्पहाणो । भायो लाभो संपत्ती 30 य एगट्ठा । तस्स साडणा आसायणा । जहा जहा अभिनिवेसेण दीलेई तहा तहा आयस्स साडण करिन्तो पारञ्चिय पावइ ।

९५ 'जो य सल्लिगे' इच्छाह । तओ पारञ्चिया पञ्चा त-जहा—दुट्ठे पारञ्चिय, मूढे पार 35 ञ्चिय, अन्नमन्न करेमाणे पारञ्चिय । दुट्ठो दुविहो-कसायदुट्ठो, विसयदुट्ठो य । सपक्ख-परपक्खे चउमगो । सपक्खो समण समणी । परपक्खो गिहत्था । तत्थ कसायदुट्ठे उदाहरण^{१४}—सासवनाले
मुहणन्तए य सिरिहिरिणि उल्लुगच्छिओ त्ति । विसयदुट्ठे वि चउमगो । तत्थ दुविह दुट्ठो वि पडम-विईयमगे वट्ठमाणो लिंगओ पारञ्ची । तईए अहसई देज्जा । अणइसई न देइ लिंग । रायवहओ

1 B वन्देसु । 2 A तु । 3 B एवमातीहि आसादितो । 4 A भिन्नति । 5 A अग्रो । 6 A वाए पुण । 7 B तेणहीणइ । 8 A मिंगणा । 9 A दिजेज्जा । 10 A सद्यो-ना सव्य । 11 A मुचेज्जा । 12 'सेसा . मित्त च' एतद्वाक्य A आदर्श नास्ति । 13 A उयाह ।

जहा उदाहमारओ अन्नो वा । राहणो वा अग्गमहिंसि पडिसेवेइ । अग्गमहिसिग्गहणेण अन्नावि जा इट्ठा । च सहेण जुवराय सेणावइमाईण वा अग्गमहिंसीओ । बहुसो पुणो पुणो य, लोग-पगासो य जो स पारञ्चिय पावइ । इयरासु महिलासु पुण किन पारञ्चिओ^१ भन्नइ—बहु अवाया रायग्गमहिंसीए । कुल-गण-सय आयरिय पत्थारनिधिसयाईया दोसा जओ पववन्ति त्ति^२ । इयरम-हिलासु पुण वयमंगदोसो, पगस्स य अवाओ होज्जा तेण मूल ।

९६ 'थीणद्धि' इच्छाह । थीणद्धी दरिसणावरण-कम्ममेओ निद्दा पणगस्स । अइसंकिलिट्ठ-परिणामा थीणद्धी । पटुट्ठपुयाभिलसिओवरि सुत्तो वाधारण केसववलद्ध च जायए । उदाहरणाह—

पोगलमोयगदन्ते फरुसगवइसालभजणे चेव ।

पयमाई उदाहरणा । अन्नोन्नासेवण—अन्नोन्नाहिट्ठणासेवणन्ति भणियं होइ । तत्थ पार-10
ञ्चिय । बहुसो पुणो पुणो य तेसु पारञ्चियाचराहेसु पगरिसेण सज्जए पसज्जए जो ।

९७ 'सो कीरइ' [इच्छाह] । सो य पारञ्चिओ चउघिहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ^३ । तत्थ द्ध भावालिंगे चउमंगो । थीणद्धिमहादोसो । अन्नोन्नासेवणा पसत्तो । रायवहओ आग्गमहिंसीपडिसेवणाइयसु अवराहेसु उभयलिंगेणावि पारञ्ची ।

९८-९९ 'वसहि' इच्छाह । 'जत्थुप्पओ' इच्छाह । खेत्तपारञ्चिओ जो जम्मि खेत्ते दूसिओ^{१५} अच्छमाणो वा दोस पावेज्जा । वसहीए एव निवेसण पाडग-साही निओग-पुर वेस रज्जाओ य जत्थ जत्थ दोसमावन्नो आयजिस्सइ वा ताओ ताओ^४ खेत्तपारञ्चिओ कीरइ ।

१०० 'जत्तियमेत्त' मिच्छाह । जो जावईय काल अणुवसन्तदोसो, दूसइ वा जावईय काल सो कालपारञ्चिओ । तवसा पारञ्चिओ दुविहो—आसायणापारञ्चिओ, पडिसेवणापारञ्चिओ य । आसायणापारञ्चिओ तित्थगराइ टाणेसु । विभासा पुच्चमणिया । पडिसेवणापारञ्चिओ तिविहो—20
दुट्ठे पारञ्चिय, पमत्ते पारञ्चिय, अन्नमन्न करेमाणे पारञ्चिय । दुट्ठो दुविहो—कसायविसपहि पुच्चमणिओ । पमत्तो पञ्चविहो—'कसाय-विगहा-वियड-इन्दिय-निह-प्पमाय' इति । एए भाणियद्धा वित्थरओ^५ । अन्नमन्न करेमाणो पुच्चमणिओ । आसायणापारञ्चिओ जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण सवच्छर । पडिसेवणा पारञ्चिओ जहन्नेण बारसमासे उक्कोसेण बारसवासा । सघयणाइया गुणा जहा अणवट्ठप्पे^६ तवो वि तह चेव ।

१०१ 'एगागी' इच्छाह । जिणकप्पियपडिरुविओ खेत्तवाहिं ठाह अइजोयणवाहिरओ । जओ विहरइ आयरिओ तओ तओ सो वि विहरइ । वेत्तओ वाहिरओ टियस्स आयरिओ पइदिवस अवलोयण करइ । सुत्तत्थपोरिसीओ सोमि वि दाउ गच्छइ तस्स समीव । अहवा अत्थपोरिसि अदाउ गच्छइ । अहवा दोधिवि अदाऊण गच्छइ । अहवा दुच्चलो, असमत्थो तहूर गतु, कुलाइकजेहिं वा वावडो, ताहे गीयत्थ सीसमन्न वा पेसेइ । भत्तपाण चायरियस्स 30
आयरियेपेसवियस्स वा जत्थ गओ अन्तराले वा से उवणेन्ति । पारञ्चिओ वि भत्तपाणाईय पडिलेहणुवत्तणाइ वा अगिलाणो सयमेव करइ । अह गिलाणो तो आयरिओ अन्नो वा से भत्ताइ आहारइ उघत्तणाइय पि से कुणइ । सुत्तत्थेसु आयरिओ अन्नो वा से पडिपुच्छग देइ । पयमेय संखेवपारञ्चियारिह भणियं ।

१०२ 'अणवट्ठप्प' इच्छाह । तवअणवट्ठप्पो तवपारञ्चिओ य महबाहुसामिमि चरिमचउइस्-35
पुच्चरे दो वि चोच्छिन्ना । लिंग खेत्त कालाणवट्ठप्प पारञ्चिया ताव अणुसज्जिज्जन्ति जाय तित्थ ।

सियालसुणगाणं विगाणं ति । एवं सुयं अहिक्खिवइ—पाययं ति । थाणे थाणे वा काया, पुणो पुणो वा वयाणि, पमाय अप्पमाया वा । मोक्खदेसणाए जोइस जोणिपाहुड गणितेण वा किं पओयणं । तहा आयरिय अच्चाईहि अहिक्खिवइ । तहा गणहर महिहिय । महिहियगहणेण मूलगणहरा गहिया । जो वा जम्मि जुगे पहाणो तमहिक्खिवइ । इहिरससायगक्या, सुहसाया, ५ परोवप्पसु^१ज्जुया मखा इव, गिहिवच्छलगा न जईणं ति^२ एवमाईहि आसाएन्तो^३ अणवट्टप्प पावेइ । एस आसायणा अणवट्टप्पो । पडिसेवणा-अणवट्टप्पो इमेहिं कारणेहिं—साहम्मिय-अन्न-धम्मिय-तेणियाए हत्यादालणादीहि य आवज्जइ । तत्थ आसायणा-तत्त्वअणवट्टप्पो जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण सवच्छर । पडिसेवणा अणवट्टप्पो जहन्नेण वारसमासा उपकोसेण वारस सवच्छराणि, इमाए गाहाए भिन्नइ^४—

- 10 ९२ 'घासं वारस' इच्छाइ । सो य जइ इमेहिं गुणेहिं जुत्तो तो अणवट्टप्पतव पडिवज्जइ । सघयणत्रिरियआगमसुत्तत्थविटीए जो समग्गो व । तवसी निग्गहजुत्तो पचयणसारं अहिगयत्थो ॥ तिलतुसतिभागमेत्तो वि जस्स अलुटो^५ ण विज्जई भावो । निज्जहणारिहो सो सेसे निज्जहणा णट्ठिय ॥

- 15 एय गुणसपउत्तो पावइ अणवट्टमुत्तमगुणोहो । एय गुण विप्पहणे तारिसगम्मी भवे मूल ॥

एयं ता उस्सग्गोण । अचवाएण^६ पुण कुलगणसपकज्जाई तेणाधीणाई^७ सिंहणाइय^८ कजं वा पसाहियन्ति, तो थोव थोवतर वा से देज्जा^९ । सघोवा से सन्न^{१०} मेव मुञ्जेज्जा^{११} । तस्स पुण अणवट्टप्पतव पडिवज्जमाणस्स को विटी ? किं वा तव करेइ चि । एत्थ गाहा ।—

- 20 ९३ 'वन्दइ' इच्छाइ । गणनिकखेवमिसित्तिरिय काउ परगण पडिवज्जइ । पसत्थवध्वे- ८ त काल भावेसु । पसत्थवध्वे, उच्चु वणसड पउमसर-चेइयघराइसु खेत्ते, काले सुहदिवसे, भावओ सञ्ज्ञागय रविगयाइय मोत्तुं आलोयण पउज्जइ । काउस्सग्गो कीरइ निरुवसगानिसित्तं सेसाण^{१२} भयजणणमिसित्तं च । गच्छेण सहवासो एगखेत्ते, एगउवस्सए, एगपासे, अपरिमोए अच्छइ । सेहमाइय वि वन्दइ । ते पुण तण वन्दन्ति । परिहारतवो गिम्ह सिसिर वात्तासु जह- २५ न्नमग्गिमुकोसो । गिम्हे चउय-छट्ट-ट्टमाइ । सिसिरे छट्ट-ट्टम-दसमाइ । वात्तासु अट्टम-दसम-वार-सन्ताइ । पारणए अलेवरुड । सखेवओ अणवट्टप्पारिह भणिय ॥

अहुणा पारञ्चियारिह भन्नइ—

९४. 'तित्थगर' इच्छाइ । तित्थगराई जहा अणवट्टप्पे तहा इहं पि भाणियघो । गणहरो तित्थगराणन्तरसीसो, सो महिहियगहणेण गहिओ जो । जहिं जुगपहाणो । आयो लामो सपत्ती 30 य एगट्टा । तस्स साडणा आसायणा । जहा जहा अभिनिवेसेण हीलेई तहा तहा आयस्स साडण करिन्तो पारञ्चियं पावइ ।

- ९५ 'जो य सल्लिगे' इच्छाइ । तओ पारञ्चिया पन्नत्ता त-जहा—दुट्ठे पारञ्चिय, मूढे पार- ३५ ञ्चिय, अन्नमन्नं करेमाणे पारञ्चिय । दुट्ठो दुविट्ठो-कसायदुट्ठो, विसयदुट्ठो य । सपक्ख-परपक्खे चउमग्गो । सपक्खो समण समणी । परपक्खो गिहत्था । तत्थ कसायदुट्ठे उदाहरण^{१३}—सासवनाले सुहणन्तए य सिहिरिणि उलुभच्छिओ चि । विसयदुट्ठे वि चउमग्गो । तत्थ दुविह दुट्ठो वि पढम विईयभगे वट्टमाणो लिगओ पारञ्ची । तईए अइसई वैज्जा । अणइसई न देह लिग । रायवहओ

1 B चवेदु० । 2 A तु । 3 B एवमावीहिं आसादितो । 4 A मिज्जति । 5 A अलुटो । 6 A= वाए पुण । 7 B तेणरीणाइ । 8 A सिग्गणा० । 9 A दिजेज्जा । 10 A सघो-वा सव्व० । 11 A मुञ्जेज्जा । 12 'सेसा ..मिन्नं च' एतद्वाक्य A आदर्शे नास्ति । 13 A उयाह० ।

श्रीचन्द्रसूरिसंरचिता जीतकल्पवृहच्चूर्णविषमपदव्याख्या

नत्वा धीमन्महावीरं स्वपरोपकृतिहेतवे ।

जीतकल्पवृहच्चूर्णव्याख्या काचित् प्रकाश्यते ॥

अत्रादौ शास्त्रारम्भे विमोक्षमनायेष्टदेवता गणधर स्थविर प्रवचनानां यथाक्रम वर्णनाय रूपकचतुष्टयमाह—

१ 'सिद्धये'त्यादि । सिद्धा निष्पन्ना अर्था प्रयोजनानि यस्य ज्ञानावाप्ती सस्यां स सिद्धार्थः, समाप्तकर्तव्य इत्यर्थः । सिद्ध प्रसिद्ध शासन संघो यस्य स तथा । सिद्धा अनादिप्रवाहतया नित्या प्रसिद्धा अर्था जीवादयो यत्र श्रुते तत् सिद्धार्थं तच्छ्रुतं यस्य । तत् पदत्रयस्य कर्मधारयः । सिद्धार्थस्य राक्षः श्रुतं वापसम् । कम्^१—वीरेभ्योऽति-
कान्वेभ्यो वर श्रेष्ठ, उपसर्गादिग्रहणप्रत्ययलत्वाद्दीवरस्तम् । वरा श्रेष्ठ वरा ईप्सितार्थलाभरूपास्तान् ददाति यस्तम् । वरा देवादयो यतयश्च तेभ्यो वरका प्रधाना आकादयो गणधराश्च तैर्महितं पूजितम् । नमत प्रणमत हे जना ! जीवेभ्यो हितो मोक्षमार्गप्रदर्शकत्वेन स तथा, तम् ॥

२ एकादशापि गणधरान् दुर्धरगुणधारकान्, धराधिपो मेरुस्तद्वत्सारा अचलत्वात्, तान् चस्य गम्यमान-
त्वाद् जम्बुप्रभवादींश्च समस्तसूत्रधारान् सूरान् प्रणमत ॥

३ दशपूर्वधरान् नवपूर्वधरांश्च, अतिशयिन अवधिमन पर्यायज्ञानिन, अवशेषज्ञानिनश्च मतिश्रुतज्ञानिन, यज्ञेन सर्वानपि यतिगुणप्रवरान्, सर्वकाल निरकरणज्ञेन भावेन नमत ॥

४ इतः स्थविरनमस्कारादुर्ध्वं प्रवचनं नमत । निर्वाणाज्ञमित्येतदेव व्याख्यानयति । निर्वाणस्याज्ञः कारणं जीवानां तद्रूपकत्वाद्—तत्प्रापकत्वादित्यर्थः । निर्वाणं मोक्षं गमयति च प्रापयति जन्तुः निर्वाणगमिति प्राप्ते—अनु-
स्वारोऽलाक्षणिको निर्वाणज्ञमिति । प्रवचनमित्यस्यार्थमाह—प्रकर्षेण गतं स्थितं जीवादिवस्तुवाचकतयेति प्रगतम्, आगामिकलजननसमर्थं यत्तत् । प्रशस्तं वर्णादिगुणोपेतं कष्टप्राप्य च यत्तत् । प्रधानं—तथा च दधिद्विर्वादयः प्रशस्ता उच्यन्ते न तु प्रधानानि, प्रधानं पटादिरपि भवति न तु प्रशस्त इति व्यवहियते, इत्यनयोर्विशेषः । तत् प्रशस्तानि सद्योत्तारीणि वचनानि यन् तत्प्रशस्तवचनम् । प्रधानानि इव्याणि वचनानि यत्र तत्प्रधानवचनम् । इत्यर्थेनयोपेतं प्रवचनं नमत ॥

५ अथुना जीतकल्पसूत्रवर्तुर्जिनभद्रगणेशवर्णनाय श्लोकपदक्रमयः कुलकमाह—नमहेत्यादि—त जिन-
भद्रश्चमाश्रमणं च नमतेति योगः । शेषाणि तद्विशेषणानि । युगप्रधानमिति—तरकाढीनां आगमार्थवेदिनः
पुत्रा युगमभिप्रेतं तेषु प्रधानस्तम् । प्रधानज्ञानिनां बहुमतम् । सर्वश्रुतिशास्त्राणि शब्दशास्त्रप्रभृतीनि तेषु कुशलं
तद्देहिनाम् । दर्शनज्ञानयोर्योऽसावुपयोगमार्गस्तत्र स्थितं तत्परम् ॥

६ जस्तेत्यादि—यस्य पादपथा अमरा इव मुनिवरा यतयो रात्रौ च दिवा च सेवन्ते सदा नित्यं ता नम-
येति योगः । अनन्यसाधारणविशेषणसामर्थ्यादनुक्तमपि विशेष्यं लभ्यते । कीदृशा अमरा^१—मकरन्दं किञ्चल्-
स्त्रं एषितास्तत्पिपासवः । यतयः कीदृशा^२—ज्ञानमेवाज्ञानज्ञादिभेदभिन्नं मकरन्दं तृप्तिपातास्तद्गृहीतुमिच्छवः । पुनः
कीदृशा अमरा^३—अमृतमयवशागन्धामिवासिता—अमृतं जलं तेन निर्द्वैतममृतमयं पदम्, तस्य वशोऽधीनो यो
गन्धस्तेनाभिसामस्येन वासिता आहृता शब्दिता इति यावत् । वास्तव्ये—इत्यस्य स्व(१)रूपम् । यतयः
कीदृशा^४—मुखमेव निर्द्वैतोऽर्थां प्रवचस्थानम्, तत्रामृतमिव यन्मतं जिनागमस्तस्य वशोऽधीनो यो गन्धः
परिमलः माहात्म्यवपस्तेनाभिवासिता—तदाकृष्टमानसा इत्यर्थः ॥

७ समयशब्द आधाराद्योऽत्र, तत् स्वाचार-पराचारयोः प्रतिपादको य आगमः शास्त्रनिबद्धश्च ।
लिप्यध्याप्यादश्वमेदा । गणित पाठीगणितादि । छन्दासि च पिङ्गलादीनि । शब्दशास्त्रम् [व्याकरण] । तैर्निर्मितो
नितो यथा पटहो दशाक्षरि दिक्चतुर्गोत्रिययोऽनुपमो यस्य आभ्यति तं नमत ॥

१०३ 'इतिपस' इत्याह । इतिकरणो परिसमत्तिवयणो । पस इति अणन्तरुद्दिष्टो जीय कप्पो जीयववहारो कप्पो । वण्णणा परवणं चि एगट्ठा । समासओ संखेवओ । सोहणं विहिय जेसिं नाणाइय ते सुविहिया साह । तेसिमणुकपानिमित्त । कहिओ अक्खाओ । देओ दायवो अय पुण । कहिं पत्ते । किंविस्सिट्ठे ? संविग्गवज्जमीरु, परिणामगकडजोगी, आयरियवन्नवादी, संगहसीलो, अपरितन्तबहुसुयमेहावी, एवमाइगुणसंपन्ने पत्ते । पुण सद्दोऽवधारणे । पत्ते चेव दायवो, नापत्ते । सुट्ठु परिच्छिया गुणा जस्स । एए चेव सविग्गाई भणिया गुणा । आइमज्जावसाणेसु तावच्छेय नियसेसु य जच्चसुवन्नमिव अविगारि ज, तं सुपरिच्छियगुणं, तम्मि सुपरिच्छिय गुणे सुत्तत्थयओ वेओयमिति ।

10

इति जेण जीयदाणं साहूणऽइयारपंकपरिसुद्धिकर ।
गाहाहिं फुडं रइयं मडुरपयत्थाहि पावणं परमहियं ॥
जिणभइलमासमणं निच्छियसुत्तत्थदायगामलचरण ।
तमहं वधे पयओ परमं परमोचगारकारिणमहग्घं ॥

॥ जीतकल्पचूर्णिः समाप्ता । सिद्धसेनकृतिरेषा ॥

श्रीचन्द्रसूरिसंरचिता जीतकल्पवृहच्चूर्णविषमपदव्याख्या

नत्वा धीमन्महावीरं स्वपरोपकृतिहेतवे ।

जीतकल्पवृहच्चूर्णव्याख्या काचित् प्रकाश्यते ॥

अत्रादौ शास्त्रारम्भे विप्रोपसमनायेष्टदेवता-गणधर-स्थविर-प्रवचनानां यथाक्रम वर्णनाय रूपकचतुष्टयमाह—

१ 'सिद्धार्थे'त्यादि । सिद्धा निष्पन्ना अर्थो प्रयोजनानि यस्य ज्ञानावाप्ती सत्यां स सिद्धार्थः, समाप्तकर्तव्य इत्यर्थः । सिद्धा प्रसिद्ध शासनं सपो यस्य स तया । सिद्धा अनादिप्रवाहतया नित्या प्रसिद्धा अर्थो जीवादयो यत्र क्षुते तत् सिद्धार्थं तच्छ्रुतं यस्य । ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः । सिद्धार्थस्य राहं पुनः चापत्यम् । कम्-धीरेभ्योऽति-कान्तेभ्यो वर श्रेष्ठ, उपसर्गादिसहनप्रत्यलत्वाद्दीर्घरत्नम् । वरा श्रेष्ठा वरा ईप्सितार्थलाभरूपास्तान् ददाति यस्तम् । वरा देवादयो यतयश्च तेभ्यो वरका प्रधाना वक्रादयो गणधराश्च तैर्महितं पूजितम् । नमतः प्रणमतः हे भगवा । जीरेभ्यो हितो मोक्षमार्गप्रदर्शकत्वेन स तया, तम् ॥

२ एकादशापि गणधरान् दुर्धरगुणधारकांश्च, धराधिपो मेरुद्वारं अवलत्वात्, तान् । चस्य गम्यमान-त्वात् जम्बुप्रभवादींश्च समस्तपुत्रधरान् सूरान् प्रणमतः ॥

३ दशपूर्वधरान् सर्वपूर्वधरांश्च, अतिशयिन अवधिमेन पर्यायज्ञानिनः, अवशेषज्ञानिनश्च मतिभुतशानिनः, यत्नेन सर्वार्थानि यतिगुणप्रवरान्, सर्वकालं त्रिकरणशुद्धेन भावेन नमतः ॥

४ इतः स्थविरनमस्कारादुक्तं प्रवचनं नमतः । निर्वाणज्ञमित्येतदेव व्याख्यायति । निर्वाणस्यात्र कारणं जीवानां तद्रूपकत्वात्—तत्प्रापकत्वादित्यर्थः । निर्वाणं मोक्षं गमयति ॥ प्रापयति जन्तून् निर्वाणगमिति प्राप्ते—अनु-गमोऽलाक्षणिको निर्वाणज्ञमिति । प्रवचनमित्यस्यार्थमाह—प्रकर्षेण गतं स्थितं जीवादिवस्तुवाचकयेति प्रगतम्, आगमनकलनसमर्थं यत्तत् । प्रशस्तं वर्णादिगुणोपेतं कष्टप्राप्य च यत्तत् । प्रधानं—तथा च दधिदूषादयः प्रशस्ता उच्यन्ते न तु प्रधानानि, प्रधानं पटादिरपि भवति न तु प्रशस्त इति व्यवहियते, इत्यनयोर्विशेषः । ततः प्रशस्तानि सप्तारोत्तरीणि वचनानि यत्र तत्प्रशस्तवचनम् । प्रधानानि द्व्याणि वचनानि यत्र तत्प्रधानवचनम् । इत्यर्थेऽत्रोपेतं प्रवचनं नमतः ॥

५ अमुना जीतकल्पसूत्रकर्तुर्जिनभद्रगणेर्वर्णनाय श्लोकपदक्रमं कुलरूपाह—नमोहेत्यादि—तं जिन-भद्ररूपाभ्रमर्णं च नमतेति योगः । शेषाणि तद्विशेषणानि । युगप्रधानमिति—तत्कालीना आगमार्थवेदिनं पुरुषा युगमभिप्रेतं तेषु प्रधानस्तम् । प्रधानज्ञानिना बहुमतम् । सर्वश्रुतिशास्त्राणि शब्दशास्त्रप्रवृत्तीनि तेषु कुशलं तद्वेदिनम् । दर्शनज्ञानयोर्योऽसावुपयोगमार्गस्तत्र स्थितं तत्परम् ॥

६ जस्तेत्यादि—यस्य पादपद्मं भ्रमरा इव मुनिवरा-यतयो राज्ञी च दिवा च सेवन्ते सदा नित्यं तं नम-सेति योगः । अनन्यसाधारणविशेषणसामर्थ्यादनुन्तमपि विशेष्यं लभ्यते । कीदृशा भ्रमरा ?—मकरन्दं किमलकं सनं पृथितान्तरिपासवः । यतश्च कीदृशा ?—ज्ञानमेवाज्ञानादिभेदमिश्रं मकरदन्तपृथितान्तरिपासवः । पुनः कीदृशा भ्रमरा ?—अमृतमयवशगन्धभिवासिता—अमृतं जलं तेन निर्वृत्तममृतमयं पद्मम्, तस्य वशोऽधीनो यो गन्धस्तेनाभिसामस्त्येन वासिता आहूता शब्दिता इति यावत् । वाद्यशब्दे—इत्यस्य स्व(?)रूपम् । यतश्च कीदृशा ?—मुखमेव निर्वैरोऽप्यं प्रसवस्थानम्, तत्रामृतमिव यन्मतं जिनामस्तस्य वशोऽधीनो यो गन्धः परिमलं साहाम्यश्चप्लेनाभिवासिता—तदाकृष्टमानसा इत्यर्थः ॥

७ समयशब्द आचारार्थोऽत्र, ततः स्वाचार-पराचारयोः प्रतिपादको य आगमः शास्त्रनिवहस्तम् च । लिपयथायादशभेदाः । गणितं पाटीगणितं । छन्दासि च पिङ्गलादीनि । शब्दशास्त्रम् [व्याकरणं] । तैर्मर्मितो अनितो मया पददो दशरूपि दिक्वनुयोगविषयेऽनुपमो यस्य आभ्यति तं नमतः ॥

८. तथा, येनानुपममतिनाऽऽवश्यं ज्ञानानां मत्वादीनां विशेषा विशेषिता कथिता अविशेषतः सामत्येन । ज्ञानिनां च विशेषा, प्रमाणानां विशेषा विशेषितास्तथा गणधराणां च पृच्छा येन विशेषितास्त नमत ॥

९. येन छेदसूत्रस्था आयक्षितानामापत्तिर्या सविधिर्निर्युद्ध । आचार्याणां प्राच्यायादिकं पुरुषविशेषमाश्रित्य स्फुटं प्रकट । केन कृत्वा दानस्य विरचना तत्रा यत्नत्वेन । क जीतेन दानं तस्य कल्पस्तत्र । अन्ये तु येन छेद-श्रुतार्थान्, कथंभूतान्-आपत्तिदानयोर्विरचनं यत्र, तस्मात् जीतदानकल्पनियमयोर्विधिं पुरुषविशेषमाश्रित्य स्फुटो यत्नेन निर्युद्ध उद्धृतस्त नमतेति, व्याचक्षते ॥

१०-११ भूयोपि परसमयवेदित्वं विशेषतस्तस्याह—परेत्यादि—सुसमिता ये सुश्रमणास्तेषां य समाधिर्मागं प्रतिदिनाचरणीयमनुष्ठानं तेन क्षमाप्रप्ता यै श्रमणास्तेषां निधानमिवैकम्, अनेनानेकमुशिष्यसप्तसमन्वितत्वं तस्याह । त नत्वा । मदमयनम् । मानारिहति मानारिहस्वम् । शेषं सुगमम् । स्कन्धश्च छन्दः सर्वरूपकेषु, आर्या-मीतिरित्यपरनामकम् ।

पृ० प० (पृ०=पृष्ठम्, प०=पङ्क्तिः)

१-२६ कोषीत्यादि—आचारचूलात्वातिशयस्याचारपदात् परत उपादानम् ।

॥-२७ ध्वजहारमाह्वयन्ति—आदिप्रहणाद् भगवत्यादिप्रहणम् ।

॥-३१. [नाणाह्वयेषु]—नाचातिचारेषु का आपत्तिः । 'आवृत्ती पायच्छित्तगणसम्पत्ति' प्रायश्चित्तयो-ग्यता इत्यर्थः । कस्मिन्वृत्ति—कस्यामापत्तौ अपरिमूढं सन् ।

२-२ कृत्पियाह्वयन्ति—पिण्डैषणा-वज्रैषणादिकल्पा येनार्थतः सूत्रतश्चाभ्यस्ता य कल्पादिगुणोपेत उच्यते । [अपत्तापत्ति]—अपात्रमयोग्य, अप्राप्तं श्रुतेन वयसा च । येन नाधीतं श्रुतं सोऽप्राप्तश्रुतः । [अवृत्ति]—अव्यवृत्तौ वयसा षोडशवर्षाणि यावत्, तदूर्ध्वं व्यक्तं पञ्चद्वचैश्च य । [तित्तिगणित]—तित्तिगणिको क्षितिगणितः (ख) भावः । [चलचित्त]—सम्पत्त्वादियु योऽस्थिरश्च चलचित्तः । तथा चायोग्य उक्तो यथा—

तित्तिगणितं चलचित्ते गाणगणितं च दुष्प्रचलचित्ते । आयरियं पारिभासी वामाद्ये यं पिष्ठुणे य ॥

॥-६ [कथयवयण]—प्रोच्यन्ते तेनेति प्रवचनम् । वक्तीति प्रवक्षतीति वा प्रवचनम्—। प्रतिष्ठावचनं वा प्रवचनम् । प्रवचने योगानन्यत्वाद् सङ्गस्य सर्वपक्षेष्वपि सद् एव प्रवचनसद्वचोच्यं । यत्—प्रवचनं श्रुतमुच्यते । तस्य भावश्रुतमुपयोगरूपम् । श्रुतोपयोगश्च न निराश्रय इति प्रवचनाश्रयत्वात्सङ्गं प्रवचनमभिधीनते । अत एवाह जेण तं सुयमित्यादि तद्-सङ्गोपयोगात् ।

॥-१४. वृत्तश्रुतस्यादि—वृत्तं पात्रबन्धप्रस्थिदानादिकं । एकदा नवो जातः । ततोऽनुवृत्तः, एकपुत्रश्च यावत् । ततः प्रवृत्तः पुरुषप्रवारेण । अत एव बहुश आसेवितो महाजनेन । माध्यकृता उक्तम्—

वृत्तो नाम एककस्त्रिंशं अनुवृत्तो जो गुणो बिइयवारे । तईयवारपयत्तो, परिरगदीओ महाणेणति ॥ १ ॥

॥-१८ सोहणन्ति—शोधकम् । मर्यादा—विगजातयः । कथ्यइ त्ति—द्विजातिवधे ।

॥-२१ [पलास-खारोदगाह]—पलासक्षारं च उदकं च । आदिप्रहणादिरिष्टवादिप्रहं, तद् यथा वस्त्रमलं शोधयति ।

॥-२५ विसेसणं च सइस्संभवे—यथा विद्यावान् धनवान् गोमानयश्च इत्यादिषु प्रशस्तातिप्रवृत्ताऽनन्यसाधारणविद्याधर्मागवादिबस्तुसङ्गात्वेन यथाविशेष्यं विशिष्यते विद्यादिभिरादा तत्तत्र सम्भवि विशेषणं हेयम् । व्यभिचारे नीलोत्पलमिलान्नं नीलविशेषणं रक्तोत्पलादेरपि सम्भवाद् इत्यव्यवच्छेदाय नीलपदम् । एवमिद्वापि शेषागमादिष्ववहारसम्भवात्तदवच्छेदाय जीतपदम् ।

॥-२९ [केचल-मण ओहिणाणीति]—केवलं मण ओहिणाणीत्यत्र अवधिर्द्विधा—भवप्रत्ययः, क्षामो-पशमिकथः । तत्राद्यो देवतारकाणाम् । तत्रायं विशेषः—

उपपन्नमतेण उ यत्तं मवपचईओ हि जत्तियो विसओ । सव्वं त ओमोमइ न य सुद्धी नव य हाणी [हि] ॥ १ ॥

गुणपचईओ ओही गन्नजत्तिरिमणुयसपमोत्तण । कम्माणं सओवसमो तदवरणिनाणं तप्पजे ॥ २ ॥

सहयातायुक्कर्मभन्तिर्ह्यमुष्यान् शुभ वा न शेषाणां क्षायोपशान्तिवधिसम्भवो युगलधर्मिणाणाम् । अथपिर्म
तिमह्वयविषय । अत्र यदा फेनलो प्राप्नोते तदा तदप्रतो दीयते । तदभावे मा पयायशातिन समीपे । तस्याप्य
भावे वावधिहानिनि इत्यादि यथाक्रमं वाच्यम् ।

२-३० अवसेस-पुञ्जीति—अवशेषपूर्विण —यष्ट-सप्ताधेरु-तदर्शान्तं यावत् ।

२-३१ निशीथ-कल्प-व्यवहार-दशाश्रुतरून्ध पञ्चकल्प प्रश्रुतिक शेष श्रुत सर्वमपि श्रुतव्यवहार ।
तदुक्तम्—‘आयारपकपाई सेरं सम्ब सुय विमिद्धि’ मिति । चतुर्दशादिपूर्वाणां श्रुतत्वाविशेषेऽप्यतीतिशयापेक्षु
विशिष्टज्ञानहेतुत्वेन सातिशयत्वात् फेनलादिवदागमत्वेनैव तानि व्यपदिश्यानि । अत आगम्यन्ते परिच्छिद्यन्ते
अतीतिशया पदार्थां अनेनेत्यागम उच्यते ।

२-३२ तथा आहायत आदिदयत इत्याहा । तद्रूपव्यवहारस्तु केनापि शिष्येण निजातिचारालोचनेन आलो-
चनाचार्यं सगिहितोऽप्राप्त, दूरे त्वसीं तिष्ठति । तत केनचित्कारणेन स्वयं तावत्तत्र गन्तुं न शक्नोति । अमीतार्यस्तु
कश्चित्प्र गता विद्यते । तस्य हस्ते आगमभाषया गूढानि अपराधपदानि लिखित्वा यदा शिष्यं प्रस्थापयति, गृह्यरपि
तथैव गूढपदो(दे) प्रायश्चित्तं लिखित्वा प्रेषयति तदासौ आह्वालक्षणस्तृतीयो व्ययहार । तदनु(द)क्त ‘देसन्तरद्विषाण
गूढपदालीयणा आणा ।’ गूढपदानि च दर्शयिष्यन्ति चूर्णिकृत । जहा—पदमस्त य कज्जस्तेलादिना ॥ आसेवि-
यसत्तथार्थं ति—अभ्यस्तज्ञासार्थो ।

२-३३ दूरदेशान्तरनिवासिनौ । महधारणा-कुसल ति—सन्दिग्धवस्तुनयनसमर्थम् ।

२-३४ गूढार्थेवाच्यै । दर्पासेवनपदमेकम्, अपरं च कल्पासेवनरूपम् । तत कल्पासेवनद्वितीयपदा-
पेक्षया द्वासेवनलक्षणं प्रथमं पदम् । तत्रापि द्वासेवने दक्षपदानि दर्पाकल्पनिरालम्बनादीनि । तेषु मध्ये प्रथमपदेन
दक्षलक्षणेन ध्वनानि च ग्रीणि । तत प्रथमपङ्क्तं प्रतपङ्क्तलक्षणम् । अभ्यन्तरतन्मध्यवर्ति तत्र पठितमित्यर्थ । तत्रापि
च प्राणातिपातारीणि पदं स्यान्तां । तेषु मध्ये प्रथमं स्थानं प्राणातिपातरूपम्, आपन्नमित्येव गूढपदेन प्राणाति-
पातातिचारं निदिष्टवान् । प्रथमपङ्क्ते द्वितीयादिस्थानेष्वतिदिशमाह—

२-३५ पदमेत्यादि । सेसेसु वि ति—द्वितीयादिषु भूपावादाविषु स्थानेषु इत्य वाच्यम् । द्वितीयं पङ्क्तं
कायपङ्क्तलक्षणम् । तत्र प्रथमं च स्थानं पृथिवीकायविषयम्, शेषाणि च पदानि अकायादीनि । तेषु तृतीयं पङ्क्तं
अकल्पगृहभाजनादि शोभावर्जनपर्यन्तलक्षणम् । तत्र पिण्ड-उपाधय बल पात्ररूपं चतुष्टयं यदनेपणीयं तदकल्पम् ।
करोटककशापाभ्यादिकं च गृहभाजनम् । आसदकमचिकादि पल्पङ्करूपम् । भिक्षा गतेन सयतेन गृहे नोपवेष्टव्यमित्येव
निग्रहावर्जनमुच्यते । स्नानवजनं पथमम् । शोभावर्जा पथमिति । स्वस्थाने न्यक्षेण न्याख्यास्यते गायेयम् । तत्र
प्रथमस्थानमकल्पलक्षणम् ।

२-३६ सेसेसु वि पयसु ति—शेषाणि पदानि गृहभाजनादीनि तेषु । इदानीमतिदेशमाह—प्रथमपद
दर्पलक्षणममुक्तं तत्रैव यानि अकल्पनिरालम्बनादीनि द्वितीयस्तृतीयादीनि पदानि नि शङ्कपर्यन्तानि तेषु वाच्यम् ।
यथा पदमस्त य कज्जस्सा विइएण पएण सेविष ज च । शेषं पूर्ववत् । तत तदप्येण पएण
सेविषं ज चेत्तादि । यावद् दसमेण पएण सेरिय ज च ति । इत्येव प्रथमपङ्क्तमाधिलक्ष्यं चारणीयम् । भूयोऽपि
द्वितीयपङ्क्तमाधिलक्ष्यं तृतीयपङ्क्तं चाधिष्ठेयमेव चारणीयं यावद्दशमपदमिति । अत एवाह—

३-५ पुढविकायाइसु ति । अपिशब्दोऽत्र दृश्यत्वात् पृथिवीकायादिष्वपीति दृश्यम् । द्वितीयं च कार्यं
कल्पासेवनरूपम् । तत्र चतुर्विंशति पदानि भवन्ति । तेषु मध्ये प्रथमं पदं दशानलक्षणं तदर्थमासेवितमित्यर्थ ॥
प्रथमादिपदव्याख्यामाह—पदम ठाणमित्यादि—दण्य-कल्पासेवनेऽपिहृत्य प्रथमं स्थानं दर्पं, दर्पकल्पासेवना-
भयणेन एतत्साध्यात्वादापुष्टेरेतयोरेवान्तर्भाव । प्रमादस्य दर्प एवेति न तयो प्रथकं प्रायश्चित्तीकरणम् ।

३-९ परिगहो नेव ति—च शब्दाद्वाग्निभोजनग्रह । इत्येव प्रथमपङ्क्तविषय ।

३-१० पथमकप्पाईसु वि ति—नवसु पदेषु ।

३-११. द्वितीय कार्यं कर्तव्यं, कल्पासेवनामाधित ।

३-१२ तत्र ज्ञानादीनि त्रयोविंशति पदानि तेषु मध्ये एकस्मिन् पदे, एवमष्टादशमु चतुर्विंशत्या भुजितेषु कल्पासेवनायामेतावन्तो भेदा — ४३२ । उभयासेवनायोर्भेदमूलने ६१२ गायाना भवन्ति ।

३-१४ हुविहा पडिसेवणा-दप्पिया कप्पियेत्यादि-उप्पाईणि दसपयाणि वक्खाणेइ-

३-१७ तत्थ दप्पो-धावणडेवणाई-इत्यादि । पमीयामयमर्थं — भावणं ति ति कारणेण सत्तयप्पयाण धावण । सेवणं मतवरडाईफण । आदिशब्दात् मात्तत्त वाहुत्तुदकरण, लघुभिभमाटण ॥ १ ॥

अकप्पो नाम पुटवाइकायाण अपरिणयाण गहणं करेइ । अहवा सत्तत्त ससमिद्ध ससरक्काइएहिं हत्थमत्तेहिं गिण्हइ । ज वा अगीयत्थेण आहारोवहिं उप्पाइय त परिभुजतत्त अकप्पो । पक्कादिप्रायश्चित्तशुद्धियोगमपवाद सेवनविधिं त्यक्त्वा श्रुतरदोषसेवा वा अकप्पो ॥ २ ॥

निरालम्बो ज्ञानाद्यालम्बनं विना ताणाणि अवलम्बितं अकप्पियं पडिसेवइ सालम्बा, नाणाइ अवलम्बनं त्यक्त्वा अकारणेण पडिसेवइ ज सा निरालम्बा ॥ ३ ॥

३-१८ चियत्तं ति-त्यक्तं कृत्यं करणीयं येन स त्यक्तकृत्यं, त्यक्तचारित्रं । अयमर्थं — जं अवयायेण निसेविय गिलाणाइकारणे असयरे वा, पुणे ते चेव दट्टममत्थो वि होउ (उ) तिसेवतो चियत्तकिञ्चो भवइ ॥ ४ ॥

अप्पसत्थे ति-वर्तमानार्थं प्राप्नुकमोच्यपि ज पडिसेवइ सा अप्रशस्वपडिसेवणा, किं पुण अविमुद्ध आहाक्कमाइ ॥ ५ ॥

३-१९ धीसत्थे ति-अकिञ्च पाणादरागाइ सेवतो लोय-लोउत्तरमिद्धं सपक्कं परपक्कमाउ अलज्जितो धीसत्थो । सपक्को सामगाइ, परपक्को मिध्यादृष्टय ॥ ६ ॥

अपरिच्छिद्यं ति-आयव्ययमपरीत्य य प्रवर्ततेऽपवादे । आयो जामो, व्ययो लब्धस्य प्रणाशः, एना अपरिच्छिद्यपडिसेवणा ॥ ७ ॥

३-२० अकटजोगि ति । जोगमकाऊणं ति-जानादौ कार्ये शृष्टेः कारणपर्यटनमकृत्वा सेवते । यद्वा संधाराइति ति वारा एमणीयं अनित्यं जया तद्व्यवाराए वि त ल-भइ तथा चउत्थपरिवाहीए अणेसणीयं भेत्तव्व । एव तिगुणं व्यापारमक्ष(उ)त्थेव जा वियवाराए चेव अणेसणीयं गिण्हइ सोऽकटजोगी ॥ ८ ॥

निरणुतावि ति-जो साहू अववाएणावि पुडनाईणं सचट्टणं परियाणं उदवणं वा काउ पच्छा ताणुत्तप्पइ- 'हा दुहुं फय' सो अणुतावी होइ-अपच्छायावील्लयं । जो दप्पेण पडिसेवेन्तो नाउत्तप्पेतल्ल विधेप ॥ ९ ॥

३-२१ गिस्संको ति-निरपेक्षः । अकार्यं कुर्वन् कस्याप्याचार्यादेः सङ्गते, नेहलेकस्यापि विभेति ॥ १० ॥

३-२३ दसगाईणि चउवीसपयाणि, एएवि इमं वक्खाण-दसणं ति-दसणपभाव्याणि सत्थाणि सिद्धिं विणिच्छय-सम्मत्त्यादि गिण्हन्तोऽसत्थरमाणो ज अकप्पियं पडिसेवइ जयणाए तत्थ, सो सुद्धोऽप्रायश्चित्तइत्यर्थः ॥

नाणं ति-ताणमिच्छं सुत्तं अत्थं वा वेण्हमाणो तत्थं वि असयरे अकप्पियं पडिसेवतो सुद्धो ॥

चरित्ते ति-जत्थं वल्लेत्ते एसणदोसो, ताओ येत्ताओ चारित्रार्थिना निर्वृत्तव्यम् । तथो निगमच्छमाणो ज अकप्पियं सेवइ तत्थं सुद्धो ॥

तव ति-तव काहामि ति घयाइ नेहइतिपिवेज, कए वा निगिहत्तये पारणे लायातरणाई पिवेज्जा । लाया नाम वीहिया भुजिया भट्टे ताणं तदुत्तरेइ पेया कज्जइ त लायानरणं भनइ त, विगिहत्तवपारणए अहवा आहाक्कमं पि वेज्जा । मा अनेण दोसीणाइणा रोगो हवेज्जा । पारणगे आमल्लगसंकरादयो वा दीयन्ते । जयणाए सुद्धो । अतोऽप्रे सज्जमेति पदं दश्यते चूर्णिपुस्तकेषु परं तदशुद्धम् । तस्य स्थाने पवयणं ति पदं पठनीयम् । निश्चीये एतदीय-भाष्ये च इत्यनेन पठितत्वात्, चारित्रपदेनैव सयमाधस्योक्तत्वाच्च । अतः पवयणं ति व्याख्यायते-पवयणद्वयाए किञ्चि पडिसेवतो सुद्धो । जहा नेई रायाइ भणेना 'मम विसयाओ नीह [र]' । एतत् पवयणद्वया सेवतो सुद्धो । जहं विदुज्जणमारो । तेण कसिएण लक्खजोयणपमाणं रूपं विगुहट्ठियं स्वणो चलणेणालोडियो ति ॥

समियं ति-दरियं न सोहेइत्तामि ति चणुमिच्छं वैधोपदेशादोपधपानं कुर्यात् । हरियासमिहनिमित्तं ।

सोऊण त्ति—श्रुत्वा, प्रतिसेवनां आलोचना च श्रुत्वा, क्रमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगम ज्ञात्वा, पुरुषजात च आचार्यादि द्वारा । तदीय पर्याय प्रत्ययोविषयम्, यत्न च शरीरसामर्थ्यम्, क्षेत्र च कर्तृश साधारणादिरूप ज्ञात्वा । यन्मादागतस्तत्रैव गत । अनुमेवार्थं प्रकटयति अवधारणमिलादिना ।

३-३१ सो तज्ज त्ति—स तत्र गूढपदालोचनाकथक । सो० गाहा । स आलोचना दाता स्वयं गतुं समर्थं स्वस्थि प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अनुमञ्जिय त्ति—निरूप्य विशेष्येत्यर्थः । त त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुरो । पच्छित्त त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषा कथयति । तान्येव दर्शयति पदमस्स येखादिना—

३-३३ प्रथमस्येति दर्शनेनारूपस्य । [वसनिहमालोयण त्ति—] दशविधालोचना दर्प-अकल्याणि दशपदात्मिका, ता विमृश्य, गूढपदौ प्रायजित पाठयति । नक्खत्तेमे पील त्ति—अस्याध-भे भवता पीडा विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थ-चन्द्रादित्यग्रहनक्षत्रतारक्रमेदत्त पञ्चविंशत्योऽधिकक्रमेण नक्षत्रमेदत्तुर्ध्वानी । अतस्तेन चतुर्थप्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके ध्याचक्षते । अत्रैव—तत्तत्तमेगे मूल भणति, अत्रै हस्य निश्चिति, अत्रै मूलोत्तरगुणविराहण त्ति । तस्य चत्तरथ (०त्तरथ b) इत्यत्रविराहणादयारे हस्य त्ति हस्यकम्म कय । हस्येण अविन्न वा गहिय । यद्वा प्रतपद्मादय सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्रशब्देनात्राभिप्रेता, नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां पठ्यते—‘सत्तावीमाए अनगारगुणेहिं त्ति’ । तत्र—वयच्छक्रमिदियाण च निग्गहो भायकरणसंख च । रामया विरागया नि य मणसाईण तिरोहो य ॥

कायाण छक्खोमम्मि सुत्तया वेयणादियासण्या । तद्द मारणतियादियासणा एए अनगारगुणा ॥ इह प्रतपद्म मूलगुणा । कायपद्म चेति द्वादश शेषा (४) । तत्र मूलगुणे चतुर्थप्रतविषये पदमे छके चत्तरथ भवेद्वानमिति गाथापाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराधनामात्रित्य सुके मासे तत्र कुणह त्ति भणित, चत्तमाच छमास च तत्र कुणह सुक्क इत्यप्यप्रतो भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां पठ्यते द्रष्टव्यम् । इष्टमासादि दानपक्षे मूलगुणविराधनामात्रित्येति । नवरं उग्याओ सुक्कमासो सद्वत्तावीस दिवससिण्णो । अनुग्याओ पडिण्णो तीसअहोरत्तसिण्णो ॥

४-२ एय ता उग्घाए[ह]लादि—तत्र सद्धातो भागपातस्तेन निर्वृत्त उद्धातिम लब्धित्वं । एतमपिषा दनुद्धातिम गुर्वित्यर्थः । तत्र प्रथम पञ्चक, दशक, पञ्चदशक, विंशतिम, पञ्चविंशतिम, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्दं वाच्यं हेयम् । मासलघु, मासगुरु, चत्तरलघु, चत्तरगुरु, छलहु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चत्तमासगुरु, पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दाव्या, अनुद्धाताद्योच्यन्ते । तत्र लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अद्वेण छिन्नसेस पुण्वद्वेण ॥ सजुय काउ । देवाहि लहुयदाण, गुरुदाण तत्तिय चैव ॥

यथा—मासस्यार्द्धच्छिन्नस्य शेषदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यार्द्धे सार्धद्वादशकैर्न संयुत इत मासार्द्धे सार्धसप्तविंशतिमवति । इत्येव दिनसंख्यानिष्पन्नं शुक्रमास, उत्तरगुणविराधनामात्रित्य वाच्यः । शुक्रपक्ष मास प्राचीनप्रक्रियया कृतः । एतावान् ११० भवति । शुक्रपञ्चासिक तप १६५ ।

अणुयाए ताणि त्ति—तानि मासिकादीनि पञ्चासान्तानि तथापि अणुयाए त्ति सम्पूर्णानि कृष्णशब्द-वाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र शुक्रमासिकं शुक्रद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं षण्मासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ००	गु० चा० ०००	गु० प० ००००	गु० ष० ०००००
ल० मा० २७॥	ल० ,, ४५	ल० ,, ७५	ल० ,, १०५	ल० ,, १३५	ल० ,, १६५

अन्योच्यते किञ्चित्—अष्टमादणा तवेण ज बुज्झद त तवगुरुय, निव्वीयादणा छट्ठेण बुज्झमाण तवलहुय, फालो ज गिम्हे बुज्झद त काललहुय । अन्यच्च—

ज तु निरंतरदाण जस्स व तस्स व तवस्स त गुरुय । ज पुण सतरदाण गस्य पि हु त लहु होइ ॥ तपकाले आसन्न व गुरु पि होइ लहु लहु गुरुयो । कालो गिम्हो गुरु अद्वाहवतो लहु सेतो ॥

इह तीर्थं जरुष्टतोऽपि यन्मासान्तमेवातिचारशुष्यर्थं तपो भवति । अत उक्त—मास चउमास छमासियाणि । इत ऊर्ध्वं च यन्मासिकेताप्युज्जो छेदमूलनवस्थाप्यपाराधिकाणि तत्तत्कालपेक्षया सूरिभिर्दीयन्ते । अतश्चूर्णि कृदाशाम्यवहारे कृते गूढपदैरेव ताणि वक्तुं काम इदमाह—छेज अओ घोछ ति । अओ च्ति—यन्मासीए तपस ऊर्ध्वं छेदादिप्रायश्चित्त गूढपदैराशाम्यवहारात्वाद्वक्ष्ये । अन्यत्राप्युक्तम्—

‘उत्सर्गेण विमुञ्जद् अदयारो कोइ, कोइ उ तवेण । तेण उ अगुज्झमाणे छेयविसेसा विसोहिंति ति’ ॥ तत्र—

४-३ छिंद तु तय भाणं ति० गाहा । अस्यायमर्थ—तय तु तक्क, भाण ति पूर्वव्रतपर्यायरूप भाजनम्, छिन्दन्तु अपनयन्तु उत्सारयन्तु । पर्यायच्छेद तु अनिचारानाधित ‘छन्नागगुलपणए’ इत्यादिना वक्ष्यति । पूर्वपर्यायच्छेदनाशुज्झमाणे साधवो व्रतस्य पर्यायस्य मूल प्रजन्तु । अष्टमप्रायश्चित्तभाजो भवन्तु । तस्याप्ययोग्यतायां ‘अध्यापडावगच्छे’—प्रजेयुरव्याहृता, अध्यापारा संतिष्ठन्तु, अनवस्थाप्याहं भवन्तु । तेनाप्यशुद्धौ तदयोग्यतायां ‘अचिइया वावि’ विहरन्तु । अद्वितीया एकाकिन सन्तो वक्ष्यमाणपाराधिकप्रायश्चित्तासेविनो भवन्तु । प्रागुपात्त छेद दर्शयति—

४-४ छन्नागगुल्लेलादिना । छेदो हि पञ्चदशकारुपतया तत्तदतिचारपेक्षया तपोभूमिमपक्कातस्य मासपर्यायधरण तावद्भवति । यदाह—

‘उक्कोस तवभूमिं समईओ सावसेस चरणो य । छेय पणपाईय पावइ जा धरइ परियाओ ॥’

शापाद्वयस्यार्थं कथ्यते—छन्नागगुलपणगेत्ति—सो आलोयणायरिओ, तस्स सीसस्स एयाए सन्ना- गूढ छेयपायच्छित्त देह । त जहा—मास इमास तिमास चउमास पचमास छम्मासाण पत्तेय पत्तेय अगुलववएसे करेइ । तहा वए य जस्स मासमेत्तो परियाओ तस्स, पचगे ति पासु दिवसेसु छिंदियव्वेसु, अगुल ति मासस्स छन्नागो छिंदियव्वो ति भणिय होइ । दस्सभाए ति भाग च्ति—तस्सेव य अगुलसन्नियस्स मासस्स दससु दिनेसु छिंदियव्वेसु अगुलस्स तिभागो छिंदियव्वो ति भणइ । मासपच्चायस्स दसदिवसा छिंदियव्व ति भणिय होइ । अद्ध पन्नरस्से ति—तस्सेवागुलसन्नियस्स मासस्स पन्नरसे ति पन्नरसमु दिवसेसु छिंदियव्वेसु अद्धमगुलस्स छिंदियव्व ति निहिसइ । पन्नरस दिवसाणि छिंदियव्वानि ति सम्भावो । वीसाए तिभागूण ति—तस्सेव मासस्स वीसाए दिवसाण छिंदियव्वए तमेवगुल ति भागूण ति तइयमाणेण ऊण छिंदियव्व ति भणइ । मासस्स दोमि भागा अबरा य ति भणिय होइ । छन्नागगूण तु पणवीसे ति—तस्सेव मासस्स पचवीसाए दिवसाण छिंदियव्वए छन्नागगूण ति तमेवागुल छन्नागणेण ऊण छिंदियव्व ति भणइ । मासस्स पचवीस दिवसा छिंदियव्व ति । मासे छिंदियव्वे अगुल छिंदियव्व ति भणइ ॥ १ ॥ बिहि मासेहि छिंदियव्वेहि अगुलदुग छिंदियव्व ति भणइ ॥ २ ॥ ति मासे छिंदियव्वे अगुलतिग छिंदियव्व ति भणइ ॥ ३ ॥ चउमासे छिंदियव्वे चउरो अगुलइ छिंदियव्वइ भणइ ॥ ४ ॥ पचहिं मासेहिं छिंदियव्वेहिं अगुलपचग छिंदियव्व ति सन्दिस्सइ ॥ ५ ॥ छम्मासपरियाए छिन्दियव्वे छअगुलइ ववइस्सइ ॥ ६ ॥

४-५ एए छेयविभाग च्ति—एए ति पुव्वनिदिट्ठा, छेय ति छेय सत्तमपायच्छित्त तस्स विभागा विसेसा नायव्या—जालियव्वा । अहक्कमेण तु ति जे जहा निदिट्ठा ।

आश्रयवहारे दण्डिकीमासेवामभिधायाधुना कल्पिकीमाह—

४-६ विइअस्स कज्जस्सेलादिना । द्वितीयस्य कल्पासेवनारूपस्य ज्ञानदर्शनादिचतुर्विंशतिपदरूपस्य तत्रो- चरमासेवना श्रुत्वा शिष्येण कथ्यमाना सूरिर्वृत्ते—आउत्तनमोक्कार च्ति । आयुक्ता सयमोद्यमविधायिन पद्यपर- मेष्ठिसारणपरा भवन्तु सूरयोऽप्रायश्चित्तिन इति साव । नवरं—कारणपडिसेवा वि हु सावज्जा निच्छये अकरणिज्जा, किं सर्वेषा नेल्लाह—बहुसो विधाइत्ता । कर्तव्यमिति शेष । अधारणिज्जेसु—अस्सागाढकारणेभित्तरं । “जइ वि य सप्त- शुधाया—सावयप्रतिपेवेति प्रक्रम—तहवि य दोसो ज वज्जे दिट्ठो । दडपम्मया हु एव नामिकयत्तिसेव निइयया ॥”

४-८ एव सो इत्यादि । इत्यादिक श्रुत्वा परिभाष्य वेति शेष । परिपृच्छथ स्वकीयगण स्वमात्मगमन विधत्ते, दोषिदाता सूरि गीतार्थशिष्य या प्रेषयति । अनिज्जमाणे च च्ति निजगमन स्वशिष्याभावे । तस्सेव च्ति आलोचनातिचारव्यकप्रेषितशिष्यस्यैव इत्ये गूढपदैरुक्तं (३१) लिखित्वा ना विप्रोधि प्रेषयति ।

४-१० धारणाव्यवहारस्तु—

सोऽरुणं चित्—श्रुत्वा, प्रतिसेवना आलोचना च श्रुत्वा, कमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगमं ज्ञात्वा, पुरुषजातं च आचार्यादि ज्ञात्वा । तदीयं पर्यायं प्रतययोविषयम्, बलं च क्षरीरसामर्थ्यम्, क्षेत्रं च कर्त्तृ साधारणादिरूपं ज्ञात्वा । यस्मादागतस्त्वनैव गत । अमुमेवार्थं प्रकटयति अवयारेउमित्यादिना ।

३-३१. सो तउ चित्—स तत्क गूढपदालोचनावश्यक । सो० गाहा । स आलोचना दाता स्वयं गन्तुम समर्थं स्वशिष्यं प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अणुमज्जिय चित्—निरूप्य विशोष्येत्यर्थः । त त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुरोः पच्छित्तं त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषा कथयति । तान्येव दर्शयति पढमस्स येसादिना—

३-३३ प्रथमस्येति दर्पोसेवनारूपस्य । [दसविहमालोयणं त्ति—] दशविधालोचना दर्प-अकल्पादि दशपदात्मिका, ता विमृश्य, गूढपदो प्रायश्चित्तं पाठयति । नन्मत्तमे पीलं चित्—अस्यार्थं—भे भवता पीडा विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थं—चन्द्रादित्यग्रहनक्षत्रात्तरकमेदत पञ्चविधज्योतिष्यक्रमेण नक्षत्रभेदक्षत्रवृत्त्यानी । अतस्तेन चतुर्थप्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके व्याचक्षते । अत्रैव—नक्षत्रसमगे मूलं भणति, अत्रे हत्य निदिशति, अत्रे मूलोत्तरगुणविराट् चित् । तस्य चउत्थं (०त्यत b) इत्ययविराट्णादयारे हत्यं त्ति हत्यकम्म कय । हत्येण अदिन वा गहिय । यद्वा प्रतपद्मादय सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्राब्देनानामिप्रेता, नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां प्रत्ययते—‘सप्तावीसाए अनगारगुणेहिं ति’ । तत्र—

वयच्छदमिदियाणं च निगमहो भावकरणसंघं च । यमया विरागया वि य मणसाइणं निरोहो य ॥

कामाणं छक्कजोगम्मिं जुत्तया वेयणादियासणया । तह मारणतियाहियासणा एए अनगारगुणा ॥

इह प्रतपद्मं मूलगुणा । कायपद्मं चेति द्वादश शेषा (१) । तत्र मूलगुणे चतुर्थप्रतविषये पढमे छक्के चउत्थं भवेद्वाणमिति गाथापाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराधनामाधित्यं सुक्के मासे तव कुणहं चित् भणितं, चउत्थं छमासं च तत्र कुणहं सुक्कं इत्यप्यप्रतो भणितम् । परं छुक्कमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां प्रत्ययं द्रष्टव्यम् । कृष्णमासादिदानपक्षे मूलगुणविराधनामाधित्येति । नवर उग्घाजो सुक्कमासो सदसप्तावीस दिवसनिष्पन्नो । अणुग्घाजो पडिनुमो सीसअहोरत्तनिष्पन्नो ॥

४-२ एव ता उग्घाए[इ]त्यादि—तत्र उद्घातो भागपातस्तेन निर्जसं उद्घातिमं लभित्वार्थं । एतन्निषेधादुद्घातिमं शुभित्वार्थं । तत्र प्रथमं पञ्चकं, दशकं, पञ्चदशकं, विंशतिमं, पञ्चविंशतिमं, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्दवाच्यं शेषम् । मासलघु, मासगुरु, चउत्थलघु, चउत्थगुरु, छल्लु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउत्थमासगुरु, पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दवाच्या, अणुद्घाताधिक्यन्ते । तत्र लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अद्वेण चिद्धसेस पुग्गद्वेण तु सजुय काउ । देव्वाहिं लहुयदाणं, गुरुदानं तत्तिमं चैव ॥

यथा—मासस्याद्विच्छिन्नस्य क्षेत्रदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यार्द्धे सार्धद्वादशकेन सयुतं कृतं मासार्द्धं साधसप्तविंशतिर्भवति । इत्येव दिनसंख्यानिष्पन्नं शुक्लमास, उत्तरगुणविराधनामाधित्यं वाच्यं । शुक्लचन्द्रमासं प्राचीनप्रक्रियया कृतं । एतावान् ११० भवति । शुक्लपञ्चासिकं तप १६५ ।

अणुग्घाए ताणि चित्—तानि मासिकादीनि पञ्चासान्तां तपाणि अणुग्घाए चित् सम्पूर्णानि कृष्णशब्दवाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र शुक्रमासिकं शुक्रद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं पञ्चासिकम् ।

शु० मा० ३०	शु० द्विमा० ६०	शु० त्रि० ९०	शु० चा० १२०	शु० प० १५०	शु० प० १८०
ल० मा० २५॥	ल० ॥ ४५	ल० ॥ ७५	ल० ॥ १०५	ल० ॥ १३५	ल० ॥ १६५

अन्यचोच्यते किञ्चित्—अष्टमाहणा तवेण ज बुज्झइ त तवगुरुय, निब्बीयाहणा छट्ठेण बुज्झमाणं तवल्लुगं, पालभो ज गिम्हे बुज्झइ त काउल्लुगं । अन्यच्च—

ज तु निरेतरदाणं जस्स व तस्स व तास्स त गुरुय । ज पुण सतरदाणं गुरुय पि हुं त लहुं होइ ॥

तवकाळे आसन्नं व गुरुं पि होइ लहुं लहुं गुरुयो । काजो गिम्हो गुरुं अद्वाइतो लहुं सेसो ॥

इह तीर्थं वृद्धश्रोत्रेण वामाया नोत्तारिचारुण्डं तपो भवति । अत उच्यते—भाग चउमात्त उमात्रियाणि । इत कर्षे च वामासिषेताप्यशुद्धे ऐदमात्रमभ्यास्याराधिकां तत्तदालापेक्षया सुविगिर्गमते । अतर्धर्मा-
इताराम्यहारे इते गूढपदरेष तां वपुषाम इदमाह—उच्यते अतो योऽहं ति । अतो चि—वामासीए
रपय कर्षे उमात्रियाधित गूढपदरेषावदारावाइते । अतर्धर्माप्युपतम्—

‘उच्यते विगुह्यद अदयोरो कोह, कोह व तपे । सेप उ अमुगनाने ऐवमिषेता विगोहिति ति’ ॥ तत्र—

४-३ छिद् तु तयं भाणं ति० गाहा । अस्यायमर्थ—त । तु तदए, भाग ति पूर्वमतपर्यायस्य
गाहात्, छिद्न्तु अपावत्त उत्तारयत्त । वतापरेष्टे तु अविचारमधिर ‘छ’मागुलपणए’ इत्यारिना वक्ष्यति ।
पूर्वपर्यायरेष्टेनाप्युक्ताने साधने मज्ज्य पयावस्य गूढं मज्जु । अतमप्रायधितभाजो भवत्तु । तस्याप्ययोग्यतायां
‘अप्रायधितपणए’—मजेगुरव्याहना, अस्यापरा सेतिउत्तु, अन्वसम्प्राहार् भवत्तु । सेताप्युक्तौ तदयोग्यतायां
‘अन्विद्या वापि’ भिदरत्तु । अद्वितीया एषादिन छतो वक्ष्यमापराधिकप्रायधितसहसिरो भवत्तु । प्रागुपात्त
ऐद दक्षयति—

४-४ उमागुलेतादिना । ऐने दि पयददरादिरुतया तत्तद्विप्रापेक्षया तपोभूमिमपक्रातस्य
मावतपर्यायधरण तावदूयति । वदाह—

‘उच्यते तवभूमिं वनरेक्षो वानसेव चरणे य । ऐन वपगाईय वानइ ज परइ परियाओ ॥’

गापाद्वयसाथं कम्पते—छमागुलपणनेत्ति—यो आलोचनायिर्लो, तस्य तीसस्त एयाए सप्ता-
गुह ऐवपायच्छित देह । उ जहा—भाग दुमाग तिमार्त चउम्मास पचमास उम्मासाण पत्तेय पत्तेय अगुलपणए
करेह । तदा कए य अहम गावमेतो परियाओ तस्य, परगे ति पचसु दिवसेषु छिदियव्वेषु, अगुल ति मासस्त
छमागो छिदियव्वो ति भणिय होइ । दम्भभाए ति भाग ति—तस्सेव य अगुलपणियस्त मासस्त दमसु दिनेषु
छिदियव्वेषु अगुलस्त तिमागो छिदियव्वो ति भणइ । मासपचमायस दशदिवसा छिदियव्व ति भणिय होइ ।
अह पन्नरसे ति—तस्सेवागुलमग्निदस्य मासस्त पन्नरसे ति पन्नरससु दिवसेषु छिदियव्वेषु अहमगुलस्त छिदियव्व
ति तिदिहा । पन्नरस दिवसाणि छिदियव्वानि ति उम्मावो । वीसाए तिभागूण ति—तस्सेव मासस्त वीसाए
दिवसाणि छिदियव्वए तमेवगुल ति भागूण ति तस्यभागेण कण छिदियव्व ति भणइ । मासस्त दोभि भागा अवरा
य ति भणिय होइ । छमागूण तु पणवीसे ति—तस्सेव मासस्त पचवीसाए दिवसाणि छिदियव्वए छमागूण
ति तमेवगुल छमागेण कण छिदियव्व ति भणइ । मासस्त पचवीस दिवसा छिदियव्व ति । मासे छिदियव्वे अगुल
छिदियव्व ति भणइ ॥ १ ॥ विहि मासेहि छिदियव्वेहि अगुलदुग छिदियव्व ति भणइ ॥ २ ॥ ति मासे छिदियव्वे
अगुलतिग छिदियव्व ति भणइ ॥ ३ ॥ चउमासे छिदियव्वे चउरो अगुलइ छिदियव्वइ भणइ ॥ ४ ॥ पचहि मासेहि
छिदियव्वेहि अगुलपचग छिदियव्व ति उन्दिहइ ॥ ५ ॥ उम्मासपरियाए छिदियव्वे उअगुलइ ववइहइ ॥ ६ ॥

४-५ एए छेयविभाग ति—एए ति पुण्यनिदिहा, छेय ति छेय यत्तमपायच्छित तस्य विभागा विषेता
तायव्वा—जाणियव्वा । अहवसेण तु ति जे जहा तिदिहा ।

आज्ञाप्यवहारे दण्डीमासेवामभिधावाधुना करियकीमाह—

४-६ यिइअस्स फज्जस्सेलादिना । द्वितीयास करपासेवगारूपस्य ज्ञानदर्शनादिचतुर्विधविपरूपस्य तत्रो-
चरामासेवना श्रुत्वा शिष्येण कथ्यमानां सूत्रैर्वृत्ते—आउत्तनभोकार ति । आयुक्ता सयमोचमविधाविन पचपर
मेष्टिस्सरणपरा भवत्तु सूत्रोऽप्रायधिति इति भाव । नवरं—वारणपठिसेवा वि हु सावजा निच्छये अकरणिजा,
किं सवधा नेलाह—बहुषो वियाइत्ता । कर्तव्यमिति शेष । अधारणिजेषु—अत्यागाढकारणेभ्यस्तथ । “जइ वि य सम-
गुत्ताया—सापचप्रतिपेनेति प्रथम—तद्वि य दोसो न वज्जे दिट्ठो । ददधमयाहु एव नानिपयत्तिसेव निदयया ॥”

४-८ एव सो इत्यादि । द्व्यारिक ज्ञात्वा परिभाष्य वेति शेष । परिपृच्छ्य खकीयगण खयमासगमन
विषते, शोधिताता सुवि गीतार्थशिष्य वा प्रेषयति । अनिज्जमाणे च ति निजगमन खशिष्याभावे । तस्सेव ति
आलोचनातिचारक्यकप्रेषितशिष्यस्यैव इत्ये गूढपदरेखत(३१)लिखित्वा वा निषोधिं प्रेषयति ।

४-१० धाणाध्यवहारस्तु—

सोऽण त्ति—श्रुत्वा, प्रतिसेवनां आलोचनां च श्रुत्वा, क्रमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयम् । आगमं ज्ञात्वा, पुरुषजातं च आचार्यादि ज्ञात्वा । तथैव पर्यायं मतवदोविषयम्, यत्तु च धारीरक्षामर्थम्, क्षेत्रं च कर्कशं साधारणदिरूपं ज्ञात्वा । यस्मादागतस्तत्रैव गत । अमुमेवार्थं प्रवटयति शब्धधारेडमिल्यादिना ।

३-३१. सो तउ त्ति—य तत्कं गूढपदालोचनाकथक । सो० गाहा । स आलोचना दाता स्वयं गन्तुम समर्थं स्वशिष्यं प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३-३२ अणुमज्जिय त्ति—निरूप्य विज्ञोष्येत्यर्थः । त त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुणो पच्छिञ्चत त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषां कथयति । तान्येव दर्शयति पदमस्स येलादिना—

३-३३ प्रथमसेनि दपासेवनारूपस्य । [दसविहमालोयण त्ति—] दशविधालोचना दर्प-अकल्पादि दशापदारमिका, ता विमृश्य, गूढपदौ प्रायश्चित्तं पाठयति । नम्पत्तेमे पील त्ति—अस्यां—मे भवता पीड विराधना, नक्षत्रे कोऽर्थं—चन्द्रादित्यमृदक्षनतारक्रमेदत्त पञ्चविधज्योतिष्यक्रमेण नक्षत्रभेदधनुर्गत्यानी । अतस्ते चतुर्धर्मगतोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके व्याचक्षते । अत्रैव—नक्षत्राभ्ये गूल भणति, अत्रे हृष्य निरिचति, अत्रं मूलोत्तरगुणविराहणं त्ति । तस्य चउत्थ (अर्थतः b) इत्यत्रविराहणादयारे हृष्य त्ति हृष्यक्रमं कथं । हृष्ये अदिनं वा गहिय । यद्वा मतपङ्कादयं सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्रशब्देनात्राभिप्रेता नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानां प्रत्येकं—‘सत्तावीसाप अनगारगुणेहिं त्ति’ । तत्र—

यद्यच्छक्तिमिदियाणं च निगमहो भाष्यकरणस्य च । समया विरागया वि य मणसाईण निरोहो य ॥

कायाणं छक्कजोगम्मि जत्तया चैयणाहियासणया । तद्द मारणतियाहियासणा एए अनगारगुणा ॥

इह मतपङ्क मूलगुणा । कायपङ्क चेति द्वादश शेषा (?) । ता मूलगुणे चतुर्धर्मविषये पदमे छप्ते चत्तरं भवेद्वानमिति गाथापाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराधनामाश्रित्य सुक्के मासे तव कुणहं त्ति भणितं, चउमासं छमासं च तत्र कुणहं सुक्क इत्यप्यमतो भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानां प्रत्येकं द्रष्टव्यम् । कृष्णमासादि दानपक्षे मूलगुणविराधनामाश्रित्येति । नवरं उग्याओ सुक्कमासो सद्धसत्तावीस दिवसनिष्पन्नो । अणुग्याओ पडिपुणं तीसअहोरसनिष्पन्नो ॥

४-२ एवं ता उग्घाए[ह]लादि—ता उद्घातो भागपातस्तेन निर्वृत्त उद्घातिसम लघ्वित्यर्थः । एतन्निषेधा दनुद्घातिसमं गुणित्यर्थः । तत्र प्रथम पञ्चक, दशक, पञ्चदशक, विंशतिम, पञ्चविंशतिम, इत्येतत्सर्वं निम्नमासशब्दं वाच्यं हेतुम् । मासलघु, मासगुरु, चउरुगु, चउगुरु, छलहु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउमासगुरु पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्णं निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दवाच्या, अनुद्घाताद्योच्यन्ते । तं लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अद्वेण च्छिन्नसेस पुण्वद्वेण तु सज्जय काज । देज्जाहिं हृह्यदाण, गुरुदाण तत्तिय चैव ॥

यथा—मासस्याद्विच्छिन्नस्य शेषदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यार्द्धे सार्धद्वादशकेन संयुतं कृतं मासार्द्धं सार्धसप्तविंशतिर्भवति । इत्येव दिासंख्यानिष्पन्नं सुक्कमास, उत्तरगुणविराधनामाश्रित्य वाच्यं । शुक्लपक्षं मासं प्राचीनप्रक्रियया कृतं । एतावान् ११० भवति । शुक्लपञ्चात्मिकं तत्र १६५ ।

अणुघाए ताणि त्ति—तानि मासिकादीनि पञ्चासान्तानि तत्रापि अणुघाए त्ति सम्पूर्णानि कृष्णशब्दं वाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र शुक्रमासिकं शुक्रद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं षण्मासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ००	गु० चा० ०००	गु० प० ००००	गु० ष० ०००००
ल० मा० २०॥	ल० „ ४५	ल० „ ७५	ल० „ १०५	ल० „ १३५	ल० „ १६५

अन्योच्यते मिमित्त—अष्टमादिना तत्रेण जं युज्जइ त तवगुरुय, निव्वीयाइणा छट्ठेण युज्जमाणं तवलहुं कालो जं गिम्हे युज्जइ त काललहुय । अन्यच्च—

जं तु निरंतरदाणं जस्स व तत्स व तवस्स त गुरुय । जं पुणं सत्तरदाणं गहयं पि हुं त लहुं होइ ॥

तवकाले आसन्नं व गुरुं वि होइ लहुं लहुं गुरुयो । कालो गिम्हो गुरुं अट्ठादत्तो लहुं सेतो ॥

इह तीर्थं उत्कृष्टतोऽपि वनमासान्तमेवाचारशुभ्यं तपो भवति । जन उक्त—मात्र चान्तं चमत्तिति ।
 इत कर्त्तव्यं च वनमासिकेनाप्यशुद्धौ छेदमूलकव्यापनपरिष्कारे तत्तत्कारणैश्च सति निर्दोषत्वे । चान्तं
 कदाचित्प्राप्यहारे कृते गृहपदैव तानि वस्तुकाम इत्यह—तेन अग्नौ घोड नि । अग्नौ ति—वस्तु
 तपम कर्त्तव्यं छेदशिश्रायश्चित्तं गृहपदैवताप्यवहारत्वाद्भवे । वनप्राप्त्युक्तम्—

‘वस्तुसंगेन विमुक्तस्य भद्रागारो घोड, घोड उ तत्रेव । तेन उ अमुकान्तो छेदविशेषा विधे रूढिनि’ ॥ १७—

४-३ छिद्रं तु तयं भागं ति० गाहा । अन्त्यादन्त्यं—एव तु तत्र, मार्गं ति पूर्वप्रत्ययान्तं
 भाजनम्, छिन्दन्तु अपनयन्तु उत्सारन्तु । पर्यायच्छेदं तु अत्रैवासाधयितुं ‘छिन्नांशुपद’ इत्यन्ति वदन्ति ।
 पूर्वपर्यायच्छेदेनाप्युत्तमामे साधये प्रत्यस पर्यायस्य मूलं प्रवृत्तु । अन्त्यप्रत्ययमात्रे भवन्तु । तन्मन्त्रोपदेशं
 ‘अध्यापयामासे’—प्रत्येयुष्यामता, अध्यापारा सतिहन्तु, सनयत्मागाहा भवन्तु । तेनान्तं तु तदन्त्येव
 ‘अग्निहत्या वापि’ विहरन्तु । अद्वितीया एकाकिन सन्तो वक्ष्यमाणपरिष्कारादित्येति नो भवन्तु । प्रत्युक्तं
 छेद दर्शयति—

४-४ छन्मागगुलेत्यादिना । छेदो हि पञ्चकदम्बदिकृत्तया तत्तदतिगदनेन तत्रेभूमिमाकाशम्
 यावत्पर्यायधरण तावद्भवति । यदाह—

‘उक्तोऽस्य तपभूमिं समईतो सावसेच वरगो य । छेयं पञ्चाईय पञ्च जा पदं परिवाभो ॥’

गाथाद्वयस्यापि कथ्यते—छन्मागगुलपणरोत्ति—सो भाष्येनापरेतो, तस्य दीप्तस्य पदार्थं प्रक-
 तं गृहपदार्थविशेषं देह । त जहा—मास दुमास त्रिमास चन्मास पन्मास छम्मासां पण्ये पण्ये अगुलपदं
 करेह । तहा कए य जस्स मासमेतो परिवाभो तस्स, पचो ति पचमु दिवसेषु छिद्रिदम्येसु, अगुल नि मासस्य
 छम्मागो छिद्रियव्वो ति भणिय होह । इसमाए ति भागं ति—तस्सेव च अगुलपिदस्य मादरत्तं दग्गु पिदु
 छिद्रियव्वेसु अगुलस्य निभागे छिद्रियव्वो ति भणह । मासपञ्चासस्य दशदिक्का छिद्रिदस्य नि भण्य होह ।
 अह पञ्चरसे ति—तस्सेवागुलमभियस्य मासस्य पन्तरसे नि पन्तरसमु दिवसेषु छिद्रिदम्येसु अहमागुलस्य छिद्रिदस्य
 ति निदिमह । पन्तरस दिक्काणि छिद्रियव्वानि नि सम्भावा । धीसाए तिभागूणं नि—तस्सेव मासस्य पञ्च
 दिक्काणि छिद्रियव्वानि तमेवगुल तिभागूणं ति तद्वनमगेना का छिद्रिदस्य ति भणह । मासस्य पञ्च भागं क्वरा
 य ति भणिय होह । छन्मागुलं तु पण्यवसे ति—तस्सेव मासस्य पचवीसाए दिक्काणि छिद्रिदस्य पञ्चमागुल
 ति तमेवागुलं छम्मागेण कण छिद्रियव्वं ति भणह । मासस्य पचवीस दिक्काणि छिद्रियव्वं ति । मासे छिद्रिदस्ये अगुल
 छिद्रियव्वं ति गाह ॥ १ ॥ विहि मासेहि छिद्रियव्वेहि अगुलं छिद्रियव्वं ति भणह ॥ २ ॥ ति मन्त्र छिद्रिदस्ये
 अगुलतिग छिद्रियव्वं ति भणह ॥ ३ ॥ चउमासे छिद्रियव्वे चउतो अगुलं छिद्रियव्वं ति भणह ॥ ४ ॥ पचवीस मासेहि
 छिद्रियव्वेहि अगुलपचग छिद्रियव्वं ति सन्दिह ॥ ५ ॥ छम्मासपरियाए छिद्रियव्वे अगुलं पचइमह ॥ ६ ॥

४-५ एए छेयविभागं ति—एए ति पुनर्निदिष्टा, छेयं ति छेयं सत्तमनापिच्छितं तस्य विभागा विधेना
 नाप्या—जापियवा । अहकमेण तु ति जे जहा निदिष्टा ।

गाहाप्यवहारे दपिकीमासेवाममिधायानुना कल्पिकीमाह—

४-६ विज्जस्स वज्जस्सेत्यादिना । द्वितीयस्य कर्त्तासेनारूपस्य ज्ञानदर्शनादिवृत्तिपरिदृश्यत्वात् तत्रो-
 च्यमासेनानुश्रुत्या विष्णोः कथ्यमाना सूर्यवृत्ते—आउत्तनमोकारं ति । आउत्ता सप्तमोपनिषदिना पञ्चप-
 नेतिहास्यपत्र भवतु सूर्योऽप्रायश्चित्ता इति भावः । नवरं—कारणपरिधेवा विदुः गावन्ना निच्छेदे अहर्निशा,
 किं स्वयां नेसाह—बहुसो विगाहता । कर्त्तव्यमिति शेषः । अधारणिनेषु—अलागादकारणवित्तर्पणं । ‘अहं वि य सम-
 प्रगाथा—सप्तयप्रतिपेयति प्रथम—ताहं वि य दोसो न वचो निदो । दत्ताम्यवाहू एव नानिगमनिसेव निदयया ॥’

४-८ एव सो इत्यादि । इत्यादि कृत्वा परिभाष्य चेति शेषः । परिच्छेदपदार्थद्वयस्य स्वयमात्मगतस्य
 विधेः, सोपिदना सूरि गीताधीन्येव च प्रेयमति । अपिच्छमाणे च चित्ति निवृत्तयन-व्याप्यानावे । तस्सेयं च
 आलोचनातिवाराकथनेषु तद्विष्णोर्नैव इत्येव गृहपदैवतं (२१) अतिवा वा विशेषि श्रेयसि ।

४-१० भारणाप्यवहारस्तु—

‘भीयत्येण दिण्ण सुद्धि अववारिकण तह चेव । दितस्स धारणा मा उट्ठियए य धरणह्वा जा ॥’ सुग्गा ।

४-13 बहुसो पडितप्पियस्स त्ति—ओकश कृतकार्यस्य । अवसेस त्ति—किञ्चिच्छेपाकर्णिततामस । अयमर्थ—यैयादृत्यकरणादिना गच्छोपकारी त्थितसाधुराध्याप्यशेषच्छेदशुतयोग्यो न भवति ततस्त्वस्यापुमद कृत्वा यदा गुरुकृतान्येव कानिचित् प्रायश्चित्तपदानि कथयति तदा तस्य तेषां पदानां धरण धारणा अभिविद्यते ।

४-15 जीतव्यवहारस्तु येप्पपराधेषु पूर्वमहर्षयो बहुना तप प्रकारेण शुद्धि कृतवन्तस्तेष्वपराधेषु साम्मत ब्रह्मक्षेत्रकालमावान् विचिन्त्य सहनशीलीना च हानिमासाथ समुचितेन केनचित्तप प्रकारेण या गीतार्थां शुद्धिं निर्दिशन्ति तत्समयपरिभाषया जीतमित्युच्यते । अथवा यद्यत्र गच्छे सूत्रातिरिक्त कारणत प्रायश्चित्तं वर्तितम् तैश्च बहुभिरनुवर्तितं तत्तत्र रूढ जीतमुच्यते ।

४-19 वत्तणु० गाहा ।—

वत्तो नाम एक्कसि अणुवत्तो जो पुणो विइयवारे । तइयवारे पवत्तो सुपरिग्गहिओ महाणेण ॥
बहुसो बहुस्सुएहि जो वत्तो न य निवारिओ होइ । वत्तणुवत्तपमाण जीएण कय हवइ एय ॥
तथा च—सो जइ काईएण अपडिक्कत्तम् निव्वियइय तु । सुट्ठतफिडियपाणम असवरे एवमाईइ ॥
एग दिण च वज्जे घट्टणतावेण गाढगाढे य । णिव्विगईमाईय जा ध्यायमतमोहवणे ॥
विगल्लिदणतघट्टणपरियावणगाढगाढउहवणे । पुरिमन्नाइ कमेण उ नेयव्व जाय रमण तु ॥
पच्चिदि घट्टतावण अणगाढगाट तहेय उहवणे । एगात्तणमायाम उमण तह पचकट्टण ॥
एमाईओ एमो नायव्वो होइ जायववहारो । अणउज्जविसोतीकरो सुविग्गणगारविन्नो त्ति ॥

४-25 आगमव्यवहार(रा) १ श्रुतमनुवर्तगन्ति । जे पुणोत्थादि—

‘आकारैरिङ्गितैर्गत्या चेष्टया भाषितेन च । नेत्रवक्त्रविकारैश्च गुणादेऽन्तर्गत मन ॥’ इत्यन्यापि पठ्यते ।
नवरम्—इङ्गित निपुणमतिगम्य प्रवृत्तिनिवृत्तिसूचकमीपद्भूतिर कम्पादि । आकार स्थूलधीसवेद्य प्रस्थादिभावं सूचको दिगवलोकनादि ।

४-26 वत्ति त्ति—वक्त्रम् । [जेत्त]—नेत्र लोचनम् । वयण त्ति—वचनम् । एतदीयविकारादिभि ।
तिप्पुत्तो त्ति त्रिस्तुवो वेलाप्रय सवादार्थम् । पल्लिउच्चिय सगाय, अपल्लिउच्चिय अमाय ।

४-28 सुयाभावे त्ति—श्रुतवत्तनिधाताभावे ।

४-29 सुयववहाराणुसरित्तो त्ति—यत् श्रुतोक्तप्रायश्चित्तमेवानापि श्रूयते ।

४-31 विसेसिउ त्ति—आज्ञाव्यवहार श्रुतोपदेशोचितप्रदानम् ।

४-32 सव्यत्थय त्ति—त्रिषु कालेषु, जीतस्य चिरानुवर्तनं यावत्तीर्थं तावत् ।

५-4 तवेगदेस त्ति—द्वादशभेदस्य तपस प्रायश्चित्तं तदेकदेश एव ।

५-5 पारपरिण—परस्परया । उव्वेत्तुणाप्प—परमसमस्तुद्धि०—सम्यक्सुखलक्षण ।

५-9 अनादानं अप्रहणं नूतनकर्मण ।

५-10 अहय त्ति—यद्वा सवरनिर्जरे एते सप्रभेदे कथ्येते—विशिष्ट लक्षणमेतयोर्गोप्यत इति भाव । सिग्गा त्वाविरिकपायप्रमादयोगानां तिरोध [छवर] ।

५-11 अवरोधेन अपगमे ।

५-13 इन्द्रियाणि पञ्च, तेषां विषया क्षब्धरूपरसस्पर्शगन्धारस्यास्तेषु दृष्टानिष्टेषु रागद्वेषाकरणम् । विकर्षा स्वीकृताद्यवतस्त । निद्रा पथविधा । मय विकटम् । प्रमादोऽज्ञानसंशयादिर । योगा मा प्रयत्नय ।

५-14 धावादिक् प्राग् व्याप्यताम् । स्फोटं यादायास्फोटोऽपटादिभेदनं वा ।

५-15 असहभूय त्ति—असह्युत्तुङ्गात्तम्—अगुह्यवैभवादिर्जीव, त्वक्कम्पले देवदत्त इत्यादिक ।

५-16 ईसामरिस त्ति—परसम्पदामसहनमार्या, अमर्षं क्रोध, एते मनोव्यापारा ।

५-20 [उत्तरगुण]—

पिडस्स जा विसोती, समिइओ भायणा तवो हुविहो । पडिना असिग्गहा मि य, उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥

५-20 [परीसह]—

पुहा विपासा श्रीउन्ह, दसाचेत्तारइत्थिउ । चरिया पिवीदिया विज्जा, अओसउहजायणा ॥

अलाभयोगतणकासा, मलसकार परीसहा । पद्मानाण समस्त इदं बावीस परीसहा ॥

५-21 [उवसग्ग-] उपसग्ग १६-

दिवा ४ माणुमगा च ४, वियाहिया तिरिच्छा य ४ । जायस तेयणीया य ४ उवसग्गा चउठिन्हा ॥

तन [पुडोनेमाया] पृथग् विमाता हास्येन प्रारब्धा प्रद्वेपेण निष्ठाकृता इति ।

५-22 कुसीलपडिसेवणं च-चतुर्थ्यन्तलोपनम् । विपयामिष्वग्निना कृयादिना । [घट्टणया] घट्टा रजसवश्च स्यस । [धंभण्या] स्वप्ननता पादावगंस । [लसणया] श्लेषनताज्ञाना वातादिना । [पनडणया] प्रपतन भूमी देहस्य ।

*चरणसोहणस्य चेति-चकारात् हानदर्शनशुद्ध्यर्थं च प्रायश्चित्तं श्रेयम्, नयस्यापि मोक्षकारणत्वात् । चरणशुद्धिधारित्र्येष्ठता ।

६-13 निर्गिञ्चमाणो विहीयदं च-यद् द्रव्यमधिकमकल्प्य वा गृहीत तद्विधिघनं स्रजन् विधिना तमतिचारं शोधयति ।

६-20 जाव० तवो चिणो चि-ततो मद्रावतेषु नावस्थाप्यते नाधिनियते इत्यनवस्थाप्य ।

६-21 पारं तीरं तपसा अपराधस्य भवति गच्छति ततो वीक्ष्यते य स पाराधी, स एव पाराधिकस्तस्य यदनुष्ठाप्यम् । तस्य पाराधिकं लिङ्गेन कालतपोभिर्बहिष्करणम् । लिङ्गादेर्हि पारंविशो रहितं क्रियते इत्यर्थः ॥ दस पायच्छित्तं पाणि । तस्य साहयो पुलाग-बडस-कुसील-नियठा-सिणाय-नेया पच । एएरि ज जस्स भवति तमियाणि भद्रह-आलोयण पडिक्कमणे मीसविवेगे तह । विउत्तसग्गे । ततो तवे य च्छट्टे पच्छित्तपुलाके छप्पेए ॥

बडस-पडिसेवणा पायच्छित्ता भवति स० नेवि । घेराण भवे कप्पे जिणरूपे अट्टहा होइ ॥

आलोयणा विवेगो वा नियठस्स उ हुवे भवे । विवेगो य सिणायस्स एमेया पडिवत्तिओ ॥

समाधिकं साध्याधीना च पद्मानां यद्यस्य तत्कथ्यते-

सामादिसजयाण पच्छित्ता छेयमूलरहितम् । घेराण जिणाण पुण तयमतं छविह होइ ॥

छेओवट्टावणिण पायच्छित्ता हवति सग्गे नि । घेराण जिणाण पुण मूलं त अट्टहा होइ ॥

परिहारविमुद्धोए मूलं ता अट्टं हुति पच्छित्ता । घेराण जिणाण पुण छविहमेयं वि य तवत ॥

आलोयणा विवेगो य तस्य तु न विज्जइ । सुहमम्मि सपराने अहन्ताए तरेव य ॥

अथ-

जा सजमया जीवेसु ताव मूला य उत्तरगुणा य । इतिरियच्छेयसजमनियठवडसा य पडिसेवी ॥

जा तित्थं ताव एए नेया । कृतं प्रसज्जेन । प्रकृतमुच्यते-तन 'करणिजा जे जोया' गाथाया (गाथा ५)

योगा प्रयुपेक्षणादिका क्रियारूपा ।

६-31 आलीण-आ ईपलीन । बहुतरे छीन पलीन । भाष्ये तु-"आलीणा नाणाइस पडलीणा, कोहाईया पलय जेहि गया ते पलीणा उ" इत्युक्तम् ।

६-32 पादमुकुलं अधपयन्-रीयेत-गच्छेत् । तिरिच्छं चि नियकृत्वा कीटिकायाकुले देशे । साहट्टु-सहस्रं सकोच्य अश्रेतनपणादिना ।

६-34 जा य सञ्चेत्यादि-पदाधत्तत्त्वमङ्गीकृत्य या भाषा सत्या, परमवक्तव्या सावदात्तेन, अनुत्पत्तिता पक्षेति वैशिकभाषावत् ॥ १ ॥ तथा सत्यामृषा न वक्तव्या । यथामिन्नगरे दश दारवा जाता इत्यादि तद्व्यूनाधि-कभावे, व्यवहारतोऽस्या सत्यमृषात्वात् ॥ २ ॥ या च मृषा, यथा-कोषाभिमतो जनक पुत्रमाह-न त्वं मम पुत्र । मानाध्यातोऽल्पधनोऽपि शृष्ट आह-महाधनोऽहमित्यादि ॥ ३ ॥ या च बुधैर्ननादिभिरनाचीणा असत्यामृषा आमन्त्रि-प्रज्ञापनादिलक्षणा अपविष्युः क सरादिप्रकारेण । न ता भाषेत प्रभावान्-उद्दिमान्-साधुरिति गाथाय ॥ ४ ॥

७-1 एव-वक्ष्यमाणव्यायेन शिक्षो भगतीति शेषः ।

७-9 तेयं चि-तान् योगाः ।

* इदं पदं धूर्ण्यो नोपलभ्यते ।

७—10 का अविसोही—किं तु विशुद्धिरेव तत्र विद्यते ।

७—11. सुहुमपमाय—यथोक्तविधिहासोऽल्पो य गुरुद्विष्टो यथा आलोचयति ।

७—12 पुत्रं व त्ति—कार्यकरणकालात् ।

७—14 गहणे त्ति—प्राकृतत्वात् ग्रहणानीति दृश्यम् ।

७—16 सेज्ज त्ति—वसति । पायपुच्छं—रजोहरण उपवेशनरूप च ।

७—17 ओहिय इति—‘ओघेण जस्स गहण भोगो पुण कारणा स ओहोही’ । ओघोपधि स । ‘जस्स य दुग पि नियमा कारणाओ सो उवगगहिओ ॥’

७—18 गहणं तु त्ति—गहण कथनमित्यर्थ ।

७—21. कुलगणे त्ति—कुल नागे द्वादि, गण कोटिकादि ।

७—23 बहियाणिगमो त्ति—किमपेक्ष्य बहिरित्याह ।—गुरुमूलाओ त्ति । किमर्थं यातीत्याह—कुलेत्यादि ।

७—24 चैव्य दुविहमेयतह्वेत्तादि—चैत्य पञ्चधा—साधमिकचैत्य, यथा वा रक्तकसाध्वरीना प्रतिकृतिरूपम् १ । मङ्गलचैत्य गृहद्वारदेशादिनिष्ठितप्रतिमारूपम् २ । शाश्वतचैत्य नक्षत्रादिव्यवस्थितम् ३ । भक्तिचैत्य भक्त्या क्रियमाण जिनायतनम्, तस्य द्विधा—साधुनिधया क्रियमाण निधायकम् ४ । तदनिधया तु विधीय मानमनिधायकम् ५ । तस्य सामान्येन जिनायतनारच्यचैत्यस्य द्रव्य हिरण्यपुष्पवर्णादिरूपम्, तस्य विनाशो जायमाने, तथा तद्द्रव्यविनाशे तस्य चैत्यस्य द्रव्य उपकारक दारुप्लेष्टकादिवस्तु तस्य विनाशेन सम्पद्यमाने द्विविधभेदे, त^(१) व नलमोटापटितभेदतो द्विप्रकारभेदे—मूलोत्तरभेदाद्वा द्विविधभेदे । तत्र मूल स्वम्भकुम्भकादि, उत्तर तु छादनादि । स्वपक्षपरपक्षजनितविनाशाद्विविध्याद्विविधभेदे । इह चैत्यतद्द्रव्यविनाशमुपेक्षमाण साधुरनन्तसारिको भवतीत्युक्तम् । द्रम्मादिद्रव्य काष्ठादिदल चैत्यादिना द्विविधभेद यत्तद्द्रव्य चैत्यद्रव्य तस्य विनाशस्य निवारणादीनि कर्तुं निर्गतो भवतीति चूर्ण्यक्षरायं ।

७—25 पाडिहारिय—याचितकम् । अप्पणत्थं—समर्पणाय ।

७—28 सत्तायग त्ति—स्वजना ।

८—1 पासवण त्ति—मून भूमी व्युत्पद्य धोसिरइ ति मानके ।

८—6 असि व व्यन्तरादिकृतोपद्रवम् । ओम ति दुर्भिक्षम् । राजदुष्ट प्रत्यनीकपति । राजानो मन्द । उत्तमार्थं पर्यन्तक्रियाराधनविषय ।

८—7 चक्रधूम त्ति—रूपमजिनपदस्थाने बाहुबलिविनिर्मित तत्त्वशिलानगर्गा रत्नमयधर्मैश्च तद्दर्शनाय व्रजति । स्तूपो मधुरायाम् । प्रतिमा जीवन्तस्त्रागिसम्बन्धिनी पुरिकायाम् । यत्र सौरिकपुरादौ अर्हत्तो जन्म, निष्कमणभुव उज्जयतादि द्रष्टुम्, ज्ञान तनैवोत्पन्नम् । निर्वाणभूमि दर्शनार्थं च प्रयाति । [घट्टा] व्रजिक—मोडुलम् । सङ्गक्षिप्रेक्षा विवाहादिप्रेक्षणम्, आदिशब्दात् शोभनाद्वार शोभनोपधिरेव सञ्च्यते । रम्यदेशदर्शनार्थं च व्रजतीति गृह्यते ।

८—13 अप्पा० गाहा । अप्पशब्दोऽभाववाची सर्वपदेषु । तेन मूलगुणविषया विराधना अल्पा न स चित् । पार्श्वस्याऽऽसन्नारिषु दाने ग्रहणे च णाचिच् । सम्प्रयोग सम्पर्क । स पार्श्वस्थादिभि राह न आसीत् । ओह त्ति—इयमोपत सञ्ज्ञेपत आलोचना ।

८—14 अन्नमि वेलाय त्ति—अर्धमासाभ्यन्तरेऽपि, अन्यस्मिन् सातिचारे, समुद्देशवेलायां अन्यस्या वेलाया विभागतो विशेषत आलोचनीयम् ।

कह १ । उच्यते—‘नणु गम्मइ गम्ममाण, न अगम्ममाण । जम्मि समएऽह तुमे पुट्ठो, तम्मि समए गच्छो ॥ ५ ॥ परियाए त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा वदिउ कामेण पुच्छिओ—‘कइ वरिसाणि याओ २ ।’ सो एव पुच्छिओ भणइ—‘एयस्स साहुस्स गज्ज य दसवरिसाणि परियाओ ।’ छलवाव प्रवीणि । सो पुच्छतगसाहू भणइ—‘मम नववरिसाणि परियाओ ।’ एयस्स य वे पचगा दसजे, पादपतन कुरु ॥ ६ ॥ समुद्देस त्ति—कोइ साहू कारणनिग्गओ रवि परिवेषपरिवियंत दहूण ते साहू अत्यमाणे तुरिय भणइ—‘भोजनवेला वर्तते, उट्ठेह ।’ साहू गहियमायणा उट्ठिया भिक्षाटनाय । पु ‘कथ समुद्देस २’ छलवादी प्राह—‘नणु एस गमणमग्गम्मि । आदिषे गहण राहुणा क्रियमाण दशैयि संखडे त्ति—कोइ साहू पडमालिय पाणगाइ विणिग्गओ पचायाओ भणइ—‘इह अज्ज निवेशे पउरा णीओ ।’ ते य साहवो भिक्षाटने गन्तुकामा इच्छति [अत्र क्रियान् पाठ पण्डितः प्रति सुदृग्ग त्ति—] ‘कोइ साहू उवत्सयसमीवे मय सुणहीं दहूण सुदृग्ग भणइ—‘छुत्तक । तव माता ताइ सो सुइओ पक्खणे । त इयत दहूण साहू भणइ—‘मा इय, जियइ त्ति’ । एव भणिए सुट्ठो अने भणति—‘किं तुम भणासि जहा मया १’ । सो मुसावायसाहू भणइ—‘एसा साणो जा मया, सा तुज भवति’ । ‘कह माया भवइ २’ अतीयकाले भविषु । जओ भगवओ भणइ—‘एगमेगस्स ण जीवस्स साइत्ताए भज्जपुत्तघूयत्ताए भूयपुच्चा । तेण साणी [माया] भवति ॥ ९ ॥ परिहारिय त्ति—कोइ साहू उ ओसताइ दहू आगवुण भणइ—‘मए दिट्ठा परिहारिया’ । सो छलेण कहइ, इयरे साहवो जाणति—‘अ हातरावता अणेण दिट्ठा उज्जतविहारिण ।’ तदनु तद्दर्शनाय गमनादौ कृते यावद् दृष्टा पार्श्वस्था । तदा नादी उत्तरयति—‘न येतेऽपि परिहारिका अभधादिपरिहरणात् । परिहरन्तीति परिहारिका इति कृत्वा’ । मुरीओ त्ति—एगो साहू विहा(या b)रूमि गओ—‘उज्जाणदेसे इत्थी घोडमुदी दिट्ठ’ति साहूण करेइ । ली इत्यर्थ । जनगमने घोटिका कथयति ॥ ११ ॥ अवसगमणं त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा पुच्छिओ—‘गच्छसि भिक्षापरियाए २’ सो भणइ—‘अवस्स गच्छामि ।’ तेण साहुणा पगिहियमायणोवगरणेण भणइ ‘वधामो’ । सो पचाह—‘अवस्सगतत्वे न ताव गच्छामि’ । ‘किं न जासि २’ पुच्छिओ भणइ—‘बेला न ता परलोगगमणवेला भोक्खगमणवेला वा न ताव जायइ । तो न ताव गच्छामि । परं अस्स परलोग मं गमिप्पामीत्यर्थ ॥ १२ ॥ दिस त्ति—एगो साहू एणेण साहुणा पुच्छिओ—‘अज्जो कयरं दिस भिक्षा गमिस्ससि ।’ सो भणइ—‘पुव्व ।’ सो पुच्छतगसाहू अगगएकण गओ अवरदिस । इयरो वि पुव्वदिसग अवर गओ । ‘अज्जो ! तुमे भणिय “अह पुव्व गमिस्सामि ।” कीस अवरदिसमागओ २’ एव पुट्ठो भणइ—‘अव[र]गमस्स इमा पुव्वा किं न भवइ २ । भनइ चेव ॥ १३ ॥ एगकुले त्ति—कुल एह भिक्षाणि साहुणा भनइ—‘अज्जो ! एहि वयामो भिक्षाए’ । सो भणइ—‘अहमेगकुल गच्छ, एगकुले एव मया अ भवइ तुम्हे’ । गमा साहवो । सो वि य पच्छा बहुकुलाय पविसइ । तेहिं साहूहि भणियो—‘अज्ज ! तुमे भणिय कुले पविस्सिस्स ।’ बहुकुलपवेसे पुट्ठो भणइ—‘कह एगसरीरेण दोप्पि कुले पविस्सिस्स । एग चेव कुल पविसे एगदव्वे त्ति—साहुणा एणेण एगो साहू भणइ—‘वयामो भिक्षाए ।’ सो भणइ—‘भवइ तुम्हे । मया द्रव्य प्रहीतव्य’ । तओ ओयणदोव्वगाइ बहुदव्वे गिण्हवो वेसिं (हिं) साहूहि दिट्ठो भणियो य—‘अज्ज भणिय—एग दव्व चेच्छ, कह अणेगाणि गिण्हसि २’ । अत्यो—धम्मरियकायाइणि दव्वाणि छ तेसिं धम्म मज्जे गहणलत्तणो पुगलत्थिकाओ एगो चेव । अग्रेसिं गहणलत्तण नत्थि । तम्हा अह एग दव्व गि महुग्गहणेऽपि सति समखान्मपि द्रव्यमेकमेव ॥ १५ ॥

९-४ लहुसादिण पुणेत्यादि—सुमावत्त उपलादिग्रहणविषयम् ।

९-९ इत्तिरिय—अलकाम वृक्षादिच्छायावप्रदादौ विधमनाय ।

९-१० लहुसमुच्छा इत्येतेषां कालभावभेदाच्चतुर्था तां क्रमेणाद—लहुसमुच्छा इत्यादि । कागाणे त्ति शय्यातरपदादौ कागादिपात निवारयति, यदीवर्द्धकपष्टक लहुपुत्रादि रक्षति ॥ १ ॥

९-११ सेसे ओवास त्ति—अवकाश प्रतिक्रमणादिस्थानपवेश ।

९-१२ रागदोसाद् मातमग्येपि ॥ पथ्यं चि—कावादी । ठाणा—आपतिस्या, घेप्पन्ति—प्रतिक्रमणमग्ये ।

९-१७ असकिलिट्टकम्मं ति—गुणदौ शरीरक्रियायाम् । छेदनं दुष्टद्वयम् । पीलनं रुधिरादिकर्मण । भेदा पक्कादिगडस्य । संवर्षणं दण्डदे । धमिपातसेचनं लघुदादिप्रहारस्योष्णपलादिना । कायगाराद् प्रसृत्यादिषु । अशुचिरे पुतादि, सुचिरे उदरादि । धाणतरं अव्यवहितम् । परम्परं वध्यादिना व्यवहितमङ्गम्, इत्यादिकं अशुचिद्वयम् । कदपं—वाचिको र्मादिभाषणम्, कायिकं धावनादिकम् ।

९-२२. सन्वपदाणि—दसणाइणि २४ ।

९-२५ छुट्टे—उत्क्षिप्ते । पमादो अज्ञानादिवस्ते । असंपडत्तस्स—असंयुक्तस्य पञ्चविधप्रमादरहितस्य । णोवज्जुत्तस्स—विस्तृतिरहितस्य ।

९-३० सन्नि चि—सन्ना सन्ना—देवगुरुधर्मपरिज्ञान, तद्यस्यास्ति स सन्नी प्रायक । सन्नायगा—सन्ना-तका स्वजना मातापित्रादिका । भयं—सप्तप्रकारं प्रसिद्धम् । सोगो—गतिशाना द्रव्याणां सयोगेन शोक । शानां वियोगेन ।

९-३२ घाउत्तस्स—बहुशक्त्यं कर्मफलकारित्वम् ।

घटसं सयलं कस्तुरमेगडं तमिह जस्रं चारितम् । अद्वयारपकभावा सो बडो होइ नायवो ॥

१०-४ सन्नमो—सधमं सक्षोभम् । भयं—दस्युविषयम् । दसवधोरा । मिलन्नु—म्लेच्छा । घो-हियं चि—वन्दिका । मालया—उज्जयनीतटकरा । आवुर—मीढित । दिग्गिछा—गुग्गुला तृष्णादिभिः ।

१०-६ [योच्छिन्नमडवाइ]—योच्छिन्ना जस्रं सन्वासु वि दिसासु नरिथ कोइ अशो गामो नगरे पा-त, पार्श्वप्रमादिरहितं महम्बम् । तथा च—महम्बं सन्वओ च्छिन्नमिति पठ्यते ।

१०-८ अणप्पवत्तओ—इत्यादिपरवशस्य । कारणेहि—सन्नमादिभिः प्रदर्शिते । पवणाय विराधये दिति शेषः ।

१०-१० मृयावादं कूटसाक्षित्वेन । मैषुन अस्तिरुमादिना । रात्रिभोजनं दियामदियाइभेदतः । दीर्घमागं मज्जता घृमिभवेकसादिरूपोऽवधानकला । लेगाडइयं चि—क्षीरानादि उत्सर्गतो न प्राप्य तदप्यभ्येतम् ।

१०-१५ दुष्चिन्तियं—दुःकरणैकवत् वनदयदानचिन्तनादि । दुभासितं अभ्युक्तोद्भावननादि । दुक्षेष्टितं धावनादि ।

१०-२५ उवहि चि—ओहेण जस्रं गहणं, भोगो पुणं कारणां वा ओहोही ।

वत्सं दुगं पि नियमां, कारणो सो उवग्यहिओ ॥

१०-२९ अशङ्कितं निर्णीतं दोषयदेदेमिति, दोषवत्त्वेन । निहिणं चि—अणावायमसलोऽइत्यादिकया ।

१०-३१ [फालाइच्छियं]—प्रथमप्रहरगृहीतं तृतीयप्रहरात् यावद् भ्रियते अशनपानादि तरकालाति-प्राप्तम् । [अज्ञाणाइच्छियं]—यद्व्युत्पन्नात्परेणानीतं नीतं वा परिभ्रूयते तदवधानातिक्रान्तम् ।

१०-३२ इदियमाइहिं चि—इन्द्रियमाया-दन्द्रजालादिभिः । चसुरादि-ईद्रियाणां विक्रिया आसाकभू-तिवत् । गिलणेत्यादि—ग्लानादिव्यावृत्तत्वेन । सागारिका या परिष्ठाप्यस्थाने सन्ति । स्थण्डिलस्य वाऽभावः । धोरादि भयं वा तत्रैवस्थानादि परिष्ठाप्यातिक्रमेऽपि विधिना परिष्ठापयन्नुद । दुर्लभद्रव्यप्राप्ती सदृशा एव लाभो वा जातः ।

११-७ गमणं—अपत्यं हृत्यसयमाहिं ।

११-९ पट्टवणं चि—अनुयोगप्रारम्भादिविषया । पट्टिकमणं नित्यं अनुयोगस्य । परियट्टणां गुणनम् ।

११-१० अणवज्जुसुमिणं दु ख्वा । दुर्निमित्तं अपभ्रुतिगोचरम् । दु शङ्कनादे प्रतिधातार्थम् । अष्टोच्छ्वा-योत्सर्गकृतिरिति युक्तम् । तत्र वक्ष्यमाणमायोकादिशब्दवृत्तितोऽयमर्थः ।

११-१२ उज्जाणी—पङ्कजम् । गर्ईसतारो—नयुत्तरणम् ।

११-१४ सघट्टं—१ सघट्ट २ लेन ३ उपरिलेऽस्तिरूपो नदीसन्तारस्त्वनं जद्वार्थं सघट्ट ११ । नाभिं यावत् लेपः । २ । परेण लेवुरि—नाभेरपरि । ३ । बाहु उडुपमुष्णाकादिष्वर्थः । ४ ।

११—१६. सयणासणाण जायणत्थ गओ । ते य दाया परे अत्थि । वाउलो वा । तओ इरिय पडिक्खित्तिं किञ्चि काल सपप्पयाय करेइ ।

११—२० हृद्यमेत्ते वि ति—रेल्लए जाते इति शेष ।

११—२८ छिज्जइ त्ति—विभज्यते । पडिक्खण च अनुयोगस्य श्रेयम् ।

१२—१ आदिशब्दात् कालप्रतिश्रमणे चेति च ग्राह्यम्, कालादिविपर्ययात् । हानानारातिचारो भव्यजनानादिभेदाद्वाक्यतात् ।

१२—५ हीलयति—वा यो गुरुम् ।

१२—१२ ओरसो त्ति—आन्तर ।

१२—१५ वज्जयति—व्यज्यते । सन्न त्ति—सङ्गाभिधानम् ।

१२—१६ अप्राभिहारेण वा भणइ ति—यथा 'धम्मो मगल'मित्यादिपरिच्छागेन 'पुत्त कण्ण दयासवरनिज्जरा' इत्यादि नामान्तरेण । अर्थभेदस्त्वेव व्यञ्जनार्थं विकल्प्यते, यथा आचारक्षुने आवन्त्याव्यय 'आवतो के आवन्तो लोगसि विप्पराममन्ती ति—अन्योऽर्थं कल्प्यते—'आयन्ति होइ दैसो तत्थ उ अरइइ कैया । सा पटिप्पा हेट्ठे क त लोगो निप्परामसइ ।' यत्र सूत्रार्थं ह्यपि विनश्येते स तदुभयातिचार । यथा धम्मो मगलमुक्त्वो अहिंसा पञ्चयमत्थए । देवायि तस्स नस्सति जस्स धम्मे सया मसी ॥

अहागउत्तु रंधति वट्ठेसु रद्धकारिओ । रण्णो भत्तसि णो जत्थ गद्दमो जत्थ दीसइ ॥

अन सूत्र अर्थं ह्यपि विनश्येते । उभयविनाशे चरणनाशस्तदभावे मोक्षभावस्तदभावादीक्षानैरर्थनयम् ।

१२—१९ अणागाढे सुए—दसकालिनादिके उद्देशकस्यातिचारेऽकालातिपाठे निर्वि० । आगाढे उक्त यनमगवत्सादिके श्रुते उद्देशनादित्यागेषु पुरिगार्थादि क्षमणान्तम् । अर्थेऽप्येवम् ।

१२—२२ ओहेण—आगाढाणागाढादिभेदतोऽविशेषे ।

१२—२३ क्रमेण अहिज्जंतो त्ति—क्रमधाय—

ति वरिसपरियागस्स उ आचारपकप्पनाममज्झयण । चउवरिसस्स तम्म सूयगड नाम अग ति ॥ १ ॥

दसकप्पण्ववहारा सत्तरपरणयदिन्निखयस्सेव । ठाण समयाओ विय अणेए अट्ठवासस्स ॥ २ ॥

दसवासस्स वियाहा एकारस वासयस्स इमे उ । पुट्ठिविमागमाइ अज्झयणा पच नायच्चा ॥ ३ ॥

वारसवासस्स तहा अणुववायाइ पच अज्झयणा । तेरसवासस्स तहा उट्ठाणल्लयाइया चउरो ॥ ४ ॥

एणुणवीसगस्स ओ दिट्ठोवाओ हुवालसममग । सपुणवीसवरिसो अणुवाइ सव्वसुतस्स ॥ ५ ॥

ज केवलिणा भणिम केवलनाणेण तत्तओ नाव । तस्मन्नहा विहाणे आणाभगो महापावो ॥ ६ ॥

१२—२४ [अपत्तो]—तत्सूनमर्थं वा विवक्षितशास्त्रसक्त क्रमेणाधीयानो न प्राप्तोति, पठनविषये प्रप्राप्तो वा यस्य न पूयते सोऽप्राप्त । अन्यथायोग्यो य सो अपत्तो त्ति—अप्राप्त । स च तन्निष्पत्तिरिति तितिणिओ स्तोकोक्तेऽपि यत्किञ्चनभाषो । चलचित्त—अस्थिरचित्त । गणाद्वृणान्तरे सक्रमणशीलो वाऽप्राप्तः । अन्यथाव्यक्त—अपानम् । अव्यक्ता च वयसाऽतिलघु । वयस्य प्राणिना कालकृता क्षारीरवस्था । श्रुतेन एतद्युतोऽव्यक्त । एतेषा सर्वेषामप्राप्तादीना वाचना—श्रुतपाठनम् ।

१२—२६ जइ पत्त प्राप्त । सुएण श्रुतिक्रमेण । पत्त वा पात्र—योग्यम् ।

१२—३० निसेज्ज ति—आचार्ययोग्याम् । च शब्दात् वन्दनकायोत्सर्गो अनुयोगप्रारम्भे उक्त आयविलम् ।

१२—३४ विगई भुजेऊण त्ति—योगसमतीए तां शुक्ता पथात्कायोत्सर्गं विधत्ते । एगट्ठ ति । विकृतिमाचाम्छप्रायोग्य च शृङ्गाति ।

१३—५ सकादयोऽष्ट ८ ।

१३—११ [मइमो]—गजाम सेवयाम क्रमे इत्यर्थं ।

१३—१३ मडलि त्ति—तस्यां सर्वे सद्यमोज[जि]न । मोय त्ति—योग । जहू त्ति—सर्वे मलगल पूजा राजादिभिः क्रियमाणा ऊतीर्चनम् । अतिशयाद्या मन्त्रादिका, मताभि वा तदागमान् शुक्ता ।

- १३-१६ मिच्छत्ताइत्तु—मिच्छादिचरणादीनाम् । उद्यमूहा—उपश्रुता अग्रतया ।
 १३-१९ एव सहासीन् प्रकृत्य प्रायथिता सिन्तम्—मिच्छत्ताइणं ति । स्थिरीकरणादीनामादिशब्दा
 दृष्टितानम् ।
 १३-२३ च द्वाधेन देसे क्षमयमिति योगः ।
 १३-२४. गोहमो स्ति—गृहपारोक्ष्या । अहस्तु पि स्ति सिन्धावविषयेषु च सर्वतोऽप्यगपि देशस्यापि
 मिश्रद्वयवत्प्राप्यावाचाणां चतुर्णां मयासंख्यं पुनिरुद्धादि न्योपदिष्टम् । तत्र देसे मिच्छत्तुस्तेष्वारिणा दक्षितम् ।
 सिन्धावविषयेषु च सर्वतोऽप्यगपि मूलमिति वक्ष्यति ।
 १३-२६. प्रसङ्गेष्वप्युह्यमाणेषु सहाविषयेषु इदमाह—एषं चिय इत्यादि । यतिमिषयाणां उपश्रुतादीनाम्-
 विधाने । अणन्तद्विद्वत्ति—पुरिमाई गमनवतिलेतत् ।
 १३-३१ तत्पक्षाप्येति—पार्श्वस्थादिप्रसादवत्प्रवृत्त्यात् । पार्श्वस्थादीनां परिपालनादिकं प्राचक्ष्य सर्वतो
 मिश्रप्रवृत्तीनां न्योपदिष्टं प्रायथितम् ।
 १४-६. ननु प्रविश्यादीनां चतुर्णां भवतु सर्वत्र अप्कायं प्रणि कथं संवह्यादि संभवति, द्रव्यरूपत्वेन स्वर्गोऽपि
 मरणं सम्भवादित्याह—आदयाएत्यादि ।
 १४-७ इत्तिं मत्ताह । घटादिस्तस्य चाक्षेपे वादादिता सपष्ट । परितो गो मातृतरपाक्षणा । उद्भवणं च
 यक्षिना परितोपन । हननं दण्डादिना । पात्रेन परणादिशालादिना च उद्भवनं अप्कायस्य ।
 १४-९ अणागाढा अभिरामम् । पथेन्द्रियसंप्रदाय—तद्विज्ञातमूषिकागिरोल्लिकादिसर्वविशेषो हृदयः ।
 १४-१३ पमाय०—प्रमादतोऽपद्रवणे । एककहाणग । नि० । पु० । ए० । आ० । उ० । इत्येककल्या
 णकादिविषयः ।
 १४-१५ तत्र गृहापादो धर्मास्तिकापादिसर्वद्रव्यविषयः । अदत्तादानं ग्रहणधारणीयवस्तुविषयम् । परिग्रहस्तु
 सचित्ताचित्तमिश्रसर्वद्रव्यविषयः । क्षेत्रतो लोकादिकविषयी गृहापादपरिमर्शः । अदत्तादानं च ग्रामाद्याधनम् । कालतश्च
 दिवारात्रौ वा । भावतो रागतो देवतो वा । नित्यमपि अपन्नादिवस्तुविषयं गृहावादाद्यपि जपम्यागुच्यते ।
 १४-२० देवाद्यपरिभाषे पात्रतुल्यकपात्राद्य-पसराभितपयुधितस्ये अभ्यस्तो । पुण्यादी च ।
 १४-२२ पदमभगो स्ति—दिवा गृहीत दिवा भुक् परं रात्र्युपितं द्रव्यमिच्छायां भागः । दिवा गृहीत
 रज्ज्या भुक्मिति द्वितीयः । रज्ज्या गृहीत दिवा भुक्मिति तृतीयः । रज्ज्या गृहीत तस्मान्नैव भुक्मिति
 चतुर्थः । द्वित्रिचतुर्थेष्वधमम् ।
 १४-३३ ओहुहेसियं जमपणोहाए रद्ध तम्मज्जाओ भिक्खाओ कइ विकप्पइ, दानार्थं य एष्यति तस्मै
 दत्ते । जइसकळे कम्मं एक्के चउव्विहो मेओ—जावतियमुदेस, पासेडीणं भवे समुदेस, समणाणं भाएस,
 निगमाणां समाएसमिति चत्वारो भेदाः । तत्राद्ये जाव इह उक्तोऽप्यस्तद्वत् पासेडीणं दायव्यं न निहृत्पाणं २ ।
 निग्र-यशाक्यादिभेदतः पञ्चमांशमणालेपाम् ३ । निगमणाणं साहज्यमेव न ज्ञेयं ४ । तस्य सखविमुत्तुव्वरिय
 चउव्वमुदिह ज तमुदिह । वज्जणमीसाहकं करवादिह । तमगितविवाह पुणं कम्मं शुलं विग्गारेकणं मोयए
 वधिया—इति कर्मोद्देशिकः ।
 १५-७. मावदर्थिकमिश्रपासडमिश्रं साधुमिश्रं भिदतन्निषा मिश्रम् । यत्र स्वग्रहयोग्यजलकणादीनां मध्ये
 अधिकतरजलकणादीन् मिश्रितान् कृत्वा यदसनादि प्रथमतोऽभिज्जात्नाग्रहणदानादिप्रस्ताव एव राहुमात्मते ।
 पावदर्थिकार्थं तन्निषा ।
 १५-९ संपादगस्त एवो भिक्खुमादी । वीथो दिवुवमोण देह । तदए मिहे निप्फेदिया । इतरद्विय ।
 ततो परेण सर्वमेव चिरद्विय ।
 १५-१० सुहुमा—कपटगस्त भूत न देह, मणइ साहुस्स अट्टाए उट्टिया तुज्ज वि दाह ति । वायरा—
 कपटिणं विवाहं काउकानो रहमईसु साहुसमायमं जाणिज्जं ओसकणं करेया ।
 १५-११ आहारेस्तेष्वपि साहुणो भुजिस्सति, स्थितं यतो सत्त्वमेवाहारे बहिं नीणेह साहुअट्टाए । एष
 पागडकरण । रमणप्यईवजोईवायायणकुड्डेइइएहिं उज्जीयकरणं साहुअट्टाए [एषं पमा-] सकरणम् ।

१५-16 आह्व त्ति—सगमाहवे निष्पञ्चवायाए । आह्व चिय आइमणाइ च, तिधरंतरमाइम ।

१५-18 दर्हरक जतुप्रथ्यादिरूप । पिहित च छगणादिना ओलित ।

१५-19 माल सीकरासादोपरितलदिकमभिप्रेतम् । तस्मादाहृत करप्राश्न यदनादि दान्नी ददाति तन्मा लपहतम् । नवरं त्रिषा एतजघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदतः । जघन्योत्कृष्टयोरन्तरे मध्यमो गम्यत एवेति नोक्तम् । पाण्डु (पुण्यु) पाटनमानस्तोकक्रियाएहीतत्वाजघन्य रघु । मधकायधो दत्त्वा यद्दाति शिक्षकादेस्तन्मध्यम मास्य पहतम् । यदा च उच्चतरशिक्षकादेर्लङ्कादिग्रहणाय मूढकनिष्ठेण्याद्युद्वल वा अधो दत्त्वा तस्मात् ददाति तदोत्कृष्ट भवति । अत्राप्यायामम् ।

१५-20 अच्छेजं त्ति—प्रमुग्धादिनायक, अन्येषा दरिद्रकौटुम्बिकाणां बलाद्वात्मनीप्सितामपि यथैव ददाति तत्प्रभुआच्छेद्यम् । स्वामी प्रामादिनायक, स यदा साधून् दृष्ट्वा कलहेनेतरथा वा कौटुम्बिकेभ्योऽश्नाद्युदात्य ददाति तदा स्वाम्याच्छेद्यम् । सेनाधौरास्ते सार्धकेभ्यो बलादाच्छेद्य यत्पाथेयादि साधुभ्यो दयुस्तत् सेनविपयाच्छेद्यम् ।

१५-21 अणिसट्ठं त्ति—बहुभि साधारण बहुजनसाहिक यदशनादि सख्य्यादौ स्वाम्यमनुज्ञात यदेरो ददात्तसाधारणानिच्छम् । चोत्तको भोजाम् । यथा किञ्च कश्चिकौटुम्बिको भक्षहारकहस्तेन गृहात् सेने हालिकाना भोजनाय चोत्तक प्रस्थापयति । तत्र कौटुम्बिकेन साधूना दानाय मुक्तकलितचोत्तकमध्यात् यदि हालिक किञ्चि त्साधये ददाति तदा चोत्तकानिच्छम् । तथा जइस्य हस्तिन सम्मन्धि पिण्डरूप वस्तु राज्ञा गजेन वानजुहात स्वादिनिच्छ ज्ञानिच्छम् ।

१५-22 यावदर्थिका समस्तार्थिन । पापण्डिकाधरकादय । साधवश्च निर्गन्ध्या । अत्र गृहिण स्वार्थमपि पणालनायाद्रहणदानान्ते आरमे कृते सति पश्चात्स्वार्थकल्पित तन्बुलमध्ये कर्पटिकार्थं तन्दुलादीनां माषक सकल्पित प्रक्षिप्य राशेति यदा, तदध्यवपूरक । स च त्रिधा—स्वगृहयावदर्थिकमिध, स्वगृहपापण्डमिध, स्वगृहसाधुमिध इति । इह आहाकम्म उदेत्थिचरिमत्तिथ, भत्तपाणपूय, पासकसाहुमीस, धायरपाहुडिया हुविहा, अण्णोय चरिमहुग एए छजगम दोसा अविसोही कोडी, विसोहिकोटीए अवयवेणाविच्छिन्न सम्बन्धमोज विष्टादि (ति) द्वयेणैव भक्त । विसोहिकोटीए पुण सयरणे परिट्टवेह । अलमे अनस्स असयरतो वा तम्मत्तगेव परिट्टवेह । जइमि य अवयवा तद्वा विट्ठो ।

१५-24 धाई पचहा—रीरधाई मज्जन-मटण नीलावण-अकधाई वाल्पालिका स्त्री धापीत्वकरणमिति तत्त्वम् । एव यथासमयमन्यत्रापि । दूती परस्परसंदिष्टार्थकशिका स्त्री—दूतीत्वकरणमित्यर्थः । तत्कथयति—स्वप्राप्ते परप्राप्ते वा । स्वनिवासप्राप्तस्यैव सत्केऽन्यस्मिन् पाटकादौ, परप्राप्ते वा सदेशक नीत्वाथ पिण्ट लभते स दूतीपिण्डः ।

१५-25 अतीतायर्थसूचक निमित्त जातिकुलगणकमैशिल्याना पचनादिना आजीवनम् ।

१५-26 वनीपक्व विट्ठला समणा तिहि माहण किणिण गुणगाइ भत्ताण अप्पाण तम्भत्त दसद जो सो पणीयमो त्ति । उठ (१) कर्णयति पिण्डार्थमात्मानं दायवामिभतेषु श्रमणारिषु समक्षं दर्शयतीति भक्तपशाद्वनीपक्व । यद्वा यर्त्ता लब्धार्थरूपां पाति पाल्यतीति वनीप, स एव वनीपक ।

१५-27 चित्तिस्सा रोगप्रतीकार । तत्र नाह येवो, अप्पणो वा असुणो बाही असुणदब्बेण फिट्ठेति, एसा सुटुमतिगिच्छा । बायरा बाय सिंभ सन्निवाय समुत्थाण रोगाण ओसहमाइय साहइ । सयमेवुंसे किरिय करेइ । माहि विपारं किरिय वा से साहेइ ॥—क्रोधादय प्रतीता ।

१५-28 सयण-संथवो—सुखं गुणयुद् काकण पच्छा मगइ । पच्छासंथवो—नाम रिभे पच्छा सयध करेइ 'असुमप्र २ शूय दृष्टा' इत्यादि च ।

१५-29 सम्मन्धि-संथवो—नामकयोजनम् । मायापियाइओ पुव्वसवन्धि सयवो, सासूरसुसुइओ पच्छागम्भन्धि-संथवो । पिन्ना ससाहणा । असाहणो मतो । इत्थी पुरिस विसेसो वा । सुण्णो अजणाइओ । पामपके पाइओ जोगो । गर्गादापपरिसाओ मूढकम्म ।

१५-३१ शक्ति सभावितायाऽम्मादिदोष भक्षादि । चतुरूपो भक्षधनुर्भक्ष-ग्रहणे भोजने शक्ति । भक्षा-
देमहणकाले भोजनकाले च यदि पुनरुपकोपवदिदमिति शङ्कावान् । १। ग्रहणे शक्ति १ भोजने २। भोजने
शक्ति ० न ग्रहणे ३। न ग्रहणे न भोजने शक्ति ४। इति । एतेषां सभावो यथा-ग्रहस्थेन प्रचुरा भिक्षां भिक्षाच-
रैभ्य स्वस्य वा वीर्यागान् दद्यात् चिन्तयति किं स्वग्रहोपस्करतया साधुभिक्षाचरादिनिमित्तादृतया वा चेत्तसि शक्ति ।
ततो लज्जा सशोभादिना एनमर्थं ग्रहण प्रशयितुमशक्नुवन् शक्ति ० शङ्काति, शक्तिस्तथैव भुङ्के । १। द्वितीयस्तथैव
चेत्तसि शक्ति तथैव ग्रहस्थ प्रशयितुमशक्नुवन् ग्रहीत्या खोपाश्रये समागतस्त्वतो भोजनसमये त दोषायमानचेत्तसि
दद्यात् अपरसाधुस्तद्विशानि नद्वीकृतमाही तदभिप्रायं ज्ञात्वा यदति यथा-साधोस्तद्वदे प्रकरणं लाहणं वा समा-
यातयेति-तद्वच्च भुत्वा शुद्धमेतदिति विधित्व विगतशङ्कापरिणामस्तद्वदे इति द्वितीय । शूरो पुरतः स्वभिक्षा-
हृत्यभिक्षामालोचयत् साधून् भुत्वा सज्जातशङ्कितयति यथा-यत्स्वरूपा यही मया भिक्षा लब्धा अमुकग्रहे,
अन्येऽपि स तत्स्वरूपैव यही लब्धा । ततो भा कदाचिदियमशुद्धा भविष्यतीति । तथा चासौ शक्तिचित्तत्वा
भुङ्के इति वृत्तीय । चतुर्थस्तु सभाव प्रतीत्य मुगम एव । अत्र द्वितीयभाजोऽपि ग्रहणपेक्षयैव सदोष । परमार्थतस्तु
शक्तिग्रहणदोषस्य निवर्तितत्वाच्छुद्ध एव । वृत्तीयो बहुतरमदोष । उभयत्रापि भोजनशक्तिरत्वेनाशुद्धत्वात् ।
अतः प्रथमतृतीयावाधित्वं यत्प्रायश्चित्तं निरूपयति । य कश्चन दोषमाधाकर्मादिकं शङ्कते, सभावयति अमुकदोषमिति
तत्सत्कं प्राप्नोति । सन्नक्षितमारूपितम् । निक्षिप्तं न्यस्तम् । पिहितं स्थगितम् । सहतमन्यत्र क्षिप्तम् । दायगं त्ति
दायकदोषदुष्टम् । उन्मिधं पुष्पादिमिलितम् । अपरिणतं अप्राप्तकीभूतादि । क्षिप्तं दुग्धादिरदितम् । छर्दितं
परिघाटितम् । एते दश शक्तितादृश एषणादोषा ।

१५-३३ अधुना श्रुतितादीनाह-सच्चित्तोत्पादि । पृथिव्यव्यवस्थितिभिः सचित्तैर्मक्षितयोगात् । करमान्
देयमपि सचित्तम् । अचित्तयोगादचित्तम् । तेन पृथिव्यादिभिः सचित्तैर्मक्षितं पृथिव्यायन्नक्षितमित्यादीनि तत्त्वम् ।

१५-३४ हृत्येण त्ति । मते वि एव चेत् । निर्मिधकश्चन अपरिणतं सचेतनम् ।

१६-२ सत्तिणिदे-तत् जिग्मभीयत्कथमाणादरण्यनजलम् । हस्तादिजद्वारं जलतीमित तदेव ।

१६-६ गरहियमज्जायमभित्तं त्ति-मासकशाशोणितसुरामृजोचारादिभिः शिष्टजनस्याभक्ष्यापेयैः साक्षा
न्नक्षितं सत् । एतैर्मक्षिताभ्यां करमानाभ्यां वीर्यागान् सत् यतीनामकरत्वा उज्जाहादि दोषात् । सप्तक्षिप्तमद्वयैर्द्र-
व्यादिभिर्लेपकृन्मन्वादिभिश्च इत्यजानाभ्यां श्रुतिताभ्यां देयं यदेतैर्दायमानं नक्षितं तदवश्यमेकेन्द्रियादिषध-
दोषात् । मानादिलभमभिक्षाकीटिकापतज्जादिसत्त्ववधदोषाचेति । गर्हितेऽगृहिते च नक्षिते आयामम् ।

१६-७ निक्षिप्तधनुर्भक्ष-सचित्तं पृथिव्यादि सचित्ते पृथिव्यादो निक्षिप्तं यत्स्वम् १ सचित्तं अचित्ते २
अचित्तं सचित्ते ३ अचित्तं अचित्ते ४ निक्षिप्तम् । अत्र प्रथमद्वितीयभक्षयोमहणप्रायोगद्वयमावाप्तं प्रायश्चित्तं
चित्ता । चरमस्तु शुद्ध एव । अतस्तृतीयप्रायश्चित्तं निरूपयति-एतेत्यादिना-पृथ्वीकायो वृत्तिकालवणोपतृवरिका
वणिक्कादिदप । अफादो जलवर्षायायहिमकरकादि । तेजस्कायो मुर्मुराहारादि । वायुर्गुप्तावातादिरूपो दृतिस्थश्च ।
प्रलेकधनसप्तिकायो धान्यश्रीटिकाहरिताम्रादिफलरूप । अनतः साधारणं सूर्यगजरादिकन्दरूप । नसा
कीटिकामरकोटकम्बादिरूपा । एते च सर्वेऽपि पृथिव्यादयः सचित्ता मिथाध्वान् प्राद्या । ततः पृथिव्यादिषु
भ्रमान्तेषु निक्षिप्तं देयं यस्तु यदचेतनम् । अनन्तरमव्यवधानम् । परम्परं स्थणिकादिना सव्यवधानम् । सा तदं
पृथिव्युपरि स्थगनिकादो कृत्वा देयं मुक्तम् ।

१६-१२ अणन्तवणस्सइ त्ति-उज्जाहारूपी । वीर्यानिक्षिप्त इति प्रलेकवीजेषु अणतकायोजेषु च
अनन्तरपरम्परानिषिक्तो देये निः ।

१६-१३ पिहितं चउमगोत्ति-यथा-सचित्तं सचित्तेण १ सचित्तं अचित्तेण २ अचित्तं [सचित्तेण ३
अचित्तं] अचित्तेण ४ पिहितम् । अप्राप्यनन्तरपिहितपरम्परपिहितता वाच्या । तथा चतुर्भङ्गे-अनापि गुरुलङ्घ-
पदाभ्यां चतुर्भङ्गं स्यात्, यथा-गुरुकं गुरुकेण, लघुकं लघुकेन, लघुकं गुरुकेन, लघुकं लघुकेन पिहितम् । गुरुकं
भारिकं महदैवभाजनम् । गुरुणा भारिकेण प्रदेडकादिना पिहितम्, गुरुकं लघुकेनाल्पभारेण छगनकादिना,
लघुकं देवभाजनं गुरुकेण प्रदेडकादिना, लघुकं लघुकेन छगनकादिना पिहितम् ।

१६—१३ सचित्तेण पुदवीत्यादिना सूतीयभद्रस्य अचित्त सचित्तेण विहितमित्यस्य व्याख्या मण्डकादिकं सचित्तमुदामष्टममन्तरपिहितम् । तदभा गृहिणा गर्भच्छिन्नम् । अवष्टम्भ मण्डकादिपरम्परपिहित एवमप्यादिशेषैरपि भावना कार्या । अस्माद्विरचितपिण्डविशुद्धित्वौ दर्शितत्वाच्च ।

१६—१४ संहतम्—येन मात्रकेण दात्री दास्यति साधोरक्षनादिक—तत्र पृथिव्यादिकं तुषादिकं वा यत्तदगत्र सचित्ते अचित्ते वा क्षिप्त्वा तेन रिक्तोऽवैत । यदि साधोर्ददाति तत्संहतमशनाद्युच्यते । अत्र भद्रवत् सचित्ते सचित्तं—सचित्ते पृथिव्यादौ, सचित्तं पृथिव्यादि संहतम् १ अचित्तं तुषादि संहत २, अचित्ते सचित्तं अचित्तं ४ संहत । अत्राप्यनन्तरपरम्परता वाच्या । परित्वनस्पति पत्रशाकादि । पृथिव्यादिषु त्रस सचित्तस्थानेषु सहरणे तात्पर्यं कृते मात्रकान्तेन गृहीतेऽज्ञानादौ आ० । एकस्मादयत्र संहत्य भूयोऽपि ता अयोऽय संहत्य तेन ददत परम्परसहरणम् ।

१६—२२ धीयसाहरिष तिलादिगोचरे ।

१६—२३ दायग(यारो)त्ति—भक्तो मदिरापानोत्थमदविकल । उन्मत्तो महासङ्ग्रामादिनयादीनां प्रहृष्टहीतश्च ।

१६—२७ एमहमाणी पृथिव्यादीन् । सेसेसु त्ति भक्षेण ।

१६—२९ ओयत्तन्तीय—द्रव्येण द्रव्यान्तरं गृह्णत्या ।

१६—३० पर च उद्दिस्स त्ति—परकीयमिदमित्युक्त्वा ददाति । यद्वा यत्र दात्री परेण निर्भर्त्सते ।

१६—३१ उन्मीसं ति—मिश्रणस्योभयाभितरत्वात्, उत्प्राप्तयेन मिश्रित दाहिमगुलिकादिना, पुष्प वा सह यन्मिलितं तदुन्मिश्र भण्यते । ते द्वे अपि वस्तुनी यत्रोन्मिष्य ददाति साधवे तदज्ञानादिउन्मिश्रम्, परित्वनस्पतिपत्रपुष्पशाकादिना सचित्तेन उन्मिश्रे आ० ।

१६—३१ अपरिणत अप्राप्तकीभूतादि । तत्र द्रव्यभावमेवात् द्विधा । पुनर्भावापरिणत दातृगृहीतृभोग्याव धा वा । तत्र परिणतद्रव्ये सचेतने दायके साधोर्दायमाने द्रव्यापरिणतम्, दातृविषयभावापरिणतं तु द्रव्यं त्रीर्द्विस्त्रिभिर्नोर्मध्यात् यत्राज्ञाने साधारणे एकेन धीयमाने द्वितीयस्य यत्र भावो अपरिणतो अभवन्नधीयत्तु भावापरिणतम् ।

१७—१ द्रव्यभावापदाभ्यां चतुर्भङ्गोऽत्र अनिष्टद्रव्याभावापरिणतयोषासमस्तकृतो विशेष । गृहीतृविषयभावापरिणतं तु यत्र द्वयो साध्योर्भिर्क्षार्थं गतयोरेकस्य मनसि तदशुद्ध परिणतम्, अन्यस्य तदेव शुद्ध मनसि परिणतं तदपि भावापरिणतम् ।

१७—२ [ससत्त]—ससक्तेन दध्यादिना करमात्रकखरण्टकेनाशनादिग्रहणे क्षिप्तोपा ।

१७—३. पृथिव्यादिषु धीयमाने छर्दिते परिष्ठापितम् ।

१७—५ सयोजना—चाहिं भायणे त्ति । रसहेतुवद्द्रव्यं मिश्राटने शाल्यादिकूरं क्षीरं वा प्राप्तवात् । तद्विरेव पृथक् भाजनेषु गृह्यतीति । वसतेवेहिर्द्रव्यसंयोजनाया चेतसा क्रियमाणायां चाप्या द्रव्यसंयोजना वसतावागतेन रसहेतोर्द्रव्यसंयोजना अभ्यन्तरा । संयोजना त्रिधा—पात्रकविषया, कवलविषया, मुखविषया । यथेन सह युज्यते तत्तेन सह भक्षयतीति भाय इत्यन्तर्वेदनाश्रया । 'भक्तोसकवलमाण रागदोसाहिं धूमदग्धरा येयावच्चाद्रया कारणमवहिंसि अदयारो ॥' कारण वेदनाविद्यावृत्त्यादिषु(१)ऽनिर्वेदति । योजनाभावे आ० ।

१७—९ सुनगाया ३५-३६ एतव्याद्या-कर्मोद्देशिकचरित्रमित्रिके । पापण्डि भ्रमणतिष्ठेयाह्ये पापण्डिकर्मणि कम्मे । आधाकम्म । पापण्डिमित्रे खसाधुमित्रे च । बादरप्राश्रयिका विवाहुस्तद्वक्त्रं ओसकणरूपा । सप्रत्यपायपरमभावाहृतम् । यत्रात्मविराधना । लोमपिण्ड । अह्र अणत त्ति—तिरोऽन्तर्धाने, न तिरमतिरं अन्तर्धाने निरन्तरमित्यर्थः । अय भावार्थः—अणन्तकाये पूयलियाई निविस्तत साहरिय मीसिय वा । अणतकायेण वा पिहित आदिप्रहणादनन्तापरिणितेऽनन्तछर्दिते च क्षमणम् । अनन्तकायाव्यवहितनिक्षिप्तपिहितसंहतोन्मिश्राऽपरिणतछर्दितेषु क्षमणम् । रसहेतुसंयोजना रागान्वितभोजने च, वर्तमानमविषयभिमिते च क्षमणम् ॥ जावतिकादयकर्मदक्षिण एनेद । मिश्रप्रथमभेद । घातीत्वम् । वृत्तीत्वम् । अतीतनिमित्तम् । आवीवनापिण्ड । वनीपकत्वम् । बादरचिकित्सा

करणम् । क्रोधमानपिण्डैः । सम्बन्धिसस्तवकरणम् । विद्यामन्त्रयोगचूर्णपिण्डा । प्रयासकरण द्विविधम् । द्रव्यमातम्, आत्मभावकीतम् । लौकिकप्राप्तियपरावर्तने । नि प्रत्यपायपरमामभ्याहतम् । पिहितोद्भिन्नरुपाटोद्भिन्ने । उरुदृष्टमाला-पहतम् । सर्वमाच्छेद्यम् । सर्वमपिच्छम् । पुर कर्म । पश्चात्कर्म । गर्हिते द्रव्यमक्षितम् । प्रत्येकाव्यवहितनिसिप्तपिहितसहोत्तिगिग्राहपरिणतछर्दिताणि । प्रमाणोत्पन्नम् । सधूममकारणभोजो चेति । अत्रेद (अये० b) सूत्रपदम्—कारणविवक्षितं चि—कारणविवक्षितो नाम अकारणे भुङ्क्ते, कारणे न समुद्दिष्टः । एतेषु आचाम्त् दीयते ।

१७—१३ अज्ज्ञोत्तर [गाथा ३९] अथ्यवपूरकान्त्यभेदद्वयम् । कटे चि कृतौद्देशिकभेदचतुष्टयम् । भक्त-पानपतिक्म् । मायापिण्ड । अनन्तकायव्यवहितिश्चित्तपिहितादीनि । मिथान-तकायव्यवहितिश्चित्तानि चैलेषु एकभक्तम् । तथा ओषौद्देशिकमुद्दिष्टभेदचतुष्टयम् । उपकरणपूतिकम् । चिरस्थापित प्रकटकरणम् । लोकोत्तर[र] परावर्तिकम् । लोकोत्तरअप्रामिरय च । मलमाद परभावकीतम् । नि प्रत्यपायसप्रत्यपायसप्रमामभ्याहतम् । दर्शरो-द्रिभम् । जघन्यमालापहतम् । उद्गरे पदमे चि—यावदर्थिकाथ्वपूरक सूक्ष्मचिगिच्छागुणसस्तवकरणम् । तिगमक्खिय चि—मिध्रकदभेन लणसेटिकादिना च पृथिवीमक्षितम् । आठ उदत्त । उरुद्वरोद्देशे परितो—एय तिगमक्खिय । दायगो बहय चि—किञ्चिदायकदुष्टम् । यत उक्तम्—

बाळे मूढे मत्ते उम्मतौ वेविए य जरिए य । एए विसेसवच्चा एएसि दायगो बहय ॥

१७—१५ पत्तेय० [गाथा ४२] पत्तेयवणस्सइकाए सचित्तपरंपरद्विविए । तेण चैव पिहीए साहरिए नीसे परपरिक्खिते अणतरिक्खिते—प्रत्येकरूपरम्परनिसिप्तादीनि मिथान-तरनिसिप्तसहतादीनि च । सर्वेषु पुरिमाभेम् । संकाए चि—ज दोसं आसक्क तस्सेव दोसस्स ज पायच्छित्त त भावज्जइ ।

१७—१६ इत्तरठविए० [गाथा ४३] करमानस्थ इत्तरस्थापितम् । सूक्ष्मप्राप्तिका सक्षिप्तपरजत्कमक्षितम् । धूमनीअप्पनत्पतिप्रक्षितम् । पृथिव्यादिषु मिश्रेषु परम्परनिक्षिते नि० । वनस्पतिमिश्रे परम्परनिक्षिते नि० । प्रत्येकबीजव्यनन्तकायबीजेषु वानन्तरपरम्परनिक्षिते । एवमेतेषु स्थापितेऽपि देये नि० । अविगई—निर्विकृतिरूपम् । ठवियगाई चि—आदिप्रहणाभिधपरम्परपिहिते नि० । एव सहतेऽपि । परितवणस्सइओमीसे नि० ।

धीडम्मीसे नि० ।

१७—१९ अतिप्पमाणे व चि—तेभ्येवावृत्त्यमानसदेवातिमान पुद्गतया उपेयम् ।

१७—२०. सघरिस्सेण—होदया ।

१७—२१ जमलिओ—जमलतया स्थित ।

१७—२२ घट्टा गोलया । समास चि समस्या ।

१७—२४ बरहद्दादिसक्क आजीवे स्तेऽपि क्रियमाणे रामण ।

[गाथा ४६] अन्यकोच्यते—जिणकप्पिया येरकप्पिया य दुविहा साहुणो । ओहीय—ओवग्गहीय—मेया

दुहा उवही । तथ—

ओहेण जत्स गहण भोगो पुण कारणो स ओहीही (ओषोपधि) । जत्स य दुगपि नियमा कारणओ सो उवग्गहिओ ॥

—जिणकप्पिया उपप्यपेसया । अपविधोपधय —

निय ति चउक्क पणम नव दस एक्कारसेव चारसम । एए अट्ट विअप्पा उवहिमि उ हाति जिणकप्पे ॥

रयहरण मुहपोत्ती दुविहो कप्पेकज्जुत तिभिहो उ । रयहरण मुहपोत्ती दुक्कप्प एसो चउद्ध ओ ॥

तिसेव य पच्छागा रयहरण चैव होइ मुहपोत्ती । पाणिपडिगमहियाण एषो उवहीओ पचविहो ॥

पत्तगधारीण पुण तवाइमेया हवति नायच्चा । पुब्बुत्तोवहिजोया जिणाण जा चारुद्धोओ ॥

पत्त पत्तावधो पायद्ववण च पायकेसरिया । पट्टहाइ रयत्ताण च गोच्छओ पायनिज्जोयो ॥

तिसेव य पच्छागा रयहरण चैव होइ मुहपोत्ती । एसो उ दुवालसविहो उवही जिणकप्पियाण दु ॥

एए चैव दुवालस मत्तय अइरेणोलपटो य । एसो उ चउद्धसविहो उवही पुण येरकप्पमि ॥

उक्कोसो अट्टविहो मज्झिमओ होइ तेरसविहो य । जहमो चउवविहो थिय अच्चाण एस तिविहुवही ॥

कप्पतिय पडिगहणो अम्भितर भाहिय नियसणीया । संपादी सधकणी उवोओ एत अट्टविहो ॥

मध्यमस्त्रयोदशविधः—

पक्षावधौ पडला रयहरण मत्तकमड रयताण । उग्गहपटोरुचलणिया ओक्कच्छि कचु वेकच्छी ॥

गोच्छगपत्तद्वण मुहणतगकेसरि जह्मो । जघन्योपप्रहिकः स्थविराणा एसो ।

तत्थ पीठग ति काष्ठच्छगणमय पीठ निसेज्ज पाउछण । दडगा-पमज्जणी दहापुछणी । पात्रघर्णणोपला । वर्षावृष्टिषु त्राणाय रक्षणाय । चाल ति कम्पल । सूत्रमयम् । सूई—तालपत्रसूयादिषु । कुडसीसण पलासपत्रमय खुम्पकम् । पत्रक वशमयम् । सेसतिग चालसीत्रिकादन्यत् । घासत्तणे । वर्षाकालोपयोगिसत्तारो अद्युसिरो काष्ठफलकादि । झुसिरस्तुणादिमय । डडेत्सादि—तत्थ

लट्ठी आयपमाणा, विलट्ठी चतरंगुटेण परिहीणा । दण्डो बाहुपमाणा, विदण्डओ कन्धमेसो ड । सिरसो चवरि चतरहुलदीहा मालिया । अवलेहणी वटादिकाष्ठमयी पादलेहणी—‘वटउबरे पिलक्क अलाममि चिचिणीया ।’ चर्मत्रिकम् । अत्थुर ति भूमावास्तीर्यते अभ्यादिभये प्रलवादिविकरणाय च । पाउ पड[पदि]कादिभये यत् प्राप्तिर्यते । तल्लिग उपातह । यद्वा कृत्ति तल्लिग यन्ना (यन्ना b) यद्वा विहारे णस्य शरीरेण सह बन्धनार्थं पट । पल्हत्थी योगपट । मध्यम औपप्रहिक । चारगो ति—ससामारि गनिमित्त, नित्य जनमध्य एव तासा वाधात् । उत्कृष्टोपग्रहिस्तृच्यते—

अफ्फा० गाहा [१८-५]—सघारको द्विविध—एकाक्षतिसिनिकाष्ठपट्टरूप, तदितर कम्प मय । उत्सर्गपदापेक्षया द्वितीयपदमपवादसूत्रोत्कृष्टोपग्रहिक कथ्यते । पुस्तकपथक—‘गधी, कच्छवी, मुठी उफलए तद्वा छिवाडीय ति’—एतत्स्थयममे कथयिष्यते । फलग ति पट्टिका, समयसरणफलक वा । निजोदरमान तत् प्रतिचयतिनीनाम्, अन्यथा एरुमाजनभोजने शुद्धकबलोत्पादने एकया अन्यस्या अपीतिसमय

१८—९. ओमाहणंतगं—तौ सदशम् । पट्टद्वन्द्वमम् ।

१८—११ साहूण ओहिओ ति—मुहपोत्तीयपायकेसरियाहो चउरो ते चैव ति । पडिगहो दनप्रयम् । अन्ने य ति—अभिमतार नियसणी १, बाहिनि २, सघारी ३, राधकर्णी ४, पक्षावधौ, रयत्ताण, रयहरण च ४, जघन्यमध्यमोत्कृष्टेदेत प्रायुक्तत्रिविधोपधिमम्याजघन्यविच्युतलब्धत्वे नि० । म विच्युतलब्धत्वे पु० । उत्कृष्टस्य विच्युतलब्धत्वे ए० । जघन्याप्रत्युपेक्षितत्वे नि० । एव मध्यमाप्रत्यु उत्कृष्टाप्रत्यु ए० । न पडिलेहो ति—निवेदयितु शुद्धयो विस्मृतत्वे जघन्यस्य नि० । मज्झिमे उत्कृष्टस्य ए० । प्रकारप्रयेण सर्वस्वोपधे सपन्नत्वे आ० ।

१८—२१ हारिय० [गाहा ४७]—हारितत्वे जघन्यस्य ए० । मध्यमस्य हारितत्वे आ० । व हारितत्वे समणम् । जघन्यधौतत्वे ए० । मध्यधौतत्वे आ० । उत्कृष्टस्य धौतत्वे उ० । उपधेर्जघन्यादिभेद कर्तुं न निवेदयते तत्रापि ए० । आ० । च० । आचार्यैरदत्त परिमुक्ते । त्रिविधमुपधि आचार्याहुता विनाय पदाति । ए० । आ० । च० । सधंसि छद्द तु ति—जघन्यादिभेदतन्निविधस्य हारणे अ द्वेऽपि मलप्रक्षालनादौ पट्ट स्यात् ।

१८—३० मुहणंतय० [गाहा ४८] एवं तावेत्यादि । त्रिविधोवहिनो विमु(श्च)येत्यादि [गाहा १०] हरणमुत्सवजिका विहाय अन्योपधौ द्रष्टव्यम् । अन्नप्रति अन्नया चक (?) । तत्र मुहपोत्तियाए पा रदाए य निम्बिय । एव रयहरणे वि । यदि पुनर्द्वितीयमपि पतितमय च न लब्ध तत्राह—अह पुणेसा गवर नासियं परचकादिसम्पादने । हारियं आत्स्यादिना प्रमादेन ।

१८—३१ काल० [गाहा ४९]

पारिद्वयणियं अविटीप ति—३३ स्थन्दितायमुदया ।

१८—३४ विहावेलयां पानकाहारस्याप्रत्याप्यात्वे भोजनोद्धृतसंगतधर्तुर्निधादास्यापि प्रगाह्य सुपम् । तदकरणे—अत एव बाधवद्विधाधारं स्वाभ्याकरणसमये दृतीयपोदया समये प्रत्याहयां विहावेलयां च पाकाहारमिति ।

१९—१ पर्यं चिय० [गाहा ५१] द्वादशपिधतयो यथा—

धनधानगुनीदरिता, इतो संक्षेपेण रसलाग । कायहेराः संलीनवेति ब्राह्म तपः प्रोक्तम् ॥

प्रायश्चित्तप्याये वैशाखमतिनमावशोत्तमे । गायत्र्या इति यत्र यद्विष्णुसाम्यन्त्रं भवति ॥
 माताई एतत्ता पदमा बिभ्रुश्चतुष्टयहृदिना । अहं रश्मिपराई, निरुध्वा नृपिमां वारुणत ॥
 इह प्रतिमादिपिपेयश्रद्धाये निरतीतप्रकृताया । सा प्रत्यक्षिणं नेत्रम् । एतेन ततोऽपि कर्मप्रतिपत्त्या
 द्रव्यापिपेयैश्च यं वीर्यनिवारप्रायश्चित्तस्त्वं हेतुम् । वासिष्ठे पुनरुक्तिविभागतो हतम् । पुनरा पुनरुक्त्वा यमिह
 मिधु उपास्याय ध्यायार्थेदेव पञ्चपात्रात् प्रति पूजित्वा हविर्देव ।

१९-10 किहिय० [गाथा ५२] निद्राप्रमादकृतो दुष्टमिह सद्यः प्रतिक्रमये पितृभ्योऽपि नमिषिष्ये ।
 सयया उत्सारेह दुष्टात् अक्षरिते काकोत्तमं सत्यमात्रेण पारयति । अर्थे वा सिन्धुनीपराया उरुते पारयति ।

१९-15 अकर० [गाथा ५३] एष चतुष्पादस्य पितृभ्योऽपि नमिषिष्ये । अकर० [गाथा ५३] एष चतुष्पादस्य पितृभ्योऽपि नमिषिष्ये ।
 ति० । पु० । ए० । एतद्वारे आयाग । रातो पौस्तिक इति चिह्नितेति कुर्यात् ।

१९-17 कोहे० [गाथा ५४] समि चि-एह, एह । सप्रगाहं चि एतन्ने वापक, अदि-
 ध्यायत् मयूदिमह ।

१९-22 अज्युतिर० [गाथा ५५] इ प्रत्युवेक्षितं वधुता सम्प्रदायलोकात् । सम्प्रदुवेक्षितं सर्वथा
 कर्मप्राप्तिरहितम् । कोयदि-एतत्परेण पट् । प्रलोभादि यदुपपद्यते । पावारणो मुहुरकम्बलः प्रतिपद्यते ।
 पूरी-पल्लवी हस्ताक्षरम् । दृग्गन्धिर्भीतपोति । पुनरुत्तरी पटी, कोपटी वापक । विराटी मन्त्रो जीपाति
 भगव । मन्त्रोवाणी गन्धसूदिका । पुनरुत्तरी पटी पुनरुत्तरीकम् ।

- काहप्रसूतेहि गदापोतो उ द्वागो वीही । १ ।
- कन्दमि अवे तपुभो, मज्जे पिदुवो मुपय्यो । २ ।
- चउरुलवीही वा, वहाी मुद्विपुणो अहवा ।
- चउरुलवीही धिय, चउरुलो होइ भिमेभो । ३ ।
- तपुपल्लविवरुवो होइ धिराटी य पोयणा नाग ।
- वीही वाह्वो (हो) वा जो पिदुवो होइ अण्णवाहुमो ।
- त मुमियसमयत्ताय धिगादि पोत्थी भगवीह । ४ ।
- संउदगो हुगमाई कल्या । ५ ।

अदरमपि-चर्मपथक यथा-तलिगा रग्नग यन्मे (चदे) कोसग कत्ती य पीपतु ।
 तलिगा-उगमत्, यन्म-चर्म, कोसगो-होषाई चर्म, कृति प्रत्ययकरणाय ।

१९-32 ठज्ज० [गाथा ५६] सप्ती-अभिरत भाद । बीमांयाराविचारी निरवीर्यगृह्णाम् ।

१९-35 सुययवहारसु अग्रद चि-आयामिष्यत तदेव दीयते इति निरोधः । आचनद्वये देवमिति
 भाव । अन्नमायाजो चि-“छविती मदाभोगे, एष साहृ पिदिदो । स्वपाग करेह चि, अंजुवेदि
 वाडए ॥” इत्यात्मनि व्यापवति ।

२०-3 दप्पेण० [गाथा ५७] वत्तल-उत्तलम् । अटयव्ययाय धावाम् । राश्वरिदांन फट्टम् ।
 मत्तवत्तास्फोटनं च दप । त कुर्यात् कदाचित्पयेन्द्रियस [व्य]गोपण-विषय इव स्यात् ।

२०-4 वज्रादान-मेहन तस परियदेनेन शुक्रपुत्रतीर्थांतन-निष्कारण इत्येतदंदिष्टमोक्षपथे । धादि-
 प्रहाणिमस सेहादि[ना] प्रक्षणादि करोति । दीर्घावलि यत्सेवनम् ।

आधाकली, अम्बलकलादिक वा शुष्ककट्टीकलादिवरपत् । दीर्घावलिनेन वा एता यदाधाकर्मत्वादि-
 कारणत । सपिपिसेवनं वाचरितम् । तत्रैतेषु पञ्चकल्याणकमिति वक्ष्यमाणगाथास्तोत्रं शेषं योजयम् ।

२०-7 पुरिमत्ता०-मिच्छापात्र त्वाकते न प्रविष्टेयति । चरिममाणोनायां पीरयां प्रथमायां पादोनप्रहरे
 इत्यर्थः । यदा परिमपौख्यामुपोषितं कथिह । ततोऽमी तस्मां पात्रं न पविष्टेदेह । तत्र कल्याणक प्रायश्चित्तं
 हेतुम् । चातुमासे चावत्सरिके च शुद्धौ पञ्चकल्याणकं हेतुम् । यस्मात्सुखमतिचायान् इत्यन्तं जानाति न च सारति ।
 कथमेलोद-जहा पाउसे इत्यादि ।

मध्यमखयोदशविधः—

पत्तावधो पटला रमहरण मत्तकमठ रयताण । उगहपटोरुचलणिया ओफच्छि कनु वेकच्छी ॥

गोच्छगपत्तट्टणय मुहणतगपेसि जहभो । जघन्योपग्रहिक । स्थविराणां एसो ।

तस्य पीढग ति काष्ठच्छगणमय पीठं निसेज पाउछण । दडगा-पमज्जणी दंडासुंणी । घट्टणा पात्रघर्षणोपला । वर्षापृष्टिमु प्राणाय रक्षणाय । चाल ति कम्बल । सूत्रमयम् । सूई—तालव्रसूयादिसम्पद् । कुउसीसग पलासपत्रमय गुम्फकम् । पत्रक वक्षमयम् । सेसतिग बालसौत्रिकादन्यत् । वासत्ताणे ति—वर्षाकालोपयोगिसंस्तारो अङ्गुसिरो काष्ठफलमदि । झुसिरस्तृणादिमय । डंडेत्यादि—तस्य

लट्टी आयपमाणा, चिलट्टी चवरंगुरेण परिहीणा । दण्डो बाहुपमाणो, विदण्डओ कन्धमेसो व ॥ तिरसो उपरि चवरङ्गलदीहा नालिया । अचलेत्तणी घटारिबाष्टमयी पादलेहणी—‘वण्डवरे पिलम्ब तस्य अलामसि चिचिणीया ।’ चर्मत्रिकम् । अत्थुर ति भूमावास्तीर्यते आभ्यादिभये प्रलयादिविकरणाय च । पाउर ति पद[पदि]शरिभये यत् प्रापियते । तल्लिगा उपानह । यद्वा कृत्ति तल्लिगा यद्वा (यद्वा b) यद्वा विहारे उपकर पास शरीरेण सह बन्धनार्थं पट । पल्लुत्थी योगपट । मध्यम औपग्रहिक । वारगो ति—ससागारिके उद गनिमित्त, नित्य जामभ्य एव तातो यासात् । उत्कृष्टीपग्रहिकस्तूच्यते—

अफखा० गाहा [१८-५]—संवारको द्विभिध—एकात्रस्तिनिसकाष्टपरूप, तदितर कम्बिकादि मय । उत्तसंगपदापेक्षया द्वितीयपदमपवादसूचोत्कृष्टीपग्रहिक कथ्यते । पुस्तकपञ्चकं—‘गडी, कच्छवी, मुडी, स्पु डफलए तथा छिन्नाडीय ति’—एतत्स्वयमग्रे कथयिष्यते । फल्लग ति पडिका, समवसरणफलक वा । कम्बग निजोदरमान तत् प्रतिसयतिनीनाम्, अन्यथा एरुमाजनभोजने शुद्धकलोत्पादने एकया अन्यस्या अग्नीतिर्वसवः स्यात् ।

१८-१० ओगहणतगं—तौ सदृशम् । पट्टसद्वन्धनम् ।

१८-११ साहूण ओहिओ ति—मुहपोतीयपायकेसरियाहओ चवरो ते चेव ति । पडिगहो प्रच्छा दनत्रयम् । अन्ने य ति—अग्निमतर नियसणी १, बाहिणि० २, सपाडी ३, राधकरणी ४, पत्तावधो, पटला, रयत्ताण, रयहरण च ४, जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदत प्रागुक्तत्रिविधोपधिमेव्याअघन्यविच्युतलब्धत्वे नि० । मध्यमस विच्युतलब्धत्वे पु० । उत्कृष्टस विच्युतलब्धत्वे ए० । जघन्याप्रत्युपेक्षितत्वे नि० । एव मध्यमाप्रत्यु० पु० । उत्कृष्टाप्रत्यु० ए० । न पडिलेहिओ ति—निवेदयितु शुद्धभ्यो विस्मृतत्वे जघन्यस्य नि० । मज्झिमे पु० । उत्कृष्टस ए० । प्रकारत्रयेण सवत्सोपधे संपन्नत्वे आ० ।

१८-२१. हारिय० [गाहा ४७]—हारितत्वे जघन्यस्य ए० । मध्यमस्य हारितत्वे आ० । उत्कृष्टस्य हारितत्वे खमणम् । जघन्यधौतत्वे ए० । मध्यधौतत्वे आ० । उत्कृष्टस्य धौतत्वे उ० । उपधेर्जघन्यादिभेदस्योक्तम् कर्तुं न निवेदयते तत्रापि ए० । आ० । च० । आचार्यैरदत्त परिसुक्ते । त्रिविधमुपधि आचार्याङ्गो विनाप्यन्यसौ पदाति । ए० । आ० । च० । सधमि छट्टं तु ति—जघन्यादिभेदतद्विविधस्य हारणे .. अ द्वेऽपि काले मन्त्रप्रक्षालनादौ पठ स्यात् ।

१८-३० मुहणंतय० [गाहा ४८] पर्यं तावेत्यादि । त्रिविधोवहिणो गियु(ख)वेत्यादि [गाहा ४६] रजोहरणमुखावजिका विद्याय अन्योपधौ द्रष्टव्यम् । अन्नप्रति अन्नया उक्त (६) । तत्र मुहपोतियाए पडियाए लद्धाए य निश्चय । एव रयहरणे नि । यदि पुनर्द्वितीयमपि पतितमथ च न लब्ध तत्राह—अह पुणेत्यादि । मवरं नासिय परचक्रादिसम्पातेन । हारियं आलस्यादिना प्रमादेन ।

१८-३१ काल० [गाहा ४९]

पारिद्वावणियं अविहीय ति—३३ स्थन्दिलाद्यशुद्धया ।

१८-३४ विकालवेलायां पानकाहारस्याप्रत्याप्यानत्वे भोजनोर्द्ध्वमुत्सर्गतत्त्वतुर्विधाहारस्यापि प्रत्याख्यातत्वं युक्तम् । तदकरणे—अत एव साधवतिविधाहारं स्वाध्यायकरणसमये घृतीयपौर्णम्या समये प्रत्याख्याति । विकालवेलायां च पानकाहारमिति ।

१९-१ पर्यं चिय० [गाहा ५१] द्वादशविधतपो यथा—

अनशनयूरीदरिता, वृते चक्रोपण रसलाग । कायल्लेशः संलीनतेति बाध सपः श्लोकम् ॥

प्रायश्चित्तस्थाने वैद्यादृत्यविनयावधोत्सग । स्वाध्याय इति तप पदप्रकारमाभ्यन्तरं भवति ॥

मासाइ सप्त ता पदमा बिहृतइयसत्तराइदिणा । अह राइ एगराइ, भिन्ख पदिमाण धारसग ॥

इह प्रतिमादिविषयेऽश्रद्धाने विपरीतप्ररूपणाया वा प्रायश्चित्तं श्रेयम् । एतेन तपोतिचारप्रायश्चित्तस्य द्रव्यावभिमयेषु च वीर्यातिचारप्रायश्चित्तसूत्रेण श्रेयम् । पाक्षिके पुरुषादिविभागतो ज्ञातव्यम् । पुरुषा क्षुद्रक स्वविभिन्नु उपाध्याय आचार्यभेदत पञ्चधास्त्रान् प्रति चूर्णिकृता दक्षिणमेव ।

१९—१० फिडिण् [गाहा ५२] निद्राप्रमादवशतो शुक्लि सह प्रतिक्रमणे फिडिओत्ति न मिलित सय वा उस्सारेइ शुक्ला अपारिते कायोत्सर्गं स्वयमात्मैव पारयति । अपूर्णे वा चिन्तनीयतया तराले पारयति ।

१९—१५ अकण् [गाहा ५३] एव घट्णाइएस्सु पि त्ति—एकद्वित्रिसर्वा अदानतो वन्दनेषु यथाक्रमेण ॥ पु० । ए० । सर्वोकरणे आयाम । राओ वोसिरइ ति निसिञ्जोत्सर्गं कुरुते ।

१९—१७ कोहे० [गाहा ५४] सगि त्ति—सकृत्, एकदा । तन्नगाइ त्ति तर्नको वत्सक, आदि-शब्दात् मयूरादिमह ।

१९—२२ अज्जुसिर० [गाहा ५५] इ प्रत्युपेक्षित चक्षुषा सम्यगनवलोकनम् । अप्रत्युपेक्षित सर्वथा चक्षुषाऽनिरीक्षितम् । कोयवि—रूपपरित पट पुरोधोद्घोति यदुच्यते । पावारगो घृहकम्बल परियच्छिर्वा । पूरी—पल्लवी हस्सास्तरणम् । दहगालिधौतपोति । दुसर सूनी पटी, सोयडी यावत् । विराली नवओ जीणोति भगवद् । गडोवहाणी गल्लमसूरिका । पुत्तकपचके गडो पुत्तकस्वरूपम्—

वाट्ठपुहत्तोहिं गडोपोत्थो उ तुल्लगो सीहो । १ ।

फळवि अते तणुओ, मज्जे पिहुलो मुण्येयव्वो । २ ।

चउरंगुलदीहो वा, वट्ठागी मुट्ठिपुत्तयो अह्वा ।

चउरंगुलसीहो चिय, चउरंसो होइ विवेवो । ३ ।

तणुपत्तूसियव्वो होइ छिवाडी य पोत्तया नाम ।

सीहो वाहुस्सो (लो) वा जो पिहुलो होइ अप्पवाहुओ ।

त मुणियसमयसारा छिवाडि पोत्थी भणतीह । ४ ।

सपुटगो दुगमाइ फलगा । ५ ।

अपरमपि—चर्मपक्व यथा—तलिगा खल्लग वट्ठे (वट्टे) कोसग कत्ती य धीयतु ।

तलिगा—उपानव, वस्त्र—वस्त्र, कोसगो—लेहोपारं चर्म, कृति प्रलम्बकरणाय ।

१९—३२ ठवण० [गाहा ५६] सञ्जी—अविरत धाद । वीयावारात्तिचारो निजवीर्यगूहनम् ।

१९—३५ सुयच्चवहाराइस्सु अन्नह त्ति—मायानिष्पन्न तदेव दीयते इति विशेष । आसणद्वय देयमिति भाव । अन्नमायाओ त्ति—“लहवित्ती महाभोगो, एष साहू जिइदिओ । रसद्याम करेइ ति, अंतपवेहिं याडए ॥” इत्यात्मनि व्यापयति ।

२०—३ दप्पेण० [गाहा ५७] वल्लन—उल्लनम् । खडयप्पयाण धारणम् । खड्गावरंदाईण फणम् । मल्लवह्वाहास्कोटन च दप । त कुर्वतो कदाचित्प्रेन्द्रियस्य [व्य]परोपण—निघातं कृतं स्यात् ।

२०—४ शब्बादान—मेहन तस्य परिमर्दनेन शुक्लपुद्गलनिर्घातन—निष्काशन इत्येतत्सहितकर्मोच्यते । आदि-प्रहणादिहस्य श्लोदि[ता] प्रक्षणादि करोति । दीर्घाध्वनि यत्सेवनम् ।

आधाकर्म, अप्यानकरूपादिक वा शुष्ककदलीफलादिधरणत । दीर्घमालेनेन वा सता यदाधाकर्मैरसादि-धारणत । सन्निधिसेवनं धारितम् । तत्रैतेषु पञ्चकल्याणकमिति वक्ष्यमाणगाथान्तोक्ष श्रेयं योज्यम् ।

२०—७ पुरिमत्ता०—मिक्षापात्रं तत्काले न प्रतिलेखयति । चरिममायोनाया पौहत्या प्रथमायां पादोनप्रहरे इत्ययं । यद्वा चरिमपौहत्यामुपोषितं कथितं । ततोऽसौ तस्मां पात्रं न पडिलेहेइ । तत्र कल्याणकं प्रायश्चित्तं श्रेयम् । चातुर्मासे सांवत्सरिके च पुद्गौ पञ्चकल्याणकं श्रेयम् । यस्मात्सुस्मातिचारान् कृतान् न जानाति न च स्मरति । कपमित्साह—जहा पाउसे इत्यादि ।

२०—12 छेयाइ० [गाहा ५९] किं चा छिज्जइ त्ति—भो भो जना निरीसत निरीक्षत । छियते न छियते चेति भवति अथद्धानपर । मिउणो त्ति—मृदोर्निरभिमानस्य । अभिमानाभाव दर्शयति—जो इत्यादिना । छेयाइ० अथद्धानपरस्य मृदो, पर्यायगर्वितस्य च इत्येतेषाम् ।

२०—18 दुपुण्ठा—उल्लुगठा विज्ञा । इह शिष्या अनेकविधा भवन्ति—परिणामगा, अपरिणामगा, अइपरिणामगा । तत्थ उस्सग्गे उस्सग्ग, अववाए अववाय, जहा भणिय सद्वहता आयरंता य परिणामगा भणन्ति । अपरिणामगा पुण जे उस्सग्गमेव सद्वहति आयरति य, अववाय पुण न सद्वहति नायरंति य । अइपरिणामगा जे अववायमेवा यरंति, तम्मि चेव सञ्चति न उस्सग्गे । अतो अपरिणामकानां उत्सर्गदृष्टीया मा निन्द्यो भविष्यति । चशब्दसूचित कुलगणसङ्घाधिपानामपि छेयापमाना जीवेन तप एव दीयते न छेयादय ।

२०—19 जं जं० [गाहा ६०] अत्थपय त्ति—अर्थ सूत्रव्याख्यान भाष्यचूर्णिनिर्गुणस्यादिकम् । आहामज्ञाविशेषत प्रायश्चित्तापत्ति सविस्तरा तपस उक्ता ।

२१—5 दध्द सिच्छं० [गाहा ६४]

आहाराई दध्द येत्त लम्माइ काल गिम्हाई । हट्ठाई भाव सी पुरिस गीयाइ जाणिता ॥

आउट्टि—पमाय—दध्द—वपहवा चउव्यिहा पटिसेण्णा नायव्वा । साहारणेपु इव्यादिषु साधारण भणिय सम देखा ।

२१—13 लुक्खं० [गाहा ६६] चायं ति—वातलम् । अनुपसेत्र सजल्येन्नम् । एवं कालेवि तिविहै त्ति—यर्पाहेमन्तर्मीभरूप काल सामान्येन क्षिप्ररूक्ष्य भवति । तत्र क्षिप्र—शीत, रूक्ष—उष्णः । अयं क्षिप्रोऽप्युत्कृष्टमध्यमजघन्यमेदात्रिधा, रूक्षोऽपि च त्रिधा । तत्र उत्कृष्टक्षिप्रोऽतिशीत, मध्यमक्षिप्रो तातिशीत, जघन्यशीत स्तोक्षशीत । जघन्यरूक्ष किंचिदुष्ण, [मध्यमरूक्षो नात्युष्ण,] उत्कृष्टरूक्षोऽत्युष्ण । एव च—
गिम्हासु चउत्थ देखा छट्ट च हिमागमे । वासासु अट्टम देखा तवो एस जहनओ ॥
गिम्हासु छट्ट देखा अट्टम च हिमागमे । वासासु दसम देखा एस मज्झिमवो तवो ॥
गिम्हासु अट्टम देखा दसम च हिमागमे । वासासु डुवालसम एस उक्कोसओ तवो ॥

एस नवविहो ववहारो ।

२१—21 सो य ह्मो त्ति सुयववहारो । आपत्ति प्रायश्चित्तयोग्यता विषया । तपसा द्वादशादिना, कालेन वर्षादिना । अहागुरू—गुरुतम इत्यर्थः । अहालह—लघुतम ।

२१—28 अहाणुपुवीण—इत्यस्य व्याख्येयम्—सुत्ताणुसारेणेति ।

२१—29 चउमासगहणेण लुहु चउमासो वि दट्ठवो । 30 छम्मासो—छम्मासग्रहणात् लघुपण्मासोऽपि होय । प्रतिपत्ति आपत्ति । 31 तीसा य त्ति—स्थूलतया उक्तम्, अन्यथा सावसतविंशतिर्वक्तुमुचिता । 32 प्रागुद्दिथानि शुक्रादीनि व्याचष्टे गुरुग चेलादिना ।

२२—2 एतदक्षत मिम्याडुष्कृतेन शुज्यति । अत एवोक्तम्—सुद्धोव त्ति ।

२२—4 सामान्य एव श्रुतव्यवहार उक्तो विस्तरेणाधुना ग्राह—तिगन्तव्येलादिना ।

२२—9 गुरुपक्वो उक्कोसो त्ति—यथा गुरुपदादिवाच्यं गुह[]गुरुतरो गुरुतम । एव(स)लुहुने वि—उत्कृष्टादिभेदत्रयम्—उपोस—उपोसे, उकोस—मज्झिमो, उक्कोस—जहणो[त्ति] उत्कृष्टे भेदत्रयम् । मध्यमेऽपि भेदत्रयम्—उपोसो, मज्झिम जहणो ति । जहणुकोसे, जहण मज्झ, पट्ठम जहण इति जघन्ये भेदत्रयम् ।

२२—25 एमेवुकोसाइ त्ति—लघुतरमध्यमपञ्चविंशती तवविध्यापत्तिदानपञ्चमपट्टविशेषिताया अट्टम-छट्ट चउत्थ-उक्कोसा देव तिह गिन । मध्यमे उत्कृष्टम्, मध्यममध्यमम्, मध्यमजघन्यमिति योजयम् । तृतीय नयस्लक्ष्य सरस्वतसमपट्टविशेषितपञ्चदशा गोचरपट्टो अट्टम छट्ट-चउत्थ-योज्यम् । लघुवतरमध्यमदशके अष्टमपट्ट-निवेशिते । २ । आ० । अथा लघुसजघन्यपञ्चदशके नवपट्टे । उ० १, आ० १, ए० । रागणायामेकादशे ति 33 गायोक्त योज्यम् । सप्तविंशतिभेदेषु वर्षासु दानमुक्तम् ।

२३—1. अधुना शीतकालाधित दामाह—सितिर इत्यादिना । दसम उववासचतुष्टयम् । आदौ धृत्वा ।

२३-२ अष्टोपातीय तद् चेयस्ति—सपार्थस्यागमप्रविभागरूपस्य एकदेशस्य वा एकादिपदार्थकस्य—अप-
रमणमवस्थायाम् । शेषस्य शुद्धादिपदसङ्घातरूपस्यैकदेशस्योप्यं गमा यस्मा रचनायां सा सम्यगपरिभाषणार्थापका-
न्तिरुच्यते । यथा सिधिरं जपन्गत पञ्चम्, मध्यमतोऽष्टमम्, उत्तरष्टो दशमम् । २ । ३ । ४ । एषा मध्यादेक-
देश पष्ठलक्षणोऽष्टममपि अवतिष्ठते । अष्टम-दशमे ऊर्ध्वं यथाशु यच्छत । एतीयं तु अमेता[द्वाद]श
मील्यते । ततश्च जपन्गतोऽष्टमम्, मध्यमस्तु दशमम्, उत्तरष्टु द्वादश तपो यथाशु कुर्वति ।

२३-३ अष्टममाह गिम्हे इत्यादि—अष्टम उपासत्रयमादौ प्लवा निर्वीय पर्यन्ते यथा—लघुस पञ्चकस्तरे
तवमश्दे । सयासय स्ति—सदीया सदा शेषा आपतय । असहारेर्देवहाससावकार्यं यावत् स्थितमेकैकम् ।
८० । १०० । १०० । नि० ।

२३-४ परद्वान् देज्ज स्ति—आधाकम्पासेवाप्राप्तम् । इह नवविधश्रुतव्यवहारे यर्षा—शिशिर—मीनारूप-
कालतया सप्तशिशितमेदेषु आपतितान् दक्षितम् । अर्षापकातिरपि तथा याज्या ।

२३-१४ फालं वा सहेज्ज स्ति—प्रतीक्षेत ।

२३-१६ अणदीयनिक्षिद्धो अग्नीयययो । इतरो गीतायं ।

२३-२१ चिह्नं धृतिधेतुतोऽज्यम् । संहता वज्रमनाराचादि । धीर्दे संपयणेन य सपनो पदमो, न
धिर्दे १ सपयणेन य अल, मध्यवर्ति द्वयम्—धृत्या न संहानेन, नहसो(१ प्लवा)सहानेन सम्पन इति
द्वयमतौ याज्याम् ।

२३-२५ विकल्पपयमपि व्याचष्टे आयत्तरगो इत्यादिना—जो ज तवोकम् आढवेद तमित्थरह स
आयत्तरग । एतोऽपि वैयाहृत्ये तप एव करोति १ वैयाहृत्यम् इत्यायत्तरग । परत्तरगपस्यपि क्षाप्त परं न करोति,
किन्तु वैयाहृत्यमेव विधत् । पञ्चममदव्याहृतामाह—अक्षत्तरत्तरग(२७)इत्यादिना ।

२३-३० कल्पस्थिताद्य सर्वेऽष्टो ८ । कल्पोऽवस्थितसमाचार । तत्र स्थितास्तरपरिपालनोद्यता ।

२३-३३ कयरे ते दशभेदा^२—इमे वपयमाणा—(१)अविद्यमान चेल वज्र यस्यासावचेलकस्तद्भावा
आचेलनयम् । सचेलत्वेऽप्यचेलव्यपदेश । इत्यते च विवक्षितवज्रभावे सचेलत्वेऽप्यचेलव्यवहार । यदाह—

‘जल(ह)जलमवगाहो बहुचेलो वि सिधिवेदियरुडिणो । भग्नह नरो अचेलो तद् मुणओ संतचेलो ॥
तद् थोयज्जुमद्दुच्छियचेलोहि नि भग्नए अचेलो सि । जह तर सालिय लहु देयो सि नरिग यामो सि ॥’

(२)उत्सेने साधुसकलेन निश्चतमौद्देशिक आधाकम् । (३ ४) सध्या वषट्वा तरति ससारसागरमिति
साध्यात्तर । ५ च राजा वृषध्वजवर्लादिस्यो पिण्ड समुदानमिति शय्यात्तरराजपिण्ड । (५) इतिकर्म वन्दनम् ।
(६) तथा प्रतानि महाव्रतानि । (७) ज्येष्ठो रत्नाधिक । (८) प्रतिक्रमण आवश्यककरणम् । (९) मास मास-
कल्प । (१०) परि—सर्वथा वसनमेकप्रनिवास स निरुक्तविधिना पर्युपणम् । इति दशविध कल्पो भेद । तस्मि
ठिया पक्षपट्टिया—दशविधकल्पे स्थिता इत्यर्थ । अत्र च प्रथमचरमजिनसाधवो दशस्यपि स्थिता एव । द्वाविंश-
तिमध्यमजिनसाधवो विदेहजाश्च दशकमध्यात् साध्यात्तरपिण्डचातुर्वर्गमपुरुषज्येष्ठवदनकरणाद्यवचमुपु स्थिता,
पदमु सास्थिता । यथा आचेलन्यौद्देशिकप्रतिक्रमणराजपिण्डमासपर्युपणाकल्पे च वर्षाकालसमाचारा मध्यमजिना
२२ विदेहजाश्चस्थिता, सततसेवनीयतया । दशानां मध्यात् कानिचित् स्थानानि कदाचिदेव पालयन्तीत्य-
नियतव्यवस्थाम्भावा[वा]न्ते, अतो मध्यमजिनसाधवो महाविदेहजाश्चाकल्पस्थिता । यतोऽनवस्थितसमाचारोऽकल्पो-
ऽस्मिधीयते ।

२४-४ जोगवियसरीर स्ति—परिकर्मितदेहा ।

२४-११ बहुतरया भिक्खुणो स्ति—बहव बहुभेदा इति भाव । अत्र आचार्यैरुक्तकरणादि पुरुष-
विभागोऽन्यथुतव्यवहारतो जीतकरपयन्त्र विरेच्यम् । ‘एय मज्झ गहिय’ति अनया गाथया यच्चक्रमवर्ति पञ्चम-
पक्षितपोऽहीतपञ्चमपकावेवास्या गाथाया अर्थो निपततीत्यर्थः ।

२४-१४ तिरियायण—तिर्यग्मीर्षाणि त्रयोदशग्रहाणि कृत्वा अहो एग घरय च—वामपार्श्वे एक पक्षिणि
त्यर्थः । अहो एकेकघरयवुद्धीए वामपार्श्वे सव्वादिए निरवेकञ्च जिनकल्पिच वितस्वेत् । द्वितीयपक्षेपरि

आचार्यं कृतकरण । तृतीयपक्षेपरि आचार्योऽकृतकरण । चतुर्थ्या उपाध्याय कृतकरण । पञ्चम्या उपाध्यायोऽकृतकरण [पञ्चम्या गीतार्थस्थिरकृतकरण] मिथु । सप्तम्या गीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । अष्टम्या गीताया स्थिरकृतकरणमिथु [नवम्या गीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । दशम्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । एकादश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । द्वादश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु] त्रयोदश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणमिथु । एव स्थापितदाहिनद्वियपणुवीसह सख भिन्नमास निम्नीयसन्नियागो, वामपाश्वर्ति अष्टमभक्त तत्त छगुह सन्निय जीतदाण नेय । पचमपतीए ।

२५-११. तर्हि चेव अवराहे त्ति कोऽर्थः ? तदेवापराधमाश्रित्येत्यर्थः । पुरुषा—आचार्योपाध्यायद्वय अभिधुधुल्लभेदत पद्यविधास्तानाश्रित्येति भावः ।

२५-२५ खित्तं छिन्नमडवं त्ति—अद्वाइयजोयणभ्यन्तरे जत्य वसिम अन्न गदिय त छिरमडम्ब । सर्वतोऽप्यसन्नसन्निवेशान्तरं मध्यममित्यन्ये । ओमं परिपूर्णं यत्र भक्तादि न लभ्यते । दुर्मिक्षं यत्र सर्वथा न लभ्यते ।

२५-२७ तमणंतरं त्ति निवटवर्ति ।

२५-३६ आलोचनाफाले जया गृहइ त्ति—सर्वथैव न प्रकाशयति । पल्लिउंचइ च त्ति—अर्धकथित करोति ।

२६-१ बहुगुणेषु त्ति—समर्थेषु । गुरुसेवा—अशुभ प्रति प्रधानसेवा ।

२६-८ छेदाहं प्रोच्यते—तवगच्छिउ० गाहा । [८०]

२६-११ अहपरिणामगो—अपवादवचि ।

२६-१२ उत्तुष्टं तपोभूमिं समईओ त्ति—अधिकतपोदानयोग्यो जात । सवि (साव०) दोष च यस्य चरण तस्यातिचारवृत्तमतपर्यायस्य च्छेद क्रियते ।

२६-२३ आकुटिरपेलकरणम्, तथा पथेन्द्रियवच कृत । दर्पेण मैथुनसेवन च । सतीवादमस्या नाशयामीति शुद्धया स्त्रीसेवनायाम् । मृदावादे कूटसाक्षित्वादिदानत । अदत्ते तिधानायपहरति । सचित्ताचित्तगोचरं परिगृह्य च पृष्ठाति ।

२६-२७ मूलगुणान् द्विनादिभेदेन बहुविधान् बहुशो अनेकश शोधयति । सर्वशकादीन् करोति । इति दर्शनवचकः ।

२६-३२ गृहस्थलिंग—कच्छासन्यन तल्लकटशिरसि विधानादि कौतुकेन कुरुते । अन्यतीर्थिका—शाक्यतापसा-दयस्तेषां लिङ्ग तद्वैपकरण नटादिवैपकरणत । स्त्रीणां गर्भसाधानं शादनं च औपधादिकरणतो मूलकरणं तोऽस्मी (?) ।

२६-३४ विहितयत्ने त्ति—विहित दत्त गुरुणा तपो यस्य सविहिततपास्तद्वयं छेदमूलानवस्थाप्य पाराशिकानि प्राप्तस्यापि भिक्षोर्मूलमेवेत्यर्थः । तथा आचार्योपाध्याययोः पाराशिकप्राप्तावप्यनवस्थाप्यमेव भवति । यदुक्त भाष्ये—

‘इत्थं यजह नवदसमे आबन्तस्सावि भिक्षुणो मूल । दिक्खइ तहाभिसेगे परं पय होइ नवम तु ॥’

२७-५ अनवस्थाप्याख्य । अनवस्थाप्ये उक्कोसं० गाहा । [८७]

आसेवितातिचारसनविशेषः । सन्न अनाचरिततपोविशेषस्तद्गोपरोऽपि महाव्रतेषु नावस्थाप्यते नाधिक्रियत इत्यनवस्थाप्य । तदतिचारजातं तच्छुद्धिरपि वा अनवस्थाप्यमुच्यते । नवमं प्रायश्चित्तम् । तत्र सैन्यकरणे किं सूनेऽनवस्थाप्यमुक्तम् ? उक्कमेवेत्यादि ।

ततोल्यादि—गाथापूर्वार्द्धेन साधर्मिकसैन्ये प्रायश्चित्तमुक्तम् । तत्र सूत्रपदस्यायमर्थः—साधर्मिका साध-वस्तेषां सत्कस्योत्कटोपधे क्षिप्यादेवा । बहुशो वा अद्रिष्टचित्तो वा । तेन त्ति—स्तेय-चौर्यं कुर्वन् अनवस्थाप्य ।

अन्यधार्मिका—शान्त्यादयो गृहस्था वा । तेषां सत्कस्योपध्यादे स्तेय कुर्वन् । अयमर्थोऽन्यधार्मिकयो लिङ्गिगृहस्थरूपयो सत्क स्तेयमाहारोपधिक्षिप्यादियोचरं त्रिधातत्कुर्वन् । अयोत्तरार्धेन—हृत्थायालो गदिजो-वा च त्रिधा—अत्यायाण दलमाणे, हृत्थाल्य दलमाणे, हृत्थायाल दलमाणे त्ति । क्रमेण व्याख्या—

अर्थायाणं—अर्थादानं द्रव्योपादानकरणं अद्याज्ञनिमित्तं तद्दत्तमुपज्ञान इत्यर्थः । अत्र कथानकमात्रम्—

उज्येति एतन्म दो मयिया पुच्छिऊण जागरिय । पवहारं पवहरंती ताहे सो तेसि साहेद ॥ १ ॥

तत्स य भगिनीपुत्तो भोगभिलाषोभो मुचए लिंग । तो अणुक्का भणई—किं काहिंति त विणत्थेण ॥ २ ॥

ता वय ते मयिए, मयाहि—अथ पयच्छद मज्झम । तेण य गतु मयिया तो तेरिं येद अह एको ॥ ३ ॥

फतो अथो अम्ह किं सउणी रुवए हह हगई । योभो चगेरि भरेसि निग्गउ उल्लयाण तु ॥ ४ ॥

निग्गिदु जावदएहिं वज्जतो गहिय सेा जावटो । विइयमि हयणमी किं मिण्णामो ति ते मिति ॥ ५ ॥

भगिभो सउणी हतो सणकट्ट बयस्यवप्पासे । गेहयुलधममाई अन्तो णयरस्स ट्ठावेहि ॥ ६ ॥

विइउ य तेहिं भगिभो सम्यदानेण गिह तणकट्ट । नगरमहि अवावय गहिण्णवरि च वासासु ॥ ७ ॥

छइएसु गेहेसु पत्तिसे दग्गु तओ उ त नगरं । तणकट्टाण पुजो अइव महग्गो उ सो जाओ ॥ ८ ॥

दहमियरस्स सय्य ताहे सो गतु भणइ आवरिय । उच्छाहिओ अहोह किं तु ण नाय इम तुच्चे ॥ ९ ॥

किं सउणी य निमित्त ह्य ति अम्ह णि भणइ नेमिची । होद कयानि तहमय रुठ नाउ तओ दामे ॥ १० ॥

चूर्णां भव्यग ति भागिनेय । प्रतिभमो प्रतपालनाए । चणोउमो पच्छपटय रुवई भदिय वल्लण पेत्तूण उव-
ट्ठिओ । तदउ पुनगुडादिपयस्य पत्तना तमंथे सज्जहोपदेश दत्तान् । द्वितीयस्य रूपकदातुर्पसत्तुणकाष्टादीनां संप्रह
पत्ताए पट्टिहासुपट्टिहास । पत्तनान्तदंगपण्यस्य सम्मुग प्रवीति किं शशुनीका निमित्त हहते । एयविधारोपा
दानकारिण पुत्रपत्याभ्युरितस्य प्रतप्रहणाय तत्र क्षेत्रे प्रायश्चित्त दातु ण वरपते ।

२७—१४ हृत्थालम्भोत्ति—हृत्थाल इव हृत्थालवत् ददत् । अशिवपुरोदा(धा)दौ तत्प्रशमनार्थमभिचार
कमप्रविधादि प्रयुजा इत्यर्थ । हृत्थालालोत्ति—दस्तेन आताडन हस्तात्तास्त दलमाणे ददत् । यष्टिमुष्टिल
शुबादिभिर्मरणादिनिरेषेष्ट आत्मन परस्य वा ग्रहरभित्ति माव । तत्र

आयरियस्स विणासे गच्छे अहवापि कुलगणे संधे । पचेदियघोरमण पि काउ तिथारण सुज्जा ॥

एव सु करंतेण अण्योच्छिन्ती कया उ तिथमि । जयमि सरीरावाओ तहवि य आराहओ सो उ ॥

अन्यसु सामर्थ्ये सति आगाटेऽपि प्रयोजने न प्रयुक्ते य स विराधक ।

२७—२१ कीच्छ० गाहा [८९] सो य आचार्यादि । एत्थ चउभगोत्ति—द्वल्लिण भावल्लिणपदद्वये
भक्तचतुष्टय यया—द्वल्लिणेन रजोहरणादिना अणवद्वयो महावतादिना भावल्लिजेन च । १ । द्वल्लिणेणाऽण०, न
भावलिगेनेति श्रुत्वा । २ । भावल्लिजेन अणवद्वयो न द्वल्लिणेन । ३ । भावल्लिणेन अणवद्वयो, अर्धमयि भगोऽय । ४ ।

२७—२४ सपक्षपरपक्षे प्रदुष्टस्त्रीयादिदोषे स्तेम्यद्वय सूचितम् । १ । सपक्षपरपक्षघातनोपघाते निरपेक्षतया
अनेन हस्तातालो गृहीत । हृत्थालो अरयादाणो य इत्यनेन द्वितीयभक्तसाह । द्वितीयचतुर्थमन्त्री असमविनी ।

२७—२८ जहा अत्थादाणिमोत्ति—योऽयमुत्थादवति निमित्ता स । उत्तमद्वेत्यादि । तत्थेयसि—
स्वस्थाने । ओषमाह अमयरस्स स्वस्थानस्यागे सति भावल्लिज क्षीयते ।

२७—३५ संपाधिक्षेपो जालादिना हेय ।

२८—४ सुहसाय त्ति सुपखापा ।

२८—२ न जईण ति—वच्छल इति योजयम् ।

२८—७ आशातनया तपोऽनवस्थाप्य क्रियता कालेन स्यादित्याह—जहक्षेणेत्यादि । एतावत्कालादर्थ
असौ प्रतेषु स्थाप्यते ।

२८—१२ तयस्सी य त्ति—तपोऽन्वित ।

२८—१४ निज्जहणारिहोत्ति—गच्छात्पृथक्करणार्हं स । स्ये सव्यो वि त्ति पदम् ।

२८—१७ आशातना—प्रतिसेवानवस्थाप्यो द्विप्रकारोऽपि मूलाह उक्त उत्पद्यत । अववाएण कुलादि—कार्य-
कारी । तदधीनानि कार्याणि । उत्तम कार्यं बहुजनसाध्यं शूद्रनादित्कार्यमुच्यते । तत्प्रसाधित येन भवति ।

सघासो से कप्पइ त्ति—[मूलसूत्रस्य वाक्यमिदं]—एकत्र निवसन गच्छमप्ये तस्य कल्पते ।
नालपणसंभाषणादीनि । अयमत्र भावार्थ—माथोक्कवदनादिक्रियाकरणसंभाषणादिक्रियापरिहारेण च एकत्र सव-
सनमात्रं मुक्त्वा तपस अनवस्थाप्यलक्षणस्य विधिना प्रतिपत्ति स्त्रीकारोऽनवस्थाप्यतप प्रतिपत्ति ।

२८—२० तत्प्रतिपत्तौ विधिमाह—पसत्यद्वेष्ट्यादिना—परिहारतव पडिवज्जतो दत्वाद् अपसत्ये वञ्चितो पसत्येषु द्वाद्वाइषु काउत्सगो कीरइ । तस्य दब्बओ षडमाइखीरक्खे । खेतओ इत्थालिङ्गेनकुमुमितवनपडं प्रदक्षिणावर्तजलपद्मसरथैयजिनय्हादिषु । कालओ पुव्वसूरे पसत्यादिदिणेषु य । भावओ चदत्तावलेषु । तत्रापि सध्यागतदिदिनयजं आलोचना प्रयुक्ते । यत् उक्कम्—

‘सझागय रविगय विट्ठेरं सगह मिलिं च । राहुहय गहमिं च वच्चए सत्तनक्खते ॥’

अत्र लोकश्रीटीकाकारव्याख्या—सूर्ययुक्तादनन्तरनक्षत्र सप्रहणम् । सूर्यास्तगमनकाले यज्ञासुरय उपयाति तद्विलम्बितम् । राहुणा सुपेनाकान्तं पुच्छेन वा तद्राहुहृतम् । अन्ये त्वाहु—यस्मिन् नक्षत्रे प्रहणमा सीतयावद् रविणा न युक्तं तावत्तद्राहुहृतमिति । प्रहभिष यन्मध्ये ग्रहो विभिद्य निर्गच्छति । केचिच्छकटमेदमेव प्रहमेद इत्युदाहरन्ति । अन्ये त्वत्रैव ब्रुवते—यथा—

‘जम्भि रविनक्खते ततो सझागय तु खउदसम् । विट्ठेरं तु विज्ज होइ चउत्थ विलिं च ॥’

अन्यरत्ताह—‘सर्वविषदे दिवसे यथेको भवत्यसृत्तयोगस्तु । हिमवद्दिनकरकिरणै सर्वे दोषा प्रलीयन्ते ॥’

कालत प्रतिपत्तिध्यास तपसो जह्नेण मासो उक्कोसेण छम्मासा । तस्मि परिहारतव पडिवज्जतो आयरिओ भणइ—अणवट्ठप्पतवस्स निरुवसग्गनिमित्तं ठमि काउत्सग्ग । ‘अन्नत्थूससीएण’मिल्यादि कायोसर्गदण्डको बाच्यो जाव वोसिरामि । ‘लोगस्सुज्जोयरं’ अणुपेहिता, ‘तमो अरहताण’ति पारिता, ‘लोगस्सुज्जोयरं’ कटिता आयरिओ भणाह—

‘एस तथ पडिवज्जइ न किंचि आलवइ, मा य आलवइ । अन्नस्स(ट्ठ)यितयस्स त वापाओ भे न कायव्वो ॥’

अस्यार्थ—एष अप्यविमुक्तिकारणो परिहारतव पडिवज्जइ । एष तुज्जे न किंचि आलवइ । तुज्जे वि एयं मा आलवइ । एष तुज्जे सुतयेषु सरीरवद्धमाणी वा न पुच्छइ । तुज्जे वि एय मा पुच्छइ । एय च आत्मार्थचिन्तकस्य ध्यानपरिहारक्रियाव्यापातो न कर्तव्य । वन्दन कुरुते भवताम्, न चासौ भवद्विषय । खेलकादयस्सामतंग या न सो वेइ । तस्सतिओ वा न घेप्इ । उवगरण परोप्परं न पडिलेइति । सपाडणा परोप्परं न भवति । भत्तपाण परोप्परं न करोति । एगमडलीए न भुजति । यथान्यत् किंचित्करणीय तसेन सार्धं न कुर्वन्ति । गीयस्या परिहारिया तस्स गच्छतस्स सव्वरथ अणुगच्छति । पारणकदिने अठेवकड पारेइ । सयमाणीय निदिट्ठभण्णे वा । इत्थं यस्याप(न्य)विधिक्का ॥

२८—२७ अधुना पाराश्रिकमभिधीयते—तत्र पार तीरं तपसोऽपराधस्याघति गच्छति । ततो वीक्ष्यते य स एव पाराधिकस्तस्य यदनुष्ठानं तत्र पाराधिकमिति । दशमं प्रायश्चित्तम् । लिङ्गक्षेत्रकालतपोभिर्वहिं करणमिति भावः । तत्र पाराधिकेत्यादि—इह सूत्रे प्रतिषेधपाराश्रिक एव त्रिविध उक्तः । तदुक्तम्—

‘पडिसेवणा पारंवी तिविहो सो होइ आणुपुव्वीए । दुट्ठे य १, पमत्ते य २, नायव्वे अतमणे य ३ ॥’

तत्र दुट्ठो दोषान्—कपायतो विषयतश्च । पुनरैको द्विधा—स्वपक्षपरपक्षभेदात् । उक्तं च—

‘दुविहो य होइ दुट्ठो—कसायदुट्ठो य विसयदुट्ठो य । दुविहो कसायदुट्ठो सपक्खपरपक्ख-चउभगो ॥’

स्वपक्षकपायदुष्ट परपक्षकपायदुष्ट । १ । स्वपक्षः, न परपक्षः । २ । न स्वपक्षदुष्ट, परपक्षदुष्ट । ३ । न स्वपक्षः, न परपक्षदुष्ट । ४ । चतुर्थं शून्यम् ।

कोइ करंतो कसायदुट्ठो । तस्य सपक्षे कपायदुष्टस्त इमे सासवनालहं चत्तारि उदाहरणा ।

२८—३४ तत्तथा सासवनालेत्ति—सा[स]वा मज्जिया । एगेण साहुणा भिक्खमाएण सासवनालसेइय सुसयत्त लद्ध । तत्त से अरं गिदी । सेण त गुरुणो उवणीय । तत्र गुरुणा सव्व सुत्त । इयरस्स कोवो जाओ, भडिय च । गुरुणा सो खामिओ तहा गोवसतो । भणाइ य—भजामि ते दत्ता । गुरुणा चितिय—मा एस म असमाहीए मारिस्सइ ति गणे अन्न आयमिय ठयिता अन्न गण गतु अणसण पडिवज्ज । पुच्छइ ते साहूक्य मे गुरवो । पुच्छति कटिं गओ गुरु । न पहिंति साहवो । सो अन्नओ सोषा गओ जत्थ गुरवो । तेहिं कहिय—अन्न चेव कालगओ परिट्ठविओ य । ताहे पुच्छइ—परथ से सरीरय गुरुणो । पुव्वकहिओ भजतो भणाइ—सासवनाल थाइति ति । एय करंतो दिट्ठो ॥ १ ॥

मुहणंतपयस्ति—एणेण साहुणा लद्ध मुहणतग । आणिय त गुरुणा गहिय । इत्य वि सव्व पुव्वखाणस-
रिस । नवरं त मुहणतग पच्चप्पिणतस्स न गहिय जीवते गओ राओ । साहुपिरह उभित्ता, गेण्हसि भणतो, गाढ
गळे गिण्हइ । समूदेण गुरुणा वि सो गहिणो । दोवि मया ॥ २ ॥

सिहरिणि त्ति—एणेण साहुणा उज्जोसा मज्झिया सिहरिणी लद्धा । गुरुणो आलोइया निमतिया । गुरुणा
सम्भ आवीया । से साहु पररये उगिरित्ता आगओ । अभेहिं वारिओ । तहावि अणुवसतो । गुरुणा सगणे चेव भत्त
पक्कसाण, नो अन्न गच्छ गओ ॥ ३ ॥

उल्लयच्छिओ त्ति—एणो साहु अत्थ गए सूरिए जीवतो गुरुणा भणिओ—पेच्छसि उल्लगच्छी । सो रट्ठो
भणइ—एव भणतस्स दोवि अच्छीणि ते उद्धरामि । एत्थ वि गुरुणा यामिओ । नोवसतो भणइ—ते अच्छीणि उद्धरामि ।
तथो सो रओहरणाओ अयोमय किलय कट्टिकण दोवि अच्छीणि उद्धरिज्जु ओवेइ ॥ ४ ॥

एए चउरो वि लिंगपारची । विसयदुट्ठे वि चउमगो ति—यथा सलिंगी सलिंगघापीं सेवते । १ । सलिंगी
गिहिलिगीलीं । २ । सलिंगी अन्नलिंगे परिमाजिका । ३ । अन्नलिंगी अन्नलिंगे । ४ । इत्योऽय । परपक्षकपाय
दुष्टस्तु राजवधक उदायितृपमारुभव । सप्तविषयदुष्टस्तु साध्वीकामुक । स च—

पावाण पावयरो दिट्ठिभासो वि सो न कप्पइ ॥ जो ज्जिणसुए समणिं नमिक्कण तमेव धरिसेइ ॥
परपक्षविषयदुष्टस्तु—राज्यगमहिष्यधिगन्ता, अमात्ययुवराजसेनापत्यायप्रमहिपीसेवकथ । दुष्टे पारंक्षिण
त्ति व्याप्यातम् ।

सम्प्रति मूढे पारक्षिण त्ति व्याख्यायते [गाथा ९६]—स्थानद्विनिद्राप्रमादवान् प्रमत्त मूढोऽपि च
एवात्र व्याच्येय—पञ्चमनिद्रापरो य अतिसक्लिष्टपरिणामात् स्थानद्विनिद्रोपगतो दिनदृष्टमर्थमुत्पाय प्रसाधयति ।
घाघारय त्ति—व्यापारयति । तदुदये च विसर्वायं बलसदृशी क्षक्तिर्भवति प्रथमसहननिन । चूर्णिंकृदप्यमे पारं-
क्षिकविधौ पमत्तपारक्षिण इति पाठ दर्शयिष्यति ।

२९-७ योगलेस्यादि—योगल-मस १ मोदया-लङ्कया २ दत्ता-हृत्पिदत्ता ३ कदसगो-कुम्भकारो ४
वडसाला-ढाली ५ एते धीणक्षीए उदाहरणा ।

तत्प योगले जहा—एगमि गामे एणो कुटुबी । पक्काणि य तेसियाणि य तिमण्णेतु य अणैगसो मसप्पगारा
भक्खेइ । सो य तहाकराण येराण अतिए धम्म सोऊण पव्वइओ । विहरइ गामाइसु । तेण य एगात्थगामे मसत्थि-
एहिं महिसो विगिचमाणो दिट्ठो । तस्स मसे अभिलासो जाओ । सो तेण अभिलासेण अब्बोच्छिन्नेण भुत्तो । एव अव-
वच्छिन्नेण वियारभूमिं गओ । चरिमा सुतपोकसी कया । पाउसीयावस्सया कया । तदभिलासी चेव भुत्तो । सुत्तस्से
य धीणक्षी जाया । सो उट्ठिओ गओ महिसमढल । अन्न हत्तु भन्तिव सेस आगत्तु उवत्तसस्सोवरि ठविय । पक्खे
गुरुण आलोएइ—एरिसो भुविणो दिट्ठो । साहुहिं दिसावलोय करितेहिं दिट्ठ कुणिम । जहा एस धीणक्षी । धीणक्षिस्स
लिंगपारंक्षिण पायच्छित्त । त से दिख ॥ १ ॥

भोयणे त्ति—एणो साहु भिक्ख हिंढतो भोयगभत्ता पासइ । सुविरे उविकित्तय न लद्ध । गओ जाव तद-
भवसिओ भुत्तो । उप्पमा धीणक्षी । राओ त गिह गत्तु भत्तण त कवाढ भोयगे भक्खयति । सेसे पडिगगहे
भेत्तुमागओ । वियडण । चरिमाए भायणामि पडिलेहतेण दिट्ठा । एयस्स लिंगपारक्षिय ॥ २ ॥

दत्ते त्ति—एणो साहु गोपुरनिग्गओ हत्थिणा पन्निवत्तो कहवि पलाओ । रुडिओ चेव पसुत्तो । उदिप्पा
धीणक्षी । उट्ठिव गओ, पुरकवाढे भट्ठण गओ बावाइओ । दत्तसुसले गहेऊणमुवागओ । उवस्सयवाहिं ठवित्ता
पुणरवि पासुत्तो । पमाए उट्ठिओ भुविण आलोएइ । साहुण गयदत्तदरिसण नाय । तहेव विसज्जिओ ॥ ३ ॥

कदसग त्ति—एगमि महत्ते गच्छे कुम्भकारो पव्वइओ । तस्स राओ सुत्तस्स धीणक्षी उड्ढा । सो य मही-
यच्छेयम्भासा समीवत्थाण साहुण शिराणि छिदिवमारदो । तामि सिग्गणि कलेवराणि य एगते पव्वइ । सेसा ओस
रीया । पुणरवि पासुत्तो । भुविणमालेयण । पमाए साहुसमारण नाय । विम च से लिंगपारंक्षिय ॥ ४ ॥

२८—२० तत्प्रतिपत्ता विधिमाह—पसत्यदद्येत्यादिना—परिहारतव पडिवज्जतो दब्बाद् अपसत्थे वजिता पसत्थेसु दब्बाइसु काउस्सग्गो कीरइ । तत्थ दब्बओ षड्माइखीरुक्खे । खेतओ इत्थुशात्तिसेनइसुमिनवात्तंड प्रदक्षिणावर्तजलपद्मसरथैत्थजिनगृहादिपु । कालओ पुणसूरे पसत्याइरिणेषु य । भावओ चदत्तारानलेसु । तत्तापि सन्धागतदिदिनवर्ज आलोचना प्रयुक्ते । यत् उक्तम्—

‘सन्धागय रविगय विठेरे रागगह विलिं च । राहुहय गहभिन्न च वणए सत्तनवसते ॥’

अत्र लोकश्रीटीकाकारव्याख्या—सूर्ययुक्तादन्तरिक्षत्र समग्रहणम् । सूर्यास्तगमनकाले बन्धनमुदयमुपयाति तद्विलम्बितम् । राहुणा भुपेनाकान्तं पुच्छेन वा तद्राहुहृतम् । अन्ये त्वाहु—यसि १ नक्षत्रे ग्रहणमासीत्तयावद् रविणा न युक्तं तावत्तद्राहुहृतमिति । ग्रहभिन्नं यन्मध्ये ग्रहो विभिन्नं निर्गच्छति । केचिच्छरुदमेदेव ग्रहमेद इत्युदाहरन्ति । अन्ये त्वैवेव ब्रुवते—यथा—

‘जन्मि रविनक्खत्ते ततो सन्धागय तु चउदसम । विठेरे ॥ निइज होइ चउत्थ निलिं च ॥’

अन्यस्त्वाह—‘सर्वेविरुद्धे दिवसे यथेको भवत्ययुतयोगस्तु । हिमवदिाकरकिरणे सर्वे दोषा प्रलीयते ॥’

कालतः प्रतिपत्तिध्यास्य तपसो जहमेण मासो उक्थोसेण छम्मासा । तमि परिहारतव पडिवज्जतो आयरिओ भणइ—अणवट्ठप्पतयस्स निरुवसग्गनिमित्तं अमि काउस्सग्ग । ‘अन्नत्थससीएण’मित्यादि कायोत्सर्गदण्डको वाच्यो जाव धोसिरामि । ‘लोगस्सुज्जोयरे’ अणुपेहिता, ‘तमो अरहताण’ति पारिता, ‘लोगस्सुज्जोयरे’ कट्ठिता आयरिओ मणाइ—

‘एस तय पडिवज्जइ न किंचि आलवइ, मा य आलवट् । अन्नस्स(द्व)चित्तगस्स उ वाघाओ भे न कायव्वा ॥’

अस्यार्थः—एतः अपविष्टुद्विकारओ परिहारतव पडिवज्जइ । एसं तुम्हे न किंचि आलवइ । तुम्हे वि एयं मा आलवइ । एसं तुम्हे सुत्तपेसु सरीरवद्धमाणीं वा न पुच्छइ । तुम्हे वि एयं मा पुच्छइ । एनं च आत्मार्थवन्तं कस्य ध्यानपरिहारक्रियाव्याप्यतो न कर्तव्यं । बन्दनं कुरुते भवताम्, न चासौ भवद्विर्बन्धः । खेलनादयस्यपामत्तगं वा न सो देइ । तस्सत्तिओ वा न पेप्पइ । उवगरणं परोप्परं न पडिलेहति । सवाडगा परोप्परं न भवति । भत्तपाणं परोप्परं न करेति । एगमवकीए न भुजति । यच्चान्यत् किंचित्करणीयं तत्तेन सार्वं न कुर्वन्ति । गीयरथा परिहारिया तस्स गच्छतस्स सव्वत्थं अणुगच्छति । पारणकदिने अलेवकड पारेइ । सयमाणीयं निहिट्ठभनेण वा । इत्थनं वस्यथाप(व्य)विधिरुक्ता ॥

२८—२७ अधुना पाराश्रिकमभिधीयते—तत्र पार तीरे तपसोऽपराधस्यावृत्ति गच्छति । ततो वीक्ष्यते यः स एव पाराश्रिकस्तस्य यदनुष्ठानं तत्र पाराश्रिकमिति । दशमं प्रायश्चित्तम् । लिङ्गक्षेत्रकालतपोनिर्वादि करणमिति भावः । तत्र पाराश्रिकेत्यादि—इह सूत्रे प्रतिषेधकपाराश्रिक एव त्रिविधं उक्तं । तदुक्तम्—

‘पडिसेवणा पारंथी तिबिहो सो होइ आणुपुव्वीए । दुट्ठे य १, पमत्ते य २, नायव्वे अतमजे य ३ ॥’

तत्र दुष्टो दोषवान्—कपायतो विपयतथ । पुनरेवेको द्विधा—स्वपक्षपरपक्षभेदात् । उक्तं च—

‘दुविहो य होइ दुट्ठो—कसायदुट्ठो य विसयदुट्ठो य । दुविहो कसायदुट्ठो सपन्नस्वपरपन्न-चउभगो ॥’

स्वपक्षकपायदुष्टः, परपक्षकपायदुष्टः । १ । स्वपक्षक०, न परपक्षक० । २ । तत् स्वपक्षदुष्टः, परपक्षदुष्टः । ३ । न स्वपक्ष०, न परपक्षदुष्टः । ४ । चतुर्थं शून्यं ।

कोहं करोती कसायदुष्टो । तस्य सपक्षे कपायदुष्टस्स इमे सासवनालाइ चत्तारि उदाहरणाः ।

२८—३४ तस्य सासवनालेत्ति—सा[स]वा मज्झिया । एगेण साहुणा भिक्खागएण सासवनालसेल्लयं मुत्तयत्तं लद्धं । तस्य से अईव गिदी । तेण तं गुरुणो उवणीयं । तत्र गुरुणा सव्वं भुत्तं । इयरस्स कोवो जाओ, भडियं य । गुरुणा सो खामिओ तद्वा नोवसतो । भणाइ य—भजामि ते दत्ता । गुरुणा चित्तिं—मा एसं म अस्समाटीए मारिस्सइ ति गणे अन्नं भायरियं ठवित्ता अन्नं गणं गत्तुं अणसणं पडिवणं । पुच्छइ ते साहू कस्य मे गुरवो । पुच्छति कर्हि गओ गुरु । न कर्हिंति साहवो । सो अन्नओ सोधा गओ जत्थं गुरवो । तेहिं कहियं—अज्जं जेव कालगओ परिट्ठं विओ य । ताहे पुच्छइ—कस्य से सरीरयं गुरुणो । पुय्यकहिओ भजतो भणाइ—सासवनालं खाइति ति । एयं करोती दिट्ठो ॥ १ ॥

मुहणतय त्ति—एणेण साहुणा लद्ध मुहणतय । आणिय त गुरुणा गहिय । इत्य वि सम्म पुब्बसाणगस-
रिसं । नवरं त मुहणतय पञ्चप्पिणतस्स न गहिय जीवते गजो राओ । साहुविरह उभित्ता, गेण्टसि भणतो, गाढ
गळे गिण्ड । समूढेण गुरुणा वि सो गहियो । दोवि मया ॥ २ ॥

सिहरिणि त्ति—एणेण साहुणा उओसा मच्चिया सिहरिणी लद्धा । गुरुणे आलोइया निमतिया । गुरुणा
सय्य आवीया । से साहु पत्थरं उगिरित्ता आगओ । अगेहिं वारिओ । तहावि अणुवसतो । गुरुणा सगणे चेव भत्त
पञ्चखाण, नो अन्न गच्छ गओ ॥ ३ ॥

उल्लुपच्छिओ त्ति—एणो साहु अत्य गए सरिए चीवतो गुरुणा भणिओ—पेच्छति उल्लगच्छी । सो रुठो
मण्ड—एव भणतस्स दोवि अच्छीणि ते उद्धरामि । एत्थ वि गुरुणा खामिओ । नोवसतो मण्ड—ते अच्छीणि उद्धरामि ।
तओ सो रओहरणाओ अयोमय किल्ल कट्टिऊण दोवि अच्छीणि उद्धरित्तु ओवेइ ॥ ४ ॥

एए चउरो वि लिंगपारंवी । विसयदुट्टे वि चउमगो त्ति—यया सलिंगी सलिंगसाध्यां सेवते । १ । सलिंगी
गिहिलिगीवी । २ । सलिंगी अन्नलिंगे परित्राजिका । ३ । अन्नलिंगी अन्नलिंगे । ४ । श्रयोऽय । परपक्षकपाय-
दुष्टु राजवधक उदायिनृपमारकवत् । सप्तविषयदुष्टस्तु साध्वीकामुक । स च—

पान्ना पावयरो दिट्ठिऊमाओ वि सो न कण्डइ हु । जो जिणमुद्द समणिं नमिऊण तमेव धरिसेइ ॥

परपक्षविषयदुष्टस्तु—राज्यगमहिष्यधिगन्ता, अमात्यवराजसेनापत्यासमहिषीसेवकश्च । दुष्टे पारंक्षिप
त्ति व्याख्यातम् ।

सम्प्रति मूढे पारंक्षिप त्ति व्याख्यायते [गाथा २६]—स्थानदिनिद्राप्रमादवान् प्रमत्त मूढोऽपि च
एवात्र व्याख्येय —पञ्चमनिद्रापरो य अस्ति सङ्घिष्टपरिणामात् स्थानदिनिद्रोपगतो दिनदृष्टमयं मुत्थाय प्रसाधयति ।
धावारय त्ति—व्यापारयति । तदुद्ये च केसवार्धगलसदृशी शक्तिर्भवति प्रथमसहननिन । चूर्णीकृत्यमे पारं-
क्षिकविधौ पमत्तपारंक्षिप इति पाठ दर्शयिष्यति ।

२९-७ पोगलेत्यादि—पोगल-मस १ मोदगा-लङ्का २ दत्ता-हृत्पिदता ३ फरसगो-कुम्भकारो ४
पडसाला-ढाली ५ एते धीणद्धीए उदाहरणा ।

तस्य पोगले जहा—एगमि गामे एणो कुट्टवी । पक्काणि य तेलियाणि य तिमण्णेसु य अणेगसो मसप्पगारा
मण्डेइ । सो य तहाक्काण येराण अतिए धम्म सोऊण पव्वइओ । विहरइ गामाइसु । तेण य एगत्थगामे मसप्पि
एहिं महिसो गिगिचमाणो तिठ्ठो । तस्स मसे अभिलाओ जाओ । सो तेण अभिलासेण अब्बोच्छिमेण भुत्तो । एव अद्व-
वच्छिसेण वियारभूमिं गओ । चरिया सुत्तपोरुवी कया । पाउसीयावस्सया कया । तदभिलासी चेव सुत्तो । सुत्तस्से-
य धीणद्धी जाया । सो उट्ठिओ गओ महिसमडल । अण हत्तु अनिरय्य सेस आगत्तु उवस्सयस्सोवरि ठविय । पक्कसे
गुरुण आलोएइ—एरिसो सुविणो दिठ्ठो । साहुहिं दिसावलोय करितेहिं दिट्ठ कुणिम । जहा एस धीणद्धी । धीणद्धिस्स
लिंगपारंक्षिप पायच्छित्त । ॥ से दिक्क ॥ १ ॥

मोयगो त्ति—एणो साहु भिक्ख हिंउतो मोयगमत्त पासइ । सुचिरं उविन्निखय न लद्ध । गओ जाव तद्-
पत्तवसिओ सुत्तो । उप्पमा धीणद्धी । राओ त गिह गत्तु भत्तुण त कयाड मोयगे भक्खयति । सेसे पडिग्गहे
मत्तुमागओ । वियडण । चरिमाए भायणाणि पडिलेहतेण दिट्ठा । एयस्स लिंगपारंक्षिय ॥ २ ॥

दंते त्ति—एणो साहु गोपुरनिगणओ हत्थिणा पविखतो कइवि पलाओ । रुविओ चेव पसुत्तो । उदिमा
धीणद्धी । उट्ठिउ गओ, पुरक्काडे भत्तुण गओ वावाइओ । दत्तमुसले गहेऊणमुवागओ । उवस्सयगहिं ठवित्ता
पुणरवि पासुत्तो । पमाए उट्ठिओ सुविण आलोएइ । साहुण गयदत्तदरिणण नाय । तहेव विसज्जिओ ॥ ३ ॥

फरसग त्ति—एगमि महते गच्छे कुम्भकारो पव्वइओ । तस्स राओ सुत्तस्स धीणद्धी उइमा । सो य गही-
नच्छेयमाया समीवत्थाण साहुण शिराणि छिदिउमारदो । ताणि शिराणि क्खेउरामि य एगते पण्ड । सेहा ओस-
रीया । पुणरवि पासुत्तो । सुविणमालोयण । पमाए साहुसंमारण नाय । दिक्क च से लिंगपारंक्षिय ॥ ४ ॥

वडसालभञ्जनं ति—एगो साहू भिक्खायित्त गगो । तत्थ पहे वडसाला रुक्खो । तस्स निमिण लघेत्त गगो । सो य साहू उम्हाभिहयमालो भरियभायणो तिसयभुत्ततो इरियोवत्तो वेगेण धाम ताए सालखधाए सिरेण फिड्ढिओ । रुक्खिओ जाव पासुत्तो । थीणद्धो उदिक्का । उट्ठिओ गगो । गन्तुण त स रुक्कमागओ । उयस्सयहुवारे ठविया । वियहणा । नाय थीणद्धो । लिंगपारंची कओ ॥ ५ ॥

केइ आयरिया भणति—सो पुच्च वणहत्ती आसी । तथो मणुवभवमागयस्स थीणद्धो जाया । पु गंतुण वडसाला भजणाणय । सेस तहेव । इह स्थावर्था प्रथमसद्वननिन केसवादंबलसदशी शक्तिर्भवति । सामभवला दुगुण तिगुण चउगुण वा भणति ।

अन्नमघं करेमाणे ति—सूत्रपदस्य व्याख्या—अन्योऽन्य परस्परं सुखपायुप्रयोगतो मैथुनं कुर्व युगमिति विशेषः । अन्य (भण्य ?) ते च—‘आसयपोसयसेवी केवि मणूसा दुवेयगा हुति ।’

तेसिं लिंगविवेगो ति—तीर्थकरायासातनापरा आसातनापारंची भवति ।

चरिमट्टाणावत्तिस्सु ति [गाथा ९६]—चरिमट्टाण पारंचीयमेव । तस्यापत्तयस्तदतिचारसेवन मसज्यते, स च पाराधिकारं ।

२९—13 द्धभावलिंणे चउभंगो ति—द्व्यलिङ्ग रजोहरणादि, भागलिङ्ग महाप्रतादि । द्ध पारंचीओ, भावलिंगेण य १ द्धवलिंगेण पारं०, न भावलिंगेण य २ भावलिंगेण पारं०, न द्धवलिंगेण द्धवलिंगेण पारं० न भावलिंगेण य ४ इति । चतुर्थं शून्य । अग्रमहिष्यादिसेवनादौ सम्प्रकृतसेवी ।

२९—14 उभयलिंणेणावि ति—द्व्यलिङ्गेन भावलिंगेन च पाराधिकारो भवति ।

२९—15 जत्थु० गाहा [९९] दोसो मतलोपादिक ॥ क्षेत्राण्येवाह—चसहीएल्यादि—चसही नियेसन एकनिष्कमणप्रवेशानि प्पावीनि गृहाणि । पाटणे प्रामादेव्येवच्छिन्न सन्निवेश । साही प्रामगृहाणामे नियोगो राजकृतपुरदेश, राज्यादिक प्रवेग, इत्येवप्रकारक्षेत्रे यस्य यो दोष सम्पन्नस्तस्माद् क्षेत्राद् द्विक्रियेत् ।

२९—23 अन्नमघं ति—अन्योन्याधिष्ठासेवनम् ।

२९—28 सूता०वौरपी द्वे अपि शिष्येभ्यो दत्त्वा गुरुस्वस्य समीपे गच्छति ।

२९—31 आचार्यंप्रणितस्य चाग्नीतार्थस्य जत्य गगो ति गच्छतद्वयस्थितपाराधिकारान्तिके । अतराले तत्सकाशादागच्छत । से ति सूरिशिष्यस्य वा भक्त पान च उपनयन्ति साधवः ।

२९—35 अणवट्टप्पो० गाहा [१०२] परिहारतवो गिम्हसितिरवासासु जहन्नमज्झिमुक्कोसो—गित्यछट्टट्टमाह, गित्तिरे छट्टट्टमदसमाह, वासासु अट्टमदसमवारसताह, पारणए अलेखक । एव तप पाराधिकारतो अभिहित—अणवट्टप्पो तवसा तवपारत्तिया दोवि वोच्छिन्न स्ति । लिंगक्षेत्रकालैरनवस्थाप्य धिकास्ततीर्थं यावदनुज्ञाता ।

‘उहेसऽज्झयणसुयसधगेसु’ इत्यादि [२३] गाथात आरब्ध ‘होसिज्जह सुयहं पि इ’ इति [७९] पर्यन्तगाथा यावत् सप्तपञ्चाशत्तगाथाभिज्ञानातिचार [दर्शनातिचार] चारित्रातिचारवस्तुप्रतवारिह पायच्छित्त मणिय । तदूर्ध्वं गाथानयेण च्छेदाहं । तदनु गाथाचतुष्टयेन मूलाहं । तदनु गाथासप्तकेन स्थाप्याहं । तदनु गाथानवकेन पाराचिकमुकमिति शास्त्रसमुदाचार्यः ।

३०—1 अथ शास्त्रसमाप्त्यर्थमुपसद्धारगाथायाह—इय एस० गाहा [१०३] कियते अभिधीयते नेनेति करण शब्दः ।

जीयकप्पो ति—जीतमाचरितव्य सर्वकालधरणा वा जीत, तस्य कल्प । कल्पशब्दो वर्णनाम यतः पठ्यते—

‘सामर्थ्यं वर्णनायां च च्छेदने करणे तथा । औपन्ये चाधिवासे च कल्पशब्द विद्ध्युषा ॥’

सामर्थ्येऽतो वर्धते कल्पदाब्दसदर्थधातुनिष्पन्नत्वात् । वर्धनाया यथात्र । यद्वा कल्पितो वर्णित श्रूयित ।
छेदने कल्पित छेदित वक्ष्यम् । करणे प्राधान्यार्थं कल्पिता कृता पूषा । औपम्ये यथा-समुद्रकल्पमिदं तन्नामम् ।
अभिवासे यथा-कल्पिता अधिवासिता स्नानाय सज्जिता प्रतिमा । एतेष्वर्थेषु कल्पशब्दः ।

३०-४ परिणामगा-उत्सर्गापवादवेदिन । कञ्जोगिणो-चतुष्टयाइ तवे कयजोगा । सगगह-
सीला-वक्रपानशिष्यादिसङ्ग्रहपराः । अपरिश्रान्ता अश्लेषाद्वादिभुतामवेदिता । युद्धिवन्तो-मे-
धाविन । एवमादीनि-आदिशब्दात्परिणता युतेन वयसा च । तत्र शोलवरिसारेण वयसाऽव्यक्तो, परेण वक्तो ।
युतेन च अधीतनिर्वायो व्यक्तः, शेषस्तदवयवः । तथा तदमाणागा-जे ज तबोकम्म आद्येति त नित्यरति तदन्ये
तरमाणा इत्यादि प्राप्ताम् ।

३०-२० पाद्येन ति-पवित्रम् । निजितसूत्रार्थदायक्यासौ अमलचरणय, तम् ।

॥ इति जीतकल्पचूर्णिविषया [विपमपद-] व्याख्या समाप्ता ॥

जीतकल्पचूर्णव्याख्यां व्याख्या शास्त्रानुसारतः ।

श्रीचन्द्रसूरिमिहं ब्रूया स्वपरोपकृतिहेतवे ॥ १ ॥

मुनि नयन तरणि (१२२७) घर्षे श्रीवीरजिनस्य जन्मकल्पाने ।

प्रकृतग्रन्थकृतिरिय निष्पत्तिमवाप रविचारे ॥ २ ॥

सद्यचैत्यगुरुणा च सर्वार्थप्रतिभाषिनः ।

यद्वा (विशो ?) ऽभयकुमारस्य वसतौ हृदया सुयोधकृत् ॥ ३ ॥

एकादशशतविंशत्यधिकश्लोकप्रमाण (११२०) ग्रथाग्र ।

प्रथकृति प्रविवाच्या मुनिपुगवसूरिमि सततम् ॥ ४ ॥

यदिहोत्स्वत्र किञ्चिद् हृदय छत्रस्थयुद्धिभावनया ।

तन्मयि कृपानुकलितै शोभ्य गीतार्थविद्वद्भि ॥ ५ ॥

॥ समाप्ता चेयं श्रीशीलभद्रप्रभुश्रीधनेश्वरसूरिपादपद्मचंचरीक

श्री श्री चन्द्रसूरिसंरचिता जीतवृहच्चूर्णि-दुर्गपदविषया

निशीथादिशास्त्रानुसारतः संप्रदायाच्च

सुगमा व्याख्येति ॥

यावत्पुण्योदन्वान् यावन्नक्षत्रमहितो मेघः ।

सो यावच्चन्द्रार्कौ तावदिय घाच्यता भव्यैः ॥

परित्रिष्टम् ।

~~~~~

पृष्ठ ५३ उपरि संचितं (२४-१४) जीतकल्पयन्त्रम् ।

[illegible]

मुनि जिनविजय-सम्पादित ग्रन्थावली

- १ जैनतत्त्वसार—हिन्दी भाषांतरः
- २ विज्ञप्तित्रिवेणि—संस्कृत हिंदी.
- ३ कृपारसकोष—संस्कृत हिंदी.
- ४ शत्रुंजयतीर्थोद्धार प्रबंध—संस्कृत हिंदी.
- ५ द्रौपदीस्वयंवर नाटक—संस्कृत हिंदी.
- ६ प्राचीन जैनलेखसंग्रह भाग १. संस्कृत गूजराती.
- ७ " " भाग २. " "
- ८ जैन ऐतिहासिक गूर्जरकाव्य संचय—गूजराती.
- ९ हरिभद्रार्चयस्य समयनिर्णयः—(संस्कृतनिबन्धः)
- १० कुमारपालप्रतिबोधः—(गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीज.)
- ११ प्राकृतकथासंग्रहः—(गूजरात पुरातत्त्व मन्दिर ग्रंथावली.)
- १२ पालीपाठावली. " " " "
- १३ अभिधानप्पदीपिका—पालीशब्दकोष " "
- १४ जैनसाहित्यसंशोधक त्रैमासिक पत्र. खंड १-२.

छपाता ग्रन्थो

- १५ प्राचीन गूजराती गद्यसन्दर्भ.
- १६ पट्टावलीसंग्रहः
- १७ विजयदेवमाहात्म्य.
- १८ गूजरातनां इतिहासना साधनो.

